

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนศูนย์กลางในพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ
จังหวัดสุพรรณบุรี

นางสาวน้ำฝน พิพัฒน์วงษ์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางผังเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

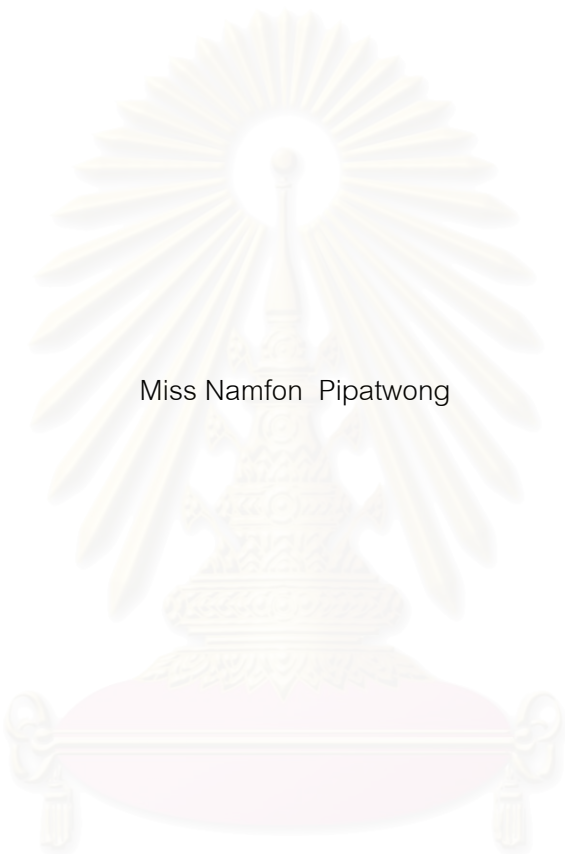
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-6009-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF THE OLD COMMUNITY CENTER
IN AGRICULTURAL AREA ,TAMBON BANG PLA MA MUNICIPALITY,SUPHAN BURI PROVINCE

Miss Namfon Pipatwong

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning in Urban Planning

Department of Urban and Regional Planning

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-17-6009-4

น้ำฝน พิพัฒน์วงษ์ : การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางในพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาเ้า จังหวัดสุพรรณบุรี.(THE CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF THE OLD COMMUNITY CENTER IN AGRICULTURAL AREA, TAMBON BANG PLA MA MUNICIPALITY, SUPHAN BURI PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร. ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์, 230 หน้า. ISBN 974-17-6009-4

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.) ศึกษาเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนบางปลาเ้าหรือตลาดเก่าห้องและปัจจัยที่มีผลต่อการลดบทบาทของชุมชนศูนย์กลางในพื้นที่เกษตรกรรม 2.) ศึกษาปัญหาของชุมชนและศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ด้านกายภาพ 3.) เสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน ทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ในทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนมีเอกลักษณ์ในเรื่องความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมกับตำแหน่งที่ตั้งของเรือน วิถีชีวิต กิจกรรมและผู้อยู่อาศัย ที่แสดงออกในรูปของสถาปัตยกรรม การตั้งถิ่นฐาน และประเพณี โดยมีตลาดเก่าห้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าริมน้ำ การเปลี่ยนแปลงของตลาดเก่าห้องเกิดจากการพัฒนาเส้นทางการคมนาคมทางบกเข้ามาแทนที่เส้นทางน้ำ ทำให้เกิดผลกระทบต่อตลาดเก่าห้องโดยลดความเป็นศูนย์กลางทางการค้าให้กับพื้นที่เกษตรโดยรอบชุมชน ทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจลดลง และวิถีชีวิตดั้งเดิมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนบางปลาเ้าหรือตลาดเก่าห้อง ประกอบด้วย 1.) การอนุรักษ์และปรับปรุงทางด้านกายภาพโดยการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน การกำหนดลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เหมาะสม การพัฒนาพื้นที่โล่งว่างและทางสัญจร การรักษาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำท่าจีนและคลองธรรมชาติและ การปรับปรุงสาธารณูปโภค สาธารณูปการ 2.) การส่งเสริมกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยการฟื้นฟูกิจกรรมในตลาดเก่าห้องและ การพัฒนาการท่องเที่ยว และ3.) การส่งเสริมการอนุรักษ์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของชุมชนของตน

ภาควิชา.....การวางแผนภาคและเมือง.....ลายมือชื่อ.....
สาขาวิชา.....การวางผังเมือง.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2547.....

4474161025: MAJOR URBAN PLANNING

KEY WORD: CONSERVATION AND DEVELOPMENT/ BANGPLAMA/SUPHANBURI

NAMFON PIPATWONG: THE CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF THE OLD COMMUNITY CENTER IN AGRICULTURAL AREA,TAMBON BANG PLA MA MUNICIPALITY, SUPHAN BURI PROVINCE. THESIS ADVISOR: ASST. PROF. SIRIWAN SILAPACHARANAN, Ph.D. 230 pp. ISBN 974-17-6009-4

The objectives of this study are: (1) to study the uniqueness of Bang Pla Ma Community or Kao Hong Market and factors that diminished its roles as an old community center of the agricultural areas; (2) to study problems of the community and to analyse it's potential in conserving the physical characteristics of the area ; and (3) to propose the appropriate measures so as to conserve and develop the physical and the socio-economic aspects of the community.

The results of the study shows that an outstanding aspect of the old community is the relationship between the community environment and housing location, lifestyles, activities, and the local people. These are presented through the architectural styles, settlements, and traditions inwhich Ban Kao Hong was a trade center on Tha Chin river. Due to the road construction, the river is no longer the only means of transport. Therefore,Ban Kao Hong market has been diminished its function as the commercial center of the surrounding agricultural areas. As a result, the economy of the community was declined and the traditional ways of life have been changed.

In conclusion,the study recommend to conserve and develop Bang Pla Ma Community or Kao Hong Market by the following measures: (1) to conserve and improve the physical environment by controlling land use, formulating the appropriate architectural styles,developping open space and walkways, conserving the canals and Tha Chin river and developping the community infrastructure; (2) to encourage activities to support it's economy, society and the culture of the community by revitalise Ban Kao Hong market as a means of tourist promotion (3) to promote people participation in conserving the identity of their communities.

Department...Urban and Regional Planning.... Student 's signature.....

Field of study...Urban Planning..... Advisor 's signature.....

Academic year.....2004.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบุคคลหลายท่าน โดยผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริวรรณ ศิลาพัชรินทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณศิลป์ พีรพันธุ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดุษฎิ ทายตะคุ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยชนะ แสงสว่าง และอาจารย์ประเสริฐ ฤทธิสำเร็จ ที่กรุณาให้คำแนะนำ รวมถึงข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการจัดทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่าน ในภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้อบรมสั่งสอนและให้ความรู้ต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาการศึกษา

ขอขอบคุณหน่วยงานต่างๆ และประชาชนในชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก้าห้อง) ที่ให้ความร่วมมือ และสละเวลาอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ อาโก เตีย แม่ ที่ให้ความรัก ความห่วงใยและช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตลอดจน เจ้เล็ก เจ้พัดและเจ้หนูซ ที่คอยเอาใจใส่และให้กำลังใจเสมอมาตลอดระยะเวลาการศึกษา

ท้ายสุดขอขอบใจเพื่อน ๆ ผังเมืองรุ่น 26 โดยเฉพาะพี่ดี๊ พี่หนูย ยุทธ เจ็ท กอล์ฟ กร ตา ชิด อ้ม เกด เฒ่ พี่อ้อบ จู๊ บี เพื่อน ๆ ที่อยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งก๊วกและกาน รวมถึง ก้อย เพื่อนที่แสนใจดี และพี่ ๆ เพื่อน ๆ ทุกคนที่ไม่ได้ออกนาม ที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลการทำวิจัย ให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจให้แก่กันจนการศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปด้วยดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญแผนที่.....	ฏ
สารบัญแผนภูมิ.....	ท
สารบัญภาพ.....	ฒ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	3
1.4 ข้อจำกัดในการศึกษา.....	3
1.5 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา.....	3
1.6 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	4
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.8 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา.....	5

บทที่ 2 แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน.....	8
2.1.1 ความหมายของการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน.....	8
2.1.2 เหตุผลในการอนุรักษ์.....	11
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของชุมชน.....	12
2.3 แนวความคิดด้านการอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมของเมือง.....	15
2.4 หลักการวางแผนการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์.....	16
2.5 ความคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูชุมชน.....	17
2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
2.7 กรอบความคิดในการศึกษา.....	21

สารบัญ

หน้า

บทที่ 3 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

3.1 สภาพภูมิศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนในลุ่มน้ำท่าจีน.....	25
3.1.1 ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์.....	25
3.1.2 การตั้งถิ่นฐานของประชากรในลุ่มน้ำท่าจีน.....	27
3.2 ประวัติศาสตร์และความสำคัญของชุมชน.....	32
3.3 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนและพื้นที่โดยรอบ.....	33
3.3.1 สภาพภูมิประเทศของจังหวัดสุพรรณบุรี.....	33
3.3.2 ที่ตั้งชุมชนและสภาพภูมิศาสตร์.....	34
3.3.3 การเข้าถึงและการสัญจร.....	37
3.3.4 สาธารณูปโภค สาธารณูปการ.....	42
3.3.5 กรรมสิทธิ์และการครอบครอง.....	43
3.3.6 การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	47
3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	52
3.4.1 โครงสร้างทางเศรษฐกิจและรายได้ประชากร.....	52
3.4.2 ด้านเกษตรกรรม.....	53
3.4.3 ด้านอุตสาหกรรม.....	53
3.4.4 ด้านพาณิชยกรรม.....	54
3.4.5 ด้านการท่องเที่ยว.....	54
3.5 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม.....	59
3.5.1 จำนวนประชากร.....	59
3.5.2 การประกอบอาชีพ.....	60
3.5.3 การศึกษาศาสนา.....	60
3.5.4 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน.....	61
3.5.5 สาธารณสุข.....	61
3.5.6 วัฒนธรรมประเพณี.....	61
3.6 สรุป.....	70

บทที่ 4 พัฒนาการของชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)

4.1 พัฒนาการของชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง).....	71
--	----

สารบัญ

	หน้า
4.1.1 ช่วงเริ่มต้นการตั้งถิ่นฐาน (ก่อนกรุงรัตนโกสินทร์-พ.ศ.2398).....	71
4.1.2 ช่วงเริ่มต้นของระบบการค้าริมน้ำ (พ.ศ.2398-พ.ศ.2467).....	79
4.1.3 ช่วงความเจริญรุ่งเรืองของระบบการค้าริมน้ำ (พ.ศ.2467-พ.ศ.2500)	88
4.1.4 ช่วงการคมนาคมทางบกเข้าสู่พื้นที่ (พ.ศ.2500-ปัจจุบัน).....	102
4.2 สรุปปัจจัยที่ทำให้ชุมชนลดบทบาทของการเป็นศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม	114
4.3 สรุป.....	121
บทที่ 5 โครงสร้างและเอกลักษณ์ของชุมชน	
5.1 โครงสร้างทางด้านกายภาพ.....	122
5.1.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน.....	122
5.1.2 อาคารบ้านเรือน.....	128
5.1.3 ที่ว่าง.....	145
5.1.4 ทางสัญจร.....	149
5.2 โครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจ.....	151
5.3 โครงสร้างทางด้านสังคม.....	152
5.3.1 เชื้อชาติ.....	152
5.3.2 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน.....	152
5.3.3 ระบบกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน.....	154
5.4 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม.....	158
5.5 เอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก้าห้อง).....	173
5.5.1 เอกลักษณ์ทางด้านกายภาพ.....	173
5.5.2 เอกลักษณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม.....	176
5.6 ศักยภาพ ปัญหา และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชน.....	181
5.6.1 ศักยภาพของชุมชน.....	182
5.6.2 ปัญหาของชุมชน.....	184
5.6.3 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชน.....	190
5.7 สรุป.....	196
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
6.1 สรุปผลการศึกษา.....	197

สารบัญ

	หน้า
6.2 การกำหนดแนวคิดในการวางแผนการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน.....	198
6.3 เป้าหมายในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง).....	199
6.4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง).....	200
6.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป.....	224
รายการอ้างอิง.....	226
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	230

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 2.1 สรุป ความสัมพันธ์ของแนวความคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	21
ตารางที่ 3.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบันในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ.....	48
ตารางที่ 3.2 จำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอปี พ.ศ.2527-พ.ศ.2546.....	59
ตารางที่ 4.1 สรุปปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนในแต่ละช่วงเวลา.....	118
ตารางที่ 5.1 การจำแนกบ้านตามลักษณะกิจกรรมการใช้สอย.....	128
ตารางที่ 5.2 การจำแนกบ้านตามจำนวนชั้นอาคาร.....	131
ตารางที่ 5.3 การจำแนกอาคารตามวัสดุก่อสร้าง.....	131
ตารางที่ 5.4 การจำแนกสิ่งปลูกสร้างตามรูปแบบสถาปัตยกรรม.....	134
ตารางที่ 5.5 สรุปกิจกรรมในรอบปี ของชุมชนบางปลาหมอ.....	156
ตารางที่ 5.6 สรุปความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนในชุมชนริมน้ำ.....	161
ตารางที่ 5.7 แสดงจำนวนร้านค้าประเภทต่าง ๆ ในชุมชน(ตลาดเก่าห้อง).....	162
ตารางที่ 5.8 สรุปความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนในชุมชนตลาดริมน้ำ.....	165
ตารางที่ 5.9 สรุปความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนในชุมชนริมถนน.....	168
ตารางที่ 5.10 สรุปความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม.....	171
ตารางที่ 5.11 เอกลักษณะของชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง).....	180
ตารางที่ 5.12 สรุป ศักยภาพ ปัญหา และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชน.....	194
ตารางที่ 5.13 การวิเคราะห์ swot analysis.....	195
ตารางที่ 6.1 กิจกรรมและการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับตลาดเก่าห้อง.....	215
ตารางที่ 6.2 ปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นในรอบปี.....	218

สารบัญแนบที่

แนบที่	หน้า
แนบที่ 1.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	6
แนบที่ 3.1 ขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีน.....	26
แนบที่ 3.2 ลักษณะภูมิประเทศลุ่มแม่น้ำท่าจีน.....	28
แนบที่ 3.3 ระบบชุมชนริมน้ำในจังหวัดสุพรรณบุรี.....	31
แนบที่ 3.4 ที่ตั้งชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง).....	35
แนบที่ 3.5 ขอบเขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ.....	36
แนบที่ 3.6 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	39
แนบที่ 3.7 เส้นทาง การเข้าถึงชุมชนทางบก.....	40
แนบที่ 3.8 การสัญจรภายในชุมชน.....	41
แนบที่ 3.9 กรรมสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา.....	45
แนบที่ 3.10 กรรมสิทธิ์ที่ดินบริเวณตลาดเก่า ห้อง.....	46 49
แนบที่ 3.11 ผังการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา ปี พ.ศ. 2546.....	50 57
แนบที่ 3.12 ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ.....	76
แนบที่ 3.13 สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง.....	81
แนบที่ 4.1 บทบาทของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีนช่วงก่อน พ.ศ. 2398.....	82
แนบที่ 4.2 เส้นทางคมนาคมทางน้ำและทางรถไฟในสมัยรัชกาลที่ 5	84
แนบที่ 4.3 ชุมทางการค้าปลายสมัยรัชกาลที่ 5.....	86
แนบที่ 4.4 บทบาทของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีนช่วง พ.ศ.2398-พ.ศ.2467.....	90
แนบที่ 4.5 แสดงสภาพภูมิประเทศของชุมชน ปี พ.ศ.2460.....	93
แนบที่ 4.6 แผนผังบริเวณตลาดเก่าห้อง ปี พ.ศ.2467.....	96
แนบที่ 4.7 แผนผังบริเวณตลาดเก่าห้อง ปี พ.ศ.2495.....	97
แนบที่ 4.8 บทบาทของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน ช่วง พ.ศ. 2467-พ.ศ.2500.....	105
แนบที่ 4.9 ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ปี พ.ศ.2495.....	106
แนบที่ 4.10 บทบาทของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน ช่วง พ.ศ. 2500-พ.ศ.2525.....	111
แนบที่ 4.11 ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ปี พ.ศ.2518.....	112
แนบที่ 4.12 บทบาทของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีนช่วง พ.ศ.2525- ปัจจุบัน.....	127
แนบที่ 4.13 ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ปี พ.ศ.2536.....	129

สารบัญแผนที่

แผนที่	หน้า
แผนที่ 5.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบางปลาหม้อ(ตลาดเก่าห้อง)ในปัจจุบัน.....	130
แผนที่ 5.2 การใช้ประโยชน์อาคารบริเวณชุมชนบางปลาหม้อ(ตลาดเก่าห้อง).....	132
แผนที่ 5.3 แสดงจำนวนชั้นอาคารบริเวณชุมชนบางปลาหม้อ (ตลาดเก่าห้อง).....	133
แผนที่ 5.4 แสดงวัสดุอาคาร บริเวณชุมชนบางปลาหม้อ (ตลาดเก่าห้อง).....	148
แผนที่ 5.5 แสดงรูปแบบอาคาร บริเวณชุมชนบางปลาหม้อ (ตลาดเก่าห้อง).....	159
แผนที่ 5.6 พื้นที่โล่ง ที่ว่างภายในชุมชน.....	160
แผนที่ 5.7 กลุ่มความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม.....	163
แผนที่ 5.8 การใช้อาคาร ในชุมชนริมน้ำ.....	164
แผนที่ 5.9 ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการใช้พื้นที่กลุ่มชุมชนริมน้ำ.....	166
แผนที่ 5.10 การใช้อาคาร ในชุมชนตลาดริมน้ำ.....	167
แผนที่ 5.11 ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการใช้พื้นที่กลุ่มชุมชนตลาดริมน้ำ.....	169
แผนที่ 5.12 การใช้อาคาร ในชุมชนริมถนน.....	179
แผนที่ 5.13 ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการใช้พื้นที่กลุ่มชุมชนริมถนน.....	187
แผนที่ 5.14 เอกลักษณะของชุมชนบางปลาหม้อ(ตลาดเก่าห้อง).....	193
แผนที่ 5.15 สภาพปัญหาภายในชุมชน.....	202
แผนที่ 5.16 แนวโน้มการขยายตัวของชุมชน.....	205
แผนที่ 6.1 เขตอนุรักษ์และแนวทางการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร.....	211
แผนที่ 6.2 อาคารในเขตอนุรักษ์ที่ควรได้รับการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพ.....	220
แผนที่ 6.3 การพัฒนาพื้นที่โล่ง ที่ว่างและทางสัญจร.....	221
แผนที่ 6.4 เส้นทางท่องเที่ยวด้วยการเดินเท้า.....	222
แผนที่ 6.5 เส้นทางท่องเที่ยวด้วยทางจักรยาน.....	
แผนที่ 6.6 เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงพื้นที่ใกล้เคียง.....	

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
แผนภูมิที่ 1.1 แสดงขั้นตอนการศึกษา.....	7
แผนภูมิที่ 2.1 กรอบการวิจัย.....	24
แผนภูมิที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลบางปลาเ้า พ.ศ.2527-2546.....	60
แผนภูมิที่ 6.1 กรอบแนวความคิดเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน.....	199
แผนภูมิที่ 6.2 สรุปรูปแนวความคิดเพื่อเสนอแนะบทบาทที่เหมาะสมของตลาดเก้าห้อง.....	214
แผนภูมิที่ 6.3 โครงสร้างการท่องเที่ยวฐานชุมชน.....	216

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ	
ภาพที่ 3.1 สถานที่ราชการในชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก่าห้อง).....	51
ภาพที่ 3.2 สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน.....	58
ภาพที่ 3.3 งานสงกรานต์บั้งไฟไทยพวน ปี พ.ศ. 2546 บริเวณตลาดเก่าห้อง.....	64
ภาพที่ 3.4 การแข่งขันเรือยาวบริเวณชุมชน.....	67
ภาพที่ 3.5 งานจิวประจำปี ที่ตลาดเก่าห้อง.....	68
ภาพที่ 3.6 ประเพณีตักบาตรเทโว บริเวณวัดบ้านเก่า	69
ภาพที่ 4.1 เส้นทางการอพยพผู้เมืองไทยของชาวไทยพวน.....	74
ภาพที่ 4.2 แผนผังโครงสร้างชุมชนในช่วงเริ่มต้นการตั้งถิ่นฐาน ประมาณ ปี พ.ศ. 2479.....	78
ภาพที่ 4.3 เส้นทางการเดินเท้าและทางเกวียน.....	78
ภาพที่ 4.4 การสัญจรทางน้ำ โดยเรือเป็นพาหนะ.....	78
ภาพที่ 4.5 ลักษณะเรือเร่ขายสินค้าในกลุ่มน้ำท่าจีน.....	79
ภาพที่ 4.6 ชาวบ้านบางปลาหม้อทำนาเป็นอาชีพหลัก.....	85
ภาพที่ 4.7 ความต่อเนื่องของกิจกรรมการค้าของตลาดเก่าห้องในอดีต.....	92
ภาพที่ 4.8 โรงเรียนจีนหลังตลาดเก่าห้อง พ.ศ. 2489.....	95
ภาพที่ 4.9 บริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งของโรงเรียนจีน.....	95
ภาพที่ 4.10 เรือบริษัทสุพรรณชนสง.....	100
ภาพที่ 5.1 การตั้งถิ่นฐานตามแนวแม่น้ำ.....	123
ภาพที่ 5.2 แผนผังความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเรือนริมน้ำกับสภาพแวดล้อม.....	123
ภาพที่ 5.3 การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มริมน้ำ การวางอาคารเรียงแถวเพื่อการค้า.....	124
ภาพที่ 5.4 แผนผังความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเรือนแถวไม้กับสภาพแวดล้อม.....	125
ภาพที่ 5.5 การตั้งถิ่นฐาน ตามแนวถนนสาย 3351.....	126
ภาพที่ 5.6 แผนผังความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเรือนริมถนนกับสภาพแวดล้อม.....	126
ภาพที่ 5.7 แผนผังตำแหน่งเรือนแถวที่มีเอกลักษณ์.....	135
ภาพที่ 5.8 แสดงผังพื้นและรูปด้านของเรือนแถวแบบสองชั้น.....	136
ภาพที่ 5.9 แสดงผังพื้นและรูปด้านของเรือนแถวแบบชั้นครึ่ง.....	137
ภาพที่ 5.10 แสดงผังพื้นและด้านอาคารเรือนแถวแบบชั้นเดียว.....	138
ภาพที่ 5.11 รูปแบบหลังคาเรือนไทยพวน.....	140
ภาพที่ 5.12 รูปแบบฝาเรือนไทยพวน.....	140
ภาพที่ 5.13 การวางทิศทางบันไดของเรือนไทยพวน.....	140

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 5.14 อาคารเรือนไทยแฝงความเชื่อไทยพวน.....	141
ภาพที่ 5.15 อาคารพักอาศัยแบบเรือนพื้นถิ่น.....	141
ภาพที่ 5.16 อาคารพักอาศัยแบบร่วมสมัย.....	142
ภาพที่ 5.17 อาคารเพื่อการค้า.....	142
ภาพที่ 5.18 อาคารเพื่อการบริการทั้งแบบตึกและไม้.....	143
ภาพที่ 5.19 ศาสนสถานในชุมชน.....	144
ภาพที่ 5.20 ศาลเจ้าบริเวณตลาดเก่าห้อง.....	145
ภาพที่ 5.21 การใช้พื้นที่ว่างภายในชุมชน.....	147
ภาพที่ 5.22 การสัญจรภายในชุมชน.....	150
ภาพที่ 5.23 การสัญจรในแม่น้ำท่าจีน.....	151
ภาพที่ 5.24 สภาพปัญหาภายในชุมชน.....	188
ภาพที่ 6.1 รูปแบบเรือนแถวไม้ที่เหมาะสม.....	207
ภาพที่ 6.2 รูปแบบเรือนไทยพวนที่เหมาะสม.....	208
ภาพที่ 6.3 รูปแบบอาคารที่เหมาะสมกับพื้นที่จัดการการพัฒนาและพื้นที่พัฒนา.....	209

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แม่น้ำท่าจีนมีความยาวประมาณ 300 กิโลเมตร เป็นสาขาหนึ่งที่แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ที่บริเวณอำเภอวัดสิงห์ ตอนใต้ของจังหวัดชัยนาท เมื่อแม่น้ำไหลผ่านจังหวัดต่าง ๆ อาจมีชื่อเรียกที่ต่าง ๆ กัน เช่น เรียกแม่น้ำท่าจีนในจังหวัดชัยนาทว่า “แม่น้ำมะขามเฒ่า” ช่วงที่ผ่านลงมาทางตะวันตกเฉียงใต้ถึงจังหวัดสุพรรณบุรี เรียกว่า “แม่น้ำสุพรรณบุรี” ช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดนครปฐม เรียกว่า “แม่น้ำนครชัยศรี” ช่วงที่ไหลสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสาคร เรียกแม่น้ำนี้ว่า “แม่น้ำท่าจีน” ตลอดทางที่แม่น้ำท่าจีนไหลผ่านนี้ มีสาขาลำคลองต่าง ๆ ไหลลงมาเชื่อมมากมาย บวกกับลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มที่มีความอุดมสมบูรณ์คือเหมาะแก่การทำเกษตรกรรมและการค้า ส่งผลให้พื้นที่บริเวณลุ่มน้ำท่าจีนมีประชากรหลายเชื้อชาติอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากมายทั้งกลุ่มชาวจีน ชาวจีน ชาวลาว ชาวมอญและชาวเขมร ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม เรื่องราวความเป็นมาของลุ่มน้ำท่าจีนจึงมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง¹

จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีน ที่มีผู้คนเชื้อชาติต่าง ๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า บริเวณนี้มีมนุษย์เข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ย่างเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์อาณาจักรสุวรรณภูมิ สืบเนื่องมาถึงสมัยทวารวดี สมัยลพบุรี สมัยอยุธยา สมัยอยุธยาที่เจริญรุ่งเรืองมากกว่า 417 ปี จวบจนเสียกรุงศรีอยุธยาเพราะพม่ารุกราน เมืองสุพรรณบุรีได้รับความเสียหายอย่างมากในฐานะเป็นเมืองหน้าด่าน จนกระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์ เมืองต่าง ๆ ในแถบลุ่มน้ำท่าจีน เริ่มมีการฟื้นตัวและมีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อการค้า ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชน หมู่บ้านหลายแห่งกลายเป็นตลาดและบางแห่งพัฒนาเป็นเมืองซึ่งล้วนแต่อยู่ริมแม่น้ำ เกิดชุมชนเล็ก ๆ ริมน้ำขึ้นทั่วไป ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 รัฐบาลมีนโยบายการส่งเสริมกิจการอุตสาหกรรมน้ำตาลและข้าว ทำให้มีการพัฒนาการคมนาคมทางน้ำโดยมีการขุดคลองต่าง ๆ เช่น คลองเจดีย์บูชา (พ.ศ. 2401) คลองมหาสวัสดิ์ (พ.ศ. 2403) คลองดำเนินสะดวก (พ.ศ. 2409) และคลองภาษีเจริญ (พ.ศ. 2410) การพัฒนาเส้นทางรถไฟสาย กรุงเทพฯ-มหาชัยและกรุงเทพฯ-เพชรบุรี ซึ่งการพัฒนาต่าง ๆ ล้วนเกิดขึ้นในลุ่มน้ำท่าจีนตอนล่าง บริเวณจังหวัดนครปฐมและสมุทรสาคร ในขณะที่จังหวัดสุพรรณบุรียังเป็นเมืองปิดอาศัยแต่เส้นทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคม

¹ สุภาภรณ์ ตันศลาภิรักษ์, “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำท่าจีน จากการบอกเล่า ศึกษากรณี “บ้านเก่าห้อง” , ศิลปวัฒนธรรม 6,11 กันยายน,2528.

หลักและพื้นฐานทางเศรษฐกิจยังขึ้นอยู่กับการเกษตรกรรม ด้วยเหตุนี้ชุมชนริมน้ำในจังหวัดสุพรรณบุรีจึงยังมีให้เห็นอยู่โดยทั่วไปในปัจจุบัน

ชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) เป็นชุมชนที่มีคนไทยเชื้อสายลาวพวนและคนจีนอาศัยอยู่ร่วมกันมานาน และมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยมีตลาดเก่าห้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นย่านการค้าเก่าแก่ที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาในอดีต เป็นท่าเทียบเรือสำหรับขนถ่ายสินค้าและคมนาคมของชุมชน อีกทั้งเป็นจุดแวะพักสำหรับการเดินเรือบริเวณลุ่มน้ำท่าจีน ด้วยการเป็นศูนย์กลางทางการค้าทำให้ชุมชนบริเวณนี้มีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างสองฟากของแม่น้ำท่าจีนมาโดยตลอด หลังจากมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่1(พ.ศ.2504-พ.ศ.2509)มีการตัดถนนทั่วลุ่มแม่น้ำท่าจีนและการเจริญเติบโตของชุมชนริมถนน ทำให้ชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)มีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ บริเวณที่เคยเป็นศูนย์กลางการค้าริมน้ำเริ่มลดบทบาทความสำคัญลงมาก ความสัมพันธ์ระหว่างวัด โรงเรียน โรงเรียน บ้านเรือนริมน้ำ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตชุมชนเริ่มมีการปรับตัว รวมทั้งการสัญจรทางน้ำที่เคยคึกคักได้ซบเซาลง ปัจจุบันชุมชนนี้ได้กลายเป็นชุมชนเล็กๆ แต่ยังคงหลงเหลือเอกลักษณ์ของชุมชนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความงดงามของรูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนค้าขายพื้นถิ่น เรือนพื้นถิ่นไทยพวน หอดูโจรที่แสดงถึงความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในอดีต ประเพณีและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของทั้งชาวจีนและลาวพวนที่ยังคงรักษาเอาไว้เพื่อเป็นความภาคภูมิใจและเป็นเครื่องยึดโยงความสัมพันธ์ของกลุ่มเชื้อชาติเอาไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าที่ควรอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนให้คงอยู่ต่อไป ก่อนจะสูญหายไปตามการเปลี่ยนแปลงของเมือง

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอให้ยังคงรักษาองค์ประกอบที่มีคุณค่าและมีการพัฒนาชุมชนด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.) ศึกษาเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนและปัจจัยที่มีผลต่อการลดบทบาทของชุมชนศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรม
- 2.) ศึกษาปัญหาและศักยภาพของชุมชน ในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ด้านกายภาพและให้ยังคงมีบทบาทด้านเศรษฐกิจและสังคม
- 3.) เสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมในทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.) **ขอบเขตด้านพื้นที่** พื้นที่ศึกษาครอบคลุมพื้นที่เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ ในเขตหมู่ที่ 2 และหมู่ 7 (เดิมพื้นที่ทั้ง 2 หมู่บ้าน) มีพื้นที่ 3.98 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่เกี่ยวเนื่องบริเวณ หมู่ 3 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกคราม (แผนที่ 1.1)

ทั้งนี้การกำหนดขอบเขตของพื้นที่ศึกษา คำนึงถึงลักษณะทางกายภาพ ความต่อเนื่องของชุมชน ความสัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์ กิจกรรม ประเพณีระหว่างชุมชน เช่น ลักษณะของอาคารหรือสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบและการก่อสร้างในสมัยที่ใกล้เคียงกัน รวมถึงการพิจารณาลักษณะทางกายภาพอื่นๆ เช่น เส้นทางการสัญจรมาช่วยในการกำหนดขอบเขตดังกล่าว

2.) **ขอบเขตทางด้านเนื้อหา** เป็นการศึกษาวิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในอดีต บทบาทของชุมชนในอดีต องค์ประกอบชุมชน เอกลักษณ์ของชุมชน การใช้ที่ดินตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงการศึกษาสภาพแวดล้อมปัจจุบัน ศักยภาพและปัญหาของพื้นที่ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง เพื่อกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน

1.4 ข้อจำกัดในการศึกษา

ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก่าห้อง) ไม่มีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน จึงต้องอาศัยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประกอบกับอ้างอิงข้อมูลของพัฒนาการของกลุ่มน้ำท่าจีนนำมาประกอบกัน ซึ่งข้อมูลที่ประมวลอาจมีความคลาดเคลื่อนได้ และพื้นที่ศึกษายังไม่มีการสำรวจระดับชุมชนจึงไม่มีข้อมูลเบื้องต้นจากหน่วยงานราชการใดๆ ทำให้ในการศึกษาต้องอาศัยข้อมูลจากการสำรวจและการสัมภาษณ์เป็นหลัก

1.5 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา

1.) **ศึกษาแนวความคิด** ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น การวางแผนและพัฒนาชุมชน จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ โดยนำข้อมูลทฤษฎีดังกล่าววิเคราะห์ประมวลผล เพื่อสรุปความสัมพันธ์ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อกำหนดเป็นกรอบการศึกษา

2.) **ศึกษาพัฒนาการของชุมชน** ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศในแต่ละช่วงเวลา ร่วมกับการสำรวจ สังเกตการณ์และการสัมภาษณ์คนในชุมชน เพื่อสรุปการเปลี่ยนแปลงบทบาทและการดำเนินชีวิตของชุมชนในแต่ละช่วงเวลา

3.) วิเคราะห์โครงสร้างของชุมชนปัจจุบัน โดยการสำรวจ สังเกตและการสัมภาษณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในชุมชน ตลอดจนบันทึกภาพถ่าย เพื่อให้ทราบถึงบรรยากาศ วิถีชีวิต กิจกรรม ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน อันจะสู่การสรุปเอกลักษณ์ของชุมชน

4.) วิเคราะห์ ปัญหา ศักยภาพ แนวโน้ม และประมวผลจากการศึกษาข้างต้นเพื่อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนด้านกายภาพ การฟื้นฟูทางเศรษฐกิจและสังคมในทางที่เหมาะสม โดยใช้ข้อมูลจากหน่วยงานราชการ ร่วมกับการสังเกตและการสำรวจภาคสนาม

1.6 แหล่งที่มาของข้อมูล

1.6.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการศึกษาภาคสนาม โดยแบ่งออกได้ 3 ส่วนหลัก ได้แก่

1.) การสำรวจภาคสนาม (Field Survey) โดยจัดทำการรวบรวมข้อมูลบนแผนที่ดิจิทัล (GIS) ที่สร้างขึ้นจากภาพถ่ายทางอากาศปีล่าสุด คือปี พ.ศ.2541 และการสำรวจสภาพปัจจุบันประกอบกัน โดยมีหัวข้อดังนี้ การสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ได้แก่ ขอบเขตชุมชน การเข้าถึง การสัญจร สาธารณูปโภคสาธารณูปการ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การใช้ประโยชน์อาคาร รูปแบบสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรม

2.) การสังเกต (Observation) โดยการสังเกตวิถีชีวิต กิจกรรมภายในชุมชน

3.) การสัมภาษณ์ (Interview) แบ่งออกเป็น

- การสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลบางปลาหมอ ปลัดเทศบาลตำบลบางปลาหมอ ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลบางปลาหมอ ผู้ใหญ่บ้าน และ เจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น เป็นการสัมภาษณ์โดยทั่วไปในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน นโยบายการพัฒนาชุมชน กิจกรรมต่างๆภายในชุมชน ทิศนคติในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน เป็นต้น

- การสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป ได้แก่ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมในพื้นที่ และกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนในอดีต การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน และทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน เป็นต้น

1.6.2 ข้อมูลทุติยภูมิ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1.) ข้อมูลสถิติ เอกสารหน่วยงานราชการ และสถาบันต่าง ๆ เช่น

-เทศบาลตำบลบางปลาหมอ

-องค์การบริหารส่วนตำบลโคกคราม

- สำนักโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดสุพรรณบุรี
- หอสมุดกลางสำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.) แผนที่และภาพถ่าย ได้แก่

- รูปถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2495 ปี พ.ศ. 2518 ปี พ.ศ. 2536 และปี พ.ศ. 2541 มาตรฐาน 1 : 15,000 และ 1 : 3,000 จากกรมแผนที่ทหาร
- แผนที่ภูมิประเทศ ปี พ.ศ.2460 มาตรฐาน 1 : 40,000
- แผนที่ภูมิประเทศ ปี พ.ศ.2531 มาตรฐาน 1 : 50,000
- แผนที่ทางหลวง มาตรฐาน 1: 400,000
- ภาพถ่ายจากสถานที่จริง

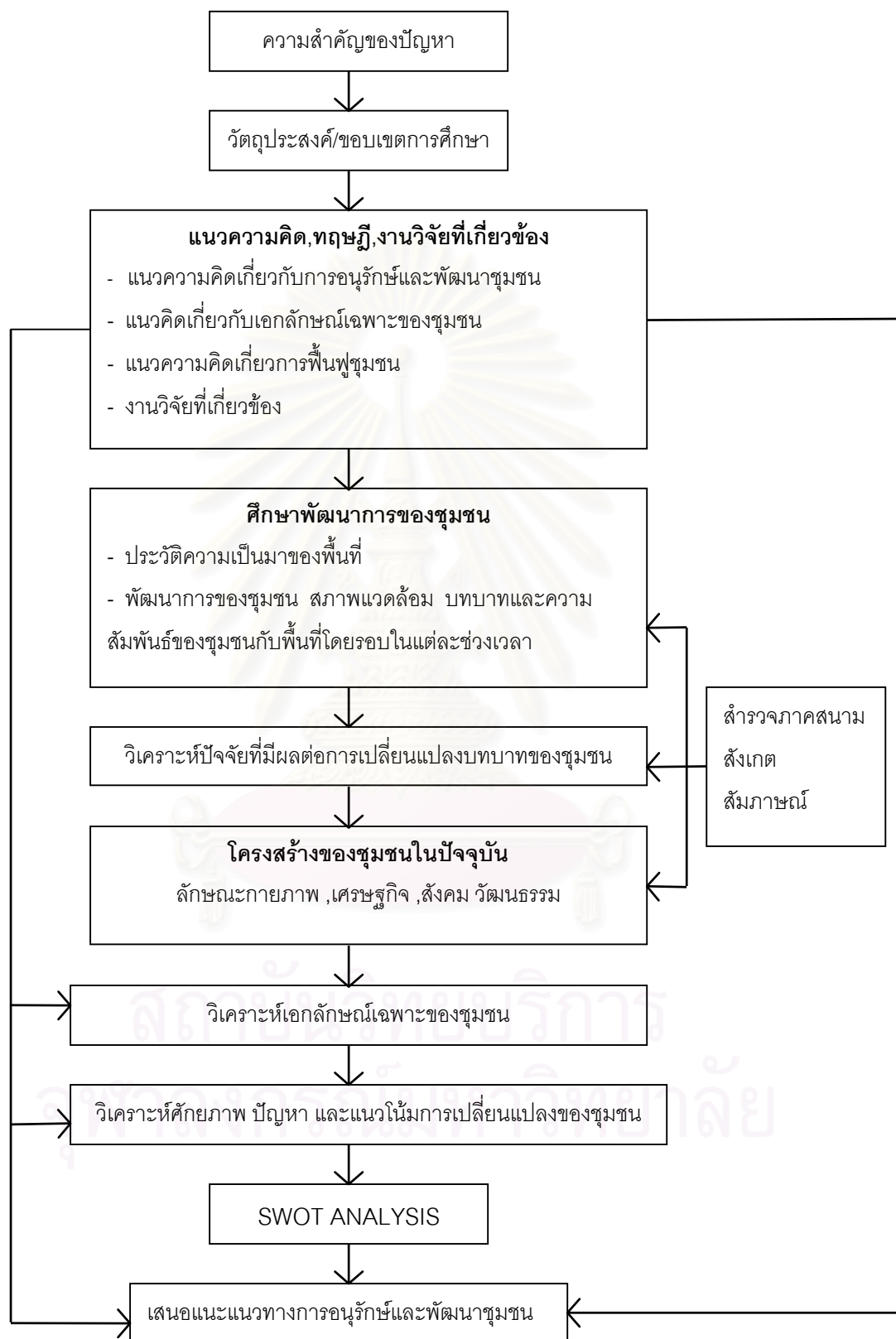
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.) สามารถเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมและรูปแบบที่เป็นไปได้ในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน โดยการเกิดการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน
- 2.) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับคุณค่าหรือเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่นั้น ๆ

1.8 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ศูนย์กลางในพื้นที่เกษตรกรรมเดิม หมายถึง บริเวณที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางด้านการค้าและการแลกเปลี่ยนผลผลิตทางด้านเกษตร ให้กับพื้นที่ชุมชนและเกษตรกรรมโดยรอบ ซึ่งปัจจุบันได้ลดบทบาทความเป็นศูนย์กลางในพื้นที่เกษตรกรรมเดิม

แผนภูมิ 1.1 ขั้นตอนการศึกษา

บทที่ 2

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี” ได้รวบรวมแนวความคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายและเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลในการดำเนินการศึกษา ซึ่งได้แบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน

2.1.1 ความหมายของการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน

จากพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530¹ ได้อธิบายความหมายของคำว่า “อนุรักษ์” ไว้ว่า การอนุรักษ์ คือ การรักษาให้คงเดิม ส่วน Longman Dictionary Of Contemporary English² ให้ความหมายของคำว่า conservation ไว้ว่า การกระทำเพื่อปกป้อง ดูแล บางสิ่งไม่ให้สูญหายหรือถูกทำลายไป

ซึ่งตามความหมายข้างต้นนี้เมื่อนำมาใช้กับบริบทของการอนุรักษ์ชุมชนแล้วไม่สร้างความเข้าใจในกระบวนการอนุรักษ์เท่าที่ควร ดังนั้นจึงขออ้างนิยามการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ชุมชนดังที่มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายในด้านต่าง ๆ กันไป เช่น

บัณฑิต จุลาสัย³ ให้ความหมายไว้ว่า การอนุรักษ์ เป็นเรื่องของความเข้าใจในเอกลักษณ์ของตนและชุมชน และการดำรงเอกลักษณ์นั้นไว้เพื่อเป็นเครื่องชี้แสดงความเป็นมา วิวัฒนาการ และพัฒนาการของเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติและสังคม

ประสงค์ เขียมอนันต์⁴ ให้ความหมายของการอนุรักษ์ชุมชนไว้ สองความหมายคือ ทั้งชุมชนที่มีลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบงานสถาปัตยกรรมที่ต้องอนุรักษ์เพื่อให้งานสถาปัตยกรรมดังกล่าวมีความเด่นสง่างามสมกับที่เป็นอาคารที่ต้องอนุรักษ์ การตีความอีก

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530(กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช,2531),หน้า 589.

² Longman Group Ltd,Longman Dictionary of Contemporary English(Great Britain : Clays Ltd. ,1995),p.289.

³ บัณฑิต จุลาสัย,เอกสารคำสอนวิชา 361-381 การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชนขั้นพื้นฐาน(ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2532),หน้า 11.

⁴ ประสงค์ เขียมอนันต์,“การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน องค์การและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์”,เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน(กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2540),ไม่ระบุเลขหน้า.

ลักษณะหนึ่งหมายถึง กลุ่มหรือบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานตามลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมและกายภาพของแต่ละแห่ง ซึ่งอาจจะต้องมีการอนุรักษ์ทั้งบริเวณไว้ให้ครบถ้วนทุกลักษณะนอกเหนือ จากลักษณะทางกายภาพ

ส่วน Feilden⁵ มองว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมซึ่งรวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ ที่ทำเพื่อยืดอายุของมรดกทางวัฒนธรรมและชาติของเรา จุดประสงค์เพื่อเสนอแสดง ต่อผู้ใช้อาคารและผู้ชมอาคารประวัติศาสตร์เหล่านั้นด้วยศิลปะและสื่อสารต่อมนุษย์ที่อาคารเหล่านั้นครอบครองอยู่ โดยการกระทำที่มีประสิทธิภาพและถ้าเป็นไปได้การซ่อมแซมต้องเปลี่ยนแปลงได้และไม่จำกัดความเป็นไปได้ในการปรับปรุงโครงสร้างในอนาคต

จะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ไม่ได้เป็นไปในลักษณะของการเก็บรักษา(preservation)แต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องอนุรักษ์ให้เกิดการใช้สอยต่อคนมากที่สุดและใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด โดยจะต้องผสมกลมกลืนไปกับชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมของคน การอนุรักษ์จึงเป็นการฟื้นอดีตให้กลับคืนมาเป็นประโยชน์แก่ชีวิตในสังคมปัจจุบัน ตลอดจนความยั่งยืนในอนาคตด้วย

ส่วนคำว่า “พัฒนา” พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530⁶ ได้ให้ความหมายไว้ว่าการทำให้เจริญ พจนานุกรมฉบับอังกฤษฉบับ Longman Dictionary Of Contemporary English⁷ ให้ความหมายของคำว่า development ไว้ว่า การทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดเติบโตหรือใหญ่ขึ้น

สนธยา พลศรี⁸ กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การพัฒนาหน่วยงาน ชุมชนหรือประเทศ คือ การทำให้สิ่งเหล่านี้ดีขึ้นเจริญขึ้นสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ได้ดียิ่งขึ้นหรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์⁹ ได้สรุปความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ย่ำแย่หรือน้อยให้เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่หรือดีกว่าเดิม

การพัฒนาในช่วง ค.ศ.1890-ค.ศ.1920 ได้รับความสนใจมาก คือ “การพัฒนาแบบยั่งยืน” (Sustainable Development) ซึ่งมีการรวบรวมความหมายของคำว่าพัฒนาแบบยั่งยืนไว้

⁵ Feilden Bernard M.and Jokilehto, Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites(Rome : ICCROM,1993),p. 14.

⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530(กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช,2531),หน้า 378.

⁷ Longman Group Ltd,Longman Dictionary of Contemporary English (Great Britain : Clays Ltd. ,1995),p.374.

⁸ สนธยา พลศรี,ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน(กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์,2533),หน้า 21.

⁹ สัญญา วิวัฒน์,การพัฒนาชุมชน(กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,2515),หน้า 18.

มากมายในหนังสือ Blueprint for a Green Economy แต่มีความหมายในทิศทางเดียวกันสรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาด้วยหลักการที่คนในรุ่นปัจจุบันจะต้องไม่ทำลายโอกาสของคนรุ่นอนาคต ซึ่งแนวความคิดนี้สามารถมองได้ 3 มิติ¹⁰ คือ

- มิติทางเศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจที่คำนึงถึง ทุนธรรมชาติ (natural capital) เป็นหลัก สำคัญเน้นการใช้ธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและความยุติธรรมเสมอภาคระหว่างคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคต

- มิติทางสังคม คือ การพัฒนาสังคมให้คนในสังคมมีส่วนร่วมในองค์การพัฒนาและสามารถรักษาเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ ไว้ได้

- มิติทางนิเวศวิทยาหรือลักษณะทางกายภาพ คือ การพิทักษ์รักษาระบบนิเวศคำนึงถึงขีดจำกัดและความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จึงเป็นการผสมผสานระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม และนิเวศวิทยาหรือลักษณะทางกายภาพ เมื่อมองจากความหมายนี้ การพัฒนา คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมท้องถิ่นซึ่งมีประชาชนเป็นเป้าหมายและศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรท้องถิ่น ในการพัฒนาแบบนี้ประชาชนจะมีสิทธิและอำนาจในการจัดการทรัพยากรของตนเองอย่างเต็มที่

ส่วนคำว่า "ชุมชน" (Community) จากพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530¹¹ หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคม อาศัยอยู่บริเวณเดียวกัน

ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล¹² ให้ความหมายของคำว่าชุมชน หมายถึง สถานที่ที่คนใช้เป็นที่ตั้งบ้านเรือน ทำมาหากิน เลี้ยงดูบุตรหลานและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่ในชีวิต

Charles R.Hoffer กล่าวอ้างใน สัญญา สัญญาวิวัฒน์¹³ ชุมชนแห่งหนึ่งประกอบด้วยประชาชนซึ่งอาศัยอยู่บนแผ่นดินที่ต่อเนื่องกันและเป็นผู้ซึ่งมีความสนใจร่วมกันกับผู้อื่นอย่างน้อยหนึ่งอย่างหรือมากกว่า เป็นเหตุให้ต้องอาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินนั้น

¹⁰ปรีชาเปี่ยมพวงศ์สถาน, นิเวศเศรษฐศาสตร์และนิเวศวิทยาการเมือง(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 90-93.

¹¹ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติพ.ศ.2530(กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2531), หน้า 174.

¹²ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 25.

¹³สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน(กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2515), หน้า 19.

ดุซงึ่ ทายตะคุ¹⁴ ได้อธิบายถึง การอนุรักษ์กับการพัฒนาเมืองว่า เมืองทั้งหลายเป็นมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อปกป้องสังคมของตนจากภัยธรรมชาติที่ท้งปวง จากนั้นมนุษย์อยู่รอดปลอดภัยจากการนำทรัพยากรธรรมชาติมาบั้นแต่งให้เกิดอรรถประโยชน์ และทำยที่สุดมนุษย์จะภาคภูมิใจในคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ของตน ด้วยการรักษาสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของความสำเร้งและความศรัทธาของกลุ่มสังคมตนให้คงอยู่ได้ ซึ่งถ้าสืบทอดจนคงอยู่ได้นานหลายชั่วอายุคน จนนำมาซึ่งบทบาทการเป็นผู้นำที่น่าเชื่อถือและมีเกียรติภูมิ นั่นคือ การมีอำนาจกลุ่มของสังคมเหนือสังคมอื่นโดยเฉพาะทางจิตใจ โดยนัยยะสำคัญจากการมองแบบองค์รวมแล้ว การอนุรักษ์และการพัฒนาเมือง เป็นการคิด การทำ ที่สืบเนื่องกันเพื่อบรรลุผลในการดำรงคงอยู่อย่างดีของกลุ่มสังคมหนึ่ง ๆ หรือถ้าการดำรงคงอยู่อย่างยั่งยืนของกลุ่มสังคมของเราเป็นเป้าหมายร่วมกันแล้ว “การอนุรักษ์และพัฒนาเมือง” จะเป็นเครื่องมือ-กลยุทธ์สำหรับใช้ในการวางแผนเพื่อค้ำจุนชีวิตสังคมเมืองของเราให้มีปัจจุบันและอนาคตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพที่เราทุกคนมีสิทธิที่จะพึงได้ ซึ่งสิ่งที่ต้องอนุรักษ์นั้นคือ “มรดกทางวัฒนธรรม”

ดังนั้น การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน หมายถึง การสงวนรักษา ดูแล ป้องกันและปรับปรุงชุมชนหรือบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐาน ที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคมและกายภาพของแต่ละแห่งให้ยังคงเอกลักษณ์เฉพาะรวมถึงการเปิดโอกาสให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาแบบยั่งยืนในดุลยภาพที่เหมาะสม ทั้งกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนมากที่สุด

2.1.2 เหตุผลในการอนุรักษ์

Henry Sanoff¹⁵ ได้ให้เหตุผลในการอนุรักษ์ไว้ 4 ประการคือ

1.) เพื่อความทรงจำทางวัฒนธรรม (Culture Memory) เนื่องจากการรักษาอาคารเก่า คือ การรักษาหลักฐานทางกายภาพในเชิงประวัติศาสตร์ที่ถ่ายทอดคุณค่าและความสามารถของบรรพบุรุษให้คนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจและเพื่อการศึกษา

2.) เพื่อรักษาการปฏิสัมพันธ์ในชุมชน (Successful Proxemics) คือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เห็นได้จากกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ณ สถานที่หนึ่ง ความสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์เมื่อมีความสมดุลระหว่าง คน กิจกรรมและสภาพแวดล้อม แต่เดิมความสัมพันธ์ของชุมชน

¹⁴ ดุซงึ่ ทายตะคุ “การสืบสานมรดกวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเมือง” วารสารภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2539), หน้า 28.

¹⁵ Sanoff,Herry, Designing with community participation(New York : Mc Graw Hill,1978),pp 44-45.

ชนจะแน่นแฟ้น ชัดเจน แต่เมื่อมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การตัดถนนผ่านกลางชุมชน หรือการแยกที่ดินด้วยกฎหมายแยกชัด ทำให้ความสัมพันธ์ดังกล่าวหายไป เนื่องจากการพัฒนาดังกล่าวไปรบกวนสมดุลของคน กิจกรรมและสภาพแวดล้อม การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชนจะช่วยป้องกันปัญหานี้ได้และคงไว้ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ในสังคม

3.) **เพื่อคงความหลากหลายทางสภาพแวดล้อม (Environment Diversity)** การพัฒนาสมัยใหม่ ทำให้สังคมมีความหลากหลายในสภาพแวดล้อม สังคมที่เคยมีเอกลักษณ์ต่าง ๆ กันไปตามลักษณะของพื้นที่นั้นๆ ได้รับการเปลี่ยนแปลงให้มีลักษณะคล้ายคลึงกันมากขึ้น ทั้งนี้เพราะวัสดุสมัยใหม่มีการผลิตที่เป็นอุตสาหกรรมและมีราคาถูก ได้เข้ามาแทนที่ฝีมือช่างท้องถิ่น การอนุรักษ์จะช่วยให้สามารถคงลักษณะพื้นถิ่นและช่วยรักษาฝีมือช่างเอาไว้ได้และทำให้ชุมชนไม่จำเป็นต้องพึ่งพาลักษณะการผลิตและเทคโนโลยีระดับสูงมากนัก ทำให้การไหลออกของทรัพยากรอื่น ๆ มีน้อยลง

4.) **เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economics Gain)** การอนุรักษ์จะยังประโยชน์ในทางเศรษฐกิจได้สองประการคือ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการสร้างอาคารขึ้นใหม่หากอาคารเก่ายังมีสภาพดีอยู่เป็นการรักษาทรัพยากรได้ทางหนึ่ง และชุมชนเก่าที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้จะเป็นสถานที่ที่น่าสนใจแก่ผู้มาเยี่ยมชมเยือน โดยส่วนใหญ่จะมีการเพิ่มพูนรายได้จากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามา ถือว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หาค่าไม่ได้

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน

สิ่งที่ควรค่าในการอนุรักษ์ เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกของการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์ เป็นการกำหนดเป้าหมายและขอบเขตของสิ่งที่พึงอนุรักษ์เอาไว้ ได้แก่

เอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งหมายถึง ลักษณะเฉพาะตัว (Character of town) อันเกิดจากภาพรวม ที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบลักษณะทางกายภาพ เป็นอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในเมือง โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง ประกอบกัน ที่ทำให้พื้นที่นั้นมีลักษณะที่พิเศษแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ทั้งนี้หมายถึงความต่อเนื่องของการดำรงชีวิตในสังคมที่อยู่ในพื้นที่หรือเมืองนั้น เช่น กิจกรรมของเมือง ซึ่งเป็นแบบแผนความเป็นอยู่ที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น สามารถมองเห็นได้จากองค์ประกอบทางด้านกายภาพที่มีลักษณะเฉพาะ Kevin Lynch¹⁶ ได้ศึกษาเกี่ยวกับจินตภาพของเมือง (The Image of the city) ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ระบบมโนทัศน์ที่เกิดจาก เอกลักษณ์ (Identity) โครงสร้าง (Structure) และ

¹⁶ Kevin Lynch, The Image of the City (Cambridge, MA : The MIT Press, 2000), pp 46-83.

ความหมาย (Meaning) กล่าวคือ สิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นเมืองนั้น มีลักษณะเฉพาะ เป็นของตัวเอง (Individuality) และมีความสัมพันธ์ทางกายภาพของตำแหน่งที่มีต่อกัน รวมทั้งต่อ ผู้รับรู้ด้วย โดยสื่อถึงความเข้าใจ ก่อให้เกิดความรู้สึกและทัศนคติด้านการใช้สอยหรือทางอารมณ์ องค์ประกอบที่แสดงลักษณะเฉพาะมี 5 อย่าง ประกอบด้วย ทางสัญจร(Pathway) ย่าน(Districts) ขอบ/เขต(Edges) จุดสังเกต/จุดหมายตา(Landmarks) จุดรวม/ศูนย์รวม(Nodes)

เนื่องจากองค์ประกอบทั้ง 5 ประการ สะท้อนภาพรวมที่เกิดขึ้นในมโนทัศน์ของผู้สังเกต Lynch จึงสรุปว่า หากสภาพแวดล้อมของเมืองที่มีการจัดองค์ประกอบที่เหมาะสมสอดคล้องกันก็ จะทำให้เกิดเอกลักษณ์ทางด้านจินตภาพชัดเจน ส่งผลให้เมืองนั้น ๆ มีความประทับใจต่อผู้พบเห็น ในที่สุด

ดังนั้น การศึกษาเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น จากองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน จะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบทางกายภาพที่มีลักษณะเด่นควรแก่การอนุรักษ์และพัฒนาให้ ดำรงความสำคัญต่อชุมชนต่อไป

Roy Worskett ¹⁷ กล่าวว่า ภูมิทัศน์เป็นสิ่งที่บ่งบอกลักษณะเฉพาะของพื้นที่ได้ทั้งประชากร รูปแบบอาคาร ลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งขนาดของพื้นที่เป็นองค์ประกอบหลักที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและยังบ่งบอกได้ถึงประวัติศาสตร์และพื้นที่ต่อเนื่องอื่น ๆ ในการปรับปรุง ภูมิทัศน์จะต้องให้เกิดความเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของพื้นที่ โดยยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและ เอกลักษณ์ของย่านนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้สึกสัมพันธ์กับโครงสร้างเดิมให้มากที่สุด

Harry L. Gamham ระบุว่า เอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะจะประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ กิจกรรม และการสื่อความหมาย โดยปฏิสัมพันธ์ของ องค์ประกอบนี้เองได้สร้างสรรคจิตวิญญาณแห่งสถานที่ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จในการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูกิจกรรมในสภาพแวดล้อมของชุมชน ได้แก่

- 1) ลักษณะเฉพาะทางกายภาพและรูปลักษณ์ โครงสร้างทางกายภาพที่แท้จริงของสถานที่ ลักษณะจริงของอาคาร ภูมิทัศน์ ภูมิอากาศ และคุณลักษณะของสุนทรียภาพ
- 2) กิจกรรมและหน้าที่ซึ่งสังเกตได้ ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์ต่อพื้นที่อย่างไร สถาบันทางวัฒนธรรมมีผลอย่างไร และอาคารกับภูมิทัศน์ถูกใช้งานอย่างไร
- 3) การสื่อความหมายหรือสัญลักษณ์ เป็นแง่ที่ซับซ้อนกว่า เริ่มด้วยผลจาก

¹⁷ Ray Worskett, *The character of towns : an approach to conservation*(London : The Architectural Press, 1969), p.73.

ความมุ่งหมายหรือประสบการณ์ของมนุษย์ คุณลักษณะของสถานที่ มีจำนวนมากที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากที่ประชากรตอบสนองต่อลักษณะทางกายภาพและหน้าที่ใช้สอย

ลักษณะเฉพาะของเมืองควรอยู่บนรากฐานของสิ่งต่อไปนี้

- ลักษณะทางสถาปัตยกรรม
- ภูมิอากาศ ปริมาณแสง ปริมาณน้ำฝน และความต่างในอุณหภูมิ
- ลักษณะเดิมทางธรรมชาติที่เฉพาะตัว
- ความทรงจำและการถ่ายทอดความหมายของสถานที่ต่อบุคคลที่

เคยมีประสบการณ์ด้วย

- การใช้วัสดุพื้นถิ่น
- ฝีมือช่าง
- ระดับของการรับรู้ในจุดตำแหน่งของอาคารและสะพานที่สำคัญ
- ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์
- คุณค่าของประชากร
- สภาพแวดล้อมสาธารณชนอันทรงคุณภาพที่เห็นจะเข้าถึงได้
- กิจกรรมที่พบมากทั้งเมือง ทั้งในรายวันและตามฤดูกาล

ในปี ค.ศ. 1987 ICOMOS¹⁸ ได้มีข้อตกลงไว้ใน Washington Charter ว่าลักษณะเฉพาะของเมืองหรือชุมชนนั้นสามารถแสดงออกได้โดยทาง

- รูปแบบการใช้ที่ดินและระบบการสัญจร
- ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนที่เป็นสิ่งก่อสร้างและพื้นที่เปิดโล่ง
- ลักษณะสถาปัตยกรรม ได้แก่ ขนาด สัดส่วน รูปแบบ โครงสร้าง วัสดุ สี การตกแต่ง
- ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น
- ลักษณะกิจกรรมของชุมชน

จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบเมืองที่ทำให้เกิดเอกลักษณ์ได้แบ่งองค์ประกอบของเมืองเพื่อทำการวิเคราะห์เป็นประเภทใหญ่ คือ

1.) องค์ประกอบทางกายภาพ เป็นปัจจัยที่รองรับกิจกรรมในการดำรงชีวิตของพลเมือง ได้แก่ ลักษณะอาคารบ้านเรือนและสิ่งแวดล้อม การตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดิน ถนนหนทาง การคมนาคม พื้นที่โล่งว่าง

2.) องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การประกอบอาชีพ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน

¹⁸ICOMOS,(online),Available from : <http://www.international.icomos.org> (20 October 2004).

3.) องค์ประกอบทางด้านสังคมวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้สังคมอยู่ได้อย่างสงบสุข ได้แก่ เชื้อชาติ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อของคนในชุมชน

2.3 แนวความคิดด้านการอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมของเมือง

ดักกลาส เว็บสเตอร์¹⁹ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเมือง เสนอแนวความคิดไว้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง Thailand urban Cultural Heritage แนวคิดนี้ให้ความสำคัญต่อชุมชนเมืองปัจจุบัน ให้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต เช่นเดียวกับวัฒนธรรมด้านอาคารและความสำคัญของบ้านเรือนร่วมสมัยเช่นเดียวกับโบราณสถานในฐานะส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเมือง ซึ่งดักกลาส ให้คำจำกัดความของวัฒนธรรม หมายถึง

1.) สิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่

2.) สิ่งที่มีอายุยืนยาว เช่น อาหาร งานนักขัตฤกษ์ การพ็อนรำ

3.) สิ่งที่จับต้องได้ยาก เช่น การดำรงชีวิตประจำวัน สภาพอากาศที่แวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับคำจำกัดความของ UNESCO ปี ค.ศ. 1995 ในรายงานเรื่อง “Our Creative Diversity” ในแง่ของสิ่งแวดล้อมและอาคาร ประเด็นสำคัญคือ

น้ำ : การตั้งถิ่นฐานทั้งเมืองและชนบทโดยทั่วไปมักจะอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำโดยเฉพาะแม่น้ำและริมฝั่งทะเลเป็นองค์ประกอบหลักของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

กิจกรรมในท้องถิ่น : พื้นที่เมืองเป็นพื้นที่พิเศษ เพราะว่ามีความหนาแน่น มีชีวิตชีวา และมีความหลากหลาย

วัฒนธรรม คือ องค์รวมของลักษณะเด่นทางจิตวิญญาณ ทางวัตถุ ทางสติปัญญา และความรู้สึที่แสดงลักษณะของสังคมหรือกลุ่มสังคม ไม่เฉพาะแต่เพียงศิลปะและตัวอักษร แต่รวมถึงการดำรงชีวิต สิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ระบบคุณค่า ประเพณี และความเชื่อ สิ่งื่อดักกลาสเน้น คือ วัฒนธรรมของเมืองไทยไม่ใช่แค่อาคารสถานที่เพียงอย่างเดียวแต่รวมถึงวิถีชีวิตโดยรอบอาคารด้วย เพราะแต่ละพื้นที่มีบริบทเฉพาะของตนเอง

การสนับสนุน การรักษาและสร้างชีวิตชีวาให้แก่วัฒนธรรมของเมือง จะก่อให้เกิดผลประโยชน์มากมายต่อชุมชนท้องถิ่น ผลประโยชน์ที่สำคัญคือ เอกลักษณะและการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมและอดีตของตนเอง ผลประโยชน์รองลงมาจะอยู่ในรูปของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีความสร้างสรรค์และมีชีวิตชีวา นอกจากนั้นยังเพิ่มการจ้างงานและการกระจายรายได้ ด้วยการเพิ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และผู้อพยพที่แสวงหาความสุขสบาย ฯลฯ

¹⁹ Webster Dugglas อังโน พามิลา หะวรารักษ์, วิวัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนภูมิจีนและชุมชนวัดกัลยาณีกองเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการวางผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 31-32.

ชุมชนทั้งหมดของไทยควรได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่นในการเก็บรักษาวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของตนและที่สำคัญคือจะต้องมีการรักษาและการบริหารการใช้ประโยชน์และกิจกรรมวัฒนธรรมของท้องถิ่นไม่ให้เกิดความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) ของทรัพยากรนั้น

2.4 หลักการวางแผนอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์

Bernard M. Feilden²⁰ ได้กำหนดหลักการวางแผนการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์แบ่งเป็น 4 ประการ คือ

1.) การผนวกแผนการอนุรักษ์ไว้ในแผนพัฒนาเมือง

เนื่องจากการอนุรักษ์จำเป็นต้องมีการวางแผนปฏิบัติในหลาย ๆ ด้าน ใน Washington Charter ยังได้กำหนดถึงเป้าหมายของการจัดทำแผนการอนุรักษ์ไว้ว่า ในการอนุรักษ์ที่จะประสบความสำเร็จนั้นจะต้องกำหนดให้แผนการอนุรักษ์เมืองหรือพื้นที่ทางประวัติศาสตร์รวมอยู่ในนโยบายและแผนปฏิบัติการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในทุกระดับ

2.) การควบคุมการเปลี่ยนแปลง

ในการควบคุมอัตราการเติบโต การพัฒนาเมืองสมัยใหม่ จะต้องมีมาตรการที่เหมาะสม เช่น การกำหนดขนาด รูปแบบอาคาร ปริมาณการจราจร โครงสร้างสาธารณูปโภค เป็นต้น

3.) การออกแบบสิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นใหม่

การออกแบบอาคารใหม่หรือการต่อเติมส่วนของอาคาร ควรมีพื้นฐานจากการวิเคราะห์ที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยเฉพาะในเรื่องเนื้อเมือง (urban fabric) และหน้าที่ใช้สอยโดยนำหลักการออกแบบชุมชนเมืองและการความงามมาประยุกต์ใช้

4.) การบริหารจัดการ

ในการบริหารจัดการเมืองเก่าที่ยังมีกิจกรรมดำเนินอยู่ (living city) จะต้องคำนึงถึงเครื่องมือทางพลวัต (dynamic political instruments) มากกว่าวิธีการทำให้เมืองหยุดนิ่ง (static or technical means) ในการบริหารจัดการเมืองเก่าที่ยังมีกิจกรรมดำเนินอยู่จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มากกว่าการสงวนรักษาทางกายภาพแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ในการจัดทำแผนการอนุรักษ์เมืองยังจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น

2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูชุมชน

ความหมายของการฟื้นฟูชุมชน²¹ คือ การรวบรวมและผสมผสานมุมมองและนำไปปฏิบัติการแก้ปัญหาของเมืองและสิ่งที่ค้นหาได้ เพื่อนำไปปรับปรุงในทางเศรษฐกิจ ทางกายภาพ ทาง

²⁰ Feilden Bernard M. อ้างใน ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการอนุรักษ์ (กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2540) เอกสารอัดสำเนา, หน้า 9.

สังคม และสภาพแวดล้อม ตามลักษณะเงื่อนไขของพื้นที่เป็นประเด็นของการเปลี่ยนแปลง โดยสรุปเป็นภาพรวมที่ได้จากการฟื้นฟูชุมชน มี 5 ลักษณะคือ

- 1.) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขทางด้านกายภาพ โดยพื้นที่ในชุมชนและลักษณะสภาพทางสังคมและนโยบายที่รับผิดชอบ
- 2.) ให้ความสำคัญกับที่อยู่อาศัยและถูกสุขลักษณะของพื้นที่ในชุมชน
- 3.) ทำการเชื่อมโยง ปรับปรุง ทางสังคมด้วยกระบวนการทางเศรษฐกิจ
- 4.) ควบคุมการเจริญเติบโตของเมือง
- 5.) การเปลี่ยนแปลง ด้านบทบาทและนโยบายของเมือง

2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 อรศิริ ปาณินท์และสมคิด จิระทัศนกุล²² ได้ศึกษาเรื่อง “เรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมือง” โดยศึกษาถึงสภาพทางกายภาพในปัจจุบันของเรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมือง ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของจังหวัดสุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรีและนครปฐม เน้นการศึกษาความต่อเนื่องของชีวิตและชุมชน จากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างผังกายภาพของพื้นที่ สถาปัตยกรรม วิถีชีวิตแบบพื้นถิ่นในชุมชนเมือง ในการศึกษาได้เลือกตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมือง เป็นกรณีศึกษาทั้งหมด 17 แห่ง ซึ่งตลาดเก่าห้องอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นตัวอย่างหนึ่งในการทำการศึกษ ผลการศึกษาสรุปได้ว่าคุณค่าของเรือนค้าขายพื้นถิ่น มีใช้อยู่ที่สถาปัตยกรรม แต่ขึ้นอยู่กับการดำรงชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมสังคมและสถาปัตยกรรม รวมถึงความต่อเนื่องเชื่อมโยงจากอดีตถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเรือนค้าขายพื้นถิ่นก็ยังมีลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมขนาดเล็กที่มีรูปทรงพื้นที่การใช้งานและสัดส่วนตามการใช้สอยในชีวิตจริง ความเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมและความเชื่อ ศาสนา ประเพณี ปรากฏให้เห็นในผังบริเวณของตลาดโดยสังเกตได้ว่าตลาดทุกแห่งจะมีศาลเจ้ามีกิจกรรม เฉลิมฉลองเช่นไหว้ เพื่อความเป็นสิริมงคลตามศรัทธาของชาวจีน ซึ่งนับถือพุทธศาสนา ผนวกกับความเชื่อแบบไทยสำหรับครอบครัวผสมผสานไทย-จีน คือทุกตลาดจะมีวัดประจำหมู่บ้าน ชาวตลาด ไหว้ทั้งเจ้าจีนและพระไทย เช่นไหว้ช่วงตรุษจีน สารทจีนและทำบุญตามตรุษสารทของไทยด้วย เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมและการอยู่อย่างเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

²¹ Robert,Perter,Sykes,Hugh,Urban Regeneration A Handbook (London : SAGE Publication,2000),pp.40-50.

²² อรศิริ ปาณินท์และสมคิด จิระทัศนกุล,เรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมือง (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ เจพรีน,2544),หน้า11-274.

2.6.2 **สิทธิพร ภิรมย์รัตน์และคณะ**²³ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาลุ่มน้ำท่าจีน : การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดชัยนาท” โดยศึกษาถึง ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การปกครองของชุมชน บทบาทหน้าที่ และการจัดลำดับ ความสำคัญของชุมชนเมือง(Urban Hierarchy)ในลุ่มน้ำท่าจีนตอนบน เพื่อเสนอแนะแนวทางการ พัฒนาทางด้านกายภาพของชุมชนเมืองในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดชัยนาท สรุปสาระสำคัญ ได้ว่า ในอดีตชุมชนในพื้นที่ศึกษา มีระบบชุมชนเมืองที่อาศัยเส้นทางคมนาคมทางน้ำ โดยมีแม่น้ำท่าจีนเป็นเส้นทางหลัก มีชุมชนริมฝั่งน้ำทั้งหมด 12 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดสิงห์ ชุมชนสามง่าม ชุมชนท่าโบสถ์ ชุมชนหันคา ในจังหวัดชัยนาท ชุมชนเขาพระ ชุมชนเดิมบางนางบวช ชุมชน สามชุก ชุมชนศรีประจันต์ ชุมชนโพธิ์พระยา ชุมชนเมืองสุพรรณบุรี ชุมชนบางปลาหมอ ชุมชนโคก ครามและชุมชนบ้านแหลมในจังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากนี้ยังมีชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง สายอื่น ๆ อีก 10 ชุมชน คือ ชุมชนคู้้งสำเภา ชุมชนชัยนาท ชุมชนสรรพยา ชุมชนโพนางดำ ชุมชน แพรก ชุมชนศรีราชา ชุมชนท่าเสด็จ ชุมชนสวนแตง ชุมชนอุ้มทอง ชุมชนสองพี่น้อง ชุมชนไผ่กองดิน รวมเป็นชุมชนริมน้ำทั้งหมด 22 ชุมชน ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาโครงข่ายถนนในบริเวณนี้ มีผลทำให้ การเจริญเติบโตของชุมชนเปลี่ยนไป หลายชุมชนเริ่มมีการเติบโตที่ช้าลง นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชน ในลุ่มน้ำท่าจีนตอนบนเป็นชุมชนเมืองที่มีลักษณะพิเศษ คือ บางชุมชนเป็นย่านพาณิชยกรรมเก่าที่ เจริญเติบโตมาจากน้ำ บางชุมชนก็มีลักษณะพิเศษทางสถาปัตยกรรมคือ เป็นกลุ่มบ้านเรือนไทย ภาคกลางและบางชุมชนมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและมีเอกลักษณ์ด้านการตั้ง ถิ่นฐานของชุมชนในภาคกลาง นอกจากนี้ในการศึกษายังได้สรุปศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ศึกษา ว่าสภาพที่ตั้งเป็นที่ราบที่มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นพื้นที่ทำเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศ มี โครงข่ายการคมนาคมที่สมบูรณ์ มีศักยภาพในการพัฒนาสูงและมีพื้นที่โดยรอบชุมชนที่สามารถ ขยายตัวเพื่อเป็นศูนย์กลางหลักของพื้นที่ได้ สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนา สรุปว่า จะต้องเน้น การวางแผนพัฒนาระยะยาวในเรื่องการใช้ที่ดิน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และควรมีการวางผัง ชุมชนล่วงหน้าเพื่อรองรับการขยายตัวในอนาคต นอกจากนี้ ยังเสนอแนะให้มีการพัฒนาชุมชนที่มี ลักษณะพิเศษ เช่น ชุมชนที่เป็นย่านพาณิชยกรรมเก่า ที่มีลักษณะพิเศษของชุมชนริมน้ำ สมควรที่จะ ได้รับการอนุรักษ์มี 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนสรรพยา ชุมชนโพนางดำ ในจังหวัดชัยนาท ชุมชน สามชุก ชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) และชุมชนบ้านแหลม(ตลาดคอวัง) โดยส่งเสริมให้มีการ อนุรักษ์และพัฒนาชุมชนให้ดำรงลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมกับสภาพสังคมตามกาลเวลาได้ต่อไป

²³ สิทธิพร ภิรมย์รัตน์และคณะ. รายงานการศึกษา โครงการศึกษาลุ่มน้ำท่าจีน การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชนเมือง ใน จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดชัยนาท(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2534), หน้า1(1)-6(12).

2.6.3 นิธิ ลิศนันท์²⁴ ศึกษาเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” จากการศึกษาพบว่า ชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์โดยสภาพแวดล้อมของชุมชนเป็นบ้านเรือนริมน้ำขนานกับลำคลองและหันหน้าบ้านเข้าหาคลอง สภาพภูมิทัศน์ของชุมชนมีความเป็นธรรมชาติมีส่วนมะพร้าวอยู่หลังบ้าน วิถีชีวิตของผู้คนแถบนี้ยังคงรักษาความสัมพันธ์กับคลองไว้ได้ เมื่อมีการตัดถนนเข้าสู่พื้นที่ริมน้ำก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนกับพื้นที่นี้ เริ่มมีการก่อสร้างบ้านเรือนที่หันหน้าหาถนนและหันหลังให้คลอง ส่งผลให้เอกลักษณ์ด้านการตั้งถิ่นฐานชุมชนเริ่มหายไป วิถีชีวิตชุมชนที่สัมพันธ์กับคลองลดน้อยลง ประเพณีทางน้ำเลือนหายไป มีการย้ายออกของประชากรสูง

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ที่เสนอแนะประกอบด้วย

- 1.) การควบคุมการใช้ที่ดินโดยจำแนกพื้นที่ออกเป็นเขตโบราณสถาน เขตอนุรักษ์อาคาร และเขตควบคุมการก่อสร้าง
- 2.) การเชื่อมโยงระบบโครงข่ายการสัญจร โดยปรับปรุงทางเดินเท้าและจุดเชื่อมต่อระหว่างชุมชนสองฝั่งคลองและเชื่อมเส้นทางสัญจรทางน้ำให้เป็นระบบ
- 3.) การอนุรักษ์และปรับปรุงทางกายภาพของอาคารและภูมิทัศน์ริมน้ำ ในด้านรูปแบบ ขนาด ความสูง วัสดุก่อสร้าง และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรม
- 4.) การฟื้นฟูทางสังคมเศรษฐกิจ โดยฟื้นฟูประเพณีทางน้ำที่เคยมีอยู่ของชุมชนและส่งเสริมให้เป็นแหล่งการท่องเที่ยว

2.6.4 มาซารุ มาเอโน²⁵ ศึกษา “การอนุรักษ์ในแนวทางการความต้องการของชุมชน กรณีศึกษา การอนุรักษ์ชุมชนยานากะ เมืองโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น” ชุมชนยานากะ เป็นชุมชนแห่งหนึ่งในเมืองโตเกียว ที่ยังมีการอยู่อาศัยอาคารบ้านเรือนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และยังคงรักษารูปแบบวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้ได้ โดยชุมชนยานากะยังคงมีการอาศัยอยู่ในบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ในตรอกซอกซอย แต่ชุมชนนี้ไม่มีปัญหาเรื่องอาชญากรรมและไฟไหม้ เนื่องจากผู้คนในชุมชนจะคอยระวังป้องกันภัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตลอดจน มีการช่วยเหลือกันและกันในการดูแลบุตรหลานและบ้านเรือน ให้ชุมชนมีความสะอาดสะอาดน่าอยู่อาศัยและปลอดภัยอยู่เสมอ

²⁴ นิธิ ลิศนันท์. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (วิทยานิพนธ์การออกแบบชุมชนเมืองมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 228.

²⁵ มาซารุ มาเอโน อ้างใน ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, กังสดาลแห่งความคิด (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 45-47.

โดยการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนยานาคะ มีแนวคิดในการอนุรักษ์ มีดังนี้

-การอนุรักษ์ต้องคำนึงถึงการอยู่อาศัยของผู้คนในชุมชนมากกว่าการมองเพียงการอนุรักษ์ทางกายภาพของอาคาร เราต้องไม่วางแผนแคบอยู่แค่ในบริบทของตัวสถาปัตยกรรมเท่านั้น เราต้องวางแผนให้ผสมกลมกลืนกับสถาปัตยกรรม ประเพณี ชีวิตของผู้คน ที่มีในบริเวณนั้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน

-ต้องให้ความสำคัญในการทำความเข้าใจในชุมชน โดยในการศึกษานี้ ช่วยให้เกิดแรงบันดาลใจที่ดีจากชาวบ้านและชาวบ้านได้ร่วมเป็นสมาชิกในการสำรวจการอนุรักษ์ในพื้นที่ชุมชนของตน

-ในการอนุรักษ์จะให้ความสำคัญกับผู้คนได้มีส่วนร่วม โดยมีการแสวงหากลุ่มคนที่จะเป็นแกนกลางในการอนุรักษ์และปลูกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นให้มีชีวิตมากขึ้น ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญจะให้คำแนะนำกับกลุ่มผู้ที่เป็นแกนนำ ถึงคุณค่าของสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่และเปิดโอกาสให้พวกเขาเหล่านั้นเป็นฝ่ายเลือกอนาคตชุมชนของพวกเขาเอง

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์มาเอโน ได้วางหลัก 3 ประการ ในการปลูกชีวิตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นหรืออาคารทางประวัติศาสตร์ในชุมชนยานาคะ ดังนี้

-ต้องอาศัยอยู่ได้(livability) ประชาชนที่อาศัยในบ้านเมือง หากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของบ้านเมืองตกต่ำประชาชนมักจะเลือกที่จะทิ้งไปและประชาชนมักจะตั้งข้อรังเกียจในความพยายามที่จะอนุรักษ์บ้านหรือเมืองนั้น ดังนั้นแทนที่การอนุรักษ์จะมีขึ้นเพียงกิจของการอนุรักษ์ นักอนุรักษ์จะต้องรู้และกำหนดความต้องการของผู้ใช้อาคารให้ได้เสียก่อน และต้องไม่ให้การดำรงชีวิตของผู้คนที่นี่เป็นเหยื่อของการอนุรักษ์

-ความสะอาดสะอาดอันของสภาพแวดล้อม (Clearliness for Environment) สัญญาณที่น่ากลัวสำหรับเมืองที่เราอาศัยอยู่ก็คือ บ้านเมืองสกปรกและมีมลพิษทางอากาศ บ้านที่ไม่มีผู้คนจะเป็นสัญญาณของความตกต่ำทางเศรษฐกิจของพื้นที่

-คุณค่าที่มองเห็นได้ (Visible value) ประชาชนจะไม่ภูมิใจในสถาปัตยกรรมหรือเมืองใดเลย หากเขาเหล่านั้นไม่เห็นคุณค่าของสภาพแวดล้อมรอบตัวเขา หากผู้ใดสามารถประกันคุณค่าที่เขาจะภูมิใจในบ้านเมืองของเขาได้ ประชาชนก็มักจะสนใจขึ้นมา ดังนั้นการทำให้ประชาชนตระหนักในคุณค่าของบ้านเมืองของเขาจึงเป็นงานที่สำคัญที่สุดในการอนุรักษ์

โดยสรุป แนวความคิดและวิธีการดำเนินการอนุรักษ์ที่เลือกนำมาอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก่าห้อง) เป็นการประยุกต์แนวความคิดและวิธีการดำเนินการอนุรักษ์จากกรณีศึกษาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คือการจัดพื้นที่ที่มีความหมาย มีความสำคัญเป็นพิเศษและจัดกิจกรรมที่ดึงดูดสร้างความสนใจ เพื่อให้คนได้รับประสบการณ์การเข้าใช้พื้นที่ที่แตกต่างกัน

และแนวความคิดการอนุรักษ์แบบตะวันออกที่ได้จากเมืองโตเกียว คือการรักษาเอกลักษณ์พื้นที่ถิ่น และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับย่านที่อยู่อาศัยเพื่อรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนให้ดำรงอยู่ต่อไป

การฟื้นฟูเศรษฐกิจและการจัดการใช้งานในพื้นที่ที่เหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน โดยเฉพาะการส่งเสริมการท่องเที่ยว ก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ดำรงอยู่ได้ อย่างไรก็ตามการอนุรักษ์จำเป็นต้องระมัดระวัง ไม่ให้เศรษฐกิจเป็นตัวนำการพัฒนา จนส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนไม่สามารถอาศัยอยู่ในชุมชนได้อย่างสงบสุข นอกจากนี้สิ่งที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญในการอนุรักษ์คือ การให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมมือจะเป็นการสร้างจิตสำนึกความรักถิ่นฐาน ความภาคภูมิใจและท้ายที่สุด เอกลักษณ์ของชุมชนและความเป็นชุมชนที่ดำรงอยู่ได้นั้นจะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีเสน่ห์ในความแตกต่างและหลากหลาย ดึงดูดใจผู้มาเยี่ยมเยือน มากกว่าชุมชนที่เพียบพร้อมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกที่สร้างขึ้นทดแทนวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เริ่มหายไป

2.7 กรอบความคิดของการศึกษา

ตารางที่ 2.1 สรุป ความสัมพันธ์ของแนวความคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเด็น	สรุปแนวความคิด
ความหมายในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน ประสงค์ เอี่ยมอนันต์ บัณฑิต จุลาสัย Bernard M. Feilden Blueprint for Green Economy ดุษฎี ทายตะคุ	การสงวนรักษา ป้องกัน ดูแล รักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมที่ผ่านช่วงเวลาการใช้งานให้ยังคงลักษณะเฉพาะ รวมทั้งเปิดโอกาสให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ในดุลยภาพที่เหมาะสมทั้งกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด
เหตุผลในการอนุรักษ์ Henry Sanoff	ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมมีเหตุผลคือ เพื่อรักษาความทรงจำทางวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในอดีตเพื่อให้คนรุ่นปัจจุบันและอนาคตได้ชื่นชม เพื่อรักษาการปฏิสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ เพื่อคงความหลากหลายทางสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและวัฒนธรรมและเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในการประหยัดค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมแต่สามารถสร้างรายได้จากการอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าเหล่านั้นไว้ได้

ที่มา : การวิเคราะห์ (ผู้วิจัย, 2546)

ตารางที่ 2.1 สรุป ความสัมพันธ์ของแนวความคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ประเด็น	สรุปแนวความคิด
<p>แนวความคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน</p> <p>Kevin Lynch</p> <p>Harry L. Gamham</p>	<p>องค์ประกอบทางด้านกายภาพ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้คนเห็นถึงลักษณะเฉพาะของชุมชน แต่ในการศึกษาต้องศึกษาองค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจและ สังคม ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้การอนุรักษ์และพัฒนาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น</p>
<p>แนวความคิดในการอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมเมือง</p> <p>Dugglas Webster</p>	<p>วัฒนธรรม คือ องค์รวมของลักษณะเด่นทางจิตวิญญาณ ทางวัตถุ ทางสติปัญญาที่แสดงลักษณะของกลุ่มสังคม ซึ่งเป็นรากเหง้าของมนุษย์ เมืองหรือชุมชนก็เป็นผลลัพธ์ของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ ดังนั้นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจะเกิดประโยชน์ทำให้เจ้าของวัฒนธรรมภูมิใจในเอกลักษณ์ของตนและการเกิดการเรียนรู้ และนำมาซึ่งผลตอบแทนทางเศรษฐกิจได้</p>
<p>หลักการวางแผนอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์</p> <p>Bernard M.Feilden</p>	<p>การวางแผนการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์นั้น จะต้องกำหนดให้แผนการอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเมือง เพื่อเป็นการควบคุมการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นและป้องกันปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตให้สอดคล้องกับศักยภาพของเมืองซึ่งการวางแผนการอนุรักษ์นั้นจะต้องมีการบริหารจัดการที่เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์ทั้งทางด้านกายภาพและผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจ</p>
<p>แนวความคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูชุมชน</p> <p>Robert,Perter,Sykes,Hugh</p>	<p>การฟื้นฟูชุมชนจะต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขด้านกายภาพในพื้นที่ชุมชนกับลักษณะทางสังคมและนโยบายที่รับผิดชอบ โดยให้ความสำคัญกับที่อยู่อาศัยที่ถูกละเลย การเชื่อมโยง ปรับปรุง ทางสังคมด้วยกระบวนการทางเศรษฐกิจ และควบคุมการเจริญเติบโตของเมืองให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนด</p>

ที่มา : การวิเคราะห์ (ผู้วิจัย,2546)

ตารางที่ 2.1 สรุป ความสัมพันธ์ของแนวความคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ประเด็น	สรุปแนวความคิด
กรณีศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน นิธิ ลิศนันท์ มาซารุ มาเอโนะ	แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน ควรกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินรูปแบบอาคาร สิ่งปลูกสร้าง อนุรักษ์การรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ โดยใช้ทั้งมาตรการส่งเสริมและมาตรการในการควบคุม นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจควบคู่ไปด้วย ซึ่งในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องคำนึงถึงความต้องการให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและสามารถใช้ประโยชน์ได้จริง

ที่มา : การวิเคราะห์ (ผู้วิจัย,2546)

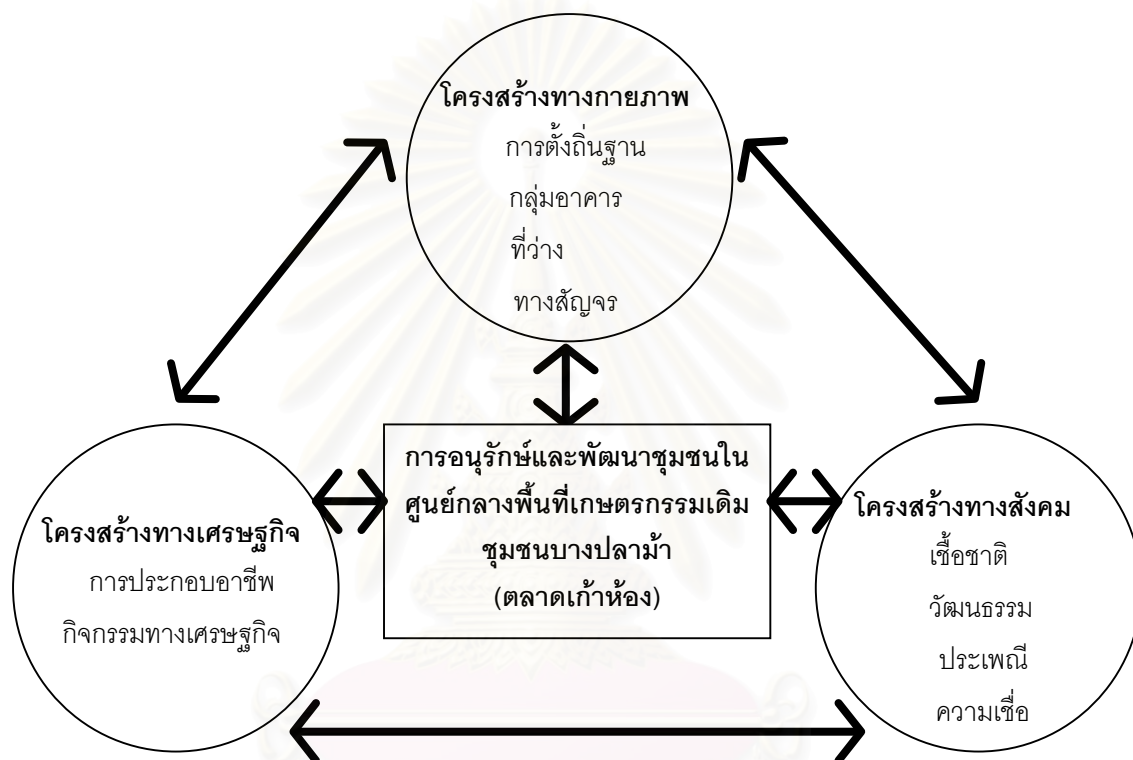
การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน อาศัยแนวความคิด 2 ประการคือ แนวความคิดการอนุรักษ์และแนวคิดการพัฒนาชุมชน มาผสมผสานกันเพื่อสงวนไว้ซึ่งพื้นที่ สถาปัตยกรรม สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนให้ดำเนินต่อไปอย่างเหมาะสม ในขณะที่เดียวกันต้องมีการเปลี่ยนแปลงสภาพต่าง ๆ ภายในชุมชนไปในทางที่ดีขึ้นด้วย และมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยในการศึกษาได้เลือกพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นตัวอย่างในการศึกษา เนื่องจากบริเวณนี้มีชุมชนเก่าแก่ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของพื้นที่เกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีตและยังเป็นชุมชนที่สามารถคงเอกลักษณ์ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนไว้ได้เป็นอย่างดี

ในการศึกษาเพื่อให้เห็นความชัดเจนของลักษณะองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่เป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่อดีต ไม่ว่าจะเป็น วัด โรงเรียน เรือนพักอาศัย ซึ่งมีลักษณะสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ที่มีคุณค่าที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับบทบาทของชุมชนที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตต่อเนื่องถึงปัจจุบัน จำเป็นจะต้องมีการศึกษาถึงองค์ประกอบในด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปด้วยเพื่อให้การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนาชุมชนให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยการศึกษาจะพิจารณาประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 1.) องค์ประกอบทางกายภาพ เป็นปัจจัยที่รองรับกิจกรรมในการดำรงชีวิตของพลเมือง ได้แก่ ลักษณะอาคารบ้านเรือนและสิ่งแวดล้อม การตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดิน ถนนหนทาง การคมนาคม พื้นที่โล่งว่าง
- 2.) องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การประกอบอาชีพ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน

3.) องค์ประกอบทางด้านสังคมวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้สังคมอยู่ได้อย่างสงบสุข ได้แก่ เชื้อชาติ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อของคนในชุมชน

ผลการศึกษาดังกล่าวจะถูกรวบรวมและนำมาวิเคราะห์ เพื่อชี้ให้เห็นถึง สภาพแวดล้อมปัจจุบัน ปัญหา ศักยภาพของพื้นที่ศึกษาและความต้องการของประชาชน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนต่อไป

แผนภูมิที่ 2.1 กรอบการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาสภาพทั่วไปในปัจจุบันของกลุ่มน้ำท่าจีน จังหวัดสุพรรณบุรีและพื้นที่ชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) ทางด้านลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้เห็นถึงสภาพพื้นที่ศึกษาในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไรและนำข้อมูลไปเปรียบเทียบกับพัฒนาการของชุมชนจากช่วงอดีตที่ผ่านมาเพื่อนำไปสู่การกำหนดบทบาทของเมืองและแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนต่อไป

3.1 สภาพภูมิศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนในกลุ่มน้ำท่าจีน

3.1.1 ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์

กลุ่มน้ำท่าจีนอยู่ระหว่างแม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้กลุ่มน้ำท่าจีนมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มยาวริตามลำน้ำ พื้นที่ส่วนใหญ่มีอาณาบริเวณคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐมและจังหวัดสมุทรสาคร (แผนที่ 3.1) บริเวณที่ราบลุ่มน้ำประกอบด้วยแหล่งน้ำธรรมชาติมากมาย โดยมีแม่น้ำท่าจีนเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญสายหลัก ซึ่งมีจุดเริ่มต้น ณ จุดที่สายน้ำแยกสาขาจากแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างตำบลท่าซุง อำเภอเมืองอุทัยธานี กับหาดท่าเสา อำเภอเมืองชัยนาท ไหลผ่านอำเภอวัดสิงห์ อำเภอเมืองชัยนาท อำเภอหันคา เรียกว่า "แม่น้ำมะขามเฒ่า" เข้าสู่จังหวัดสุพรรณบุรี โดยผ่านอำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอสามชูก อำเภอศรีประจันต์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภอบางปลาหมอและอำเภอสองพี่น้อง เรียกว่า "แม่น้ำสุพรรณบุรี" พอเข้าเขตจังหวัดนครปฐมผ่านอำเภอบางเลน อำเภอนครชัยศรีและอำเภอสามปราชญ์ เรียกว่า "แม่น้ำนครชัยศรี" เมื่อเข้าเขตจังหวัดสมุทรสาคร ผ่านอำเภอกระทุ่มแบน อำเภอบ้านแพ้ว อำเภอเมืองสมุทรสาคร เรียกว่า "แม่น้ำท่าจีน"

ทางภูมิศาสตร์ให้กำหนดชื่อของแม่น้ำแต่ละสายโดยใช้ชื่อตรงปลายแม่น้ำ แม่น้ำทั้งสี่ชื่อดังกล่าวข้างต้นอยู่ในเกณฑ์นี้ เพราะปลายน้ำสิ้นสุดลงในอ่าวไทยระหว่างตำบลบางหญ้าแพรกและตำบลโคกกราก อำเภอเมืองสมุทรสาคร ชื่อแม่น้ำตอนนี้เรียกว่า แม่น้ำท่าจีน ดังนั้นชื่อแม่น้ำตลอดสายจึงมีชื่อเรียกว่า "แม่น้ำท่าจีน"

ลักษณะภูมิประเทศของกลุ่มน้ำท่าจีนเป็นที่ราบในบริเวณพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐมและด้านตะวันออกของจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดในจังหวัดชัยนาทและด้านตะวันตกของจังหวัดสุพรรณบุรี ระดับความสูงของพื้นที่จะมีลักษณะลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออก คือจากอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรีซึ่งมีความสูงเฉลี่ย

ประมาณ 50 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลางลาดเอียงไปจนถึงบริเวณแม่น้ำท่าจีน ระดับความสูงจะลดลงเรื่อย ๆ เหลือเฉลี่ยประมาณ 10 กว่าเมตร จากนั้นความสูงจะลดลงเรื่อย ๆ ตามความลาดเอียงของที่ราบลุ่มน้ำท่าจีนจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ บริเวณตอนกลางของลุ่มน้ำซึ่งอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรีมีระดับความสูงประมาณ 10 เมตรเศษ ในพื้นที่จังหวัดนครปฐมซึ่งอยู่ถัดลงไปความสูงไม่เกิน 10 เมตร พอถึงจังหวัดสมุทรสาครความสูงเหลือประมาณ 2-3 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง บริเวณปากแม่น้ำท่าจีนและบริเวณริมทะเลติดกับอ่าวไทยระดับความสูงเฉลี่ยใกล้ระดับน้ำทะเลเป็นส่วนใหญ่ (แผนที่ 3.2)

3.1.2 การตั้งถิ่นฐานของประชากรในลุ่มน้ำท่าจีน

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีนมีมาตั้งแต่สมัยโบราณพื้นที่บางส่วนของแม่น้ำท่าจีนเดิมมีผู้สันนิษฐานว่าเคยเป็นทะเลมาก่อน มีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยตั้งแต่ก่อน พ.ศ.1600 ซึ่งมีหลักฐานว่าอาณาจักรทวารวดี (พ.ศ. 1200-พ.ศ.1600) ตั้งอยู่บริเวณนี้ ดังนั้นในภูมิภาคนี้จึงมีการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนใหญ่น้อยทั่วไป จนกระทั่งเกิดการรวมตัวกันเป็นอาณาจักรปกครองขึ้น¹ ซึ่งเชื่อว่าศูนย์กลางทางวัฒนธรรมสมัยทวารวดีอยู่บริเวณจังหวัดนครปฐมและจังหวัดสุพรรณบุรี² ด้วยลักษณะภูมิประเทศของลุ่มน้ำท่าจีนเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกและมีเส้นทางคมนาคมออกทะเลที่จังหวัดสมุทรสาคร จึงมีผู้คนอพยพจากภายนอกพื้นที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยทวารวดี อยุรยาและรัตนโกสินทร์ โดยมีคนเชื้อชาติต่าง ๆ เช่น ไทย ลาว จีน มอญและเขมร เข้ามาตั้งถิ่นฐานด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น การหนีสงคราม ถูกกวาดต้อน การหนีจากโรคระบาด การแสวงหาที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์กว่า เป็นต้น การตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่อยู่บริเวณริมแม่น้ำและริมฝั่งคลอง(รอยต่อของแม่น้ำกับคลอง) เพื่อใช้น้ำในการทำเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำสวน ทำไร่ จับปลา ทำให้หมู่บ้านริมน้ำหรือปากคลองกลายเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้นสังเกตได้ว่าเมื่อมีการตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้นและมีการขยายตัวทางการค้าหลายแห่งกลายเป็นชุมชนทางการคมนาคมและเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญ จึงปรากฏชุมชนเมืองตั้งอยู่บนสองฝั่งของแม่น้ำท่าจีนจำนวนมาก โดยจุดกำเนิดของชุมชนเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของแหล่งที่ตั้งกับสภาพแวดล้อม คือ

- การคมนาคมขนส่งทางน้ำ
- ความเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางน้ำและทางบก
- การรวมตัวของประชาชนในบริเวณใกล้เคียง

¹ สิทธิพร ภิมยี่นและคณะ. รายงานการศึกษา โครงการศึกษาลุ่มน้ำท่าจีน การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชนเมือง ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดยันท(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร,2534),หน้า3(2)-3(3).

² สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์.ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร ,2532),หน้า 31.

- ความแตกต่างและหลากหลายของผลผลิตในชุมชนที่นำมาแลกเปลี่ยนกัน

บริเวณจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่ครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนมากที่สุด ถึงร้อยละ 49 ของเนื้อที่ลุ่มน้ำท่าจีน³ จึงปรากฏชุมชนทางการค้าริมน้ำมากมาย ซึ่งระยะห่างระหว่างชุมชนไม่ไกลพอที่แต่ละชุมชนจะอยู่กันอย่างเป็นเอกเทศได้ การพึ่งพาระหว่างชุมชนจึงมีมาก ชุมชนขนาดใหญ่จะดึงดูดความเจริญเอาไว้แล้วกลายเป็นเมืองใหญ่ ระบบชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรีสามารถแบ่งได้ 4 ลำดับ (แผนที่ 3.3) คือ

ชุมชนเมืองลำดับที่ 1 ชุมชนที่เติบโตในระดับจังหวัด เป็นศูนย์รวมของกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษาและการคมนาคม เป็นต้น ทำหน้าที่ให้บริการแก่ชุมชนเมืองเล็ก ๆ ชุมชนที่เติบโตอยู่ในระดับเมืองใหญ่นี้ ได้แก่

- ชุมชนเมืองสุพรรณบุรี(ตลาดเมืองสุพรรณบุรี) โดยชุมชนถูกแบ่งเป็นสองส่วนโดยแม่น้ำท่าจีนฝั่งตะวันตกเป็นบริเวณเมืองเก่า ยังปรากฏวัดวาอารามและคูเมืองเก่าชัดเจน ส่วนฝั่งตะวันออกเป็นตลาดเมืองสุพรรณบุรีซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าขายและการปกครองระดับจังหวัด ที่ตลาดเมืองสุพรรณบุรีเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตร ในพื้นที่และสินค้าต่าง ๆ จากกรุงเทพฯ มีท่าเรือขนาดใหญ่ไว้ขนส่งสินค้าและคมนาคม ซึ่งในอดีตจะมีเรือลำเลียงจอดเรียงรายตลอดแนวแม่น้ำช่วงตลาดเมืองสุพรรณบุรี

ชุมชนเมืองลำดับที่ 2 เป็นศูนย์กลางระดับอำเภอ ซึ่งเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอและมีแนวโน้มการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจสูงได้แก่

- ชุมชนสามชุก (ตลาดสามชุก) เป็นชุมชนที่อยู่ทางด้านทิศเหนือของชุมชนเมืองสุพรรณบุรีมีความหนาแน่นและคึกคักมาก ผลผลิตส่วนใหญ่ของตลาดสามชุกก็เป็นผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว อ้อย พืชไร่ ฯลฯ เป็นศูนย์กลางให้กับชุมชนที่ดอน แถบอำเภอหนองหญ้าไทร

- ชุมชนศรีประจันต์ (ตลาดศรีประจันต์) เป็นตลาดที่มีความหนาแน่นของชุมชนค่อนข้างสูง มีห้องแถวไม้จำนวนมากกระจุกตัวอยู่ริมแม่น้ำและพื้นที่ใกล้เคียงกับแม่น้ำ ลักษณะของตลาดและชุมชนเป็นการใช้ที่ดินแบบผสมผสาน ระหว่างการค้าขายและการพักอาศัย ตลาดศรีประจันต์เป็นตลาดที่มีความสัมพันธ์กับตลาดบ้านกร่างซึ่งเป็นอีกตลาดที่ตั้งอยู่คนละฟากแม่น้ำ สินค้าหลักของตลาดคือ ผลผลิตทางการเกษตร

- ชุมชนบางปลาเ้า(ตลาดเก่าห้อง) รายละเอียดในการศึกษา

³ สิทธิพร ภิมยรัตน์และคณะ,รายงานการศึกษา โครงการศึกษาลุ่มน้ำท่าจีน การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชนเมือง ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดชัยนาท. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร,2534),หน้า2(3).

- ชุมชนโคกคราม(ตลาดบางปลาหมอ) ตั้งอยู่ในตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาหมอ ศูนย์กลางชุมชนเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอบางปลาหมอ ซึ่งอยู่ด้านทิศเหนือของแม่น้ำท่าจีน มีย่านการค้าเล็ก ๆ รูปแบบเรือนแถวไม้ นับว่าเป็นชุมชนเมืองที่อยู่ใกล้ชุมชนเมืองสุพรรณบุรีที่สุด เป็นชุมชนขนาดเล็กที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเดินทางระหว่างสุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา และกรุงเทพฯ โดยใช้แม่น้ำท่าจีนและคลองบางปลาหมอ

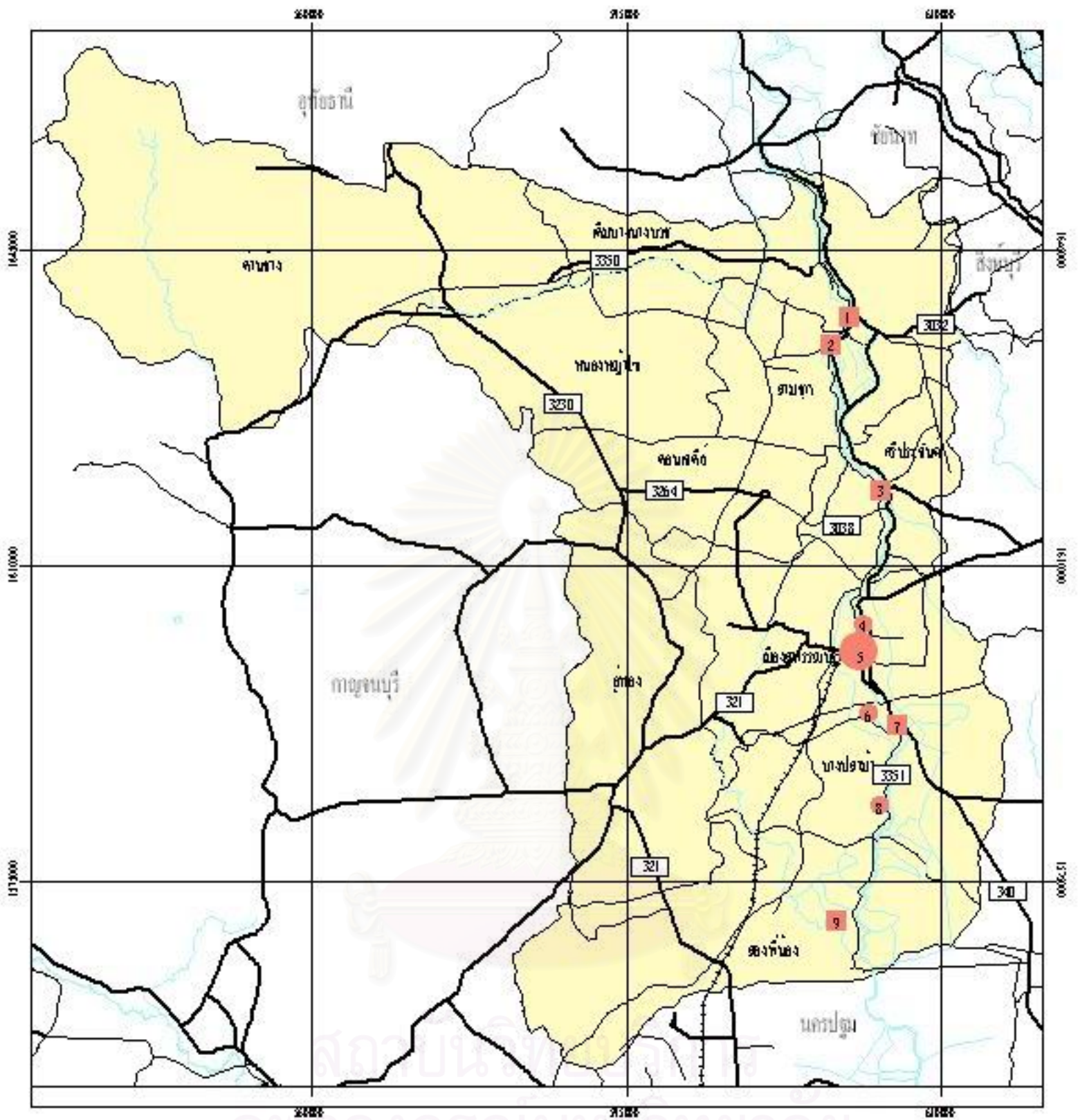
- ชุมชนสองพี่น้อง (ตลาดบางลี่) เป็นชุมชนในเขตอำเภอสองพี่น้อง มีตลาดบางลี่เป็นศูนย์กลาง เป็นชุมทางที่สำคัญ เนื่องจากตั้งอยู่ริมคลองสองพี่น้องซึ่งเป็นเส้นทางการเดินเรือหลักที่สามารถใช้เดินเรือได้ตลอดทั้งปี บางลี่เป็นจุดเชื่อมระหว่างการเดินทางบกของชาวบ้านในทีดอนกับการเดินทางด้วยเรือของชาวบ้านริมน้ำ ด้วยเหตุที่บางลี่เป็นชุมชนที่มีน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน 4- 6 เดือน ทำให้ลักษณะของบ้านเรือนที่ตลาดบางลี่มีความพิเศษกว่าชุมชนอื่น ๆ คือ เป็นเรือนไม้สองชั้นเรียงต่อกันเป็นแนวยาวเว้นด้านหน้าบ้านทั้งชั้นล่างและชั้นบนเป็นระเบียบเปิดเชื่อมต่อกันทุกบ้านใช้เป็นทางเดินระหว่างกัน ในหน้าแล้งใช้ชั้นล่างเป็นที่ค้าขาย ในหน้าน้ำชาวบ้านจะขนของไปทำการค้าบนชั้นสอง ซึ่งสภาพดังกล่าวทำให้มีการเรียกชุมชนที่ว่า “ชุมชนสะพานน้ำสะพานบก”⁴

- ชุมชนเดิมบางนางบัว (ตลาดท่าช้าง) เป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมกลุ่มของชุมชนเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ตามแนวยาวของแม่น้ำท่าจีน ฝั่งตะวันออก เป็นตลาดที่คึกคักพอสมควรแต่ไม่ใหญ่โตมากนัก เรือนแถวค้าขายในยุคแรกเป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียวต่อมาก็ปรับปรุงให้เป็นสองชั้น มีท่าเรือเล็ก ๆ ไว้ขนส่งสินค้าและคมนาคม เป็นศูนย์กลางให้บริการแก่พื้นที่โดยรอบ เช่น บ้านเขาพระ บ้านหนองหญ้าไทร บ้านหันคา เป็นต้น สินค้าหลักของตลาด คือ ผลผลิตทางการเกษตร สินค้าที่เป็นพวกเครื่องใช้ในครัวเรือนต่าง ๆ เช่น เครื่องปั้นดินเผา เสื้อผ้า เป็นสินค้าที่รับมาจากแหล่งอื่น โดยอาศัยการขนส่งจากเรือที่ขึ้นล่องในแม่น้ำท่าจีน มาขึ้นที่ท่าเรือริมแม่น้ำ ในอดีตการเดินทางไปกรุงเทพฯด้วยเรือใช้เวลา ถึง 2 วัน ดังนั้นชาวบ้านจากชุมชนเดิมบางนางบัวจะไปแวะพักการเดินทางที่ตลาดเก้าห้อง ซึ่งเป็นจุดกึ่งกลางระหว่างระยะทางของการสัญจร

ชุมชนลำดับที่ 3 เป็นชุมชนที่เป็นที่ตั้งของเทศบาลตำบล มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงพอสมควร ทำหน้าที่ให้บริการแก่ชุมชนใกล้เคียง ได้แก่

- ชุมชนโพธิ์พระยา (ตลาดโพธิ์พระยา) เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ตอนเหนือของเมืองสุพรรณบุรีติดกับตอนใต้ของอำเภอศรีประจันต์ ในอดีตการเดินทางเข้าสู่ชุมชนนี้อาศัยแม่น้ำท่าจีนเป็นหลัก ส่งผลให้สภาพชุมชนเกาะตัวอยู่บนสองฝั่งของแม่น้ำท่าจีน โดยมีประตูน้ำโพธิ์พระยาเป็นตัวดึงดูดให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ เพราะบริเวณประตูน้ำโพธิ์พระยาต้องกักเรือบรรทุกสินค้าไว้วันละหลายชั่วโมง ทำให้เกิดการค้าขายและพักค้างแรมขึ้น

⁴ สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา.น้ำ : บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช , 2539), หน้า 278.

แผนที่ 3.3 ระบบชุมชนริมน้ำในจังหวัดสุพรรณบุรี

สัญลักษณ์

- ถนน
- ทางไฟฟ้า
- คลอง
- เขต สก.จังหวัดสุพรรณบุรี
- เขต สก.ตำบล

ชุมชน เมืองลำดับที่ 1

5 ชุมชน เมืองสุพรรณบุรี

ชุมชน เมืองลำดับที่ 2

- 1 ชุมชน เข็มบางนาบรบ
- 2 ชุมชน สามชุก
- 3 ชุมชน ศรีประจักษ์
- 7 ชุมชน ปากคาง
- 9 ชุมชน บางปลา

ชุมชน เมืองลำดับที่ 3

- 4 ชุมชน ปากโพธิ์
- 6 ชุมชน บางปลา (เขต กิ่งบางปลา)
- 8 ชุมชน บ้านเสก

S O S ID กิโลเมตร

- ชุมชนเมืองบ้านแหลม(ตลาดคอวัง) เป็นชุมชนเล็ก ๆ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน ในอดีตใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก มีความการติดต่อกับชุมชนโคกครามและชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก้าห้อง)อย่างใกล้ชิด ด้วยการแลกเปลี่ยนผลผลิตทางการเกษตรและการซื้อของใช้ที่จำเป็น

นอกจากนี้ยังมีชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ได้แก่ ตลาดบางหลวง ตลาดจรัญราย ตลาดบางเลน ตลาดลำพะยา ตลาดนครชัยศรี ตลาดดอนหวาย เป็นต้น โดยตลาดที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับชุมชนในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีอย่างยิ่งได้แก่

- ตลาดท่าเรือวัดจรัญราย เป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟวัดจรัญรายซึ่งเป็นสถานีปลายทางแห่งหนึ่ง ซึ่งห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 30 กิโลเมตร สถานีวัดจรัญรายอยู่ห่างจากริมแม่น้ำนครชัยศรีประมาณ 100 เมตร ตลาดท่าเรือวัดจรัญรายนี้เกิดขึ้นเมื่อครั้งสร้างสถานีรถไฟวัดจรัญราย เหตุที่เป็นตลาดเพราะเป็นท่าเรือที่มีผู้คนขึ้น-ลงเรือโดยสารและต่อรถไฟจากสุพรรณบุรีเข้ากรุงเทพฯ ซึ่งเป็นการเดินทางที่สะดวกที่สุดในขณะนั้น โดยมีบริษัทสุพรรณบุรีขนส่ง เป็นบริษัทที่ผูกขาดเส้นทางเรือโดยสารในสมัยนั้น เข้ามาตั้งที่ทำการบริษัทอยู่ติดกับท่าเรือวัดจรัญรายและตลาดท่าเรือวัดจรัญราย

ชุมชนทางการค้าริมแม่น้ำเหล่านี้เจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา จนเมื่อมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกที่สะดวกรวดเร็วเข้าถึงพื้นที่ส่งผลให้ชุมชนเหล่านี้ซบเซาลง แต่สภาพชุมชนหลายแห่งก็ยังคงเหลือเค้าโครงให้เราได้ศึกษาความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนการค้าริมน้ำในอดีต

3.2 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของชุมชน

ชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก้าห้อง) มีชื่อเรียกว่า ตลาดเก้าห้อง ซึ่งเป็นชื่อที่เรียกตามเรือนแถวไม้หลังเดียวยาวเก้าช่วง ที่ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามตลาด ซึ่งเป็นที่อยู่ของลาวพวนกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ 3) โดยมีผู้นำคือ “ขุนกำแหงฤทธิ์” ที่อพยพครัวเรือนลาวหนีภัยสงครามเข้ามาและเห็นว่าภูมิประเทศบริเวณนี้เป็นลุ่มแม่น้ำอุดมสมบูรณ์ดีจึงเข้ามาตั้งถิ่นฐาน บ้านเก้าห้องของขุนกำแหงในสมัยนั้นเป็นศูนย์กลางการปกครองของพื้นที่ ขุนกำแหงทำหน้าที่เหมือนกำนันของหมู่บ้าน ตัดสินคดีความ ดูแล ไพร่ทาส และเก็บส่วยส่งหลวง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงโปรดฯให้เลิกทาส ทำให้ไพร่ทาสต่าง ๆ ขยายตัวไปอีกฝั่งของแม่น้ำ ประกอบกับบริเวณนี้ก็มีกลุ่มคนจีนกลุ่มหนึ่งอาศัยอยู่ด้วย ชาวจีนที่ชื่อนายฮง หรือ นายบุญรอด เหลียงพาณิชย์ ซึ่งทำการค้าอยู่ในเรือนแพหน้าบ้านเก้าห้องเห็นว่าบริเวณนี้ผู้คนเริ่มขยายตัวมากขึ้น จึงเกิดความคิดสร้างตลาดขึ้นและนำชื่อบ้านเก้าห้องมาตั้งเป็นชื่อตลาดเก้าห้องนั่นเอง

ชุมชนนี้ก่อตัวขึ้นมาได้เพราะเป็นชุมชนทางการค้าที่สำคัญระหว่างหมู่บ้านที่อยู่บนที่ดอนกับหมู่บ้านริมน้ำ โดยในอดีตการคมนาคมของชุมชนใช้เส้นทางน้ำเป็นสำคัญ ชาวบ้านตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในละแวกใกล้เคียงหากจะเดินทางเข้ากรุงเทพฯ หรือเดินทางเข้าเมืองสุพรรณบุรี ต้องเดินทางด้วยม้า เกวียน หรือเดินเท้าเพื่อมาต่อเรือเมลที่ตลาดเก่าห้อง ซึ่งมีท่าเรือของบริษัทสุพรรณขนส่งให้บริการเรือเมลสายสุพรรณบุรี-จี่วราย เพื่อจะไปต่อรถไฟที่สถานีจี่วราย ในจังหวัดนครปฐม เป็นเส้นทางหนึ่งที่ใช้เข้ากรุงเทพฯ เรือสินค้าและเรือโดยสาร มีบทบาทมากในช่วงเวลาที่ตลาดเก่าห้องมีความรุ่งเรืองเต็มที่ ราวปี พ.ศ. 2475-พ.ศ.2490 หลังจากนั้นก็ได้ลดบทบาทลงช้า ๆ จากการที่มีการสร้างถนนต่าง ๆ เชื่อมโยงชุมชน จนมาถึงราวปี พ.ศ.2510 คนหันไปนิยมใช้รถโดยสารประจำทางในการเดินทางไปกรุงเทพฯ มากกว่า บทบาทของเรือมาสิ้นสุดแท้จริงราว ปีพ.ศ. 2536 หลังจากมีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำท่าจีน บริเวณหน้าวัดลานคาบกับตลาดเก่าห้อง ตลาดเก่าห้องจึงทำหน้าที่ให้บริการเพียงในระดับชุมชน ส่งผลถึงสภาพสังคมของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง โดยที่ผู้อยู่อาศัยเดิมย้ายออกไป คนวัยหนุ่มสาวไปทำงานนอกพื้นที่ ที่มีแหล่งงานรองรับหรือเข้าไปศึกษาต่อในกรุงเทพฯ บริเวณชุมชนจึงมีความเงียบเหงาลง กิจกรรมทางการค้าลดลง วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเริ่มลดขั้นตอนลง มีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสสังคมมากขึ้นแต่ชุมชนก็ยังคงเหลือเอกลักษณ์ในด้านสถาปัตยกรรม วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีให้เราได้ศึกษากันอยู่

3.3 ลักษณะทางด้านกายภาพของชุมชนบางปลาหมอและพื้นที่โดยรอบ

3.3.1 สภาพภูมิประเทศของจังหวัดสุพรรณบุรี

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสุพรรณบุรี⁵ แบ่งได้ดังนี้

1.) เป็นเทือกเขาสูงและพื้นที่ลอนลาดสลับลอนชัน (Mountainous and undulation plain) เริ่มตั้งแต่ทางด้านตะวันตกของอำเภอด่านช้าง มีสภาพที่เป็นลูกคลื่นลอนสลับซับซ้อนจนถึงเทือกเขาสูงชันและเป็นเทือกเขาที่ติดกับเขตเขาตะนาวศรี ในจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยเขาสูง เช่น เขาเทวดา เขาพุเตย เป็นต้น แนวเทือกเขานี้เป็นถิ่นกำเนิดของแม่น้ำลำธารเล็ก ๆ หลายสาย ไหลลงสู่ห้วยกระเสียวซึ่งอยู่ในที่ราบหุบเขา และบริเวณหุบเขาแห่งนี้ปัจจุบันกรมชลประทานได้สร้างเขื่อนกั้นน้ำบริเวณบ้านนาตาปิ่นชื่อเขื่อนกระเสียว เพื่อใช้ประโยชน์ในการชลประทาน ถัดจากหุบเขามาทางด้านตะวันออกเป็นแนวลูกคลื่น ลอนชันกึ่งเนินเขา แล้วค่อย ๆ ลาดชันมาทางทิศตะวันตกผ่านอำเภออู่ทองซึ่งมีกลุ่มภูเขาหินปูนอยู่หลายแห่ง โดยมีความลาดชัน

⁵ เขมชาติ เทพไชย, โบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณบุรี(กรุงเทพฯ : สารรังสรรค์, 2542) หน้า 1.

ระหว่าง 2-8 เปอร์เซ็นต์ สลับเชิงเขากระทั่งถึงทิศตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน บริเวณนี้เป็นพื้นที่เพาะปลูกอ้อยที่สำคัญของจังหวัดสุพรรณบุรี

2.) **บริเวณพื้นที่ราบลุ่ม** เป็นพื้นที่ที่อยู่บริเวณพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีหรือแม่น้ำท่าจีน มีความลาดชันระหว่าง 0-3 เปอร์เซ็นต์อยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัด โดยครอบคลุมพื้นที่ทั้งสองฝั่งของแม่น้ำสุพรรณบุรี อำเภอบางปลาม้า และบางส่วนของอำเภอดู่ทองและอำเภอสองพี่น้อง ในฤดูฝนมักจะมีน้ำหลากไหลมาท่วมขัง ในที่ราบลุ่มทำให้เกิดน้ำท่วมบางท้องที่ในเขตอำเภอสองพี่น้องและอำเภอบางปลาม้า บริเวณที่ราบลุ่มนี้เป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญ

3.3.2 ที่ตั้งชุมชนและสภาพภูมิศาสตร์

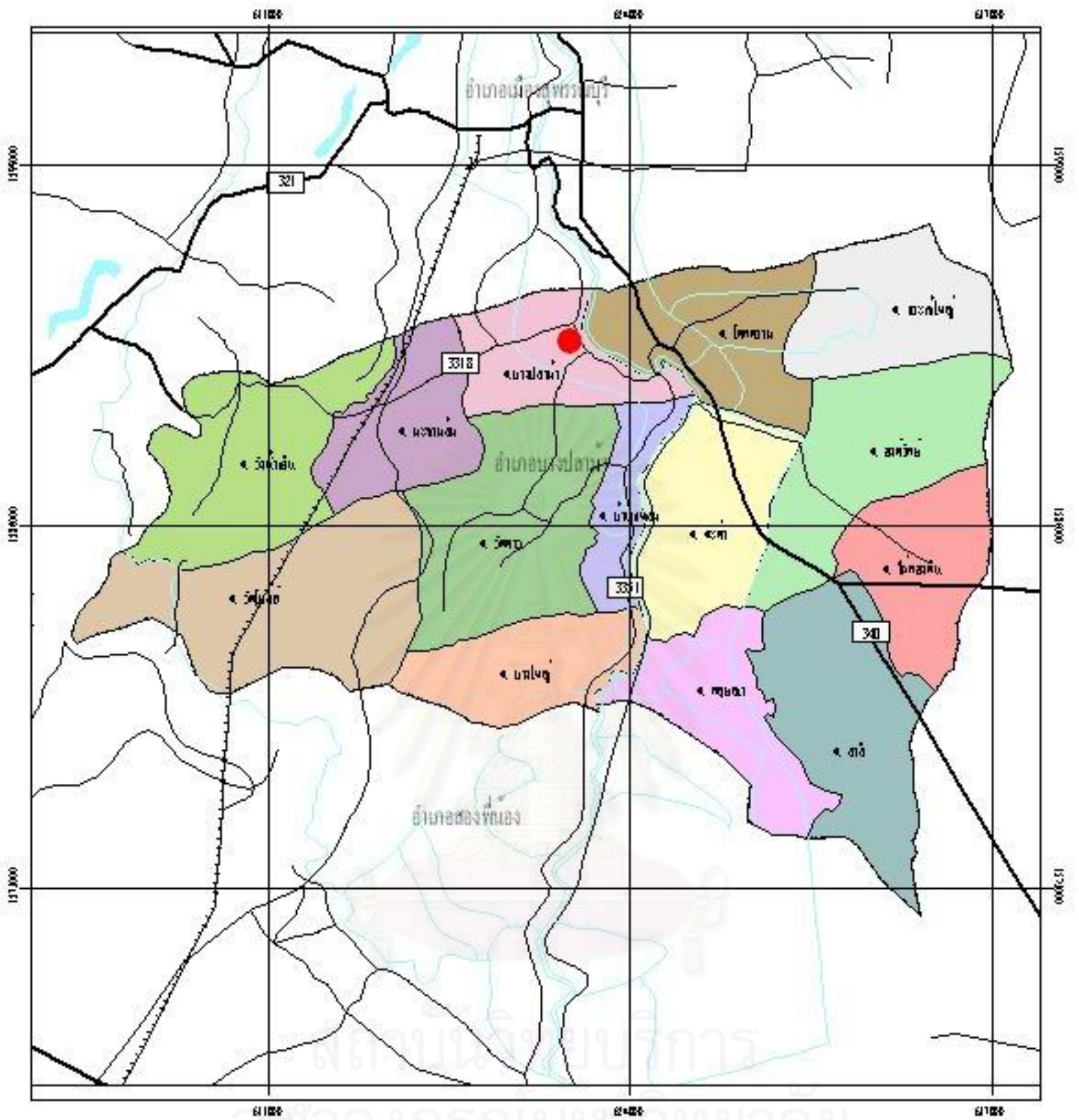
ชุมชนเมืองบางปลาม้า (ตลาดเก่าห้อง) ตั้งอยู่ที่ตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (แผนที่ 3.4) ได้เปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ตามพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 9 ก ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 มีหมู่บ้านในเขตเทศบาลจำนวน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 บ้านเก่าห้องและหมู่ที่ 7 บ้านกกม่วง (เดิมพื้นที่ทั้ง 2 หมู่) มีพื้นที่ทั้งหมด 3.98 ตารางกิโลเมตร (แผนที่ 3.5)

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลโคกคราม
ทิศใต้	ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลบางปลาม้า
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลโคกคราม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลบางปลาม้าแผนที่

ลักษณะภูมิประเทศ

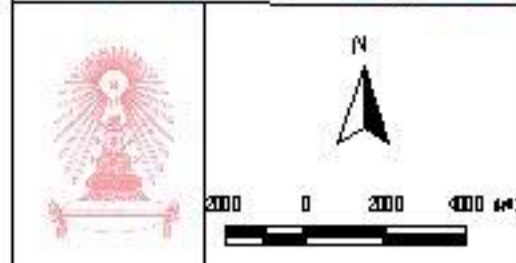
เทศบาลตำบลบางปลาม้า มีลักษณะรูปร่างพื้นที่คล้ายเกือกม้า จากทิศเหนือจดทิศตะวันตก มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำซึ่งเกิดจากการทับถมกันของตะกอนลำน้ำใหม่และค่อนข้างใหม่ ในยุคควอเทอร์นารี (Quaternary) การทับถมของตะกอนทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์สูง จึงทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีความเหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนาข้าว ประกอบกับมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน จากทิศตะวันออกสู่ทิศใต้ผ่านชุมชนเมืองในเขตเทศบาลและมีคลองธรรมชาติอยู่หลายสาย ได้แก่ คลองบ้านสูตร คลองบ้านเก่า และคลองบ้านหมี่ ยิ่งส่งเสริมให้พื้นที่เอื้ออำนวยในการทำเกษตรกรรมมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามจากการที่สภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่มจึงทำให้มีน้ำขังในช่วงฤดูฝน

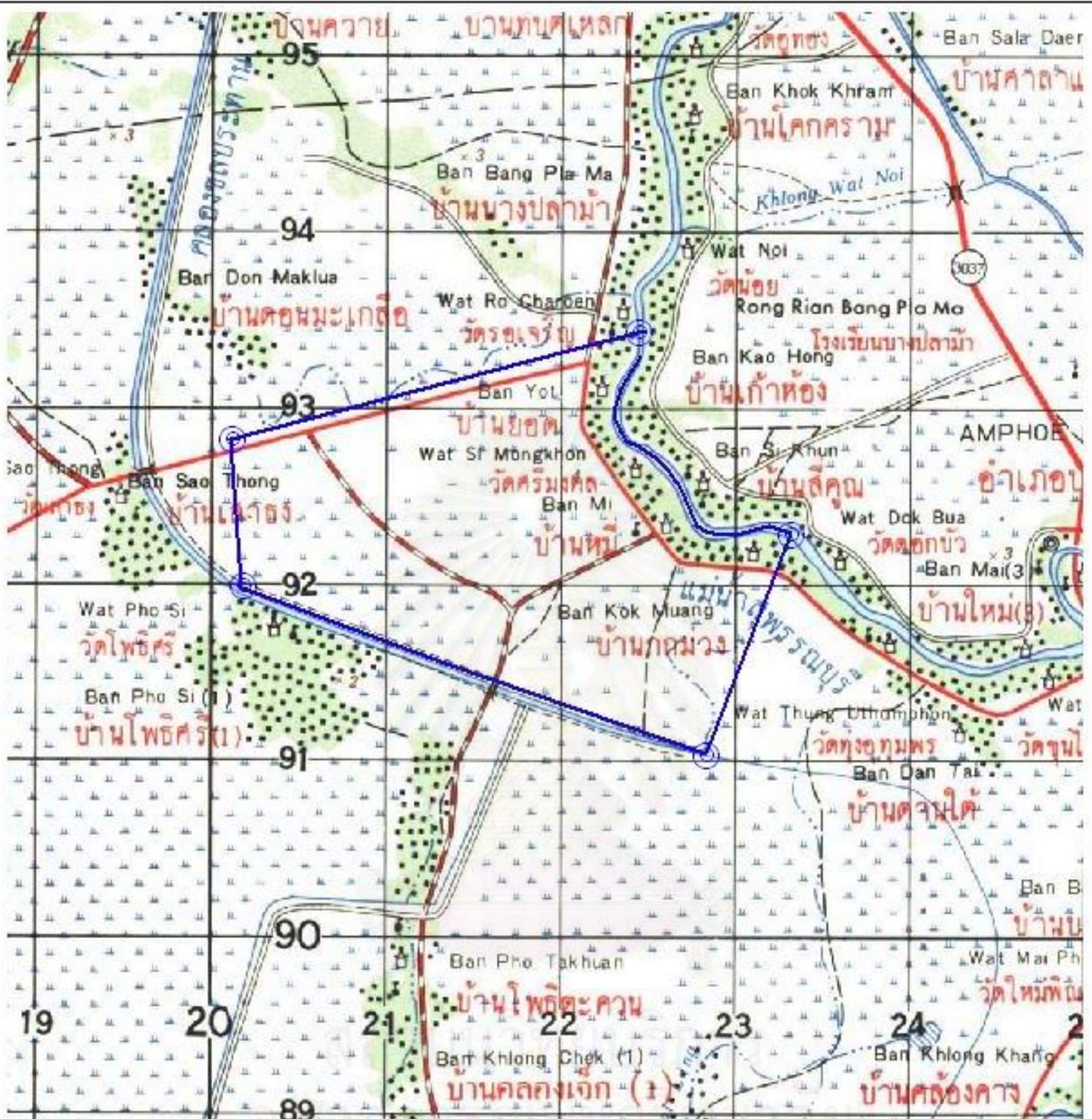

แผนที่ 3.4 แสดงที่ตั้งชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก่าห้อง)

สัญลักษณ์

- ถนน
- ทางรถไฟ
- เขื่อน หนอง
- เขตเทศบาล
- ที่ตั้งชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก่าห้อง)

แผนที่ 3.5 ขอบเขตเทศบาลตำบลบางปลาร้า (ตลาดเก่าทอง)

สัญลักษณ์

- ชำนาญการ
- ขอบเขตเทศบาลตำบลบางปลาร้า

ลักษณะภูมิอากาศ

เทศบาลตำบลบางปลาม้า โดยทั่วไปมีสภาพภูมิอากาศคล้ายกับจังหวัดใกล้เคียง ในภาคกลาง อยู่ใต้เขตอิทธิพลของลมมรสุมที่พัดผ่านประจำฤดูกาล ทำให้สามารถแบ่งฤดูกาล ออกเป็น 3 ฤดูกาล ได้แก่

1.) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นลมร้อนชื้นพัดมาจากมหาสมุทรอินเดียผ่านอ่าวไทยปกคลุมประเทศไทย ทำให้มีฝนตกชุกทั่วไป

2.) ฤดูแล้ง เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะพัดเอาความแห้งแล้งและหนาวเย็นจากประเทศจีนเข้ามาปกคลุมประเทศไทยให้มีอากาศหนาวเย็นทั่วไป

3.) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ระยะเวลานี้เป็นช่วงของฤดูมรสุม จึงมีลมจากทิศใต้และตะวันออกเฉียงใต้พัดปกคลุม ทำให้มีอากาศอบอ้าวทั่วไป

ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาได้แก่ บริเวณเทศบาลตำบลบางปลาม้า (ตลาดเก่าห้อง) จำนวน 2 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 2 บ้านเก่าห้องและหมู่ที่ 7 บ้านกกม่วงเดิมพื้นที่ทั้งสองหมู่บ้าน รวมพื้นที่ทั้งหมด 3.98 ตารางกิโลเมตร และจากความสัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี และกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ร่วมกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ระหว่าง บ้านเก่าห้อง บ้านกกม่วง และบ้านลานคา จึงกำหนดให้ พื้นที่บริเวณหมู่ 3 บ้านลานคา เป็นพื้นที่ศึกษาต่อเนื่องอีกด้วย (แผนที่ 3.6)

3.3.3 การเข้าถึงและการสัญจร

การเข้าถึงชุมชนในปัจจุบันสามารถทำได้อย่างสะดวกรวดเร็วด้วยการคมนาคมทางบกเป็นหลัก หากเดินทางโดยรถยนต์จากกรุงเทพฯ สามารถใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 บางบัวทอง- สุพรรณบุรี เป็นระยะทางประมาณ 107 กิโลเมตร แล้วจึงแยกเข้า ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 สุพรรณบุรี - บางสาม บริเวณอำเภอบางปลาม้า เมื่อถึงทางแยกโรงสีวังตาเพชรเลี้ยวขวาไปตามเส้นทางดังกล่าว จนถึงชุมชนด้วยระยะทาง 4 กิโลเมตร หรือจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 บางบัวทอง - สุพรรณบุรี เมื่อถึงตัวจังหวัดสุพรรณบุรีสามารถ เดินทางไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 มุ่งหน้าไปทางทิศใต้ สามารถเข้าถึงชุมชนด้วยระยะทางเพียง 7 กิโลเมตร การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ชุมชนในปัจจุบันสามารถเดินทางได้อย่างสะดวกรวดเร็วได้ทั้งทางรถยนต์ส่วนตัวและรถโดยสารประจำทาง

นอกจากนี้เมื่อเดินทางตามทางหลวง สาย 340 เมื่อถึงแยกวัดไผ่โรงวัวสามารถเลี้ยวเข้ามาบรรจบกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351บริเวณแยกบางสาม จากนั้นก็เดินทางตามเส้นทางนี้ได้จนถึงชุมชนระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร (แผนที่ 3.7) สำหรับการสัญจรภายในชุมชน แบ่งได้ดังนี้

1.) ระบบสัญจรทางบก

การเดินทางภายในชุมชนสามารถเดินทางด้วยพาหนะส่วนตัวหรือรถประจำทางในถนนสายหลักของชุมชน คือ

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 (สุพรรณบุรี-บางสาม) ตัดผ่านชุมชนในแนวทิศเหนือ-ทิศใต้ โดยแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3318 ที่บริเวณหน้าวัดบ้านสุตรเป็นถนนที่มีเขตทาง 30 เมตร มีผิวจราจรลาดยางแอสฟัลท์ขนาดกว้าง 6 เมตร สามารถใช้เดินทางไปยังที่ว่าการอำเภอบางปลาม้า กรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงได้ โดยไปบรรจบกับเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 (สุพรรณบุรี-ชัยนาท) ด้านทิศตะวันออก สามารถใช้เดินทางไปยังอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีเส้นทางผ่านของรถโดยสารประจำทาง ดังนี้

รถสองแถวประจำทาง สายสุพรรณบุรี- แก้วห้อง

รถสองแถวประจำทาง สายสุพรรณบุรี-บางสาม

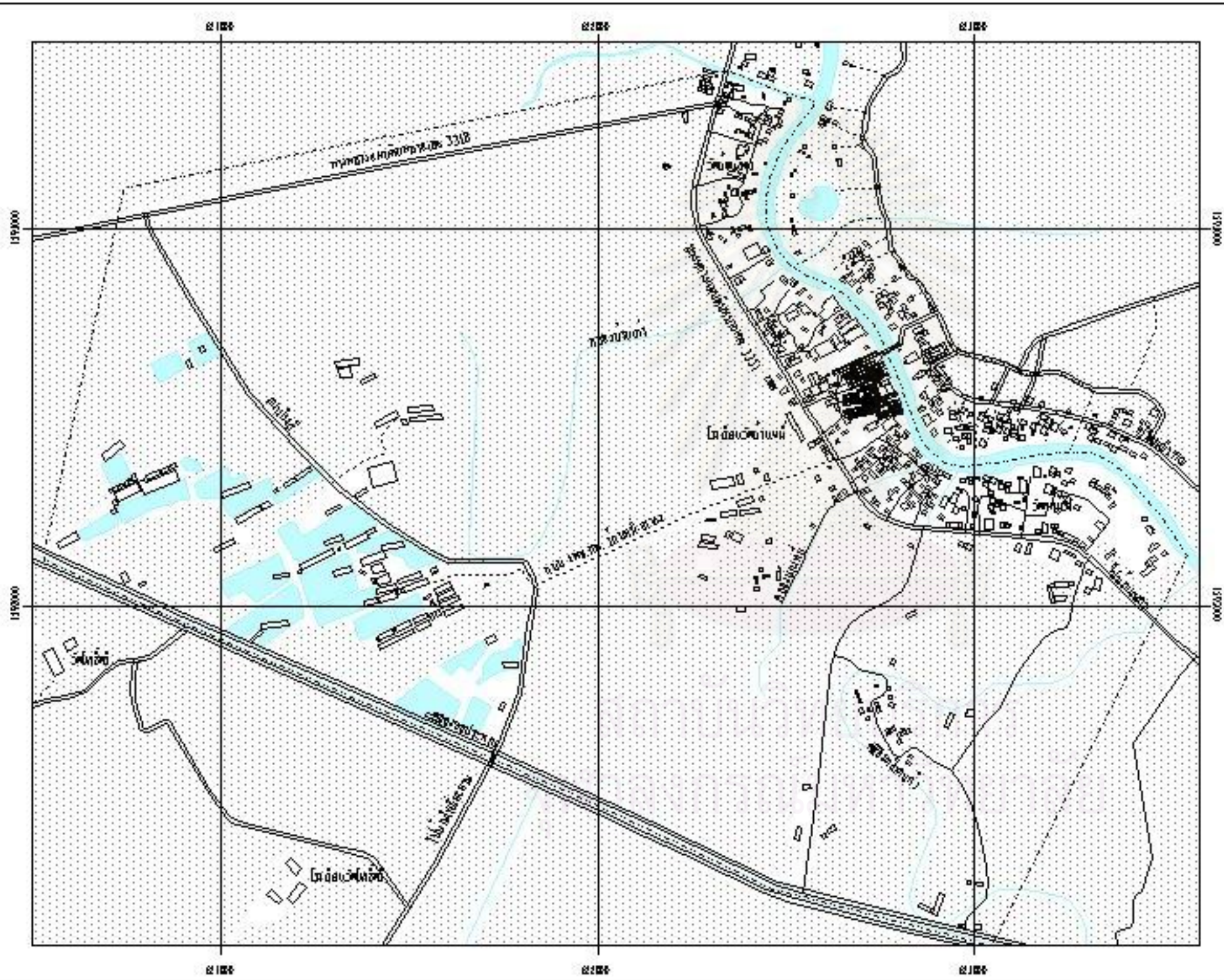
ผู้คนในชุมชนใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 เป็นเส้นทางหลักในการติดต่อระหว่างตัวเมืองสุพรรณบุรีและอำเภอบางปลาม้า ถนนสายนี้ถือว่าเป็นถนนสายหลักที่ใช้ในการเดินทางทางเข้ามาสู่ชุมชน

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3318 (สุพรรณบุรี-มะขามล้ม) แยกจากทางหลวงสาย 3351 บริเวณหน้าวัดบ้านสุตรไปทางทิศตะวันออก โดยเส้นทางนี้สามารถเดินทางไปยังอำเภอสวนผึ้ง อำเภอเมือง อำเภออุททอง และอำเภอสองพี่น้องได้โดยสะดวก มีขนาดเขตทาง 30 เมตร ผิวจราจรลาดยางแอสฟัลท์ กว้าง 6 เมตร

นอกจากนี้ยังมีทางมาตรฐาน รพช.(สพ.12004) เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างถนนสายหลักภายในชุมชนบริเวณวัดบ้านหม้อออกสู่บ้านเสารัง ซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาลมีขนาดเขตทาง 6-8 เมตร ผิวจราจรกว้าง 4 เมตร พื้นผิวปูด้วยซีเมนต์บล็อก บางส่วนเป็นลูกรัง ซึ่งมีขนาดเขตทาง 2-6 เมตร ผิวจราจรกว้าง 4 เมตร

สำหรับการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ในเขตเทศบาล จะใช้การเดินทางโดย รถยนต์ส่วนตัว รถจักรยานยนต์ รถจักรยานและการเดินเท้า ซึ่งปัจจุบันถนนเชื่อมต่อในเขตเทศบาลเป็นถนน คสล.แทบทั้งสิ้น มีขนาดเขตทางตั้งแต่ 2-6 เมตร และ 12 เมตร ผิวจราจรกว้างตั้งแต่ 2-4 เมตร (แผนที่ 3.8)

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

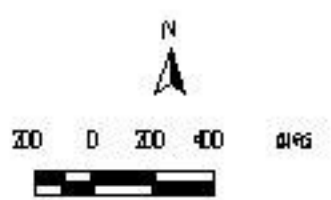

แผนที่ 3.6 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

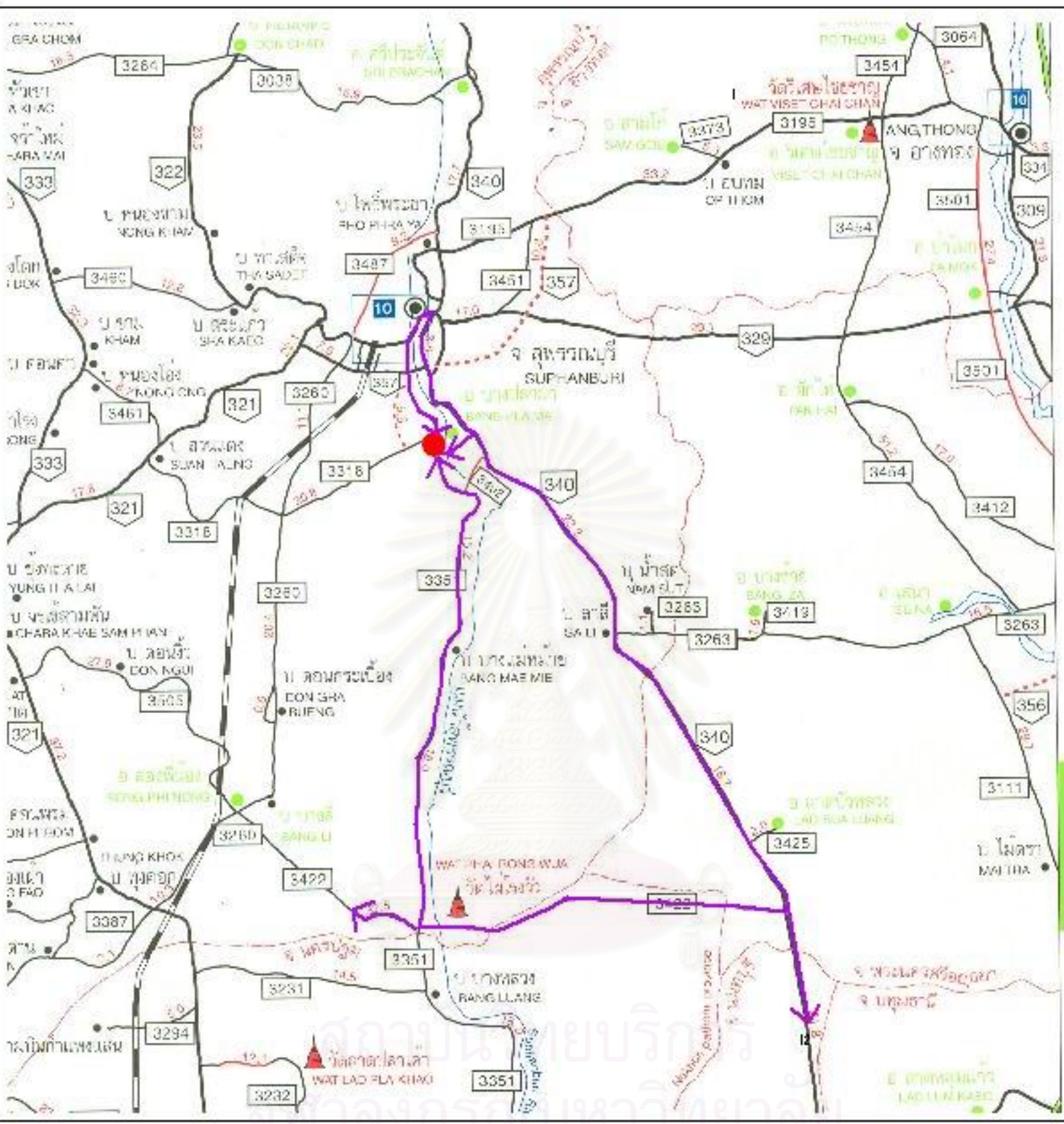
สัญลักษณ์

- เขตสภาพพื้นที่ศึกษา
- ถนนลาดยาง
- ถนนคอนกรีต
- ถนนลูกรัง/ดินลูกรัง
- แม่น้ำ คลอง
- รางรถไฟ
- ตึกปลูกสร้าง

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (ผู้วิจัย, 2546)

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เขตรกรรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาร้า จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนที่ 3.7 เส้นทางการเดินทางจาก

สัญลักษณ์

- จุดศูนย์กลาง (จุดศูนย์กลาง)
- เส้นทางหลักเดินทาง

มาตราส่วน 1 : 400000

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

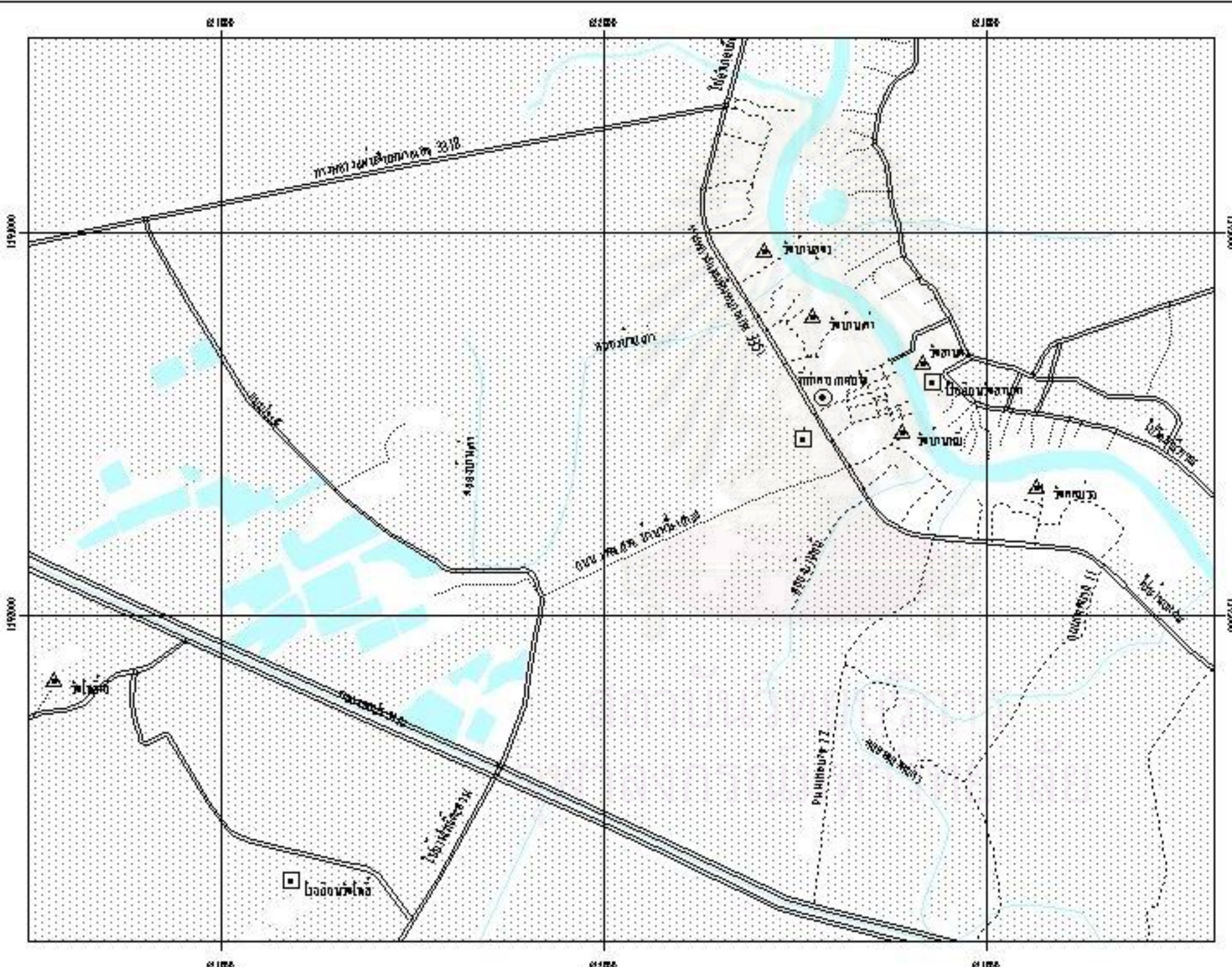
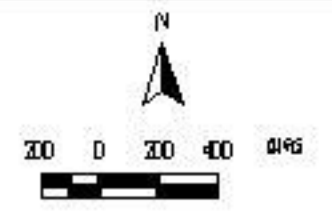
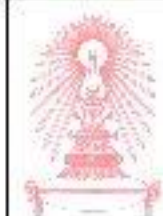

แผนที่ 3.8 แสดงการตั้งชุมชนในชุมชน ปี พ.ศ. 2546

สัญลักษณ์

-
ทางสัญจรทางบก
-
ถนนสายหลัก
-
ถนนชุมชน
-
ถนนอุโมงค์/อุโมงค์ลอด
-
ทางสัญจรทางน้ำ
-
แม่น้ำ
-
คลองชลประทานและคลองชลประทาน

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (พ.ศ. 2546)

2.) ระบบสัญจรทางน้ำ

ในอดีตการเดินทางติดต่อกันระหว่างหมู่บ้านใช้การเดินทางโดยทางเรือเนื่องจากพื้นที่มีลักษณะของชุมชนริมน้ำ สามารถพายเรือเข้าไปในคลองธรรมชาติ เช่น คลองบ้านเก่า คลองบ้านสูตร และคลองบ้านหมี่ เพื่อเข้าไปยังพื้นที่เกษตรกรรมหรือสัญจรไปมาริมแม่น้ำท่าจีน นอกจากนี้สามารถเดินทางไปกรุงเทพฯ ด้วยเรือเมล์ ซึ่งมีท่าเรือขนส่งผู้โดยสารอยู่บริเวณตลาดเก่าห้อง โดยบริษัทสุพรรณขนส่ง จำกัด ซึ่งส่งผลให้ตลาดเก่าห้องเป็นชุมชนที่คึกคัก เป็นที่รวมของผู้คนต่างถิ่นมากมาย หลังจากมีการพัฒนาเส้นทางถนน คลองธรรมชาติก็ตื้นเขินไม่สามารถใช้งานได้อีก ท่าเรือประจำหมู่บ้านเริ่มมีคนใช้สอยน้อยลง ในที่สุดบริษัทสุพรรณขนส่ง จึงเลิกกิจการไป ปัจจุบันประชาชนในพื้นที่ใช้เส้นทางคมนาคมทางถนนเป็นหลัก ความเชื่อมโยงระหว่างฝั่งบ้านเก่าห้องและวัดลานคาใช้สะพานคอนกรีตข้ามไปมาหาสู่ระหว่างกันได้อย่างสะดวก การสัญจรทางน้ำจึงไม่เป็นที่นิยมแล้ว (แผนที่ 3.8)

3.3.4 สาธารณูปโภค สาธารณูปการ

1.) การคมนาคม

- ทางบก ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 เป็นถนนสายหลัก สามารถเดินทางติดต่อกับเมืองสุพรรณบุรีและอำเภอใกล้เคียงได้โดยสะดวก เนื่องจากเป็นถนนลาดยางและมีถนน คสล. ต่อเชื่อม โดยมีเส้นทางผ่านของรถโดยสารประจำทาง ดังนี้

รถสองแถวประจำทาง สายสุพรรณบุรี- เก้าห้อง

รถสองแถวประจำทาง สายสุพรรณบุรี-บางสาม

- ทางน้ำ ใช้แม่น้ำท่าจีนเป็นเส้นทางหลัก ร่วมกับคลองธรรมชาติ ได้แก่ คลองบ้านสูตร คลองบ้านเก่า คลองบ้านหมี่ แต่ปัจจุบันไม่เป็นที่นิยมแล้ว

2.) การไฟฟ้า

ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางปลาม้า ได้รับการบริการกระแสไฟฟ้า จากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอบางปลาม้า ซึ่งราษฎรในเขตเทศบาลตำบลบางปลาม้ามีไฟฟ้าใช้เกือบทุกครัวเรือน ส่วนการบำรุงรักษาไฟฟ้าสาธารณะในเขตเทศบาลอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลบางปลาม้า

3.) การประปา

การประปาส่วนภูมิภาคอำเภอบางปลาม้า รับผิดชอบและบริการน้ำประปาให้แก่ประชาชนในเขตเทศบาล โดยมีแหล่งน้ำดิบสำหรับการผลิตน้ำประปาจากแม่น้ำท่าจีนซึ่งทุกหลังคาเรือนในเขตเทศบาลได้รับการบริการน้ำประปาอย่างทั่วถึง

4.) การไปรษณีย์

การบริการไปรษณีย์โทรคมนาคม อยู่ในความรับผิดชอบของการสื่อสาร แห่งประเทศไทย ประชาชนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล สามารถรับการบริการได้ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอำเภอบางปลาม้า นอกจากนี้ยังมี ร.ส.พ.จังหวัดสุพรรณบุรีให้บริการรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์

5.) โทรศัพท์

การติดต่อสื่อสารในเขตเทศบาลและบริเวณใกล้เคียง อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การโทรศัพท์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีระบบโทรศัพท์สาธารณะและโทรศัพท์บ้านเรือนให้บริการในพื้นที่เกือบครอบคลุม ยกเว้น ชุมชนห่างไกลนอกเขตบริการโทรศัพท์

6.) การระบายน้ำ

ในเขตเทศบาลตำบลบางปลาม้า มีการระบายน้ำจากบ้านเรือนโดยตรง ผ่านรางระบายน้ำและท่อระบายน้ำของเทศบาลและเอกชนลงสู่แม่น้ำท่าจีน ซึ่งมีทางระบายน้ำและท่อระบายน้ำผ่านหน้าสำนักงานเทศบาลอยู่ล้อมรอบตลาดบน ตลาดกลาง และตลาดล่าง

7.) สถานีดับเพลิง

ทางเทศบาลมีฝ่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ตั้งอยู่บริเวณตรงข้ามที่ทำการเทศบาลตำบลบางปลาม้า มีรถยนต์ดับเพลิง จำนวน 2 คัน มีรถบรรทุกน้ำ จำนวน 1 คัน เครื่องดับเพลิงชนิดหาลาม จำนวน 2 เครื่อง มีพนักงานดับเพลิงจำนวน 3 คน ไว้คอยให้บริการ

8.) การกำจัดขยะมูลฝอย

การกำจัดขยะมูลฝอยภายในชุมชนดำเนินการโดยเทศบาล มีรถเก็บขยะในจุดต่าง ๆ ที่ทางเทศบาลนำถังขยะไปตั้งให้บริการในหมู่บ้าน และนำไปทิ้งบริเวณห่างจากชุมชนไปทางด้านตะวันตกประมาณ 400 เมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าช้าเดิมของวัดบ้านหมี และยกให้สุขาภิบาลดำเนินการมีขนาดพื้นที่ประมาณ 1 ไร่ วิธีการกำจัดขยะใช้วิธีฝังกลบ

9.) ตลาด ได้แก่ ตลาดเก่าห้อง แต่สามารถแยกย่อยตามชื่อที่ชาวบ้านเรียก ได้ออกเป็น ตลาดบน ตลาดกลาง ตลาดล่างและตลาดท่ารถซึ่งเป็นตลาดที่สร้างขึ้นใหม่เมื่อการคมนาคมทางบกขยายตัว นอกจากนี้ยังมีตลาดนัด หน้าทำการเทศบาลทุกวันอังคารและวันเสาร์ของสัปดาห์

3.3.5 กรรมสิทธิ์และการครอบครอง

จากการศึกษาผังระวางที่ดินภายในเขตเทศบาลตำบลบางปลาม้า ซึ่งเทศบาลตำบลบางปลาม้าคัดลอกมาจากสำนักงานที่ดินจังหวัดสุพรรณบุรี ปี พ.ศ.2542 ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลบางปลาม้า (แผนที่ 3.9) สามารถแบ่งออกเป็น

1.) ที่ดินเอกชน รวมถึงผู้ถือครองที่เป็นเอกชนรายใหญ่และรายย่อยเข้าด้วยกัน ทำให้พื้นที่เอกชนมีขนาดใหญ่มากที่สุด ลักษณะของกรรมสิทธิ์ที่ดินและการครอบครองที่ดิน ในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ชาวบ้านมีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง ทั้งบริเวณที่อยู่อาศัยซึ่งส่วนใหญ่อยู่ริมแม่น้ำท่าจีนและพื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ทางด้านตะวันตกของพื้นที่

สำหรับบริเวณพื้นที่ตลาดเก่าห้องมีผู้ถือกรรมสิทธิ์รายใหญ่ 3 ราย โดยแบ่งได้ดังนี้

- ตลาดล่าง เป็นกรรมสิทธิ์ของ นายอุดม ฟูไพบูระห์ ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของวัดบ้านหมี่ ตรงข้ามกับบ้านเก่าห้อง บริเวณนี้เป็นจุดเริ่มต้นของตลาดเก่าห้อง เป็นตลาดแรกที่สร้างขึ้นในพื้นที่ สร้างโดย นายบุญรอด เหลียงพานิชย์ เศรษฐีชาวจีนในสมัยนั้น

- ตลาดกลาง เป็นกรรมสิทธิ์ของ นายศุภชัย นรานนทกิจดิกุล บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของโรงสีของนายทองดี ซึ่งโรงสีนี้สร้างมาพร้อม ๆ กับตลาดล่าง เพียงแต่ระยะเริ่มต้นยังไม่มีการสร้างเรือนแถวเพื่อค้าขาย หลังจากที่ดินตลาดล่างและตัวโรงสีเริ่มเป็นที่รู้จักจึงมีการสร้างเรือนแถวเพื่อค้าขายเพิ่มขึ้นในระยะเวลาต่อมา จึงเกิดตลาดกลางขึ้นมาอีกแห่งหนึ่ง ปัจจุบันโรงสีเลิกกิจการไปแล้ว เหลือเพียงเรือนแถวให้เช่า

- ตลาดบน เป็นกรรมสิทธิ์ของ นางสาวสุคนธ์ ยะมะรัต บริเวณตลาดบนนี้เป็นตลาดที่สร้างขึ้นหลังสุด คือสร้างต่อเนื่องมาจากตลาดล่าง และตลาดกลาง เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของชุมชนในสมัยนั้นส่งผลให้มีการสร้างตลาดเพิ่มเติมเพื่อรองรับความต้องการของประชาชน

โดยสรุปทั้ง 3 ตลาด สร้างขึ้นในระยะเวลาที่ต่อเนื่องกัน ช่วงเวลาไม่ห่างกันมากนัก เมื่อพิจารณาจากอายุอาคารสามารถแบ่งการได้ออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นอาคารเก่าอายุประมาณ 60 ปี ขึ้นไป ระยะที่ 2 อาคารที่สร้างเพิ่มเติมภายหลัง อายุประมาณ 40-60 ปี และระยะที่ 3 เป็นอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ รูปแบบทันสมัย อายุน้อยกว่า 40 ปี

ส่วนกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ที่เหลือ(เป็นส่วนน้อย)เป็นของเอกชนรายอื่น โดยเจ้าของกรรมสิทธิ์ทั้ง 3 รายเป็นเจ้าของมาเป็นเวลานานและความสัมพันธ์เสมือนเครือญาติมาตั้งแต่ผู้ถือกรรมสิทธิ์รุ่นแรก ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ตลาดเก่าห้องเป็นกลุ่มชุมชนที่อยู่กันมานาน โดยเป็นการอยู่แบบเช่าอาศัย เดือนละประมาณ 500-1000 บาท ซึ่งคนในชุมชนและเจ้าของกรรมสิทธิ์ก็มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมานาน จึงอยู่ร่วมกันเสมือนญาติพี่น้อง (แผนที่ 3.10)

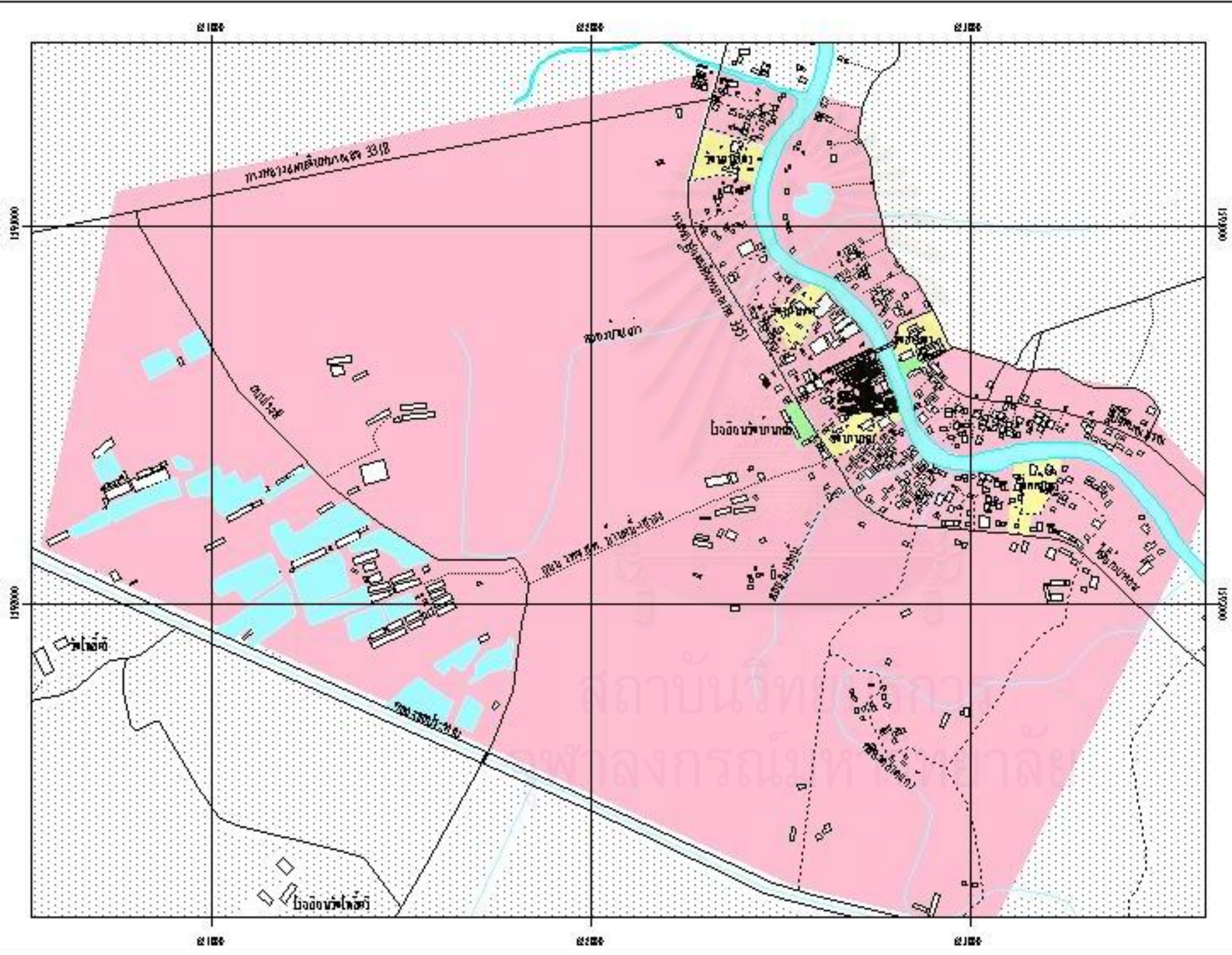
2.) ที่ดินของวัด ซึ่งแต่ละวัดจะมีกรรมสิทธิ์ถือครองพื้นที่ครอบคลุมเนื้อที่ทั้งหมดของวัดที่มีอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ พื้นที่วัดบ้านสุตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกม่วง และวัดลานคา

3.) ที่ดินของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดบ้านหมี่ ซึ่งเป็นที่ที่เกิดจากการบริจาคเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้นายบุญรอดและนางส้มจิ้น เหลียงพานิชย์ ผู้สร้างตลาดเก่าห้องนั่นเอง

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนศูนย์กลางในพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

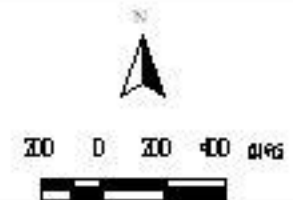
แผนที่ 3.9 กรรมสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา

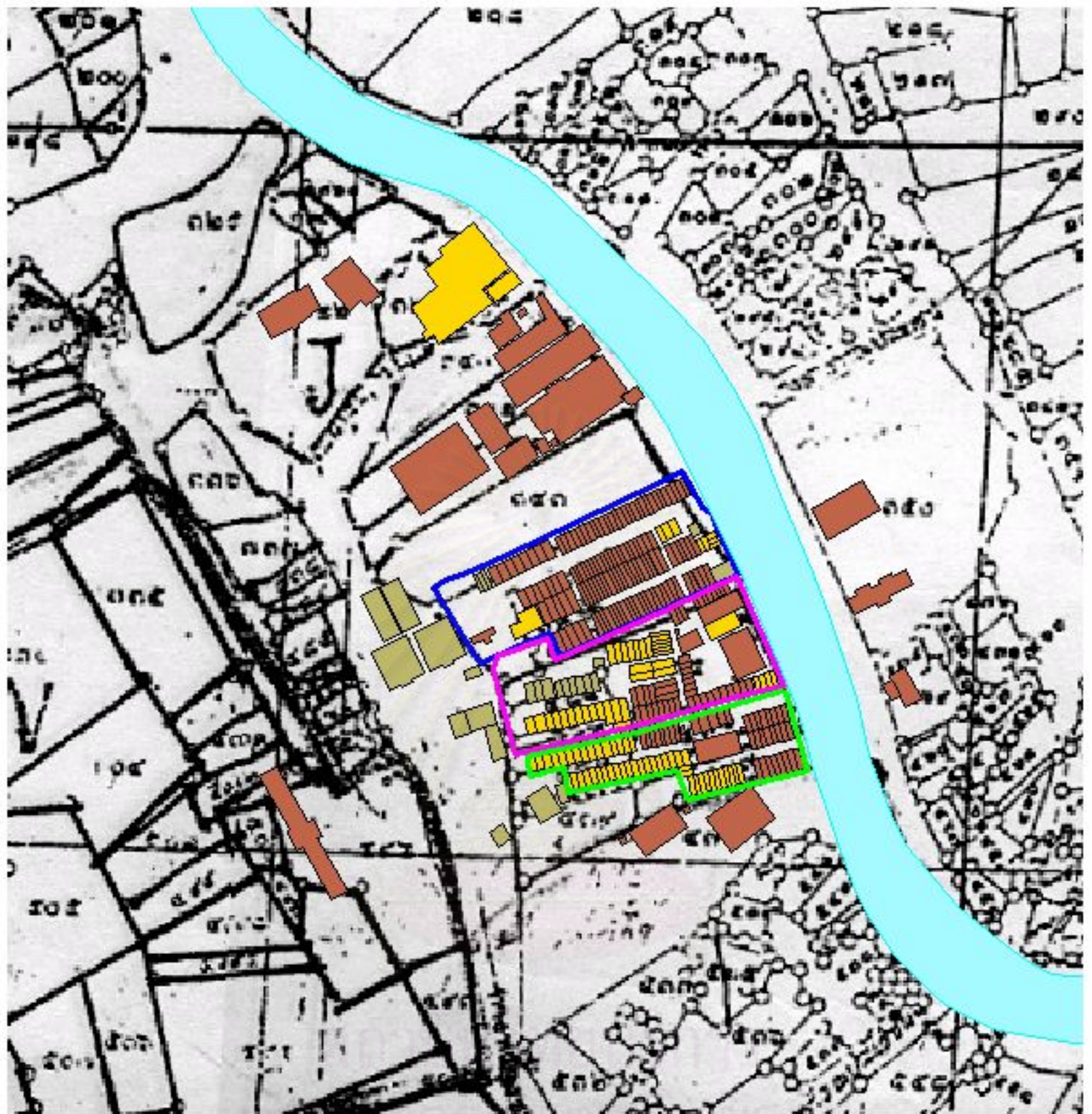

สัญลักษณ์

- ถนนลาดยาง
- ถนนคอนกรีต
- ถนนลูกรัง/ ไร่สวน
- ฝายน้ำล้น
- หนองน้ำ
- ไร่สวน
- ที่อยู่อาศัย
- ไร่สวน
- ไร่สวน
- ไร่สวน

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (คู่มือที่.2546)

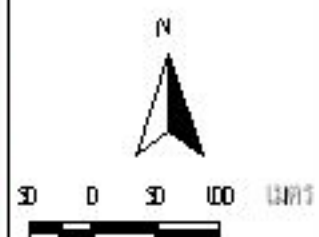
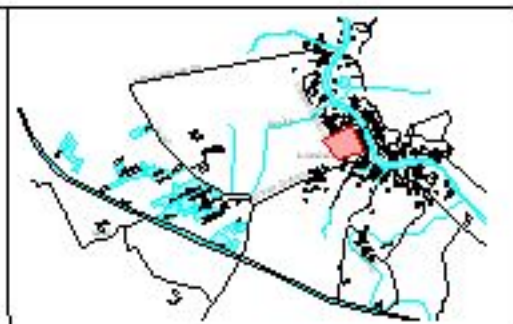

แผนที่ 3.10 กรรมสิทธิ์ที่ดินบริเวณตลาดเก่าทอง

สัญลักษณ์

	แม่น้ำ
	คลองขาม
	คลองกลาง
	คลองล่าง
ระยะการก่อสร้าง	
	ระยะที่ 1
	ระยะที่ 2
	ระยะที่ 3

การศึกษา (ผู้วิจัย, 2546)

3.3.6 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ โดยการสำรวจเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2546 พบความแตกต่างของการใช้ประโยชน์ที่ดินดังนี้ (แผนที่ 3.11)

- **ประเภทพาณิชยกรรม** กิจกรรมการค้าส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในย่านชุมชนคือ บริเวณตลาดเก่าห้อง โดยมีตลาดท่ารถของเทศบาล 1 แห่ง นอกจากนั้นเป็นตลาดของเอกชนคือตลาดบนและตลาดล่าง ซึ่งพบว่ามีย่านค้ากระจายปะปนอยู่ในอาคารเรือนแถวพักอาศัย สินค้าส่วนใหญ่ประกอบด้วย ของชำ อาหารแห้งต่าง ๆ เป็นต้น ย่านค้าส่วนใหญ่มีชาวจีนเป็นเจ้าของ นอกจากนี้ ยังมีร้านค้าบางส่วนกระจายอยู่ตามแนวถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 ซึ่งถนนเส้นนี้เป็นถนนที่เป็นแกนหลักของชุมชน ทำให้มีร้านค้าเกิดใหม่เพิ่มจำนวนมากขึ้น เพื่อรองรับคนภายในชุมชนและผู้คนที่สัญจรไปมาด้วยถนนเส้นนี้ มีพื้นที่รวมประมาณร้อยละ 0.67

- **ประเภทที่พักอาศัย** บริเวณที่พักอาศัยหนาแน่นมากจะอยู่บริเวณตลาดเก่าห้องซึ่งเป็นอาคารเรือนแถวไม้จำนวนกว่า 280 ห้องและกลุ่มบ้านเดี่ยวที่อยู่โดยรอบวัด ได้แก่ วัดบ้านสูตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วงและวัดลานคา บ้านเรือนเหล่านี้จะถือวัดเป็นศูนย์กลาง ส่วนที่พักอาศัยหนาแน่นน้อยจะอยู่บริเวณพื้นที่เกษตรกรรมของตนเอง มีพื้นที่รวมประมาณร้อยละ 7.85

- **ประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า** ภายในชุมชนมีโรงเลื่อยจำนวน 1 แห่ง อยู่ติดริมแม่น้ำท่าจีนและโรงสี 2 แห่ง อยู่บริเวณติดกับโรงเลื่อย 1 แห่ง และอยู่ในทุ่งนาทางด้านตะวันตกของถนนสาย 3351 อีก 1 แห่ง โรงงานทำอิฐขนาดเล็ก 1 แห่งมีพื้นที่รวมประมาณร้อยละ 0.88

- **ประเภทสถาบันราชการและการสาธารณสุขไปโภคและสาธารณูปการ** สถานที่ราชการส่วนใหญ่อยู่บริเวณตลาดเก่าห้อง ติดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 ได้แก่ สำนักงานเทศบาลตำบลบางปลาหมอ สถานีอนามัยตำบลบางปลาหมอ ศาลาประชาคม สถานีดับเพลิง ตูยามตำรวจภูธรอำเภอบางปลาหมอ และห้องสมุดประชาชนเทศบาลตำบลบางปลาหมอ (แผนที่ 3.12)

- **ประเภทสถาบันการศึกษา** สถานศึกษาภายในชุมชนประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบ้านหมี่สังกัดกรมการศาสนาและโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 แห่ง คือโรงเรียนวัดบ้านหมี่ อยู่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนระดับมัธยมคือโรงเรียนวัดลานคา ซึ่งอยู่บริเวณตรงข้ามตลาดเก่าห้องไปทางด้านตะวันออกของแม่น้ำท่าจีนอีก 1 แห่งด้วยรวมพื้นที่ ร้อยละ 0.16

- **ประเภทสถาบันศาสนา** ประชาชนภายในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนสถานภายในชุมชนมีถึง 4 แห่ง คือ วัดบ้านสุทร วัดบ้านแก้ว วัดบ้านหมี่ และวัดกม่วง รวมพื้นที่ประมาณร้อยละ 1.23
- **ประเภทชนบทและเกษตรกรรม** ที่ดินประเภทนี้ใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตร เพาะปลูกข้าวและผลไม้ต่าง ๆ เช่น มะม่วง กัลยง สวนผัก เป็นต้น การใช้ที่ดินประเภทนี้จะเป็นพื้นที่เกือบทั้งหมดทางด้านตะวันตกของถนนสาย 3351 รวมพื้นที่ประมาณร้อยละ 81.99
- **ประเภทชนบทและเกษตรกรรม (คอกปศุสัตว์)** เป็นพื้นที่ ที่ใช้ในการเลี้ยง สัตว์ประเภทต่าง ๆ เช่น เป็ด ไก่ ปลา เป็นต้น ส่วนใหญ่อยู่บริเวณใกล้กับแนวคลองชลประทาน ทางด้านตะวันตกของพื้นที่ รวมพื้นที่ประมาณร้อยละ 1.09
- **ประเภทพื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาสิ่งแวดล้อม** สถานที่ นันทนาการสำหรับชุมชน ได้แก่ สนามเด็กเล่นและสวนสาธารณะขนาดเล็ก พื้นที่บริเวณนี้เดิม เป็นที่ดินของวัดบ้านหมี่ ซึ่งยกให้เทศบาลดำเนินการจัดเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน รวมพื้นที่ ร้อยละ 0.86

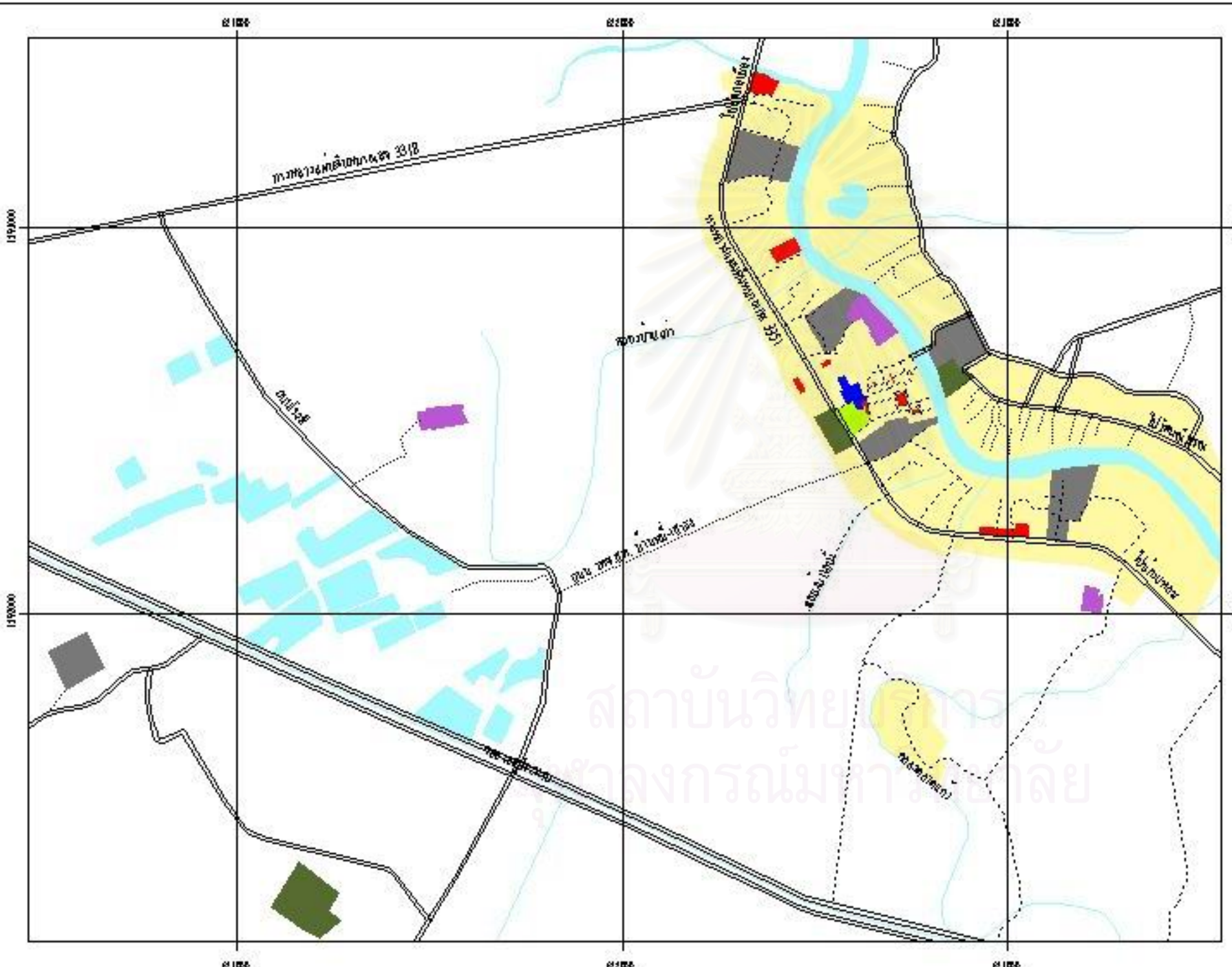
ตารางที่ 3.1 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบันในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ ปี 2546

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	เทศบาลตำบลบางปลาหมอ	
	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
ที่ดินประเภทที่พักอาศัย	178.79	7.85
ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม	16.66	0.67
ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า	22.92	0.88
ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม	2029.55	81.99
ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม (คอกปศุสัตว์)	27.12	1.09
ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา	3.85	0.16
ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา	30.41	1.23
ที่ดินประเภทสถาบันราชการและการสาธารณูปโภคสาธารณูปการ	131.41	5.30
ที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาสิ่งแวดล้อม	21.20	0.86
รวม	2487.5(3.98ตร.กม.)	100.00

ที่มา : ข้อมูลจากเทศบาลตำบลบางปลาหมอและการสำรวจ ปี พ.ศ. 2546

สำหรับพื้นที่เกี่ยวเนื่องบริเวณ หมู่ 3 ของตำบลโคกครามนั้น การใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่พักอาศัยเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ส่วนพื้นที่รอบนอกที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกลึกเข้าไปในแผ่นดินก็เป็นพื้นที่เกษตรกรรมทำนาข้าวเกือบทั้งหมด

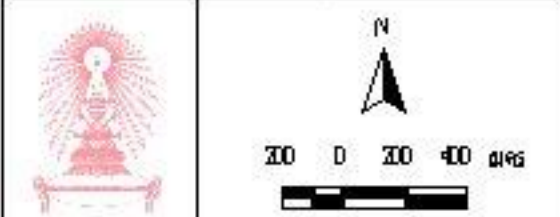
การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

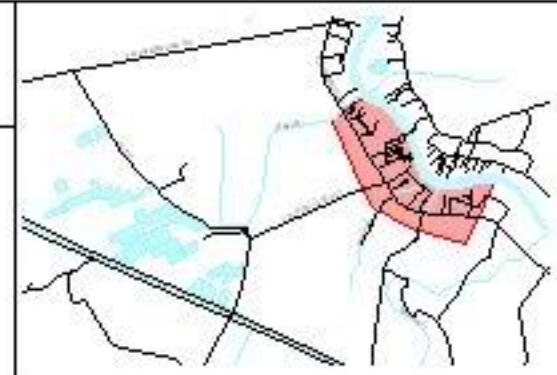
แผนที่ 3.11 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน
ในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ ปี พ.ศ. 2546

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (ผู้วิจัย, 2546)

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาร้า จังหวัดสุพรรณบุรี

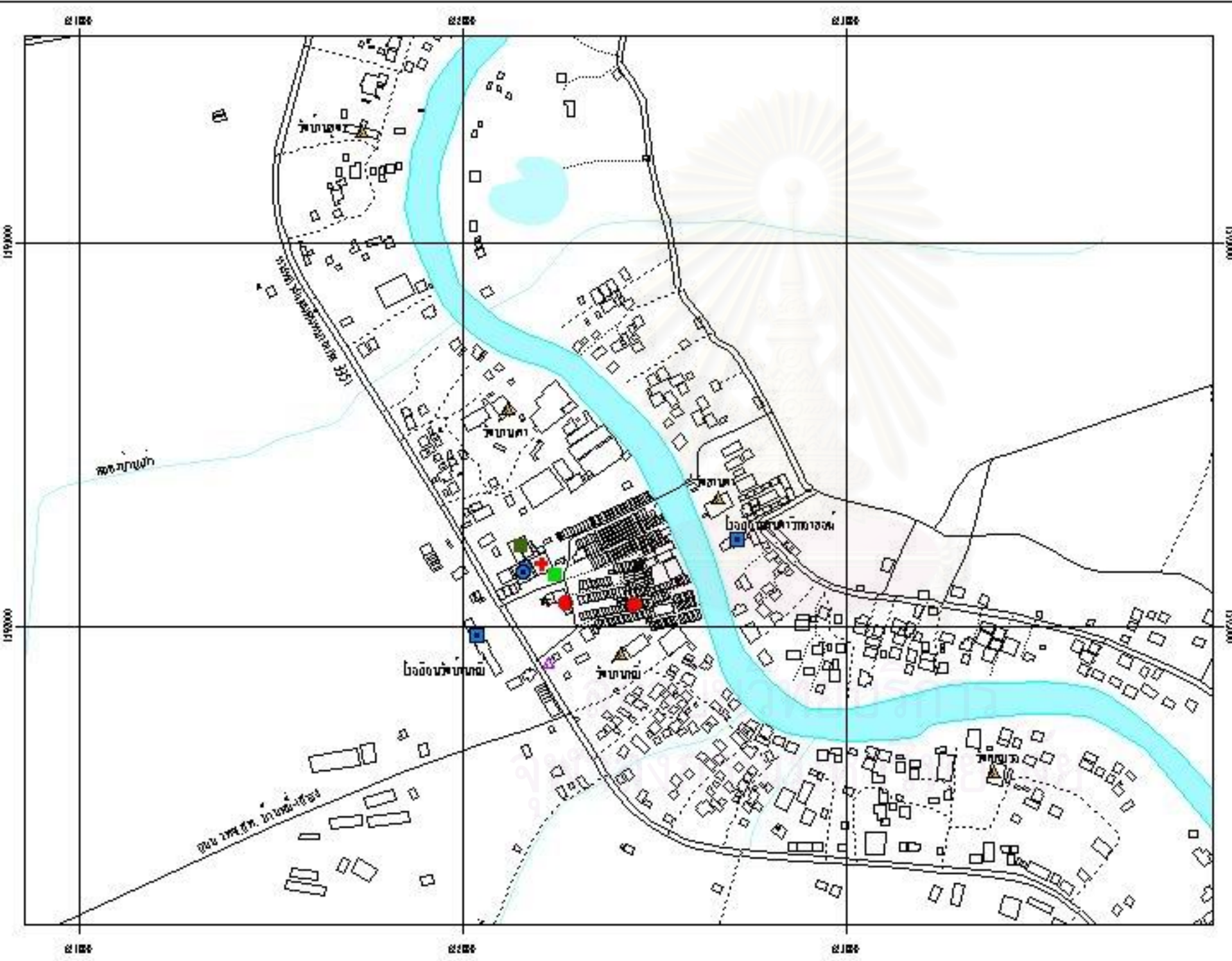
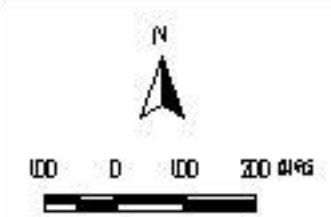

แผนที่ 3.12 ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

สัญลักษณ์

- ถนนสายหลัก
- ถนนสายรอง
- ถนนซอยและซอย
- ถนนทางดินเผา
- สนามกีฬา
- จุดตัด
- จุดชมคำวอ
- ที่ทำการเทศบาล
- โรงเรียน
- วัด
- ศาลประเวศ
- สถานีดับเพลิง
- สถานีอนามัย
- ห้องสมุดประชาชน

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (ผู้วิจัย, 2546)

ตู้ยามตำรวจ

สถานีดับเพลิง

สำนักงานเทศบาลตำบลบางปลาหมอ

สถานีอนามัยตำบลบางปลาหมอ

ห้องสมุดประชาชน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

โรงเรียนวัดบ้านหมี่

โรงเรียนวัดลานคา

ภาพที่ 3.1 สถานที่ราชการในชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก้าห้อง)

ที่มา : การสำรวจ (ผู้วิจัย,2546)

3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.4.1 โครงสร้างทางเศรษฐกิจและรายได้ประชากร

จากรายงานในแผนพัฒนาเทศบาลประจำปี พ.ศ. 2546 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ภายในชุมชน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา เพาะปลูกพืชผัก และเลี้ยงสัตว์ เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็น อาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น ลูกจ้างในกิจการโรงสีข้าว เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังมีประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น รับราชการ อุตสาหกรรม ฯลฯ รายได้ของประชากรส่วนใหญ่มาจากผลผลิตทางการเกษตร รายได้ต่อหัวของประชากร เป็นไปตามสัดส่วนดังนี้

-ประกอบอาชีพเกษตรกรรมประมาณ	60%	มีรายได้เฉลี่ย100,000-120,000บาท/ครัวเรือน/ปี
-ประกอบอาชีพค้าขายและให้บริการ	10%	มีรายได้เฉลี่ย500,000-1,000,000บาท/ครัวเรือน/ปี
-ประกอบอาชีพรับจ้างประมาณ	25%	มีรายได้เฉลี่ย60,000-80,000บาท/ครัวเรือน/ปี
-ประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกพื้นที่ประมาณ	5%	

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในชุมชน เนื่องจากเป็นอาชีพดั้งเดิม โดยเฉพาะการทำนาข้าว ปัจจุบันมีการทำสวนมะม่วง และการทำฟาร์มปศุสัตว์ผสมผสานไปด้วย โดยกลุ่มคนที่ทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นกลุ่มวัยทำงานขึ้นไป สำหรับวัยหนุ่มสาว ที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้สูงขึ้น จะออกไปทำงานนอกพื้นที่ประมาณร้อยละ 5 ซึ่งถือได้ว่าทิศทางในการประกอบอาชีพยังคงทำมาหากินอยู่ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่

สภาพเศรษฐกิจปัจจุบันของเทศบาลตำบลบางปลาหมออยู่ในเกณฑ์ที่ไม่ดีนัก สังเกตได้จากจำนวนร้านค้าต่าง ๆ ก็ลดจำนวนลงเรื่อย ๆ จากจำนวนร้านค้าขายพื้นถิ่นจำนวนมากที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นที่พักอาศัยเพียงอย่างเดียว สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าตำแหน่งที่ตั้งของเทศบาลอยู่ใกล้กับตัวจังหวัดการเข้าถึงสะดวกและราคาสินค้าที่ต่ำกว่า ทำให้คนในชุมชนหันไปซื้อสินค้าที่ตัวจังหวัดมากกว่าในชุมชน

แหล่งเงินทุนของชุมชน เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นสมาชิกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ส่วนที่เหลือเป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตร และส่วนน้อยใช้เงินทุนในการผลิตจากเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องและธนาคารพาณิชย์ที่มีอยู่ในตัวอำเภอเมืองและตัวจังหวัดสุพรรณบุรี

ทางด้านแรงงาน แรงงานภาคเกษตรกรรมของชุมชนมาจากสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งในบางครั้งมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันหรือจ้างแรงงานในหมู่บ้าน สำหรับแรงงานนอกภาค

เกษตรกรรมมีทั้งแรงงานที่ว่างจากการเกษตรและไม่ได้มาจากภาคเกษตร จะรับจ้างอยู่ทั่วไปด้วย เช่น การรับจ้างเย็บเสื้อผ้า รับจ้างถักอวน หรือเป็นแรงงานในโรงสีข้าว เป็นต้น

3.4.2 ด้านเกษตรกรรม

สภาพเศรษฐกิจทั่วไปของอำเภอบางปลาม้าขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมเป็นสำคัญ เนื่องจากพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ภูมิอากาศมีความเหมาะสมและมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ตลอดจนการชลประทานไหลผ่านทั่วถึง จึงทำให้สภาพพื้นที่เหมาะแก่การทำนา ทำสวนผลไม้ ทำไร่และทำสวนผัก นอกจากนี้ยังมีการเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม การเลี้ยงปลา สำหรับด้านปศุสัตว์อำเภอบางปลาม้านับว่าเป็นแหล่งปศุสัตว์แห่งหนึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรี โดยเฉพาะเปิดไก่อ สามารถผลิตไข่เปิดและไข่ไก่ได้จำนวนมาก

เทศบาลตำบลบางปลาม้าเป็นชุมชนเกษตรกรรม ประชากรมีอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ได้แก่ ทำนา ทำสวน ปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ เพราะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกและได้รับน้ำจากคลองชลประทานและคลองส่งน้ำที่เทศบาลสร้างขึ้นทำให้มีน้ำเพียงพอตลอดปี ซึ่งพื้นที่เกษตรกรรมจะอยู่ทางด้านตะวันตกของแนวทางหลวงแผ่นดินสาย 3351 สำหรับมูลค่าการผลิตจากแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบางปลาม้า ปีพ.ศ.2546 พบว่ามูลค่าการผลิต จากแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบางปลาม้า ปี พ.ศ.2546 พบว่ามูลค่าการผลิตของภาคเกษตรกรรมมีดังนี้

-ทำนา คิดเป็น 50% ของพื้นที่ ผลผลิตที่สำคัญคือ ข้าว โดยมีมูลค่าการผลิตประมาณ 12-15 ล้านบาท/ปี

-ทำสวนและเลี้ยงสัตว์ คิดเป็น 10% ของพื้นที่ ผลผลิตที่สำคัญคือ มะม่วงและการเลี้ยงเปิด ไก่ โดยมีมูลค่าการผลิตประมาณ 8-10 ล้านบาท/ปี

3.4.3 ด้านอุตสาหกรรม

ในเขตอำเภอบางปลาม้ามีบทบาทต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดสุพรรณบุรีไม่มากนัก กล่าวคือ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการเกษตรส่วนอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลตำบลบางปลาม้า ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ประกอบด้วย

-โรงสีข้าวขนาดใหญ่ 1 แห่ง และขนาดกลาง 1 แห่ง จำนวนแรงงานไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาวะทางเศรษฐกิจและฤดูกาล

-โรงงานผลิตวัสดุก่อสร้าง (อิฐบล็อกจากอิฐมอญ) ขนาดเล็ก 1 แห่ง

-อุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป การหัตถกรรม เช่น สานผักตบชวา สานตะกร้า เป็นต้น

3.4.4 ด้านพาณิชย์กรรม

บทบาทด้านพาณิชย์กรรมของอำเภอบางปลาม้าไม่เด่นชัดนัก เนื่องจากสภาพพื้นที่ต่อเนื่องกับอำเภอเมือง ประกอบกับการเดินทางติดต่อระหว่างอำเภอบางปลาม้าและอำเภอเมืองสามารถติดต่อได้อย่างสะดวกรวดเร็วและในเมืองมีสินค้าให้เลือกได้มากกว่า รวมทั้งมีราคาต่ำกว่า การค้าพาณิชย์ในอำเภอเมืองจึงเป็นที่นิยมของประชากร การค้าที่ปรากฏจึงเป็นการค้าในสินค้าขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่ประชากรในชุมชนเท่านั้น

สภาพเศรษฐกิจของเทศบาลตำบลบางปลาม้า ประชาชนบางส่วนในเขตเทศบาลประกอบอาชีพทางการค้า โดยทั่วไปเป็นการค้าปลีกเป็นส่วนใหญ่ และมีการค้าส่งบ้างเล็กน้อย สินค้าหลักคือสินค้าที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร ผลผลิตทางการเกษตร ยากำจัดศัตรูพืช สินค้าแปรรูปอย่างง่าย ซึ่งไม่พบสถานบันเทิงในพื้นที่เลย เนื่องจากมีระยะทางห่างจากตัวเมืองสุพรรณบุรี เพียง 7 กิโลเมตรเท่านั้นการค้าส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในชุมชน คือ ตลาดเก้าห้อง โดยมีตลาดท่ารถ 1 แห่ง และตลาดเอกชน 3 แห่ง คือ ตลาดบน ตลาดกลางและตลาดล่าง รวมถึงมีกิจกรรมทางการค้าบริเวณริมทางหลวงแผ่นดินสาย 3351 และมีตลาดนัดในวันอังคาร และวันเสาร์ หน้าที่ทำการเทศบาล

3.4.5 ด้านการท่องเที่ยว

ภายในเขตชุมชนและบริเวณใกล้เคียง มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมหลายแห่งที่น่าสนใจ สามารถพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพได้ ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงจะพิจารณาเฉพาะภายในพื้นที่อำเภอบางปลาม้าเท่านั้น เนื่องจากหากมีการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวในอนาคตจะได้สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่ศึกษาได้ดังนี้ (แผนที่ 3.13)

1.) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม

- **ตลาดเก้าห้อง** ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลบางปลาม้า อยู่ในเขตเทศบาล คำว่า “เก้าห้อง” นำชื่อมาจากบ้านเก้าห้อง ซึ่งอยู่ตรงข้ามตลาดเก้าห้อง คืออยู่ฝั่งวัดลานคา (เขต อบต.โคกคราม) ตลาดเก้าห้องมีอยู่ 3 ตลาด ได้แก่ ตลาดบน ตลาดกลางและตลาดล่าง ซึ่งทั้ง 3 ตลาดมีลักษณะของสถาปัตยกรรมในแบบเรือนแถวไม้เพื่อการค้าในแบบของชาวจีน ที่มีความสวยงามแสดงถึงภูมิปัญญาของคนในอดีต เช่น ช่องแสง การระบายอากาศ หรือความต่อเนื่องของอาคาร ซึ่งรูปแบบของเรือนค้าขายพื้นถิ่นของตลาดเก้าห้องมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่น่าศึกษาอย่างยิ่งนอกจากกลุ่มอาคารเรือนค้าขายพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์แล้ว ภายในตลาดยังประกอบด้วย ศาลเจ้า หอดูใจร โรงสีเก่าแสดงถึงความเป็นมาของชุมชนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งภายในตลาดยังคงบรรยากาศการค้าในรูปแบบเก่าอยู่ เช่น ร้านตัดผม ร้านขายขนมจันอับ ร้านขายของชำ เป็นต้น

- **หอดูโจร** สร้างโดยนายบุญรอด เหลียงพาณิชย์ คหบดีของชุมชน ตั้งอยู่บริเวณ ตลาดล่าง ของตลาดเก่าห้อง ใช้เวลาการสร้าง 1 ปี เศษ ทำพิธีเปิดเมื่อ พ.ศ. 2477 โดยพระยาราชา ภัคดี เจ้าเมืองสุพรรณบุรีในขณะนั้น มาเป็นผู้เปิดป้อมปราบโจร สาเหตุที่ก่อสร้างเพื่อป้องกันโจรผู้ ร้ายมาปล้น ซึ่งสมัยนั้นเสือดำและเสือมเหศวรเป็นโจรที่มีชื่อเสียงและประกาศว่าจะมาปล้นตลาด เก้าห้อง แต่เมื่อเสือดำเสียชีวิตแล้วจึงไม่กล้ามาปล้นที่นี่ รูปแบบการก่อสร้างเป็นแบบ สถาปัตยกรรมจีน สูงประมาณตึก 4 ชั้น ภายในป้อมจะเจาะช่องไว้สำหรับให้ปืนสามารถส่องออก มาได้สำหรับยิงโจรผู้ร้าย และชั้นบนของป้อมมีไว้เป็นสถานที่สำหรับดูโจรผู้ร้ายที่จะมาปล้น โดยมี เวยามประจำอยู่เพื่อบอกกล่าวแก่ชาวบ้านหากมีคนร้าย ซึ่งเมื่อสร้างป้อมแล้วโจรผู้ร้ายก็ต่าง ๆ ก็ไม่กล้ามาปล้นที่ตลาดเก่าห้อง ประชาชนในตลาดก็อยู่กันอย่างมีความสุข ซึ่งภายในหอดูจะมี บันไดสามารถขึ้นไปด้านบนได้ ซึ่งจะมองเห็นทัศนียภาพโดยรอบของชุมชนได้เป็นอย่างดี

- **บ้านเก้าห้อง** อยู่ในเขต อบต.โคกคราม ตั้งอยู่ทางใต้ของวัดลานคา ติดกับ โรงเรียนวัดลานคา เป็นบ้านเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในอดีต คือ เป็นสถานที่เก็บภาษี อากรและตัดสินคดีความของ ชาวบ้านในขณะนั้น บ้านเก้าห้องสร้างโดยขุนกำแหงฤทธิ หัวหน้ากลุ่มลาวพวนที่อพยพมาจากเวี ยงจันทร์ ลักษณะเป็นบ้านเรือนไทยฝากระดานยาวเก้าช่วงที่แฝงความเชื่อไทยพวนเอาไว้ โดยไม่ มีนอกชาน เนื่องจากมีความเชื่อว่า “เรือนมารชานต่อ” เป็นสิ่งที่ไม่เป็นมงคล ซึ่งการสร้างบ้าน เก้าห้องในระยะแรกนั้นสร้างเป็นเรือนธรรมดา แต่ต้องประสบกับเหตุการณ์ไฟไหม้บ่อยครั้ง ขุนกำ แหงจึงให้โหรทำนายตามความเชื่อในสมัยนั้น คือ จะต้องปลูกบ้านให้ได้เก้าช่วงและปลูกศาลปู่ บ้านย่าเมืองไว้ด้วยจะได้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข เมื่อปลูกเรือนเป็นเก้าช่วงแล้วก็อยู่ร่มเย็นเป็นสุขตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ปัจจุบันบ้านเก้าห้องยังคงรูปแบบของเรือนไทยยาวเก้าช่วงเอาไว้ มีการซ่อมแซม และเปลี่ยนแปลงวัสดุบางอย่างบ้างตามยุคสมัย ภายในบ้านยังเป็นที่เก็บเอกสารเก่า ๆ ที่เป็นหลัก ฐานทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เช่น สมุดไทยดำ เป็นต้น และเป็นที่เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ใน ชีวิตประจำวันสมัยเก่า เช่น แจวเรือ ที่ไม่แป้ง อุปกรณ์การเกษตร เป็นต้น

- **พิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้าน** เป็นพิพิธภัณฑ์ที่นำเรือพื้นบ้านมาเก็บรวบรวมไว้ เช่น เรือมอด เรืออีป้าบ เรือกระแซง เรือบด เรือลำปั่น เป็นต้น โดยพิพิธภัณฑ์นี้ตั้งอยู่หลังวัดลานคา ใน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกคราม โดยได้รับการสนับสนุนจาก นายบุญเชื้อ ประเสริฐ สุวรรณ อดีต สส.ของจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นแหล่งให้ความรู้เรื่องเรือพื้นบ้าน สำหรับผู้ที่สนใจได้ เป็นอย่างดี

- **ศาสนสถาน** ภายในวัดบ้านสุตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง วัดลานคา และวัดน้อย ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ วิหารต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชุมชนให้ความเคารพนับ

ถือ มาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ได้แก่ เจดีย์หลวงพ่อกิด เจดีย์หลวงพ่อมอญ มณฑปรูปหล่อพระครูวิ
ติตรธรรมสถานและรูปหล่อหลวงพ่อกิด เป็นต้น

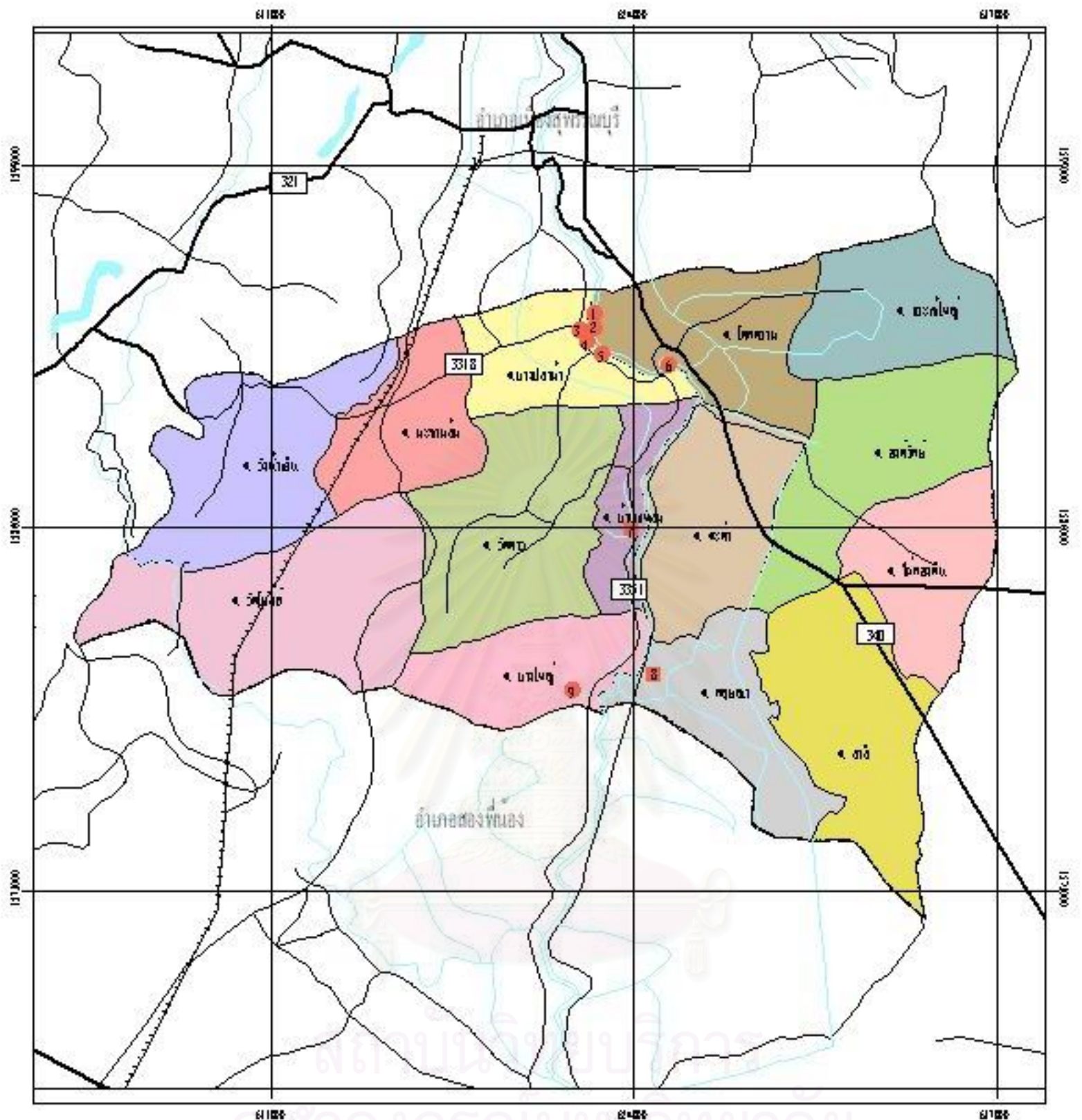
-หมู่บ้านวัฒนธรรมบางแม่หม้าย เป็นชุมชนที่มีบ้านเรือนไทยภาคกลาง
จำนวนมาก เป็นตัวอย่างของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่อิงอยู่กับ
ธรรมชาติได้เป็นอย่างดี และชุมชนยังมีการผลิตภัณฑไม้กวาดจากใยมะพร้าวที่มีชื่อเสียงมาก
เพราะเป็นไม้กวาดที่มีรูปแบบสวยงามและใช้งานได้ทนทานกว่า 20 ปีเลยทีเดียว นักท่องเที่ยว
สามารถเข้าไปเลือกซื้อและดูขั้นตอนวิธีการทำได้นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีวัดอาน ซึ่งที่เป็น
สถานที่ประดิษฐานหลวงพ่ोजันทรังษี ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีความศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างมาตั้งแต่สมัย
อยุธยา เชื่อกันว่าเมื่อมาสักการะแล้วจะเป็นสิริมงคลอย่างยิ่ง

2.) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

-อุทยานมัจฉาวัดป่าพุทธ ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านแหลม ห่างจากอำเภอบางปลา
มาประมาณ 7 กิโลเมตร บริเวณหน้าวัดเป็นเขตอภัยทานทำให้ มีฝูงปลาสร้อย ปลานิล ปลาแรด
ปลาแขยง ฯลฯ มาอยู่อาศัยอยู่รวมกันตามธรรมชาติเป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวสามารถลงไป
แพริมน้ำเพื่อให้อาหารปลา ได้อย่างใกล้ชิดและสามารถชมบรรยากาศ วิถีชีวิตของผู้คนริมแม่น้ำ
ท่าจีนได้เป็นอย่างดี

-วัดบางเลน อยู่ห่างจากอำเภอบางปลาประมาณ 14 กิโลเมตร เป็นวัดเก่าแก่
ที่มีสถาปัตยกรรมสวยงาม ภายในวัดมีค้างคาวแม่ไก่อยู่เป็นจำนวนมาก อาศัยเกาะอยู่ตามต้นไม้
ในบริเวณวัด สามารถมองเห็นค้างคาวห้อยหัวอยู่บนต้นไม้ในเวลากลางวันและเมื่อถึงเวลาค่ำ
ค้างคาวจำนวนมากเหล่านี้ก็จะบินจากต้นไม้ที่อยู่เป็นฝูงใหญ่ออกไปหากินในบริเวณใกล้เคียง เป็น
ภาพที่น่าตื่นตาตื่นใจอย่างยิ่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.13 แสดงสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง

สัญลักษณ์

- ถนน
- ทางรถไฟ
- เขื่อน
- เขื่อน سدข้าม
- แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์
- 7 วิทยาลัยอาชีวศึกษา
- 8 แหล่งสุขภาพ

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

- 1 วัดน้อย
- 2 บ้านเก่าของพิชิตสงคราม
- 3 ศาลเจ้าพ่อหลวง/พ่อป้อ
- 4 วัดบ้านหมี่
- 5 วัดกษัตริย์
- 6 วัดสวนทอง
- 7 อนุสาวรีย์วีรชนบางปลาหมอ

วัดบ้านหมี่

พิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้าน

หอดูใจ

บ้านเก้าห้อง

วัดบ้านเก่า

ภาพที่ 3.2 สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน
ที่มา : การสำรวจ (ผู้วิจัย,2546)

3.5 ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม

3.5.1 จำนวนประชากร

จำนวนประชากรปัจจุบันเทศบาล มีประชากรทั้งสิ้น 2,030 คน จำนวนครัวเรือน 555 ครัวเรือน

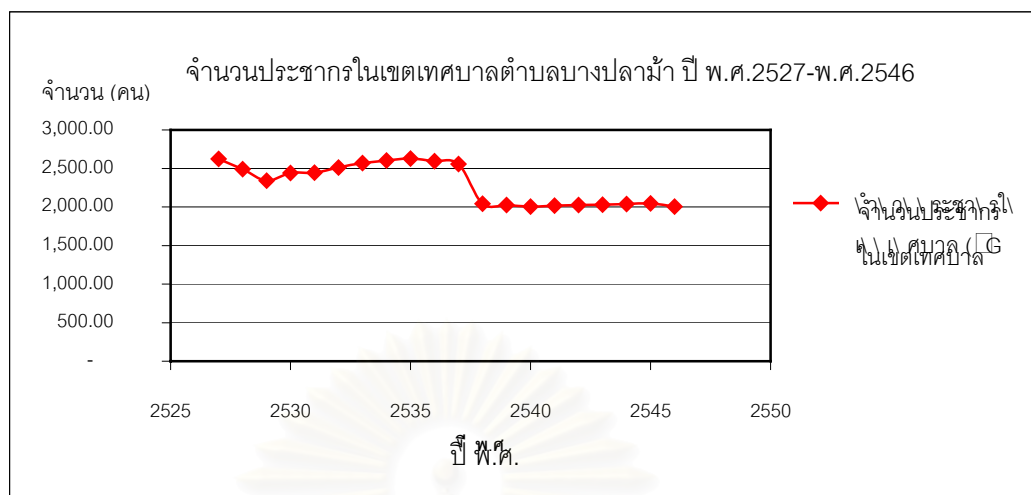
ตารางที่ 3. 2 แสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ ปี พ.ศ. 2527-2546

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร (คน)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง ต่อปี	ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร (คน)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง ต่อปี
2527	2,624		2537	2,554	-1.58
2528	2,491	-5.07	2538	2,041	-20.09
2529	2,341	-6.02	2539	2,023	-0.88
2530	2,441	4.27	2540	2,004	-0.94
2531	2,460	0.78	2541	2,016	0.60
2532	2,510	2.03	2542	2,023	0.35
2533	2,570	2.39	2543	2,029	0.30
2534	2,600	1.17	2544	2,036	0.34
2535	2,627	1.04	2545	2,045	0.44
2536	2,595	-1.22	2546	2,030	-0.73
อัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ย(พ.ศ.2527-พ.ศ. 2546) เท่ากับ -1.20					

ที่มา : เทศบาลตำบลบางปลาหมอ

จากตารางแสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2527-พ.ศ.2546 พบว่า จำนวนประชากรลดลงโดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ.2537-พ.ศ.2538 สันนิษฐานว่า ช่วงเวลาดังกล่าวสภาวะเศรษฐกิจภายในชุมชนเริ่มซบเซาลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคมของชุมชนจากทางน้ำสู่ทางบกและบวกกับสภาวะเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในช่วงเฟื่องฟู ชาวบ้านจึงมีการขายที่ดิน ย้ายถิ่นฐานหรือออกไปทำงานภายในเมืองเป็นจำนวนมาก ซึ่งหลังจากปี พ.ศ.2538 ถึงปัจจุบัน จำนวนประชากรในชุมชนไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก เนื่องจากชุมชนมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอัตราที่ลดลง

แผนภูมิ 3.1 แสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ ปีพ.ศ.2537-พ.ศ.2546

ที่มา : เทศบาลตำบลบางปลาหม้อ

3.5.2 การประกอบอาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา และทำสวนมะม่วง ส่วนคนในบริเวณย่านพาณิชยกรรมตามริมถนน จะเป็นกลุ่มที่ทำการค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น อาหาร เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน อุปกรณ์ทางการเกษตร เป็นต้น ประชากรบางส่วนรับราชการครูหรือพนักงานของเทศบาล บางส่วนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น ทำงานในโรงสี หรือ ร้านซ่อมรถ บางส่วนออกไปทำงานนอกพื้นที่ชุมชน เป็นต้น

3.5.3 การศึกษาและศาสนา

ก. การศึกษา ในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหม้อมีสถานศึกษาในระดับต่าง ๆ ดังนี้

- 1.) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง
- 2.) ระดับประถมศึกษา 1 แห่ง คือ โรงเรียนวัดบ้านหมี่

นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดประชาชนเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ จำนวน 1 แห่ง ซึ่งเป็นแหล่งให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ ทั้งด้านข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ นิตยสารรายสัปดาห์ นิตยสารรายปักษ์และตำราแขนงวิชาต่าง ๆ ให้กับประชาชนภายในเทศบาลและบริเวณใกล้เคียงที่สนใจ

ข. ศาสนา ประชากรในเขตเทศบาลตำบลบางปลาหม้อ ผสมผสานกันระหว่าง คนไทย คนลาวและคนจีน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มานาน จำนวนประชากรทั้งหมดนับถือ ศาสนาพุทธ วัดที่สำคัญบริเวณชุมชนและพื้นที่โดยรอบ ได้แก่ วัดบ้านสุตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง และ วัดลานคา

3.5.4 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

การรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตเทศบาล อยู่ในความรับผิดชอบของสถานี ตำรวจภูธรอำเภอบางปลาม้า โดยบริเวณชุมชนมีที่พักรักษาตัวและศูนย์บริการประชาชนตั้งอยู่ที่ ตลาดเก้าห้อง มีเจ้าหน้าที่ประจำ 3 นาย

3.5.5 สาธารณสุข

ภายในเขตเทศบาล สถานีอนามัย 1 แห่งและคลินิกเอกชน 1 แห่ง ซึ่งการให้บริการส่วนใหญ่จะรักษาเพียงแค่อุบัติเหตุและโรคภัยไข้เจ็บเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น เนื่องจากประชาชนในพื้นที่นิยมที่จะไปโรงพยาบาลในตัวเมืองสุพรรณบุรีมากกว่าเพราะการเดินทางสะดวกไม่ไกลเกินไปและมีอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ครบครัน

3.5.6 วัฒนธรรมและประเพณี

ชุมชนบางปลาม้า(ตลาดเก้าห้อง) เป็นชุมชนที่มีทั้งคนไทย คนไทยเชื้อสายลาว และคนไทยเชื้อสายจีน ทำให้แต่ละกลุ่มชนก็จะมีประเพณีที่แตกต่างกันออกไปและแต่ละกลุ่มต่างก็รักษาเอกลักษณ์ของตัวเองไว้เป็นอย่างดีแต่เมื่อมาอยู่เมืองไทยแล้วต่างก็นับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน ดังนั้นประเพณีของชุมชนบางปลาม้า(ตลาดเก้าห้อง) จึงอาจแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

- 1.) ประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนา
- 2.) ประเพณีเกี่ยวกับสัญชาติเดิม

ประเพณีทั้งสองลักษณะนี้ไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน เช่น คนไทยเชื้อสายจีนเมื่อถึงเวลาการจัดงานจึงประเพณีก็ต้องไหว้เจ้า แต่เมื่อถึงงานบั้งไฟของชาวไทยพวนหรือการทำบุญวัดสารทศก็สามารถร่วมพิธีได้เช่นเดียวกัน ด้วยความหลากหลายของเชื้อชาติดังกล่าวทำให้ชุมชนนี้แทบจะมีประเพณีตลอดทั้งปีเลยทีเดียว ประเพณีที่น่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบางปลาม้าได้แก่

- ประเพณีกำฟ้า

ประเพณีกำฟ้า เป็นประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยพวน ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวอื่น ๆ

คำว่า " กำ " เป็นคำพวน หมายถึง การสักการะ

คำว่า " ฟ้า " หมายถึงเจ้าฟ้า เจ้าแผ่นดิน หรือผู้ที่อยู่สูงเทียมฟ้า คือ พวกเทวดา และ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่อาจเห็นได้ คำว่า "กำฟ้า" หมายถึง การนับถือ การสักการะบูชาฟ้า⁶ เป็นการบูชาฟ้าเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล⁷

⁶ สมพร ศรีพั่ง,(online)แหล่งที่มา <http://www.rits.ac.th/service/office/art/group.html> (วันที่ 16 พฤษภาคม 2546).

⁷ เขมชาติ เทพไชย,โบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณบุรี,(กรุงเทพฯ : สารรังสรรค์,2542),หน้า 13.

ซึ่งความหมายของคำว่า “กำฟ้า” ในทางปฏิบัติ หมายถึง การหยุดพักไม่ทำงาน คือเมื่อถึงเดือน วัน เวลากำฟ้า ชาวบ้านทุกคนจะพากันหยุดพักผ่อนไม่ทำงานเลย สำหรับพวกเด็กเล็กและหนุ่มสาวก็จะเล่นกันอย่างสนุกสนาน

ประเพณีกำฟ้านี้จะถือเอา วันขึ้น 3 ค่ำเดือน 3 เป็นวันกำฟ้า ก่อนวันกำฟ้า 1 วัน คือวันขึ้น 2 ค่ำเดือน 3 จะถือเป็นวันสุกดิบแต่ละบ้านจะทำข้าวปุ้น หรือ ขนมจีน พร้อมทั้งน้ำยา และน้ำพริกไว้เลี้ยงดูกัน มีการทำข้าวหลามเผาไว้ในกระบอกรอบข้าวหลามอ่อน มีการทำข้าวจี ข้าวจีทำโดยนำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วนำมาปั้นเป็นก้อนขนาดพอเหมาะ อาจจะใช้ใ้หวานหรือใ้ใ้เค็มหรือไม่ใ้ใ้เลยก็ได้ เสียบเข้ากับไม้ทาโดยรอบด้วยไข แล้วนำไปปิ้งไฟจนสุกหอม ข้าวจีจะนำไปเช่นไหว้ผีฟ้าและแบ่งกันกินในหมู่บ้าน พิธีนี้พอถึงวันกำฟ้าทุกคนในบ้านจะไปทำบุญที่วัด มีการใ้บาตรด้วย “ข้าวหลาม” ข้าวจี ตกตอนบ่ายจัดสุรากับแก้มใ้ที่บ้านเพื่อเลี้ยงดูกัน วันงานกำฟ้าทุกคนจะต้องหยุดงานตั้งแต่รุ่งสางจนพลบค่ำห้ามส่งเสียงอึกกะทิก ครึกโครม หากใครส่งเสียงดังเชื่อกันว่าฟ้าจะผ่า^๑ จะมีการละเล่นไปจน ถึงกลางคืน การละเล่นที่นิยมได้แก่ ช่างชัย มอญซ่อนผ้า ฯลฯ งานบุญกำฟ้าในปัจจุบันได้รวบรัดลงไป การละเล่นต่าง ๆ ในตอนกลางคืนไม่ได้ทำแล้ว เหลือเพียงการทำบุญในตอนเช้าเท่านั้น การกำฟ้าจะกำไปตลอดจนถึงเวลาตะวันตกดินของวันขึ้น 3 ค่ำ ก็เลิกกำ ทำงานทำการได้ตามปกติ

ซึ่งประเพณีกำฟ้าถือว่ เป็นการบังคับไปในตัวใ้ทำบุญ ฟังเทศน์ และเว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต และการแบ่งปันข้าวปลาอาหารกัน ซึ่งเป็นประเพณีที่ดียิ่งของชาวไทยพวน

- ประเพณีสงกรานต์ บั้งไฟไทยพวน

วันสงกรานต์ ถือว่เป็นวันปีใหม่ของไทย สงกรานต์ ที่ชาวไทยพวนเรียกมาแต่เดิมว่า *สังขานต์* กำหนดใ้วันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี เป็นวันที่ชำระร่างกายและจิตใจใ้บริสุทธิ์ เพื่อเริ่มต้นสิ่งใหม่ในชีวิตที่ดี งานสงกรานต์บั้งไฟไทยพวนที่ชุมชนบางปลาเ้า(ตลาดเก้าห้อง)นี้จะเริ่มตั้งแต่ตอนเช้าของวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี ช่วงเช้า ชาวบ้านในชุมชนทั้ง ไทย ลาว จีน จะจัดเตรียมสำหรับกับข้าว อาหารคาวหวานไปทำบุญที่วัด เพื่อเป็นศิริมงคลสำหรับวันขึ้นปีใหม่ที่บรรรยากาศในช่วงนี้ ผู้คนที่ไปทำบุญจะมีจำนวนมากกว่าการทำบุญในวันพระปกติเพราะว่า ลูกหลานที่ไปทำงานนอกพื้นที่กลับมาเยี่ยมครอบครัวในช่วงนี้ ซึ่งแต่ละครอบครัวก็จะไปทำบุญที่วัดต่าง ๆ ตามแต่ศรัทธา เพราะในชุมชนนี้มีถึง 4 วัด คือ วัดบ้านสูตร วัดบ้านเก้า วัดบ้านหมี่ และวัดกกม่วง

^๑ สัมภาษณ์ แหวน ศรีธน, อายุ 71 ปี, 21 เมษายน 2546.

หลังจากทำบุญในช่วงเช้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านแต่ละชุมชนก็จะร่วมกันแห่บั้งไฟที่ตกแต่งไว้อย่างสวยงามมาที่สนามหน้าตลาดเก่าห้อง ซึ่งบั้งไฟนี้ชาวบ้านในชุมชนได้ช่วยกันทำมาก่อนหน้าวันสงกรานต์หลายวันหรือบางชุมชนก็ใช้เวลาหลายเดือนเพื่อให้ได้บั้งไฟที่สวยงามที่สุด สำหรับวันงาน ผู้อาวุโสที่เข้าใจวิธีการผลิตบั้งไฟจะจัดอบรมฝึกสอนการทำบั้งไฟให้แต่ละคุ้มบ้านสำหรับลวดลายบั้งไฟของไทยพวนมีความแตกต่างจากบั้งไฟของทางอีสาน คือ ของไทยพวน จะมีดอกปิ่น ดอกจันทร์ ดอกมะเขือและลายเข็มขัด ส่วนบั้งไฟที่บางปلام้านั้นจะมีลวดลายที่เหมือนกันหมด คือ มีหัวนาค หางนาค ผ่าเล่นท้อง ครีบนาค จะประดับประดาสวยงามมาก นอกจากนี้มีการฝึกหัดพ้อนรำและเซิ้งบั้งไฟ เพื่อแห่แห่นก่อนพิธีจุด ภายในงานมีการรณรงค์ให้มีการแต่งกายแบบพื้นเมืองในขบวนแห่บั้งไฟด้วย งานสงกรานต์ในแต่ละปีได้รับการสนับสนุนจากเทศบาล⁹ ให้มีการประกวดบั้งไฟ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทบั้งไฟสวยงามและประเภทบั้งไฟขึ้นสูง นอกจากนี้ยังมีการประกวดขบวนเซิ้งบั้งไฟด้วย ซึ่งการแข่งขันนี้เป็นวัตถุประสงค์ที่เพิ่มขึ้นมาจากเดิมที่เป็นการจุดบั้งไฟเพื่อบูชาเทวดา เพื่อบันดาลฝนให้ตกต้องตามฤดูกาลก่อนฤดูทำนาเท่านั้น แต่การแข่งขันก็มีส่วนช่วยให้ประเพณีเหล่านี้ยังคงอยู่

ชาวบ้านแต่ละชุมชนในเขตเทศบาลหรือชุมชนใกล้เคียงก็จะมาร่วมสนุกในงาน และบางชุมชนก็นำบั้งไฟเข้าร่วมประกวดด้วย ซึ่งชุมชนในเขตเทศบาลที่ส่งบั้งไฟเข้าประกวดเช่น บ้านทุ่งเจริญ บ้านทำยคลอง บ้านหมี บ้านลานคา บ้านสูตร เทศบาลชอย 11 สวรรค์การเกษตร ส่วนที่มาจากชุมชนอื่น เช่น บ้านโพธิ์ศรี บ้านโพธิ์ไร่ เป็นต้น โดยชาวบ้านจะร่วมกันแห่จากชุมชนมาที่ลานหน้าตลาดเก่าห้อง ในสมัยก่อนยังไม่มีถนนจะต้องเดินมา แต่ปัจจุบันบางชุมชนที่อยู่ไกลๆ ก็ใช้รถบรรทุกทั้งคนแห่และบั้งไฟมาแทน

ซึ่งการประกวดจะให้แต่ละชุมชนปลัดกันออกมาเซิ้งที่ละกลุ่ม กลอนเซิ้งก็จะเป็นภาษาพวนแท้ ๆ ผู้ที่เป็นต้นเสียงก็มักจะร้องเป็นกลอนภาษาลาวพวนสด ๆ เช่น ผู้เซิ้งจะกล่าวว่า “บั้งไฟเผอ บั้งไฟเซียงน้อย ขึ้นจ้อย ๆ สามมือบ่ปลง ตำข้างถงไปลงอากาศ หางฟาดฟ้าตำหน้าลงดิน” ลูกคู่จะรับว่า “โฮโฮฮิ้ว” เล่นกันสนุกสนานมาก สาว ๆ หรือเด็ก ๆ ที่อยู่ในขบวนเซิ้งก็จะมี การพ้อนรำประกอบกันอย่างสนุกสนานหลังเซิ้งกันเรียบร้อยแล้วก็นำบั้งไฟไปจุดที่ลานที่เตรียมไว้ ด้านนอก

ในวันนี้ทางเทศบาลจัดให้มีชุดอาหารไว้เลี้ยงผู้คนที่มาร่วมงานซึ่งเป็นการกินฟรีตลอดงาน จนกระทั่งตอนบ่ายมีพิธีการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ซึ่งแต่เดิมนั้นจะทำกันที่บ้าน ด้วยการนำน้ำอบ มาประพรมลงบนมือผู้ใหญ่และขอพรปีใหม่ ปัจจุบันพิธีการก็เปลี่ยนไป มีการเชิญผู้เฒ่าผู้แก่จากชุมชนต่าง ๆ มาร่วมชุมนุมกันให้ลูกหลานรดน้ำอวยพรผู้ใหญ่ และนำผ้ามากราบผู้สูงอายุ

⁹ สัมภาษณ์ สมุทร จีรวานิชศิริบุญ, ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบางปلام้าและนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบางปلام้า, 13 เมษายน 2546.

หลังจากนั้นก็จะไปร่วมพิธีสงฆ์ที่วัด ส่วนเด็กและหนุ่มสาวก็เล่นสาดน้ำกันอย่างสนุกสนาน ประเพณีนี้นอกจากจะได้บุญแล้วยังเป็นการสร้างความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนและเป็นวันครอบครัวที่ลูก ๆ หลาน ๆ จะกลับมาเยี่ยมบ้าน วันนี้จึงถือว่าเป็นวันสำคัญอย่างมาก (ภาพที่ 3.3)

ภาพที่ 3.3 งานสงกรานต์บั้งไฟไทยพวน ชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก้าห้อง)
ที่มา : การสำรวจ (ผู้วิจัย,2546)

- ประเพณีสารทไทยพวน

ชาวไทยพวนถือเอาวันแรม 11 ค่ำ เดือน 9 เป็นวันสารทพวน หรือเรียกอีกชื่อว่า บุญข้าวประดับดิน ซึ่งถือเป็นการทำบุญให้แก่วิญญาณเร่ร่อนที่ไม่มีญาติ พี่น้องทำบุญให้หรือทำบุญให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยวันนี้ชาวไทยพวนจะมีการจัดกระจาดไปทำบุญกัน ก่อนวันงาน ชาวบ้านจะช่วยกันกวนขนมกระยาสารทและขนมกะละแม เพื่อนำไปทำบุญและแจกญาติ

พี่น้องในหมู่บ้านใกล้เคียง ในการไปทำบุญที่วัดชาวบ้านก็จะนำจัดกระจาดที่สานด้วยไม้ไผ่ ตกแต่งให้สวยงาม ภายในบรรจุพืชผักผลไม้ เช่น กัลยง อ้อย มะพร้าว ของใช้จำเป็นต่าง ๆ และที่สำคัญคือขนมกระยาสาธมาทำพิธีที่วัด ชาวบ้านจะทำบุญเลี้ยงพระ เช่นเดียวกับการทำบุญในวันพระทั่วไป เมื่อเสร็จพิธีทางพระพุทธศาสนาเรียบร้อยแล้วจะมีการจับสลากภัต คือการจับสลากขึ้นมา โดยไม่เจาะจงพระสงฆ์รูปใดที่ถวายนั้นพร้อมปัจจัยและนำกระจาดตนเองไปถวายพระภิกษุสงฆ์ที่จับสลากได้

สำหรับกระจาดที่ใช้ในการจัดเดิมเป็นกระจาดที่สานขึ้นจากไม้ไผ่ ด้วยฝีมือของแต่ละบ้านแต่ปัจจุบันยุคสมัยเปลี่ยนไป ทำให้มีการใช้กะละมังพลาสติกหรือกระป๋องพลาสติกแทน เพราะสะดวกและหาง่ายกว่า นอกจากนี้วันนี้จะมีการจัดกระจาดไปถวายพระแล้ว ชาวบ้านยังจัดให้มีการประกวดดอกไม้ประดิษฐ์ที่ทำจากเศษวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ มาแข่งขันกันในวันนี้ด้วย¹⁰ ถือว่าเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน

- ประเพณีการปลุกเรือน¹¹

ปัจจุบันประเพณีเกี่ยวกับการปลุกเรือนที่เคร่งครัดตามแบบโบราณได้เลือนหายไปหมดแล้วคติความเชื่อที่หลงเหลืออยู่เพียงเล็กน้อย คือยังมีการลงเสาเอกและยังต้องดูทิศทางว่า “นาค” หันหน้าไปทางทิศใด ก็ต้องวางปลายเสาไปทางทิศนั้น “เสาเอก” นั้น จะเป็นเสาต้นกลางด้านในซึ่งตรงกับแนวกันฝาเรือนของห้องนอนชั้นบน เสาเอก ชาวบ้านเรียกว่า “เสาแฮก” ในการลง “เสาแฮก” ปัจจุบันก็ได้มีพิธีตองอะไรมากมาย เพียงแต่เช่นไหว้ด้วยกัลยง อ้อย และข้าวสาร ผูกผ้าหัวเสาแล้วนำเสาลงหลุมเป็นอันเสร็จพิธี

การหันทิศทางของเรือนไม่มีการกำหนดทิศทางตายตัว เพราะมีทั้งแบบตามตะวันและขวางตะวัน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นขวางตะวันมากกว่า และเน้นทิศทางการเข้าบ้านตามทิศทางของเส้นทางการสัญจรเป็นหลัก แต่สิ่งที่สำคัญคือการกำหนดทิศทางและตำแหน่งของยุงข้าวว่าต้องอยู่ทิศเหนือดังมีคำกล่าวที่ว่า “ยุงข้าวอยู่เหนือ ยุงเกลืออยู่ใต้” ยุงข้าวมีความสำคัญเสมือนท้องของเรือนถึงกับมีข้อห้ามว่า “ห้ามเงาบ้านทับยุง และเงายุงห้ามทับบ้าน” แสดงว่ายุงข้าวที่อยู่ทางทิศเหนือต้องอยู่ห่างจากบ้านพอสมควร ที่อากาศและแสงแดดจะส่องถึงได้สะดวก ทำให้ข้าวไม่ขึ้น ไม่ขึ้นรา การสร้างเรือนของไทยพวน นิยมสร้างเรือนขนาดใหญ่ที่สมบูรณ์เป็นหมู่บ้านในการสร้างครั้งเดียวกัน ห้ามไม่ให้ต่อเติมภายหลัง ด้วยเชื่อว่า การต่อเติมจะทำให้เกิดสิ่งอัปมงคลต่อลูกหลาน มีความเชื่อว่า “ต่อตบเสียหลาน ต่อฉานเสียลูก”

¹⁰ สัมภาษณ์ มะลิ ไทยไพบุลย์, อายุ 75 ปี, 21 เมษายน 2546.

¹¹ อรศิริ ปาณินท์, ภูมิปัญญาชาวบ้านในเรือนพื้นถิ่นไทยพวนในประเทศไทย : การนำไปสู่สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นใหม่บนฐานของภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น (กรุงเทพฯ : เจริญ, 2546), หน้า 194.

- ประเพณีเฮียะขวัญข้าว

ประเพณีเฮียะขวัญ คือ ประเพณีเรียกขวัญข้าว หรือเชิญขวัญข้าวนั่นเอง เป็นประเพณีในสังคมเกษตรกรรมโดยทั่วไปแทบจะทุกความเชื่อ ทุกศาสนา เมื่อการทำนาข้าวเป็นส่วนสำคัญสำหรับการดำรงชีวิต การมีน้ำท่าบริบูรณ์ และข้าวออกรวงงอกงามเป็นความปรารถนาสูงสุดของชาวนา

ในการประกอบพิธี “เฮียะขวัญข้าว” ผู้ประกอบพิธีจะต้องเตรียมเครื่องเช่นไห้ว ได้แก่ ไช้ต้ม 1 ฟอง ข้าวเหนียว 1 แอบเล็ก เกลือ 1 ซ้อน น้ำ 1 ขวด มีเส้นด้ายสีขาวเคียนคอขวด และมีขัน 5 ประกอบด้วย ฐูป 5 ดอก ดอกไม้ 5 ดอก โดยผู้ทำพิธีจะต้องเอาของเช่นไห้วไปประกอบพิธีลานข้าว พร้อมทำ “แม่ย่าเฒ่า” 2 อัน “แม่ย่าเฒ่า” นี้ คือหุ่นฟางที่สมมุติให้เป็น “แม่นางขวัญข้าว” หรือ “แม่ย่าเฒ่า” ผู้ทำพิธีหรือเจ้าของนาข้าวจะกล่าวเชิญแม่ขวัญข้าวกลับยังฉางเพื่อเป็นศิริมงคล ต่อเนื่องถึงเดือนหกฝนตกลงมาแล้ว จะได้เชิญแม่ย่าเฒ่ามาที่ท้องนา

การทำพิธี “เฮียะขวัญข้าว” โดยทั่วไปนิยมทำเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ ซึ่งถือว่าฤกษ์ดี แต่บางครั้งอาจทำพร้อมกับการทำบุญคุณลานในเดือนยี่ก็ได้ เพราะทำในที่เดียวกัน คือที่ลานตากข้าว ลานผัดข้าว ในการทำบุญคุณลาน เจ้าของที่ จะตากลานในทุ่งนาเพื่อกองฟ่อนข้าว เมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จจะมัดข้าวเป็นฟ่อน ๆ แล้วหาบมากองเป็นชั้น ๆ ที่ลาน จนข้าวหมดผืนนา ปกติคนมัดฟ่อนข้าวที่ชำนาญข้าวฟ่อนหนึ่งเมื่อนวดแล้วจะได้ข้าว 1 ถัง พอกองข้าวเสร็จจะกะได้เลย ว่าปีนี้จะได้ข้าวก็เกวียน เมื่อจะทำบุญก็จะนิมนต์พระมาช่วงเช้า สวดมนต์และถวายอาหาร บิณฑบาต เสร็จแล้วเลี้ยงแขก พระสงฆ์อนุโมทนา และประพรมน้ำมนต์เพื่อเป็นศิริมงคล และที่เหลือเอาไปประพรมข้าว ควายและรอบ ๆ กองข้าว ประเพณีทำบุญคุณลานและเฮียะขวัญข้าวนี้เป็นประเพณีที่ต้องการกำลังใจและความเชื่อมั่นในการทำนาเพื่อการอยู่รอดของชีวิตสังคมเกษตรกรรม

- ประเพณีแข่งขันเรือยาว

อำเภอบางปลาม้า เป็นอำเภอเก่าแก่อำเภอหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรีมีอารยธรรมและวัฒนธรรมสืบทอดกันมา เป็นเมืองที่มีแม่น้ำสุพรรณบุรี (แม่น้ำท่าจีน) ไหลผ่าน ชาวบางปลาม้ามีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับน้ำและกับเรือมา โดยตลอด เพราะต้องอาศัยเรือในการสัญจรไปมาหาสู่กันในสมัยก่อน จากอดีตกาล นอกจากจะใช้เรือในการสัญจรไปมาแล้วยังจัดให้มีการสร้างเรือยาวขึ้นเพื่อ ใช้แข่งขันเป็นเกมส์พิเศษ ซึ่งสร้างความสนุกสนานในยามพักผ่อนหย่อนใจยามว่างจากงานแล้ว การแข่งขันเรือยาวมักจะจัดให้มีขึ้นในเทศกาลออกพรรษา เทศกาลทอดกฐิน ในฤดู

น้ำหลาก เดือน 12¹² การแข่งขันเรือยาวเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่บ้าน ระหว่างหมู่บ้านและตำบล การแข่งขันเรือยาวจัดบริเวณหน้าวัดลานคา วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วงและหน้าวัดสวนหงส์ เพราะสายน้ำบริเวณนี้มีความกว้างเป็นเส้นตรงเหมาะแก่การจัดการแข่งขันเรือยาว และวัดดังกล่าวได้ต่อเรือไว้ร่วมแข่งขันในงานดังกล่าวด้วย

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และธรรมชาติทำให้สภาพภูมิศาสตร์เปลี่ยนแปลงไปทำให้การแข่งขันเรือยาวประเพณีไม่ได้มีการจัดอย่างต่อเนื่อง

การแข่งขันเรือยาวบริเวณหน้าวัดกกม่วงในอดีต

การแข่งขันเรือยาวหน้าวัดกกม่วงในปัจจุบัน

ภาพที่ 3.4 การแข่งขันเรือยาวบริเวณชุมชน

ที่มา : วัดกกม่วง,2546

- งานประจำปี¹³

ชุมชนชาวจีนแต่จิวที่ตลาดเก่าห้องเป็นชุมชนใหญ่ ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและยังคงไว้ซึ่งความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีของจีนอยู่ในลักษณะของการผสมกลมกลืนกันไปกับขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย ในวันสำคัญของชาวจีน ได้แก่ ตรุษจีน สารทจีน แข็งเม้ง ไหว้พระจันทร์ ฯลฯ ยังคงเป็นวันที่ชาวจีนในตลาดประกอบพิธีกรรมกันอยู่ทุกปี และเนื่องจาก ตลาดเก่าห้องมีศาลเจ้า ประจำตลาดถึง 3 แห่ง คือ ศาลเจ้าพ่อทุ่งแค ประจำตลาดบน ศาลเจ้าหน้าโรงสีนายทองดี ประจำตลาดกลาง ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ประจำตลาดล่าง ซึ่งทั้ง 3 ศาลเจ้าจะเป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชนและมีงานเฉลิมฉลองทุกปี คือ มีการแสดงงิ้วหน้าศาลเจ้า คนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนที่มีความเคารพนับถือต่างก็มาเช่นไหว้บูชาที่ศาลเจ้าพ่อ รวมถึงการบนบานให้ประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ งานงิ้วที่ตลาดเก่าห้องจะจัดในช่วงหลังตรุษจีนไปแล้ว ในช่วงเดือน 5 ถึงเดือน 7 โดยจะมีการหมุนเวียนกันจัด ระหว่าง 3 ตลาดไม่ให้ตรงกัน โดยแต่ละตลาดก็จะมีกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นกรรมการจัดงาน เรียกว่า “เก้าอี้” ซึ่งจะ

¹² สัมภาษณ์ ศรีสุดา ใจมั่น, อายุ 64 ปี, 21 เมษายน 2546.

¹³ สัมภาษณ์ ตรีวิธ คล้ายสุบรรณ, อายุ 71 ปี, 10 ตุลาคม 2546.

แบ่งเป็นชุด ชุดละประมาณ 10 คน โดยเลือกเอาจากหลักเกณฑ์หลายประการ เช่น ฐานะดี ทำงาน เก่ง ติดต่อกันคล่องแคล่ว เป็นต้น แต่ละชุดก็จะมีคนที่มีความสามารถคล่องกันไป ที่สำคัญแต่ละชุดต้องมีความสามัคคี ทำงานร่วมกันได้

ของเส้นไหว้เจ้าพ่อ ได้แก่ ผลไม้ เป็ดไก่ น้ำชา เป็นต้น

ภาพที่ 3.5 งานจิวประจำปีที่ตลาดเก้าห้อง

ที่มา : การสำรวจ (ผู้วิจัย,2546)

งานจิวในแต่ละศาลเจ้ามีประมาณ 3-5 คีน แล้วแต่กรรมการจัดงาน ซึ่งในวันที่สองจะมีการไหว้เจ้า โดยชาวบ้านที่เป็นคนเชื้อสายจีน นำเป็ด ไก่ หมู ผลไม้ สามอย่างหรือห้าอย่าง รวมทั้งเหล้าและน้ำชา มาไหว้เจ้ากันในตอนเช้า ต่อจากนั้นก็มีการเคารพเจ้าด้วยจิว หลังจากที่มีจิวไปจนถึงคีนสุดท้ายมีการจัดโต๊ะจีน และเชิญชาวบ้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะจีน ไทย หรือลาว ที่เคารพนับถือกัน หรือเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในชุมชนมาร่วมกันประมูลของเจ้าหาเงินเข้าศาลเจ้า เพื่อนำเงินไปทำประโยชน์ต่อไป โดยของที่นำมาประมูลมักเป็นสิ่งของที่มียังคงเหลือหรือขนมผลไม้ที่มีความหมายมงคลของจีน เช่น สิงห์โตคู่ โคมไฟจีน ตุ๊กตากระเบียงรูปฮกลกซิว ขนมเปี๊ยะ เหล้าจีน เหล้าฝรั่ง ขนมปังต่าง ๆ เป็นต้น โดยการประมูลแต่ละรายการจะมีการแถมล็อตเตอรี่ด้วย

งานจิวที่ตลาดเก้าห้องเป็นงานที่ค่อนข้างใหญ่เนื่องจากมีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นวันที่ลูกหลานชาวจีนที่ไปทำงานต่างถิ่นจะกลับมาในงานนี้ด้วยจึงเป็นเหมือนการรวมญาติและในงานจะมีพ่อค้าแม่ค้าทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่เข้ามาขายของให้กับผู้ที่มาดูจิว ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นคนเชื้อสายจีนก็สามารถที่จะไหว้เจ้าหรือมาเที่ยวในงานได้อย่างสนุกสนาน ทำให้งานจิวที่ตลาดเก้าห้องมีบรรยากาศที่คึกคักทุกปี

ซึ่งจากลักษณะของประเพณีในชุมชนที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่า ชุมชนนี้มีการจัดงานประเพณีตลอดทั้งปีเลยทีเดียว โดยประเพณีของชาวไทยพวนเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการปลูกเรือนและการประกอบอาชีพ ซึ่งประเพณีต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับช่วงเวลาการเพาะปลูก โดยเริ่มจากช่วงเริ่มเพาะปลูกด้วยการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บรรพบุรุษ ให้คุ้มครองภัยอันตรายและบันดาลความอุดมสมบูรณ์ด้วยประเพณีกำฟ้า ช่วงเพาะปลูก บันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ๆ ได้ผลผลิตดี ด้วยประเพณีบุญบังไฟ และช่วงเก็บเกี่ยวและฉลองผลผลิตด้วยประเพณีเฮี้ยะขวัญข้าวหรือการทำบุญคุณลาน ทำบุญวันสารท

ส่วนประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีน เช่นการจัดงานจิวประจำปี ก็เป็นงานยิ่งใหญ่ที่แสดงให้เห็นถึงความผูกพันและศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพและเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นของคนเชื้อสายเดียวกัน นอกจากนี้ประเพณีต่าง ๆ เช่น การหล่อเทียนพรรษา งานทอดกฐิน งานสงกรานต์ งานตักบาตรเทโวออกพรรษา ก็เป็นประเพณีทางศาสนาที่คนในชุมชนปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ประเพณีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใดต่างก็มีความผูกพันอยู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ศาลเจ้า แม่โพสพ และวัด ซึ่งกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ นี้เองที่ทำให้คนในชุมชนทุกกลุ่มผูกพันเข้าด้วยกันมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นอย่างดี

ชาวบ้านจะทำข้าวต้มมัด และลูกโยนมาใส่บาตรในวันออกพรรษา

ภาพที่ 3.6 ประเพณีตักบาตรเทโว ที่วัดบ้านเก่า ปี พ.ศ. 2546

ที่มา : การสำรวจ (ผู้วิจัย, 2546)

3.6 สรุป

จากศึกษาความเป็นมาของชุมชนและสภาพทั่วไปของชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) พบว่าชุมชนเกิดจากการผสมผสานระหว่างการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มลาวพวนที่อพยพมาจาก ประเทศลาวและกลุ่มคนจีนที่เข้ามาทำการค้าขาย เนื่องจากที่ตั้งของชุมชนอยู่ริมแม่น้ำมีความ สะดวกทั้งการอุปโภคบริโภคและการสัญจร เมื่อชุมชนขยายตัวมากขึ้นจึงพัฒนาเป็นชุมทางการค้า และการสัญจรของชุมชนริมน้ำและชุมชนในที่ดอน จนกระทั่งเมื่อระบบการคมนาคมทางบกเข้าสู่ พื้นที่ส่งผลให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันของชุมชนนั้นมีการพัฒนาทางด้านกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นสาธารณูปโภคสาธารณูปการให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น ส่วนทางด้านเศรษฐกิจ นั้นมีการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะการทำนาข้าว แม้ว่าอัตราการ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะมีอัตราการเจริญเติบโตในอัตราที่ลดลง แต่ประชาชนในพื้นที่ก็ยังคง อยู่ได้เพราะมีพื้นฐานอาชีพจากการทำเกษตรกรรมและความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับพุทธศาสนาและ การพึ่งพาธรรมชาติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

พัฒนาการของชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก้าห้อง)

การศึกษาพัฒนาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก้าห้อง) จะพิจารณาควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเมืองในกลุ่มน้ำจืดซึ่งจะทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนการค้าเก่าแก่แห่งหนึ่งตามลำดับเวลา และยังเป็นการสร้างความรู้เข้าใจต่อสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชนได้อย่างถ่องแท้ จากการศึกษาเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ รูปถ่ายทางอากาศ การสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์ สามารถแบ่งพัฒนาการของชุมชนได้ 4 ช่วง โดยพิจารณาจากปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนในแต่ละช่วงเวลายังเป็นตัวแปรในการแบ่งยุคสมัย ซึ่งสามารถแบ่งช่วงเวลาพัฒนาการและบทบาท ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ดังนี้

4.1 พัฒนาการชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก้าห้อง)

4.1.1 ยุคเริ่มต้นการตั้งถิ่นฐาน (ก่อนกรุงรัตนโกสินทร์-พ.ศ.2398)

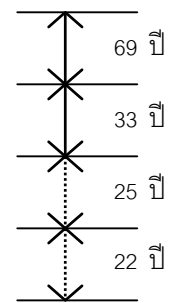
4.1.2 ยุคเริ่มต้นของระบบการค้าริมน้ำ (พ.ศ.2398-พ.ศ.2467)

4.1.3 ยุคความเจริญรุ่งเรืองของระบบการค้าริมน้ำ (พ.ศ.2467-พ.ศ.2500)

4.1.4 ยุคการคมนาคมทางบกเข้าสู่พื้นที่

ช่วงที่ 1 (พ.ศ.2500-พ.ศ.2525)

ช่วงที่ 2 (พ.ศ.2525-ปัจจุบัน)

4.1.1 ยุคเริ่มต้นการตั้งถิ่นฐาน (ก่อนกรุงรัตนโกสินทร์-พ.ศ.2398)

4.1.1.1 สภาพแวดล้อมทั่วไป

บริเวณลุ่มน้ำท่าจีนมีภูมิประเทศที่เหมาะสมทางด้านเกษตรกรรมโดยเฉพาะการปลูกข้าวและมีแม่น้ำท่าจีนเป็นเส้นทางคมนาคมออกทะเลที่จังหวัดสมุทรสาคร จึงมีผู้คนอพยพจากภายนอกเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยทวารวดี-สมัยธนบุรี¹ ซึ่งมีหลายชาติหลายภาษาทั้งไทย จีน มอญ เขมรและลาว อพยพเข้ามาด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่น หนีภัยสงคราม การแสวงหาที่ทำกินที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า หนีจากโรคระบาดหรือเพื่อเข้ามาทำการค้า เป็นต้นด้วยเหตุผลดังกล่าวประชากรในกลุ่มน้ำท่าจีนจึงมีการเคลื่อนย้ายเข้า-ออกตลอดเวลา โดย

¹ สิทธิพร ภิญโญรัตน์และคณะ, รายงานการศึกษา โครงการศึกษาลุ่มน้ำท่าจีน การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชนเมือง ใน จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดชัยนาท(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร,2534),หน้า3(2)-3(3).

การตั้งถิ่นฐานของประชากรในระยะแรกจะเกิดบริเวณริมแม่น้ำและลำคลองเท่านั้น การเจริญเติบโตของประชากรในระดับเมืองมีเพียงไม่กี่แห่ง เช่น เมืองนครชัยศรี เมืองสุพรรณบุรี โดยเชื่อว่าศูนย์กลางทางวัฒนธรรมสมัยทวารวดี อยู่บริเวณจังหวัดนครปฐมและจังหวัดสุพรรณบุรี² แต่ปัจจุบันนักวิชาการบางท่านมีความเห็นว่า ชุมชนโบราณที่พัฒนาขึ้นบริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนในประวัติศาสตร์ทวารวดี ยังไม่น่าจะรวมกันอยู่ในรูปแบบอาณาจักร โดยมีเมืองหลวงเป็นศูนย์กลาง แต่เป็นเมืองที่เกิดขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกัน โดยน่าจะอยู่กันอย่างอิสระ³ อย่างไรก็ตามแม้ว่าเมืองนครปฐมและเมืองสุพรรณบุรี จะไม่ถือว่าเป็นเมืองศูนย์กลาง แต่สันนิษฐานได้ว่าเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่และมีความสำคัญในสมัยนี้ เมืองต่างๆ ในลุ่มน้ำท่าจีนเจริญเติบโตเรื่อยมาตลอดทุกยุคทุกสมัย จนกระทั่งสมัยอยุธยา (ก่อน พ.ศ.1893-พ.ศ.2310) ซึ่งตลอดสมัยไทยมีการทำสงครามกับพม่า เมืองสุพรรณบุรีในสมัยนี้อยู่ในฐานะเมืองผ่านของการเดินทางที่พิจิตรเหมือนเป็นสนามรบ และเมื่อเสียกรุงครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310) จึงทำให้เมืองสุพรรณบุรีถูกทำลายและร้างผู้คนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

จนกระทั่งในสมัยธนบุรี จึงมีการฟื้นฟูบูรณะเมืองต่าง ๆ แต่เมืองสุพรรณบุรียังคงรกร้าง แม้ในช่วงยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 2) เมืองสุพรรณบุรีก็ยังไม่สามารถฟื้นตัวขึ้นมาได้ ดังปรากฏการพรรณนาสภาพบ้านเมืองสุพรรณบุรีในวรรณคดีสมัยนั้นได้แก่ โคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ (พ.ศ.2374) และกลอนนิราศสุพรรณของเสมียนมี (พ.ศ.2387) ที่บรรยายสภาพทั่วไปของเมืองสุพรรณบุรีในสมัยนั้นว่า รอยร้างอย่างหนักและโดยมากยังเป็นที่เปลี่ยว แม้กระทั่งตัวเมืองยังมีสภาพรกร้างดังพรรณนาไว้ว่า

ตะวันเย็นเห็นหาดหน้า	ท่ามี
เมืองสุพรรณบุรี	รกร้าง
เสมียนมีกล่าวไว้ในกลอนนิราศสุพรรณ ถึงตัวเมืองสุพรรณบุรีตอนนั้นว่า	
ครั้นเย็นย่ำค่ำแสงพระสุริยา	ที่ศานันต์ดูเมืองสุพรรณ
ดูรอยร่วงแรมร้างน่าสังเวช	ดังประเทศแถวป่าพนาสัตย์

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) เมืองสุพรรณบุรีจึงได้เริ่มตั้งเป็นชุมชนขึ้นมีสภาพเป็นหมู่บ้านขนาดย่อม ๆ และค่อย ๆ ได้รับการพัฒนาบูรณะต่อมาโดยลำดับ

² สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์, ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), หน้า 31.

³ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุพรรณบุรี (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภา, 2546), หน้า 36-37.

จากการที่บริเวณลุ่มน้ำท่าจีนมีผู้คนหลายเชื้อชาติต่างอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยคนลาวก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีการอพยพหรือถูกกวาดต้อนเข้ามาในประเทศไทยหลายครั้งหลายคราและกระจายอยู่ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาด้วยเงื่อนไขของสงคราม⁴ บางกลุ่มก็มีผู้นำพามา มีการบันทึกเป็นหลักฐานว่าคงมีการอพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นและตอนกลาง ในช่วงรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5⁵

สำหรับชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)ในช่วงนี้ยังเป็นชุมชนเล็ก ๆ ชุมชนหนึ่งในลุ่มน้ำท่าจีนที่มีผู้คนอพยพเข้ามาเช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ ในลุ่มน้ำท่าจีน โดยพบว่า มีชาวลาวอพยพเข้ามาหลายยุคหลายสมัยแล้ว หากพิจารณาจากปีพุทธศักราชที่สร้างวัดในพื้นที่ตามบัญชีทะเบียนการสร้างวัดฉบับกรมการศาสนา ระบุว่า “วัดลานคา” ซึ่งเป็นวัดที่สร้างขึ้นวัดแรกในชุมชนสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2336 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 1 ซึ่งเป็นวัดลาว⁶ จึงสันนิษฐานได้ว่า ในสมัยนี้ชุมชนบางปลาหมามีประชากรส่วนหนึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันเป็นชุมชนโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางแล้ว

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดฯให้สร้างพระเจดีย์กลางน้ำที่เมืองสมุทรปราการ ได้ให้เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ เกณฑ์ครัวเรือนชาวเวียงจันทน์มาช่วยตัดต้นตาลที่แขวงเมืองสุพรรณบุรี ไปวางเป็นฐานพระเจดีย์ ครัวเรือนลาวที่ถูกเกณฑ์มาเมื่อเสร็จงานแล้วก็ไม่ขอลับเวียงจันทน์ รัชกาลที่ 2 จึงโปรดฯให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งครัวเรือนลาวที่ถูกเกณฑ์มาครั้งนี้เป็นชาวลาวพวนแทบทั้งสิ้น⁷ ด้วยเหตุนี้บริเวณชุมชนเมืองบางปลาหมอจึงมีประชากรลาวเพิ่มขึ้นอีก

การอพยพของชาวลาวพวนที่อพยพเข้ามายังชุมชนเมืองบางปลาหมอนี้เริ่มเด่นชัดมากขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) มีผู้นำซึ่งเป็นแม่ทัพนายกองที่เมืองเชียงขวาง พาผู้คนและข้าทาส จากฝั่งแม่น้ำโขงในประเทศลาว ทางแขวงซำเหนือ แขวงเชียงขวางและเมืองพวน⁸ อพยพหนีภัยสงครามที่รบกับพม่า อพยพเข้ามาตามสายน้ำบั้งและตามเส้นทางเดินทัพที่ใช้ในสมัยรัชกาลที่ 3 จนมาถึงบริเวณ อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรีเห็นว่าบริเวณนี้เป็นโค้งแม่น้ำมีความอุดมสมบูรณ์ดี⁹ จึงตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ (ภาพที่ 4.1)

⁴ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, *มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน* (กรุงเทพฯ : เอสพีเอฟ พรินติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2540), หน้า 124.

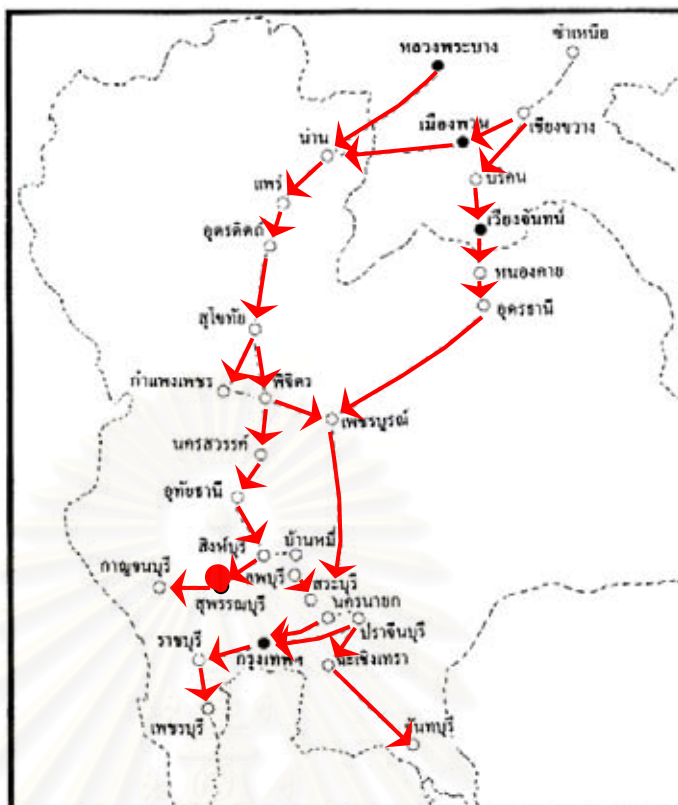
⁵ โพร้ แซมล่าเจียก, *ตำนานไทยพวน* (กรุงเทพฯ : ก.พลพิมพ์ พรินติ้ง จำกัด, 2537), หน้า 20.

⁶ พาว จำเนียร, *ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านหมี่ อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี* (สุพรรณบุรี : อัดสำเนา, 2546), ไม่ระบุเลขหน้า.

⁷ พาว จำเนียร, *เรื่องเดียวกัน*, ไม่ระบุเลขหน้า.

⁸ วิเชียร วงศ์วิเศษ, “ประวัติชาวไทยพวน ถิ่นฐานเดิมของชาวไทยพวน”, *ไทยพวน* (กรุงเทพฯ : วัฒนาพาณิชย์, 2528), หน้า 1.

⁹ สุภาภรณ์ ตันศลาภักษ์, “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำท่าจีน จากการบอกเล่า ศึกษากรณี “บ้านเก่าห้อง””, *ศิลปวัฒนธรรม* 6, 11 (กันยายน 2528), หน้า 80.

ภาพที่ 4.1 เส้นทางอพยพสู่เมืองไทยของไทยพวน
(ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์)
ที่มา : โป้ แซมล่าเจียก, ตำนานไทยพวน, หน้า 18

ลักษณะการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวไทยพวนเหล่านี้ จะรวมกันเป็นกลุ่ม ๆ จับจองพื้นที่ว่างซึ่งยังมีสภาพเป็นพื้นที่ป่าเป็นส่วนใหญ่ หักร้างถางพงเพื่อทำการเกษตร ไครยขึ้นมากก็ได้พื้นที่มาก¹⁰ โดยทำนาข้าวตามอาชีพดั้งเดิมที่ทำมาตั้งแต่อยู่เมืองลาว

นอกจากกลุ่มไทยและลาวพวนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ในช่วงแรก ยังมีกลุ่มชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ด้วย เพียงแต่ในสมัยนั้นยังมีจำนวนไม่มากนัก¹¹ เนื่องจากชาวจีนส่วนใหญ่เป็นแรงงานในอุตสาหกรรมน้ำตาลในแถบเมืองนครชัยศรี และสมุทรสาครมากกว่า ชาวจีนในยุคนี้ จะปลูกบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีนหรืออาศัยอยู่ในเรือหรือแพเพราะการอยู่ในเรือและแพนั้น สามารถล่องเรือไปค้าขายสินค้าได้ซึ่งเป็นอาชีพที่ชาวจีนถนัดโดยจะประกอบอาชีพค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ล่องเรือเร่หรือหาบของขายทางบก ชื้อขายแลกเปลี่ยน สินค้าระหว่างชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกัน

¹⁰ สัมภาษณ์ แหวน ศรีอิน, อายุ 71 ปี, 21 เมษายน 2546.

¹¹ เจริญ สวัสดิ์ ป., พ่อของปู่บุญ, (สุพรรณบุรี : ที่ระลึกงานฌาปนกิจศพแก่แก่นุญรอดและอุบาสิกาส้มจีน เหลียงพาณิช, 2508), หน้า 4.

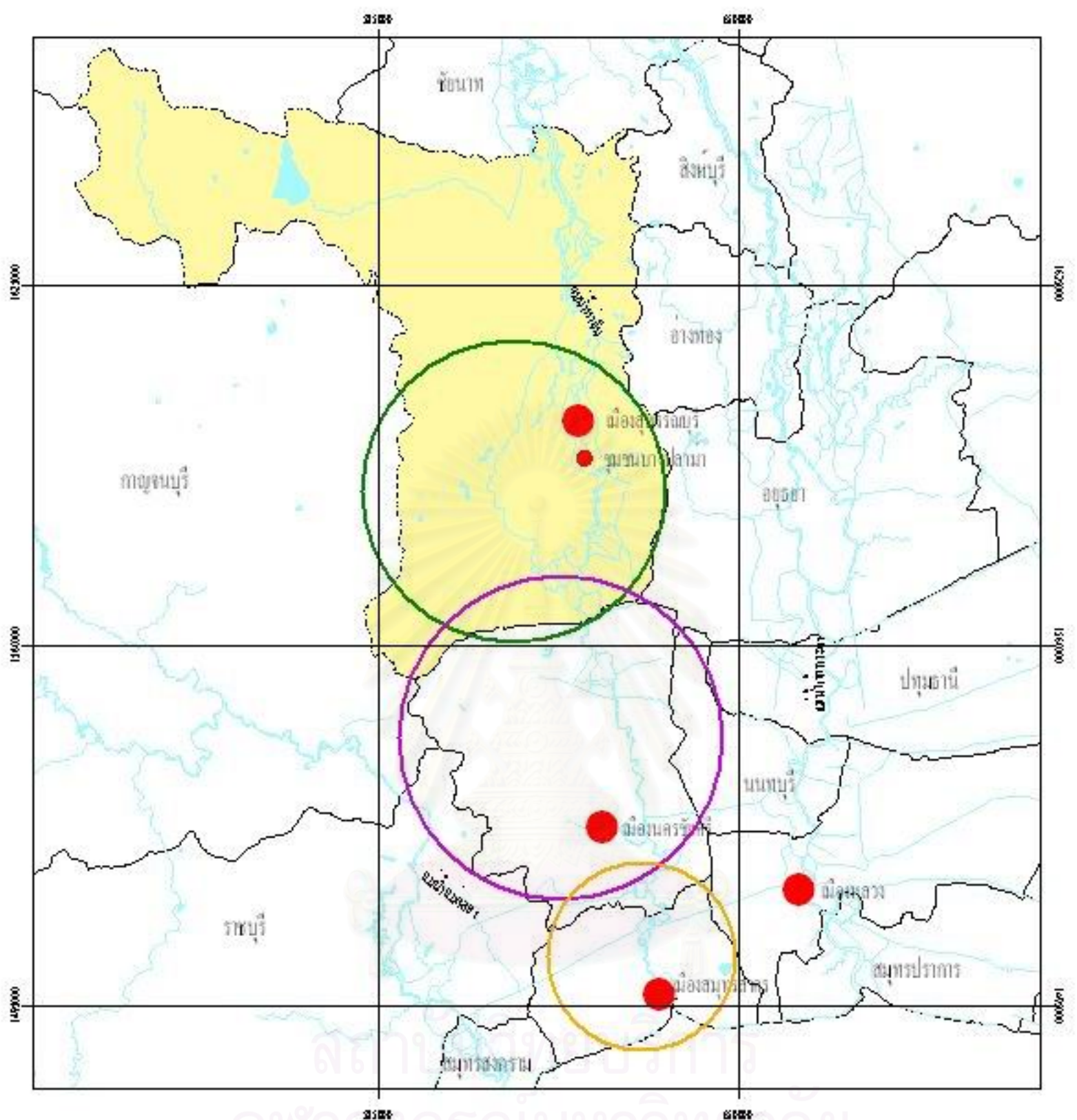
4.1.1.2 บทบาทของชุมชน

ก่อนการเปิดการค้าเสรีลักษณะเศรษฐกิจกลุ่มน้ำท่าจีนมีลักษณะเหมือนเศรษฐกิจไทยในท้องถิ่นอื่น ๆ คือมีลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพ การผลิตในระบบเศรษฐกิจมีวัตถุประสงค์เพื่อเลี้ยงตัวเองเป็นหลัก อาจมีส่วนเกินไว้จ่ายส่งสาอากรบ้าง บางครั้งก็มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกันบ้างในขอบเขตแคบ ๆ การค้ากับต่างประเทศเป็นการผูกขาดโดยรัฐ ซึ่งมีพระคลังสินค้ามีหน้าที่กำกับและส่งออกสินค้าเพียงไม่กี่ชนิด ได้แก่ น้ำตาล พริกไทย ดีบุกและข้าว ลูกค้ารายใหญ่ คือ จีน แต่ในระหว่างปี พ.ศ. 2369-พ.ศ.2398 การค้าต่างประเทศอยู่ในภาวะชะงักงันเพราะรัชกาลที่ 3 ทรงเข้มงวดเรื่องการส่งออกและเงินก็เกิดปัญหาทกฏได้เฝ้า (พ.ศ.2393-พ.ศ.2407) และการจลาจลอื่น ๆ ข้าวจึงมีการส่งออกในระดับต่ำ น้ำตาลกลับได้รับการส่งออกในปริมาณที่มากขึ้น ในช่วงปลายรัชกาลที่ 2 ถึงต้นรัชกาลที่ 4 กิจกรรมน้ำตาลจึงรุ่งเรืองและขยายตัวมาก แหล่งผลิตน้ำตาลที่สำคัญคือเมืองนครชัยศรี ซึ่งจัดเป็นแหล่งใหญ่ที่สุดของประเทศไทย กิจกรรมน้ำตาลส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้การควบคุมของคนจีนตั้งแต่นายทุนถึงกสิชนของก็เป็นคนจีนทั้งสิ้น โดยโรงงานผลิตน้ำตาลจะกระจายตัวอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครปฐมและสมุทรสาครที่มีทางออกทางทะเล ด้วยเงื่อนไขของการเคลื่อนย้ายผลผลิตจากท้องถิ่นไปสู่ตลาดได้ง่าย ส่งผลให้ชุมชนในแถบเมืองนครชัยศรีและสมุทรสาครมีการเจริญเติบโตขยายตัวสูงกว่าชุมชนอื่นๆ ในลุ่มน้ำท่าจีนรวมถึงเมืองสุพรรณบุรีด้วย¹²

ลักษณะทางสังคมของชุมชนบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนต่างตั้งกลุ่มกันอยู่ในลักษณะหมู่บ้าน และอยู่ภายใต้ระบบไพร่อันเป็นการควบคุมของศูนย์กลางอำนาจที่กรุงเทพฯ โดยการควบคุมเป็นไปอย่างหลวม ๆ ด้วยเงื่อนไขการเกณฑ์แรงงานหรือเสียภาษีให้แก่รัฐ เช่น ค่านา ภาษีฝิ่น ภาษีเสา เป็นต้น รัฐมิได้ยุ่งเกี่ยวกับการปกครองระดับหมู่บ้าน เพียงให้ท้องถิ่นเลือกผู้นำกันเองทำหน้าที่ปกครองดูแล ควบคุมแรงงานและเก็บส่งส่งหลวง ประชากรทุกกลุ่มต้องมีสังกัด ต้องถูกเกณฑ์แรงงานหรือเสียส่วยแทนการเกณฑ์แรงงาน ยกเว้นกลุ่มคนจีน ที่มีการเสีย "ค่าผูกปี้" คนจีนจึงเป็นอิสระสามารถทำการค้าได้ ชุมชนบางปลาม้าก็เป็นไปตามนโยบายของรัฐดังกล่าว โดย "ขุนกำแหงฤทธิ์"หัวหน้ากลุ่มลาวพวนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็นนายกองส่วย ทำหน้าที่เก็บอากรเข้ากรุงเทพฯและเป็น "กำนัน" หัวหน้าหมู่บ้าน คอยดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน ตัดสินคดีความและช่วยเหลือชาวบ้านให้ร่มเย็น¹³ ทำให้บทบาทของ

¹² ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพรพิไล เลิศวิชา, วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พ็อคทิตตา พริ้นติ้ง ประเทศไทย จำกัด, 2537), หน้า 202.

¹³ สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์, ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), หน้า 173.

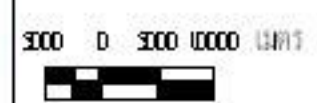

แผนที่ 4.1 บทบาทของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน ช่วงก่อน พ.ศ. 2398

สัญลักษณ์

- เมืองหลัก
- ชุมชนบางปลาหมอ ตำบลนครพนม มีบ้านเก่าซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองเล็ก ๆ
- แม่น้ำ
- ขอบเขตจังหวัดสุพรรณบุรี
- พื้นที่เกษตรกรรมทำนา ทำไร่ ทำสวน
- แหล่งผลิตอ้อยและน้ำตาลที่สำคัญของประเทศ ทวีตแบบไปโดยกลุ่มคนจีน
- เมืองท่าอศุทธเส

ที่มา : การศึกษา (ผู้วิจัย, 2546)

ชุมชนในช่วงเวลานี้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการปกครองเล็ก ๆ ในการควบคุมไพร่ ทาสและเก็บภาษีให้แก่รัฐ (แผนที่ 4.1)

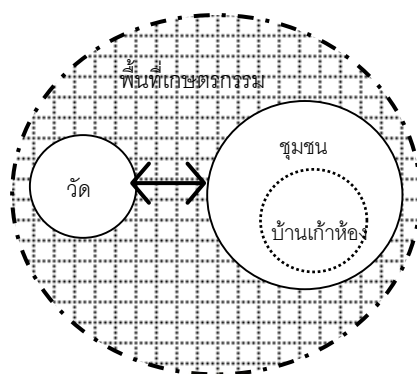
4.1.1.3 การตั้งถิ่นฐานและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจะอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ทั้ง 2 ฝั่งของแม่น้ำท่าจีน การตั้งถิ่นฐานในระยะแรกมีตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ 2-3 หลังในหมู่เครือญาติ แยกกลุ่มเชื้อชาติ เช่น กลุ่มลาว กลุ่มจีน เนื่องจากประชากรเหล่านี้เป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาด้วยกัน พูดภาษาเดียวกัน วัฒนธรรมเดียวกัน ทำให้มีความผูกพันกันในกลุ่มของตน โดยกลุ่มลาวพวนจะอยู่รวมกลุ่มในลักษณะหมู่บ้าน มีขุนกำแหงฤทธิ์เป็นหัวหน้า โดยขุนกำแหงฤทธิ์ได้สร้างเรือนที่อยู่อาศัยครั้งแรก เป็นเรือนไม้ไผ่ ฝาขัดแตะ มุงหลังคาจาก จำนวนสี่ห้องอยู่บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน ต่อมาเรือนหลังนี้เกิดไฟไหม้โดยไม่ทราบสาเหตุว่าไฟนั้นเกิดใหม่ขึ้นได้อย่างไร ขุนกำแหงเกิดความสงสัยจึงให้โหรทำนายทายทัก โหรได้ทำนายไว้ว่า บ้านหลังนี้ต้องปลูกให้ได้เก้าห้อง และให้มีที่เคารพบูชาไว้หลังหนึ่งให้ชื่อว่า ศาลบ้านยาเมือง จึงอยู่ร่มเย็นเป็นสุข เมื่อท่านขุนกำแหงทำตามที่โหรทำนายไว้แล้ว ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นอีกจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อ “บ้านเก้าห้อง” นั่นเอง บ้านเก้าห้องนับว่าเป็นบ้านที่ใหญ่ที่สุดในละแวกนั้นและถือว่าเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ ในสมัยนั้นด้วย ทั้งกลุ่มไทยและกลุ่มจีนต่างนับถือศาสนาพุทธจึงมีวัดเป็นศูนย์กลางรวมของชุมชน เมื่อพิจารณาว่าวัดเป็นศูนย์กลางรวมของชุมชน ชุมชนในยุคนี้จะได้แก่ ชุมชนวัดลานคา (สร้างวัด พ.ศ.2336) ชุมชนวัดบ้านสูตร (สร้างวัด พ.ศ.2337) ชุมชนวัดกกม่วง (สร้างวัด พ.ศ. 2345) ชุมชนวัดบ้านหมี่ (สร้างวัด พ.ศ. 2376) และชุมชนวัดบ้านเก่า (สร้างวัดพ.ศ.2379)¹⁴ ชุมชนที่เกิดขึ้นยังเป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่ยึดวัดเป็นศูนย์กลางรวมและดำรงชีพด้วยการทำเกษตรกรรม ส่วนกลุ่มจีนในช่วงนี้ยังมีจำนวนไม่มากนักส่วนใหญ่เกาะกลุ่มอยู่เรือนแพหน้าบ้านเก้าห้อง ดังนั้นโครงสร้างของชุมชนในช่วงนี้ จึงประกอบไปด้วย วัด บ้านเก้าห้อง และการตั้งถิ่นฐานบริเวณต่าง ๆ (ภาพที่ 4.2)

การใช้ที่ดินส่วนใหญ่ของชุมชนเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมคือ นาข้าว เป็นอาชีพที่คนลาวพวนมีความถนัดมากที่สุด เนื่องจากทำอาชีพนี้มาตั้งแต่ครั้งที่อยู่เมืองลาวแล้ว ดังปรากฏหลักฐานจากเอกสารสมุดไทยดำของบ้านเก้าห้องที่บันทึกถึงตำราการทำนาของชาวลาวพวน¹⁵

¹⁴ พาว จำเริญ, ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านหมี่ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี, (สุพรรณบุรี : อัดสำเนา, 2546), ไม่ระบุเลขหน้า.

¹⁵ สัมภาษณ์ เสมอใจ ประทีปทอง, อายุ 87 ปี, 15 กรกฎาคม 2545.

ภาพที่ 4.2 ผังโครงสร้างชุมชนในช่วงเริ่มต้นการตั้งถิ่นฐาน ประมาณ พ.ศ. 2379
ที่มา : จากการวิเคราะห์ (ผู้วิจัย, 2546)

4.1.1.4 โครงข่ายการสัญจร

การสัญจรไปมาในลุ่มแม่น้ำท่าจีนในช่วงนี้ โดยเฉพาะการติดต่อกันระหว่างเมืองในลุ่มน้ำเดียวกัน ได้แก่ เมืองชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร รวมถึงการติดต่อกันระหว่างชุมชนใกล้เคียง ๆ อาศัยแม่น้ำท่าจีน เป็นเส้นทางคมนาคมสายเดียวที่ทันสมัยที่สุด ส่วนการติดต่อกันภายในชุมชนก็อาศัยน้ำในแม่น้ำท่าจีนร่วมกับคลองธรรมชาติใช้เรือเป็นพาหนะหลักและการเดินเท้าซึ่งยังเป็นทางเกวียน และคันดิน

ภาพที่ 4.3 เส้นทางเดินเท้าและทางเกวียน
ที่มา : กรมศิลปากร, สุพรรณบุรีเมื่อวันวาน, หน้า 54

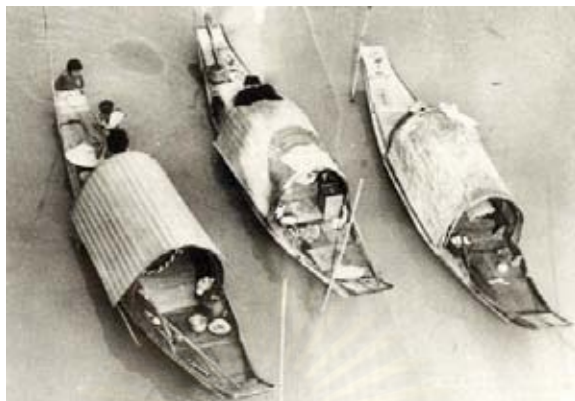

ภาพที่ 4.4 การสัญจรทางน้ำ โดยเรือเป็นพาหนะ
ที่มา : กรมศิลปากร, สุพรรณบุรีเมื่อวันวาน, หน้า 55

4.1.1.5 ความสัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบ

เนื่องจากเป็นช่วงเริ่มแรกของการตั้งถิ่นฐาน สภาพของชุมชน จึงยังไม่มีกิจกรรมและโครงสร้างของชุมชนความหลากหลายมากนัก ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนาข้าว การหาปลา เพื่อยังชีพเป็นหลัก โดยกลุ่มลาวพวนทำเกษตรกรรม ส่วนคนจีนทำการค้าเล็ก ๆ น้อย เช่น การขายเรือแร่ขายของหรือการหาบของขายทางบก ชุมชนบริเวณใกล้เคียงก็มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งมีประเพณีและวัฒนธรรมที่

คล้ายคลึงกัน ทำให้ความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่โดยรอบจึงเป็นไปในลักษณะที่สัมพันธ์กับชุมชนในระดับเมืองมากกว่าจากการนำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคไปขาย

ภาพที่ 4.5 ลักษณะเรือเร่ขายสินค้าในลุ่มแม่น้ำท่าจีน
ที่มา : กรมศิลปากร, สุพรรณบุรีเมื่อวันวาน, หน้า 23

4.1.2 ยุคเริ่มต้นของระบบการค้าริมน้ำ พ.ศ. 2398-พ.ศ.2467

4.1.2.1 สภาพแวดล้อมทั่วไป

อิทธิพลของการเปิดการค้าเสรีของไทย ในปี พ.ศ. 2398 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจากการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองมาเป็นการผลิตเพื่อค้าขาย ข้าวเป็นผลิตผลที่ทำกำไร จึงปรากฏว่า การปลูกข้าวเป็นงานที่ชาวบ้านชอบทำมากกว่าอย่างอื่น ส่งผลต่อการขยายพื้นที่ปลูกข้าวในลุ่มน้ำท่าจีน โดยรัฐบาลได้ส่งเสริมให้มีการขยายพื้นที่ทำนาทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยการไม่เก็บภาษีค่านาในปีแรกและเก็บค่านาในอัตราต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ ในปีถัดจากปีแรกอีก 3 ปี ต่อจากนั้นจึงค่อยเก็บอัตราปกติ¹⁶ และการขุดคลองเพื่อขยายพื้นที่ทำนา โดยในสมัยรัชกาลที่ 4 มีการขุดคลอง 4 คลอง ได้แก่ คลองเจดีย์บูชา(พ.ศ. 2401) คลองมหาสวัสดิ์ (พ.ศ. 2403) คลองดำเนินสะดวก (พ.ศ. 2409)และคลองภาษีเจริญ(พ.ศ.2410) เป็นการพัฒนาฝั่งตะวันตกตอนล่างของแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อการคมนาคมและขนส่งน้ำตาลในขณะนั้น ผลพลอยได้คือ การขยายตัวของพื้นที่นาข้าว และในสมัยรัชกาลที่ 5 โปรดให้ขุดคลองทางฝั่งตะวันออกตอนบนของแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น คลองนารายณ์ (พ.ศ.2421-พ.ศ.2423) จากแม่น้ำท่าจีนเมืองนครชัยศรีเชื่อมคลองทวีวัฒนา คลองราชาภิรมย์(พ.ศ. 2433)จากทุ่งบางบัวทองจังหวัดนนทบุรีถึงทุ่งบางปลา บางภาษีเมืองนครชัยศรี และคลองพระยาบวรลือ (พ.ศ.2435) เท่ากับเป็นการขยายพื้นที่ปลูกข้าวทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีนไปจรดแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งบริเวณนี้จะอยู่ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี

¹⁶ สุวิทย์ ไทพยวัฒน์, "วิวัฒนาการเศรษฐกิจหมู่บ้านไทยภาคกลาง (พ.ศ. 2394-2453)". ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย จนถึง พ.ศ. 2484, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 258.

ตอนล่าง (จากอำเภอเมืองลงมา)¹⁷ และมีการพัฒนาเส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-มหาชัย และสาย กรุงเทพฯ-เพชรบุรี (แผนที่ 4.2) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการพัฒนาเส้นทางคมนาคมดังกล่าวจะอยู่ บริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนตอนล่างบริเวณจังหวัดนครปฐมและสมุทรสาคร ในขณะที่จังหวัด สุพรรณบุรียังอาศัยการสัญจรทางน้ำเพียงทางเดียว ก็ส่งผลให้ชุมชนริมน้ำในจังหวัดสุพรรณบุรีมี การเปลี่ยนแปลงช้ากว่าจังหวัดนครปฐมและสมุทรสาคร อย่างไรก็ตามการขยายพื้นที่น่านน้ำก็ส่ง ผลให้ขาดแคลนแรงงาน ซึ่งยังคงอยู่ภายใต้ระบบไพร่ทาส จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รัชกาลที่ 5 ทรง ยกเลิกระบบไพร่ทาสในเวลาต่อมา การขยายตัวของการผลิต “ข้าว” ทำให้ชาวบ้านเริ่มผูกพันกับ การค้าโดยไม่รู้ตัวเพราะอาศัย “ข้าว” เป็นเครื่องมือในการซื้อขายแลกเปลี่ยน ปรากฏการณ์นี้ ส่งผลให้เกิดการซื้อขายสินค้าอื่น ๆ ทั้งจากนอกชุมชนหรือนอกลุ่มน้ำท่าจีน เกิดการค้าคึกคักตลอด ริมน้ำท่าจีน ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ถือได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่นำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ชุมชน เมืองริมน้ำต่าง ๆ ทั้งการขยายตัวของนาข้าวและการค้าขายที่คึกคัก ด้วยเหตุนี้ในปลายรัชกาลที่ 5 จึงปรากฏภาพของชุมชนทางการค้าริมน้ำ หรือ “ตลาด” ตลอดแม่น้ำท่าจีน เช่น ในจังหวัด สุพรรณบุรี ได้แก่ ตลาดท่าช้าง ตลาดสามชุก ตลาดศรีประจันต์ ตลาดท่าพี่เลี้ยง ตลาดเก้าห้อง ตลาดบางลี่ ในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ ตลาดบางหลวง ตลาดห้วยพลู ตลาดจิ้งจอก ตลาดองค์ พระปฐม¹⁸ (แผนที่ 4.3) จากเดิมที่ตลาดจะมีเฉพาะตัวเมืองสุพรรณบุรีและนครชัยศรีเท่านั้น ดังปรากฏ ในบันทึกในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จมาตรวจ ราชการจังหวัดสุพรรณบุรีได้บันทึกไว้ว่า

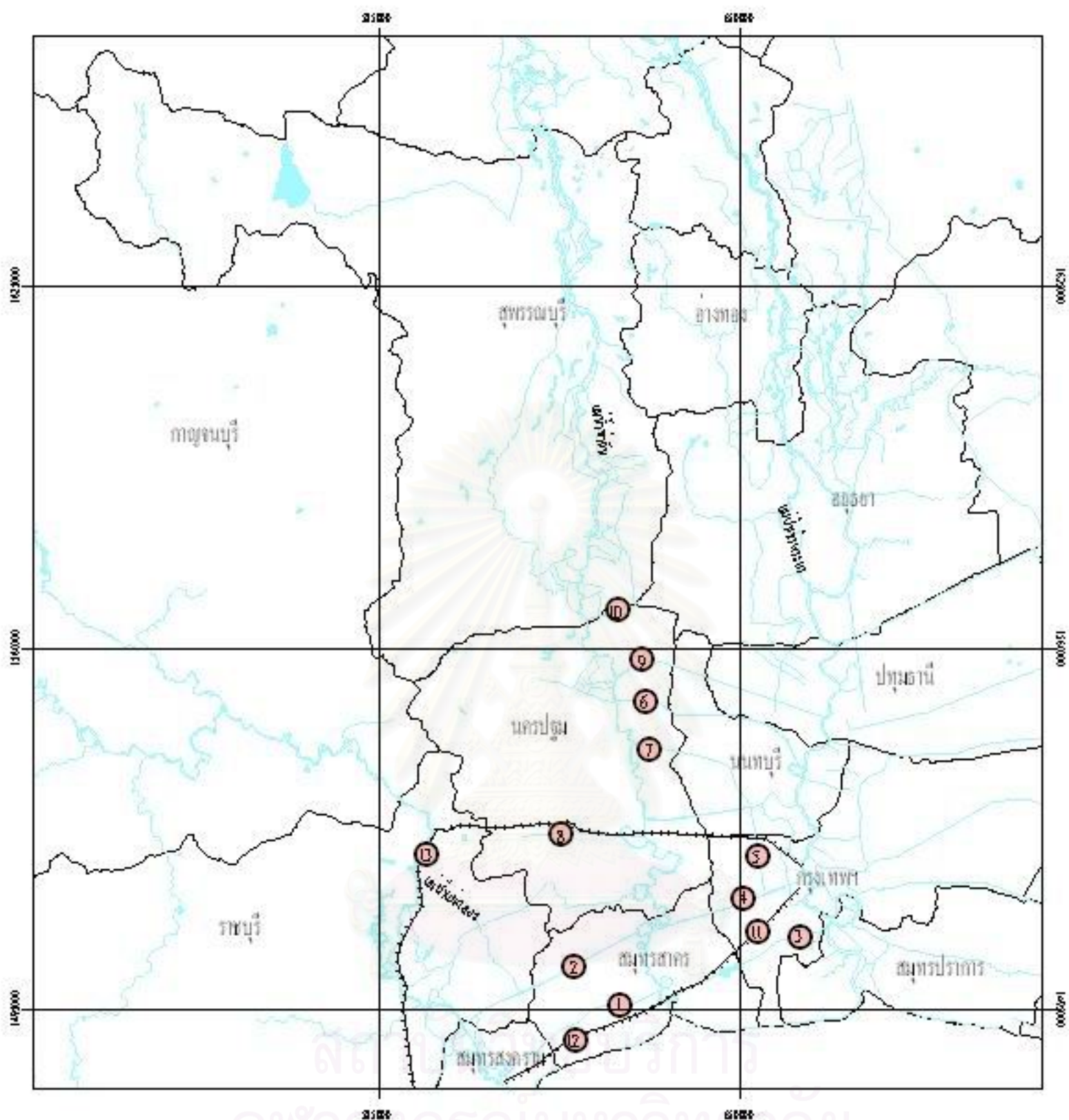
“...ลำน้ำสุพรรณตั้งแต่พื้นเมืองขึ้นไปหรือใต้เมืองลงมา ทำเล ผู้คนและการทำมา ค้าขายบริบูรณ์บ้านเรือนเป็นเรือนฝากระดาน มีเรือบรรทุกข้าวขนาดใหญ่ตลอดระยะสัก 200 ลำ...”¹⁹

“...เพราะข้าวราคาดี คนจึงหันไปทำนากันมาก ที่ทางฝั่งตะวันออกต่อพรมแดน กรุงเก่าและอ่างทอง ซึ่งเป็นป่าพงอยู่เมื่อกรมหมื่นดำรงมาตรวจราชการคราวก่อน บัดนี้ได้กลายเป็นนายาวตลอดถึงกัน...”

¹⁷ กิตติ ตันไทย, “คลอกรับระบบเศรษฐกิจของไทย”, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึงพ.ศ. 2484 (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา พานิชย์, 2542), หน้า 233-234.

¹⁸ สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์, ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), หน้า 108.

¹⁹ หจข, รัชกาลที่ 5 ม.2 14/19. กรมหมื่นดำรงตรวจราชการเมืองนครไชยศรี, อ้างในสุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์, ประวัติศาสตร์ สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), หน้า 63.

แผนที่ 4.2 เส้นทางการคมนาคมทางน้ำและทางรถไฟในสมัยรัชกาลที่ 5

สัญลักษณ์

	ทางรถไฟ	3. คลองเขาชัย	8. คลองหอยหิน
	เขื่อน / คลอง	4. คลองบ้านเขียง	9. คลองเขาหินแดง
	ถนนคดเคี้ยว	5. คลองทิวเขา	10. คลองพระบาท
1. คลองบ้านดอน	6. คลองบ้านเขียง	11. ทางรถไฟเขาชัย	
2. คลองค้ำน้ำสงขลา	7. คลองเขาชัย	12. ทางรถไฟเขาแดง	
		13. ทางรถไฟ	

0 500 1000 1500 เมตร

สำหรับตลาดเก้าห้องที่เริ่มเกิดขึ้นในช่วงนี้ไม่ได้อยู่ในรูปแบบของตลาดอย่างชัดเจน แต่อยู่ในรูปของย่านจอดเรือค้าขายริมฝั่งและปรับตัวเป็นตลาดริมทางรับสินค้าจากที่มาจากทางเรือและสินค้าที่มาจากทางบก แลกเปลี่ยนกันจนเป็นที่รู้จักและสามารถให้บริการแก่ชุมชนรอบข้างได้ด้วย

4.1.2.2 บทบาทของชุมชน

ในปลายรัชกาลที่ 5 หลังจากโปรดฯให้ปล่อยข้าทาสและไพร่แล้ว ลาวพวนทางด้านฝั่งบ้านเก้าห้อง(ตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน)ก็มีความเป็นอิสระมากขึ้น ก็มีการขยายตัวไปอีกฝั่งของแม่น้ำและขยับลึกเข้าไปบุกเบิกป่าเป็นที่นาอีกด้วย ประชากรเริ่มหนาแน่นมากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนมีการขยายตัวโดยเฉพาะการเจริญเติบโตของย่านเรือนแพค้าขายบริเวณหน้าบ้านเก้าห้อง โดยมีเรือนแพจอดขายของอยู่สองสองฝั่งของแม่น้ำสุพรรณบุรี²⁰ ซึ่งเรือนแพขายสินค้าที่เป็นที่รู้จักกันในสมัยนั้นคือ “แพเจ็กรอด” ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มสร้างตลาดเก้าห้องที่เป็นตลาดบนบกในเวลาต่อมา สำหรับสินค้าที่ซื้อขายกันในสมัยนั้น ได้แก่ เครื่องบวช อุปกรณ์ทำนา วัสดุถมหลังคาและของกินของใช้เกือบทุกชนิด²¹ การเจริญเติบโตของย่านเรือนแพ ทำให้บริเวณนี้เริ่มมีบทบาททางด้านการค้า

นอกจากนี้ในปีพ.ศ.2452 วัดกกม่วงได้เปิดสอนหนังสือภาษาไทยให้กับประชาชนทั่วไป โดยใช้หอฉันเป็นที่สอนหนังสือ จำครุมาจากจังหวัดอยุธยา มีนักเรียนประมาณ 100 คน จากหมู่บ้านต่าง ๆ ในอำเภอบางปลาม้า²² เดินทางมาเรียนที่นี่ ส่วนภิกษุสามเณรที่บวชเพื่อแสวงหาความรู้ จะไปศึกษาธรรมะกันที่วัดลานคา ซึ่งอยู่ติดกับบ้านเก้าห้อง²³

ต่อมาในปี พ.ศ.2457 มีการสร้างโรงเรียนภาษาไทยแห่งแรกที่วัดลานคา ทำให้เด็กในวัยเรียนในพื้นที่ใกล้เคียงต่าง ๆ จะต้องเดินทางมาเรียนที่นี่ ซึ่งหลังจากมีโรงเรียนวัดลานคา ทำให้การสอนหนังสือที่วัดกกม่วงเลิกไปในที่สุด²⁴ การเกิดโรงเรียนดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนเริ่มขยายตัวและมีบทบาททางด้านการเป็นแหล่งศึกษาตามมาด้วย (แผนที่ 4.4)

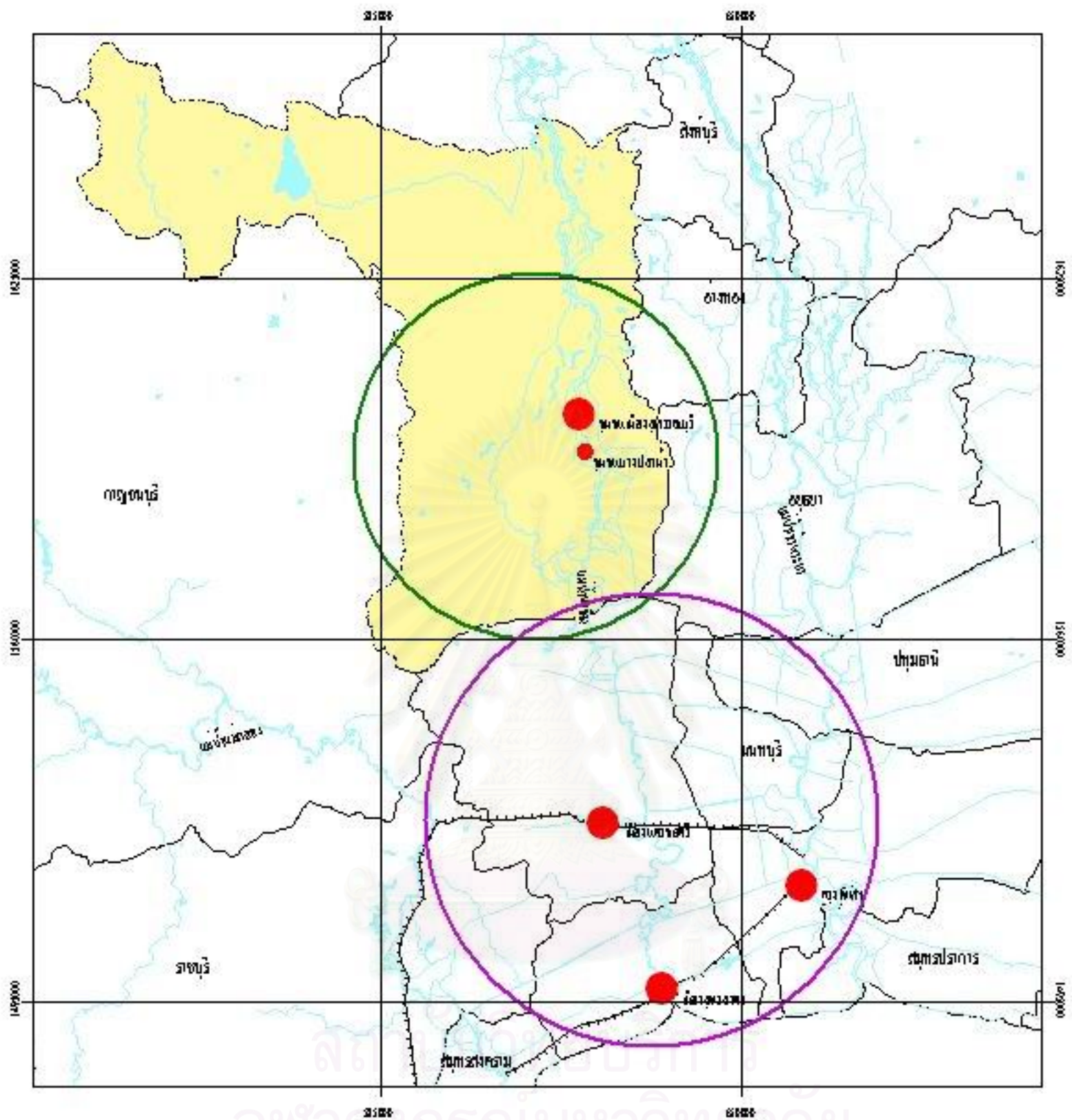
²⁰ เจริญ สวัสดิ์ ป., พอสงผู้ไฉบุญ (กรุงเทพฯ : ที่ระลึกงานฌาปนกิจศพเจ้าแกมบุญรอดและอุบาสิกาส้มจิ้น เหลียงพาณิชย์, 2508), หน้า 7.

²¹ เรื่องเดียวกัน

²² เอกสารที่ระลึกประกอบกรรณการกุศลทอดกฐินประจำปี 2518 ณ วัดกกม่วง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี, (สุพรรณบุรี : 2518), ไม่ระบุเลขหน้า.

²³ สัมภาษณ์ วิบูล สุวรรณภาพ, พระครู, รองเจ้าคณะอำเภอบางปลาม้าและเจ้าอาวาสวัดบ้านสุตร, 4 มิถุนายน 2546.

²⁴ สัมภาษณ์ อุทัย ปวโร เชียงหวาน, พระอธิการ, เจ้าอาวาสวัดกกม่วง, 4 มิถุนายน 2546.

แผนที่ 4.4 บทบาทของชุมชนในกลุ่มน้ำท่าจีน ช่วงพ.ศ.2398-พ.ศ.2467

สัญลักษณ์

- เมืองท่า
- จุดศูนย์กลางชุมชนเป็นย่านการค้าริมทางสัญจร
- คลองน้ำท่า
- ทางรถไฟ
- เขตเทศบาลจังหวัดสุพรรณบุรี
- เมืองการเกษตรและอุตสาหกรรมริมทางน้ำเพียงทางเดียว
- มีการพัฒนาการคมนาคมและการสัญจรของเขตทางรถไฟ เมืองศูนย์กลางพื้นที่

3000 0 3000 10000 เมตร

4.1.2.3 การตั้งถิ่นฐานและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน แสดงถึงความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมธรรมชาติกับการใช้พื้นที่ของผู้คนที่อาศัยอยู่ริมน้ำได้เป็นอย่างดี จากแผนที่แสดงสภาพภูมิประเทศบริเวณตำบลบางปลาหมอ ปีพ.ศ.2460 (แผนที่ 4.5) ของกรมแผนที่ทหาร พบว่า พื้นที่บริเวณที่ห่างจากแม่น้ำท่าจีนเข้าไปในแผ่นดินยังมีสภาพเป็นพื้นที่ป่า เช่น ทางด้านฝั่งตะวันตกของแม่น้ำที่ลึกลงเข้าไปในแผ่นดินเป็นป่าสะแกและป่าไผ่ เมื่อมีประชากรเข้ามาพักอาศัยพื้นที่ป่าจึงถูกบุกเบิกเพื่อใช้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำสวน ทำไร่ การตั้งถิ่นฐานของผู้คนจึงพึ่งพาความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำท่าจีนและการคมนาคมทางน้ำที่สามารถเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวก ดังนั้นลักษณะกิจกรรมการใช้ที่ดินริมน้ำจึงถูกใช้เพื่อการพักอาศัย ส่วนพื้นที่ทางด้านตะวันตกที่ลึกลงเข้าไปใช้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ระเบียบรูปแบบการตั้งถิ่นฐานจึงมีลักษณะของการกระจายตัวตามแนวยาวของเส้นทางน้ำ ต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ เป็นแนวยาวในระยะต่อเนื่องพอที่จะเดินจากหัวหมู่บ้านถึงท้ายหมู่บ้านได้สะดวก พวกที่ตั้งถิ่นฐานที่หลังค่อยกระจายตัวห่างออกไปบริเวณที่ราบริมฝั่ง แต่ยังคงมีทางเดินมายังลำน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค โดยปรากฏตำแหน่งของวัดที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนอยู่บริเวณริมแม่น้ำ เช่น วัดบ้านสุตร วัดบ้านหมี่หรือวัดวังมะขาม วัดลานคา วัดกกม่วง และวัดต้นไทร(วัดร้าง) นอกจากนี้ยังปรากฏชื่อโรงเรียนวัดราษฎร์สุวรรณ อยู่ในพื้นที่ด้วย ซึ่งจากการสอบถามข้อมูลจากชาวบ้านผู้สูงอายุในพื้นที่ไม่มีใครทราบเรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียนนี้เลย²⁵ และจากเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับการเกิดโรงเรียนในลุ่มน้ำท่าจีนนั้นพบว่าเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6²⁶ จึงอาจเป็นไปได้ที่จะมีโรงเรียนนี้ อย่างไรก็ตามต่อมา ในปีพ.ศ.2457 มีการสร้างโรงเรียนวัดลานคาขึ้นมาด้วย จากโครงสร้างดังกล่าว ทั้งกลุ่มบ้านเรือน โรงเรียน โรงเรียน วัด และตลาดริมทางของกลุ่มคนจีนที่นำของจากเรือขึ้นมาตั้งเพิงค้าขายเป็นครั้งคราวในพื้นที่ก็แสดงให้เห็นถึงขนาดของชุมชนที่มีขนาดใหญ่พอสมควร

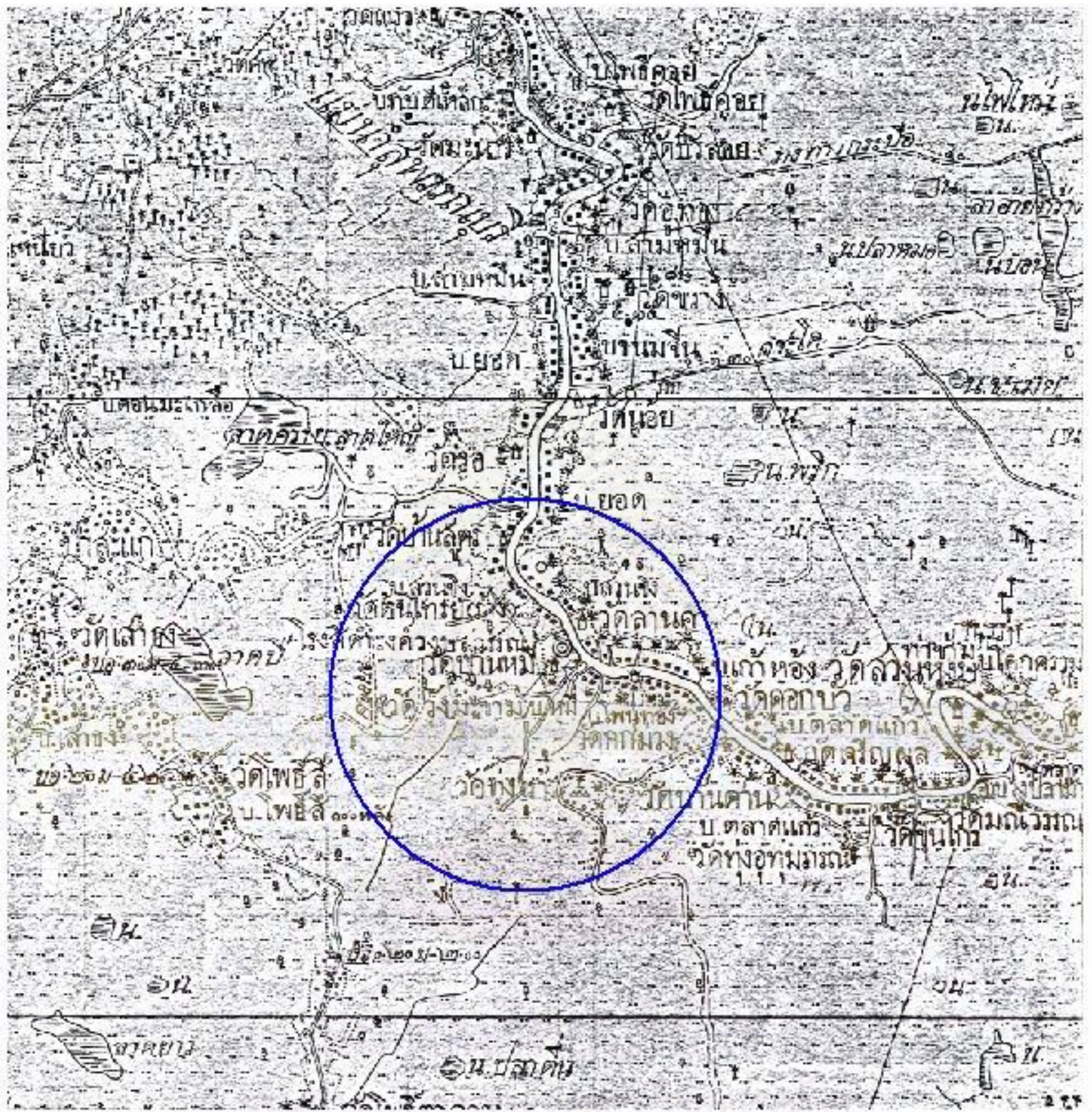

ภาพที่ 4.6 ชาวบ้านบางปลาหม้อทำนาเป็นอาชีพหลัก

ที่มา : กรมศิลปากร, สุพรรณบุรีเมื่อวันวาน, หน้า 29

²⁵ สัมภาษณ์ อนันต์ ยงไพบูลย์, อายุ 91 ปี, 26 กรกฎาคม 2546.

²⁶ สกฤณา ฉันทติลลภ, บางลี : กรณีศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนการค้าในลุ่มน้ำท่าจีน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์, 2538), หน้า 34.

แผนที่ 4.5 แสดงสภาพภูมิประเทศของชุมชน ปี พ.ศ. 2460

สัญลักษณ์

พื้นที่ศึกษา

มาตราส่วน 1 : 40000

4.1.2.4 การสัญจร

การติดต่อระหว่างกันของชุมชนในกลุ่มน้ำท่าจีนยังคงใช้เส้นทางสัญจรทางน้ำเป็นหลัก เช่นเดียวกับการสัญจรภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านไปมาหาสู่กันด้วยเรือ เช่น เรืออีแปะ เรือมาด เรือสำปั้น เรือแจว เป็นต้น โดยใช้แม่น้ำท่าจีนเป็นหลัก เพื่อเชื่อมโยงกับชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ริมแม่น้ำ โดยอาศัยศาลาท่าน้ำของวัดเป็นจุดจอดเรือและติดต่อกันระหว่างสองฝั่งของแม่น้ำท่าจีน โดยเฉพาะวัดบ้านหมี่กับวัดลานคา ที่เคยใช้ทำน้ำเป็นที่จอดเรือไปมาหาสู่กันระหว่างฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ โดยเฉพาะเด็ก ๆ ที่ต้องข้ามฝั่งไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดลานคา จึงต้องพึ่งพาอาศัยเรือจ้างข้ามฟาก สำหรับคลองธรรมชาติ คือ คลองบ้านสุตร คลองบ้านเก่า คลองบ้านหมี่ ใช้เป็นเส้นทางสัญจรของชาวบ้านเข้าไปยังพื้นที่นาอยู่ทางด้านตะวันตกที่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน โดยสามารถพายเรือเข้าคลองไปได้อย่างสะดวก²⁷ นอกจากการเดินทางด้วยเรือแล้วการสัญจรในสมัยนี้ยังต้องอาศัยการเดินทางเท้าและเกวียนไปตามคันนาและทางที่เป็นคันกันแม่น้ำท่าจีนหรือทางหลวงแผ่นดิน สาย 3351 ในปัจจุบันนั่นเอง เพื่อติดต่อกับชุมชนอื่นที่อยู่บนบก เช่น บ้านโพธิ์ศรี บ้านโพธิ์ตะควน เป็นต้น ซึ่งการสัญจรทางบกยังเป็นเส้นทางที่เกิดจากการเดินทางเท้าและทางเกวียนที่ค่อนข้างลำบากลัดเลาะไปตามพื้นที่ที่เป็นป่าในขณะนั้น

4.1.2.5 ความสัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบ

ความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่โดยรอบในยุคนี้ เริ่มมีบทบาทด้านการค้าเข้ามา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่ห่างไกลมากขึ้น โดยเฉพาะความสัมพันธ์ในระดับเมือง เนื่องจากชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)ในช่วงเวลานี้เริ่มขยายตัวมากขึ้น จึงมีความต้องการใช้สินค้าอุปโภคบริโภคนอกชุมชนที่ไม่สามารถผลิตได้เอง เช่น ไม้ขีดไฟ น้ำมัน เสื้อผ้า สุรา อาหารกระป๋อง เป็นต้น ซึ่งสินค้าเหล่านี้หาซื้อได้ในกรุงเทพฯ ทำให้พ่อค้าบริเวณบ้านเก่าห้องต้องติดต่อกับกรุงเทพฯ เพื่อไปซื้อสินค้าเหล่านี้มาขายให้กับชาวบ้านในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เช่น ชุมชนโพธิ์ศรี โพธิ์ตะควน บ้านยอด เสาธง โดยชาวบ้านจะนำสินค้าที่ตนผลิตได้มาส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว ปลา ถั่ว งา หนังกุ้ง น้ำตาล เขาสัตว์ ไม้ไผ่ ไม้กระดาน ผาง แลกของกันที่นี้ นอกจากนี้ชุมชนบางปลาหม้อตลาดเก่าห้องยังต้องพึ่งพาชุมชนเมืองกรุงเทพฯ และชุมชนนครชัยศรีในฐานะเป็นตลาดกลางค้าข้าว เนื่องจากการขายข้าวในสมัยนี้ จะอยู่ในลักษณะ “การแลกข้าว” คือชาวบ้านต้องการสินค้าอะไรเช่น เสื้อผ้า น้ำมัน หม้อ เกลือ อื่น ๆ ก็นำข้าวมาแลก อัตราการแลกไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางเป็นส่วนใหญ่ เพราะชาวนาไม่ทราบราคากลาง และการคมนาคมที่จะขนข้าวมากที่กรุงเทพฯหรือโรงสีในนครชัยศรี ไม่สะดวกต้องเสียค่าใช้จ่าย

²⁷ สัมภาษณ์ ประดิษฐ์ ฉิมกุล, อายุ 77 ปี, 21 เมษายน 2546.

เรื่องค่าขนส่ง ค่าบรรทุกเรือ(ค่าแฉวงเรือ) และความยุ่งยากในการค้า ดังนั้นการขายข้าวในสมัยนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยพ่อค้าคนกลาง

4.1.3 ยุคความเจริญรุ่งเรืองของระบบการค้าริมน้ำ(พ.ศ.2467-พ.ศ.2500)

4.1.3.1 สภาพแวดล้อมทั่วไป

ในยุคนี้สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีนต่างมีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น ชุมชนนครชัยศรี สมุทรสาคร กรุงเทพฯ พัฒนาเป็นแหล่งการค้าที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากมีการคมนาคมที่สะดวกกว่าชุมชนริมน้ำอื่นๆ ชุมชนที่มีการเจริญเติบโตเป็นชุมทางการค้า ที่มีรูปแบบตลาดอย่างชัดเจน เช่น ในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ตลาดสามชุก ตลาดศรีประจันต์ ตลาดท่าพี่เลี้ยง ตลาดเก้าห้อง ตลาดคอวัง ตลาดบ้านแหลม ตลาดบางลี่ ในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ ตลาดบางหลวง ตลาดห้วยพลู ตลาดฉีฉาย ตลาดองค์พระปฐม เป็นต้น ในระยะเวลาเดียวกันชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก้าห้อง) ตลอดสองฝั่งของแม่น้ำท่าจีนเริ่มมีบ้านเรือนหนาแน่นมากขึ้น บริเวณบ้านเก้าห้อง มีการค้าขายทางเรือและเรือนแพกันอย่างคึกคักเรื่อยมา ต่อมา นายฮงหรือเจ็กรอด ซึ่งเป็นเจ้าของเรือนแพที่ค้าขายอยู่หน้าบ้านเก้าห้องมานาน จนกระทั่งมีฐานะร่ำรวย มีความคิดว่า อยู่เรือนแพนั้น ข้าวของเครื่องใช้ที่นำมาขายก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เรือนแพเริ่มคับแคบ จึงปรึกษากับ นางแพ ผู้เป็นภรรยาว่า จะขยายกิจการของตัวเองจากเรือนแพไปสู่ระบบการค้าบนบก จึงมองหาทำเลที่ตั้งตลาด ซึ่งเจ็กรอดเห็นว่า

“พื้นที่ตรงที่ติดต่อกับวัดบ้านหมี่ จะเป็นทำเลการค้าที่เหมาะสมเพราะภาคตะวันตกในสมัยนั้น ฤดูแล้งเกี่ยวลงทุกวันละตั้ง สองร้อยเล่ม จากที่ไกล ๆ ก็มาถึง”²⁸

จึงกำหนดแผนการณีย้ายแพเตรียมสร้างตลาด แต่ในระหว่างนั้นโจรผู้ร้ายซุกซุ่มมีโจรมาปล้นแพเจ็กรอด ทำให้นางแพผู้เป็นภรรยาเสียชีวิต ในปี พ.ศ. 2467 นั้นเอง ซึ่งจากบันทึกในหนังสือที่ระลึกงานฌาปนกิจศพเจ้าแก้วบุญรอดและอุบาสิกาสัมจัน เหลียงพานิช ได้บันทึกไว้ว่า

“หลังจากที่เจ้าแก้วบุญรอดและคุณแม่แพ ซึ่งได้วางแผนการณีสั่งสร้างตลาด ผู้เป็นคู่ทุกข์คู่ยากก่อร่างสร้างตัวมาด้วยกัน ภรรยาก็มาจากไปเสียก่อน ทั้งความอาลัยไว้ให้เจ้าแก้วแต่ผู้

²⁸ เจริญ สวัสดิ์ ป.,พ่อของบุญบุญ (สุพรรณบุรี : ที่ระลึกงานฌาปนกิจศพเจ้าแก้วบุญรอดและอุบาสิกาสัมจัน เหลียงพานิช, 2508),หน้า 10.

เดียว เมื่อคลายความเศร้าโศกลงได้บ้างแล้ว ได้เริ่มวางแผนผังตลาด จัดการยกเรือนแพ ลำดับ ต่อมาได้จัดการทำศพให้ภรรยาสุดที่รักอย่างสมเกียรติของภรรยาเก่าแก่ ในครั้งนั้น²⁹

จากบันทึกดังกล่าว จึงสันนิษฐานว่า ตลาดเก่าห้องน่าจะสร้างหลังจากนางแพ เสียชีวิต คือในปี พ.ศ. 2467 นั้นเอง โดยนำชื่อของ “บ้านเก่าห้อง” มาตั้งเป็นชื่อตลาด เหตุที่ใช้ชื่อนี้สันนิษฐานว่า เก้าห้อง เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกติดปาก เป็นที่รู้จักกันดี เพราะบ้านเก่าห้องเป็น ศูนย์กลางของพื้นที่มาก่อน ชาวบ้านที่สัญจรไปมาใช้บ้านเก่าห้องซึ่งเป็นบ้านที่ใหญ่ที่สุดในสมัย นั้น เป็นจุดสังเกต (landmark) ของพื้นที่ในการบอกทาง อีกทั้งการค้าริมน้ำด้วยเรือและเรือนแพ ที่เกิดขึ้นบริเวณนี้ในช่วงแรกก็เรียกกันว่า เก้าห้อง เมื่อสร้างตลาดบกจึงใช้ชื่อเก้าห้องเช่นเดิม

ในช่วงแรกตลาดที่เจ็กรอดสร้างนั้น ยังไม่ได้ก่อรูปเป็นตลาดอย่างชัดเจนและ จำนวนห้องไม่มากนักจากคำบอกเล่าของ คุณอนันต์ ยงไพบูลย์ อายุ 91 ปี มีศักดิ์เป็นหลานของ เจ้าแก้วบุตรอดผู้สร้างตลาดเล่าให้ฟังว่า ช่วงแรกที่ย้ายจากเรือนแพขึ้นมาบนบกนั้นสร้างเป็นเรือน แถวไม้ รูปแบบการก่อสร้างเป็นสถาปัตยกรรมจีนจำนวนไม่ถึง 10 ห้อง³⁰ อยู่บริเวณตลาดล่างในปัจจุบัน ด้านหน้าตลาดที่ติดริมแม่น้ำเป็นโรงไม้และมีศาลเจ้าตั้งอยู่หน้าโรงไม้ ถัดขึ้นไปทางทิศเหนือก็จะเป็นโรงสีของนายทองดี ซึ่งสร้างมาพร้อม ๆ กับห้องแถวของเจ็กรอดเพราะมาซื้อที่ดิน บริเวณนี้แบ่งกันคนละครึ่ง ต่อมาจึงค่อยมีการสร้างห้องแถวเพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ เจ็กรอดได้นำข้าว ของจากเรือนแพมาขายในตลาดที่สร้างใหม่ ไม่ว่าจะป็นอุปกรณ์ก่อสร้าง เครื่องมุงหลังคา ของใช้น้ำมัน สุรา สังฆภัณฑ์ เป็นต้น รวมทั้งตั้งแผงรับซื้อข้าวเปลือก ขายสินค้าทั้งปลีกทั้งส่ง มีท่าเรือไว้สำหรับขนส่งสินค้าและเป็นท่าเรือคมนาคมของชาวบ้านอีกด้วย จากคำบอกเล่าของ นายอุดม หู้ไพเราะ ทายาทผู้ดูแลตลาดเก้าห้องในปัจจุบันเล่าว่า นายบุตรอดนั้น ได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าหรือผู้นำชาวจีนในละแวกนั้นและเป็นผู้ที่คอยส่งเสริมตลาดเก้าห้องให้มีความเจริญรุ่งเรือง³¹ (แผนที่ 4.6)

เนื่องจากตลาดเก้าห้องอยู่ในทำเลที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐาน และการเป็นจุด แลกเปลี่ยนสินค้าจึงเจริญเติบโตและขยายตัวเรื่อยมา และก็ต้องประสบกับปัญหาโจรผู้ร้ายเช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ ในลุ่มน้ำท่าจีน มีทั้งพวกโจรขโมยลักลิ่งของ ผู้ร้ายชิงทรัพย์ โจรปล้นกระบือ และโจรปล้นบ้านเรือนร้านค้าตลาด ซึ่งสาเหตุของการปล้น มีหลายสาเหตุเช่น หลังจากที่มี

²⁹ เจริญ สวัสดิ์ ป., พอลงผู้ใจบุญ. (สุพรรณบุรี : ที่ระลึงานฌาปนกิจศพเจ้าแก้วบุตรอดและอุบาสิกาส้มจีน เหยียงพานิช ,2508), หน้า 12-13.

³⁰ สัมภาษณ์ อนันต์ ยงไพบูลย์, อายุ 91 ปี, 26 กรกฎาคม 2546.

³¹ สัมภาษณ์ อุดม หู้ไพเราะ, ประธานสภาเทศบาลตำบลบางปลาหมอ, อายุ 54 ปี, 10 ตุลาคม 2546.

การเปิดการค้าเสรี ชาวบ้านก็ต้องเผชิญกับปัญหาการค้าข้าว การเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลาง ทำให้การเกิดภาระหนี้สินปัญหาความยากจน ติดการพนัน ติดฝิ่น ถูกเจ้าเมืองขูดรีดภาษีหรือต้องคดีอุกฉกรรจ์ ทำให้หนี้เข้าป่า ซ่องสุ่มผู้คน มีสมัครพรรคพวกมากมาย ภายหลังเกิดเป็นผู้ร้ายที่เรียกว่า “เสื่อ” เช่น เสื่อดำ เสื่อใบ เสื่อฝ้าย เสื่อขาวและเสื่อมเหศวร เป็นต้น³² ซึ่งเจ้าเมืองในสมัยนั้น ไม่สามารถปราบปรามได้หรือไม่สนใจปราบปรามหรือกระทั่งเป็นโจรเสียเอง

ดังนั้นชาวบ้านต้องหาทางป้องกันตัวเอง สำหรับชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) ก็มีความหวาดกลัวกับปัญหาโจรผู้ร้ายเช่นเดียวกัน นายบุญรอดหรือเจ็กรอด จึงเป็นผู้คิดสร้าง “ป้อมปราบโจร”หรือ“หอดูโจร” ขึ้นมา เพื่อเป็นป้อมไว้สังเกตการณ์และเตรียมการป้องกันการปล้นสะดมของเสื่อทั้งหลายด้วย ซึ่งป้อมปราบโจร มีรูปแบบการก่อสร้างเป็นแบบสถาปัตยกรรมจีนสูงประมาณตึก 4 ชั้น มีบันไดขึ้น 4 ชั้น ชั้นบนสุดเป็นคาดฟ้า ไว้ดูโจรผู้ร้ายที่จะมาปล้น สามารถมองเห็นสภาพทั้งทางบกทางน้ำของตลาดเก่าห้องได้โดยรอบ แต่ละชั้นจะเจาะช่องขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 นิ้ว ไว้สำหรับให้ปืนสามารถส่องออกมาได้ สำหรับไว้ยิงโจรผู้ร้าย โดยจะมีการจัดเวรยามผลัดเปลี่ยนกัน ให้เข้าสังเกตการณ์ประจำป้อม ป้อมปราบโจรนี้ ใช้เวลาสร้าง 1 ปี แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2477 โดยมีพระยาราชภักดี เจ้าเมืองสุพรรณบุรีในขณะนั้นมาเป็นผู้ทำพิธีเปิด ชาวบ้านเล่าว่าหลังจากที่มีการสร้างป้อมแล้วก็ไม่ปรากฏว่ามีโจรผู้ร้ายเข้ามาปล้นเลย ทำให้ประชาชนอยู่กันอย่างมีความสุข อีกทั้งยังมีชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงอพยพเข้ามาอยู่ด้วยเพื่อความปลอดภัยในขณะนั้น

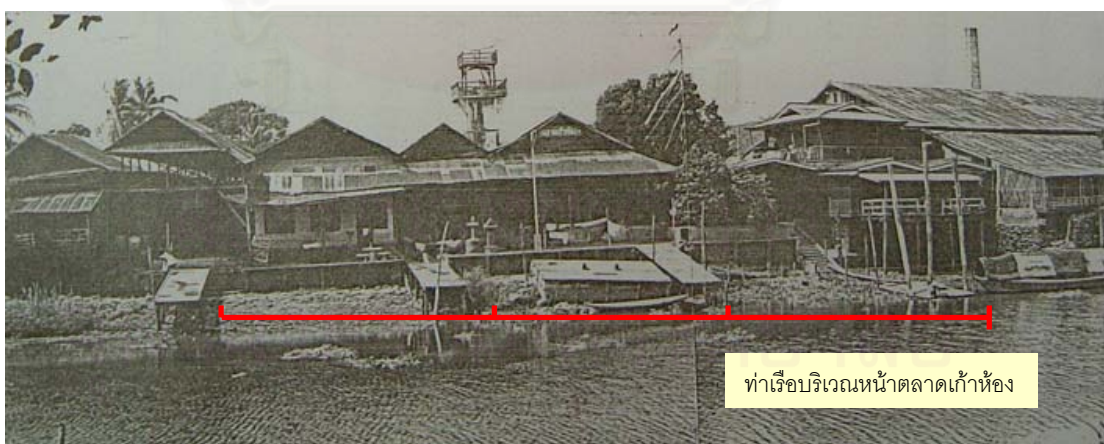
ต่อมาเมื่อบ้านเมืองเริ่มสงบปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย การค้าขายก็เจริญรุ่งเรืองมากขึ้น มีการสร้างเรือนแถวเพิ่มเติมประมาณ 10 ห้องบริเวณโรงสีซึ่งโรงสีนี้สร้างขึ้นมาพร้อม ๆ กับตลาดของเจ็กรอด รูปแบบยังคงเป็นสถาปัตยกรรมจีน และในเวลาเดียวกัน พระชาญสุวรรณเขต นายอำเภอบางปลาหมอกก็สร้างเรือนแถวไม้ 2 ชั้น มีทางเดินตรงกลางอีก 20 ห้องต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศเหนือ เป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ บริเวณตลาดเก่าห้อง จึงสามารถแยกเป็นตลาดย่อย ๆ ได้ 3 ตลาด คือ

- ตลาดบน ของพระชาญสุวรรณเขต
- ตลาดกลาง ของโรงสีนายทองดี
- ตลาดล่าง ของนายบุญรอด เหลียงพานิช

นอกจากนี้ ถัดไปจากตลาดบน ยังมีโรงเลื่อยขนาดใหญ่ตั้งอยู่บริเวณนี้ด้วย และที่บริเวณตลาดล่าง มีท่าเรือของบริษัทสุพรรณขนส่ง เข้ามาตั้งท่าเรือให้บริการเรือโดยสารประจำทาง

³² สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์,ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532),หน้า 161.

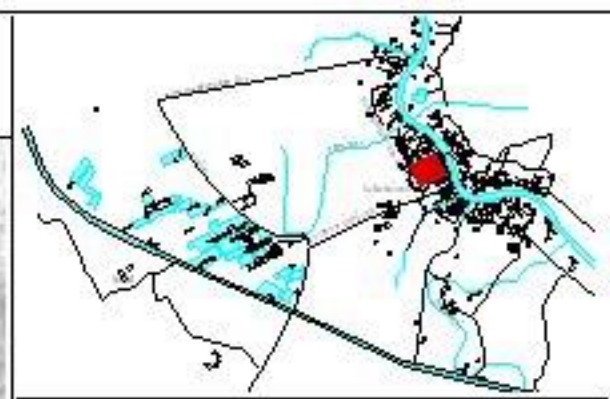
โดยบริษัทสุพรรณชนสง จำกัด เป็นเรือโดยสารประจำทางวิ่งระหว่างจังหวัดสุพรรณบุรี-กรุงเทพฯ ด้วยเหตุนี้ ตลาดเก่าห้องจึงกลายเป็นชุมชนการค้าขนาดใหญ่มีทั้งเรือนค้าขายสินค้า โรงสี โรงเลื่อย มีท่าเรือถึง 4 ท่า แบ่งเป็น 2 ท่าไว้สำหรับขนส่งข้าวเปลือกและข้าวสาร อีก 2 ท่าไว้สำหรับขนส่งสินค้ามาที่ตลาดและเป็นท่าเรือคมนาคมของชาวบ้านไปในตัวด้วย ตลาดเก่าห้องกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสมัยนี้ ทำหน้าที่เสมือนตัวกลางในการติดต่อพบปะกันระหว่างผู้คนในชุมชน สภาพกิจกรรมทางการค้าในยุคนี้ ทุกห้องของเรือนแถวจะมีคนพักอาศัยอยู่เต็มทุกห้อง ผู้คนจากต่างถิ่นจะเดินทางมาซื้อสินค้าที่นี้กันอย่างคึกคัก โดยมีร้านที่เป็นที่รู้จักกันในสมัยนั้น เช่น ร้านของชำ จำหน่ายวัสดุก่อสร้าง ของเก่าแก่บุญรอด ร้านถ่ายรูปสง่าศิลป์ ร้านขายผ้าฉิวฉิว ร้านก๋วยเตี๋ยวเฮียฮง ร้านเปิดพะไล้้มไ้จ้ว ร้านขนมเปี๊ยะ ขนมจันอับตั้งกู่ยี่ ร้านขนมหวานป้ากิมได้ ร้านทองม้วนป่าง่า ร้านทำทอง ร้านสังฆภัณฑ์ ร้านตัดเสื้อผ้า โรงบัตกรี โรงเลื่อยเปิด ร้านขายยาสมุนไพรไทย-จีน เรือขายกาแฟเฮียจู้ย เป็นต้น³³ ชาวบ้านลาวพวนที่ทำอาชีพเกษตรกรรมจะนำผลผลิตทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นข้าวเปลือก ผัก ผลไม้ ฯลฯ มาขายที่ตลาดเก่าห้อง หากกลับก็จะซื้อของกินของใช้ที่จำเป็นกลับไปด้วย หรือชาวบ้านที่อยู่ในที่ดอนไกล ๆ เมื่อนำสินค้ามาขายที่ตลาดเก่าห้องแล้วหากกลับก็จะซื้อสินค้าจากตลาดเก่าห้องกลับไปเช่นเดียวกัน (แผนที่ 4.7) ในขณะนี้จึงกล่าวได้ว่าตลาดเก่าห้องเป็นศูนย์กลางของพื้นที่อย่างแท้จริง ซึ่งหากมองตลาดจากฝั่งวัดลานคา ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามจะเห็นความต่อเนื่องของกิจกรรมการค้าและการผลิตยาวเหยียดไปตลอดฝั่งแม่น้ำ ส่วนพื้นที่รอบนอกจะเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและมีกลุ่มบ้านของชาวไทยและลาวพวนอาศัยอยู่

ท่าเรือบริเวณหน้าตลาดเก่าห้อง

ภาพที่ 4.7 ความต่อเนื่องของกิจกรรมการค้าของตลาดเก่าห้องในอดีต
ที่มา : เทศบาลตำบลบางปลาหมอ

³³ สัมภาษณ์ ตรีวิธ คล้ายสุบรรณ, อายุ 71 ปี, 10 ตุลาคม 2546

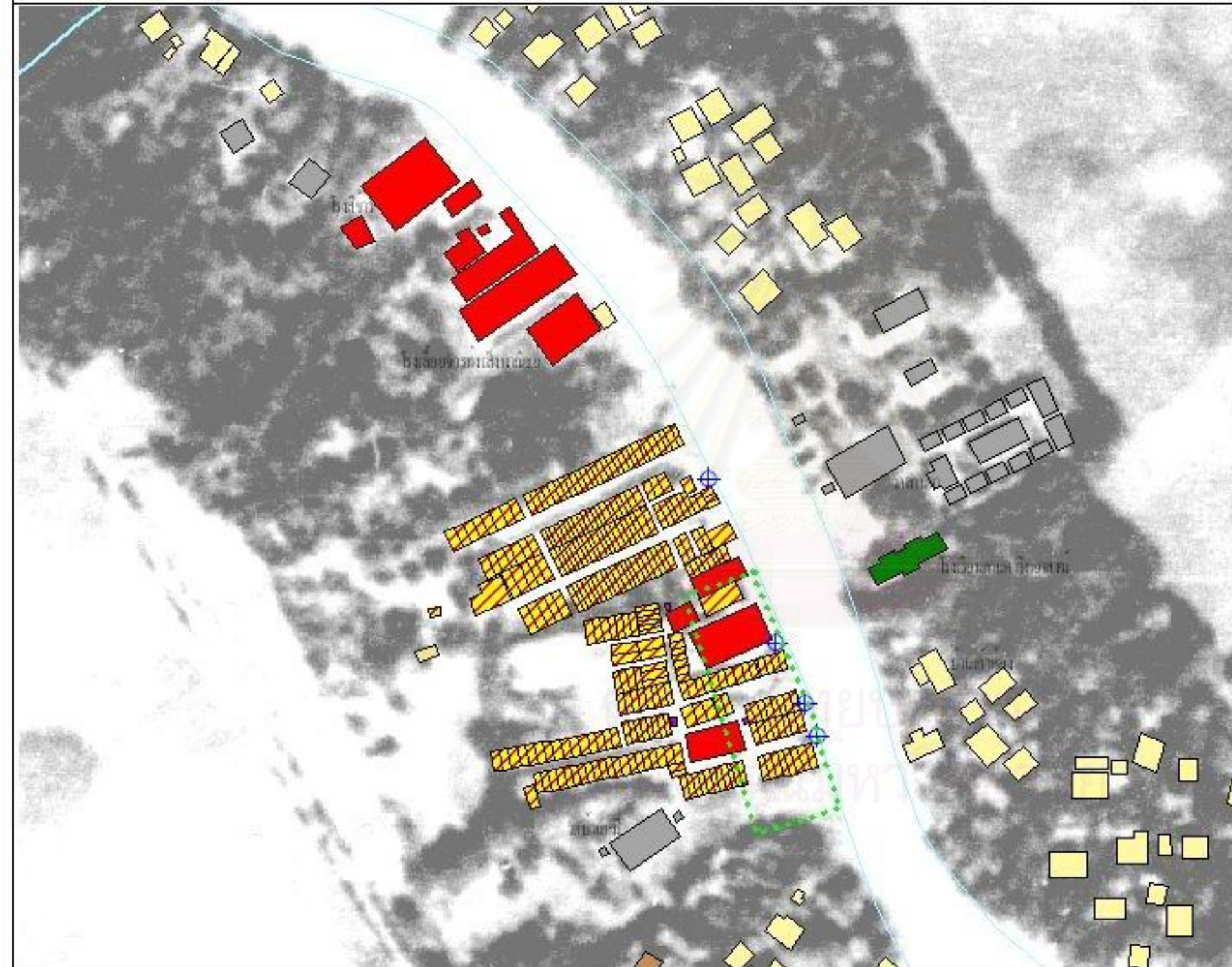
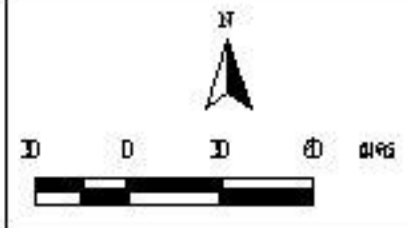
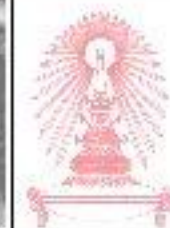

แผนที่ 4.7 แสดงบริเวณตลาดเก่าของ ช.บ. พ.ศ. 2495

สัญลักษณ์

- เขต / หนอง
- บริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลง ปี พ.ศ. 2467
- ที่อยู่อาศัย
- พระวิหาร
- ที่อยู่อาศัยที่พระวิหาร
- โรงเรียน
- ศาลากลาง
- ความสูง ๕๖ เมตร
- ทิศ

ที่มา : สัมภาษณ์ อนันต์ วงษ์บุบผ์ (ผู้วิจัย, 2546)

4.1.3.2 บทบาทของชุมชน

ด้วยลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสม คือ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน ซึ่งเป็นเส้นทางน้ำสายหลักที่ใช้เดินเรือได้ตลอดทั้งปี ตลาดเก่าห้องจึงกลายเป็นศูนย์กลางการค้าของท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมระหว่างการเดินทางทางบกของบรรดาชาวบ้านในหมู่บ้านป่า บ้านดอนต่าง ๆ เช่น บ้านโพธิ์ศรี โพธิ์ตะควน บ้านเสาธง ดอนมะเกลือ ที่ใช้เกวียนเป็นพาหนะบรรทุกผลผลิตทางการเกษตรเช่น ข้าวเปลือก ของป่า ผัก ผลไม้ มาขายที่ตลาดเก่าห้องและชากลับก็จะบรรทุกสินค้าที่จำเป็นกลับไป เชื่อมโยงกับการเดินทางโดยใช้เรือของชาวบ้านริมน้ำ เช่น เมืองสุพรรณบุรี บ้านบางปลาหมอ บ้านคอวัง บ้านแหลม บ้านบางแม่หม้าย บางลี่ เป็นต้น ซึ่งได้นำผลผลิตมาแลกเปลี่ยนกัน

ช่วงนี้ตลาดเก่าห้องมีความเจริญรุ่งเรืองมาก จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า ตลาดเก่าห้องในอดีตมีคนมากกว่าในตัวเมืองสุพรรณเสียอีก และชุมชนที่อยู่ไกล ๆ ก็มักจะเดินทางมาซื้อสินค้าที่ตลาดเก่าห้องเพราะมีสินค้าหลากหลายมากมาย ไม่ต้องเดินทางเข้าไปถึงในเมือง³⁴ รวมทั้งชาวบ้านที่ต้องการเดินทางไปกรุงเทพฯ ที่จะต้องเดินทางไปขึ้นเรือที่สถานีรถไฟจรัญราย จังหวัดนครปฐม จะต้องมาขึ้นเรือที่ตลาดเก่าห้อง นอกจากนี้ตลาดเก่าห้องยังทำหน้าที่เป็นจุดแวะพักการเดินทางระหว่าง ตลาดท่าช้าง ผ่านสามชุก ศรีประจันต์ ผ่านมาแวะพักที่ตลาดเก่าห้อง และเดินทางต่อไปยังตลาดบ้านสุด บ้านแหลม สีทุต ไปจบเส้นทางที่ตลาดท่าเตียน กรุงเทพฯ การเดินทางลักษณะนี้จะใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 24 ชั่วโมง ทำให้ต้องแวะพักกลางทางและจุดที่แวะพักคือ ตลาดเก่าห้อง นั่นเอง³⁵ บทบาทของชุมชนในช่วงนี้คือทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าและการสัญจรให้กับพื้นที่ข้างเคียง (แผนที่ 4.8)

4.1.3.3 การตั้งถิ่นฐานและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

สภาพพื้นที่ของชุมชนยังเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ สืบเนื่องจากรูปถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2495 จะเห็นได้ว่าพื้นที่ทางด้านตะวันตกของชุมชนหรือฝั่งตะวันตกของถนนคันกั้นน้ำจะเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ทำนาข้าวแทบทั้งสิ้น ซึ่งอาศัยน้ำจากแม่น้ำท่าจีน คลองธรรมชาติ และคลองชลประทาน ส่วนการตั้งถิ่นฐานยังคงเกาะตัวไปตามแนวแม่น้ำท่าจีนและเริ่มหนาแน่นมากขึ้นทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน มีการสร้างตลาดเก่าห้องบริเวณฝั่งตรงข้ามของบ้านเก่าห้อง ส่งผลให้ชุมชนมีบทบาททางด้านการค้าโดยมีตลาดเก่าห้องทำหน้าที่เป็นย่านพาณิชย์กรรมที่สำคัญของพื้นที่และมีการกระจุกตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง เช่น โรงเรียน โรงเลื่อย ท่าเรือ โรง

³⁴ สัมภาษณ์ ผาสุก ต้นศักดิ์ดา, อายุ 48 ปี, 21 เมษายน 2546.

³⁵ อุดม จันทร์หอม อ่างในศรี ปาณินท์และสมคิดจิระทัศนกุล, เวียดนามชายฝั่งถิ่นในชุมชนเมือง (กรุงเทพฯ : เจ พรีน, 2544),

เรียน สอนภาษาจีนที่สร้างขึ้น ในปี พ.ศ. 2489 คือ โรงเรียนป้วยคุ่น(ครูจิว)³⁶ อยู่หลังตลาดเก่าห้อง (ปัจจุบัน คือสนามหน้าตลาดเก่าห้องที่ติดถนน) โรงเรียนนี้แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของประชากรที่เป็นชาวจีน ซึ่งสอนทั้งเด็กที่เป็นคนไทยและคนจีน แต่โรงเรียนจีนนี้อยู่ได้ไม่นานนัก ประมาณ ปี พ.ศ.2500 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ยกเลิกการสอนของโรงเรียนจีนหลายแห่ง เนื่องจาก ปัจจัยทางการเมืองที่ไม่ต้องการให้สองชุมชนคน จนรวมเป็นพวกอั้งยี่ จึงให้ยกเลิกการสอนและปิดโรงเรียนไป³⁷ ซึ่งการเกิดโรงเรียนสอนภาษาจีนนี้แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของประชากรในพื้นที่ ได้เป็นอย่างดีส่วนพื้นที่ทางด้านเหนือและด้านใต้ของตลาดเก่าห้องจะเป็นที่พักอาศัยของชาวบ้าน ที่ทำอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งยังคงเกาะกลุ่มกันไปตามแนวแม่น้ำเช่นเดิมมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ (แผนที่ 4.9)

ภาพที่ 4.8 โรงเรียนจีน หลังตลาดเก่าห้อง พ.ศ. 2489
ที่มา : เจริญ สวัสดิ์ ป.,หนังสือที่ระลึกงานฉาบปูนกิจศพ
เจ้าแก้ว บุญรอด เหลียงพานิชย์,หน้า 6

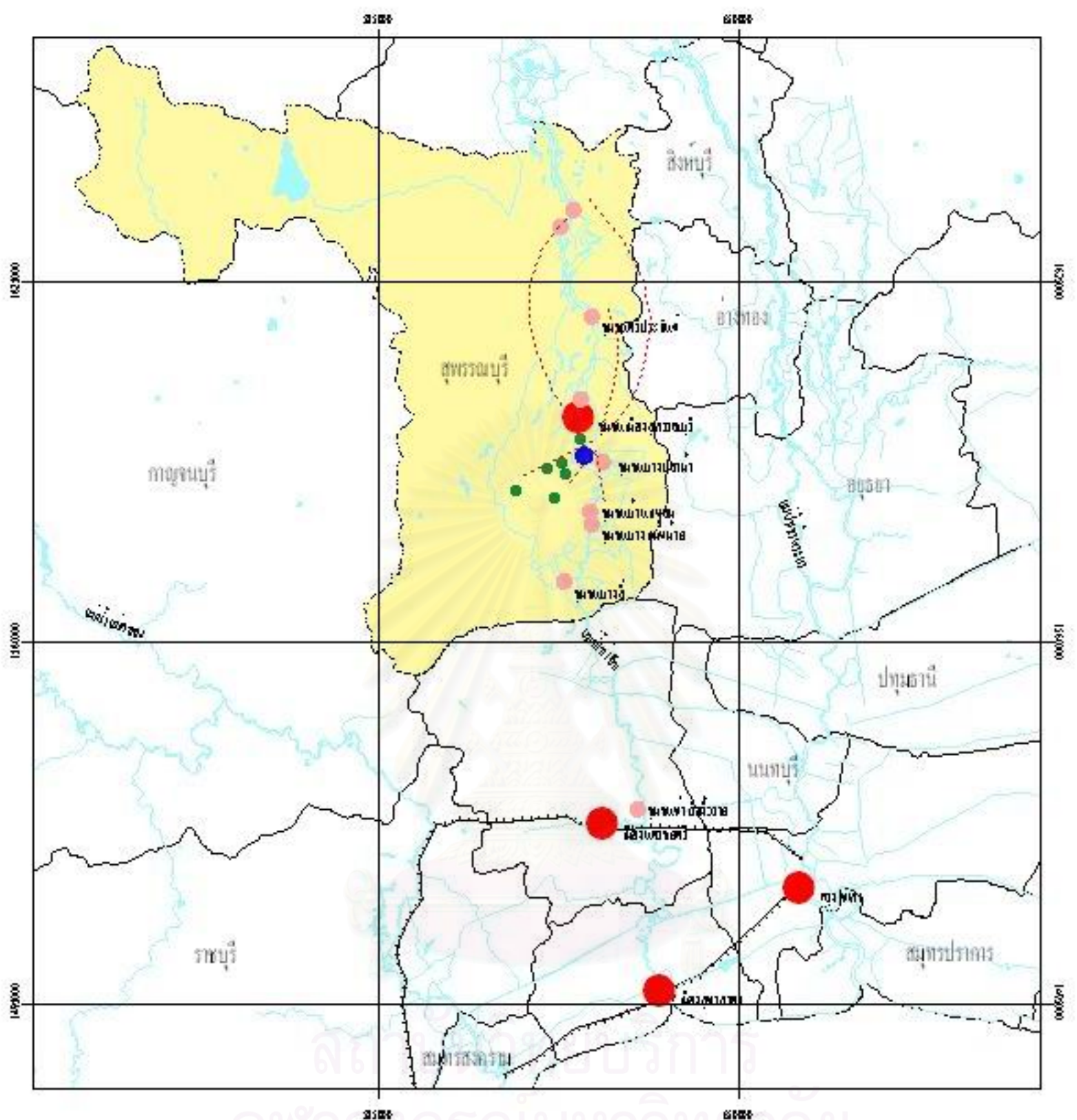
ภาพที่ 4.9 บริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งโรงเรียนจีน
ที่มา : การสำรวจ(ผู้วิจัย,2546)

ในสมัยนี้ชาวไทยและชาวไทยพวน เริ่มมีฐานะดีขึ้นมาบ้าง จึงนิยมปลูกบ้านใน ลักษณะเรือนไทยภาคกลาง ฝากระดาน ไม้สักที่คงทนมากขึ้น ใต้ถุนสูง เพื่อใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนในการเก็บผลผลิตทางการเกษตรและเก็บอุปกรณ์ เครื่องมือในการทำนาทำไร่ และป้องกันปัญหาน้ำท่วม เพราะบ้านส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกเรือนนั้น ทั้งชาวไทยและชาวไทยพวน ยังมีคติความเชื่อในเรื่องการ “ลงเสาเอก” ส่วนการวางทิศทางเรือนนั้น ไม่มีการกำหนดตายตัว เพราะมีทั้งแบบวางตะวันออกและตามตะวัน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นขวางตะวัน มากกว่า และเน้นทิศทางการเข้าบ้านตามทิศทางการสัญจรเป็นหลัก บ้านส่วนใหญ่จึงหันหน้า

³⁶ สัมภาษณ์ อุดม ฟูไเราะ,ประธานสภาเทศบาลตำบลบางปลาหมอ,อายุ 54 ปี,10 ตุลาคม 2546.

³⁷ สัมภาษณ์ ผาสุก ต้นศักดิ์,อายุ 48 ปี ,21 เมษายน 2546.

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลา อำเภอสุพรรณบุรี

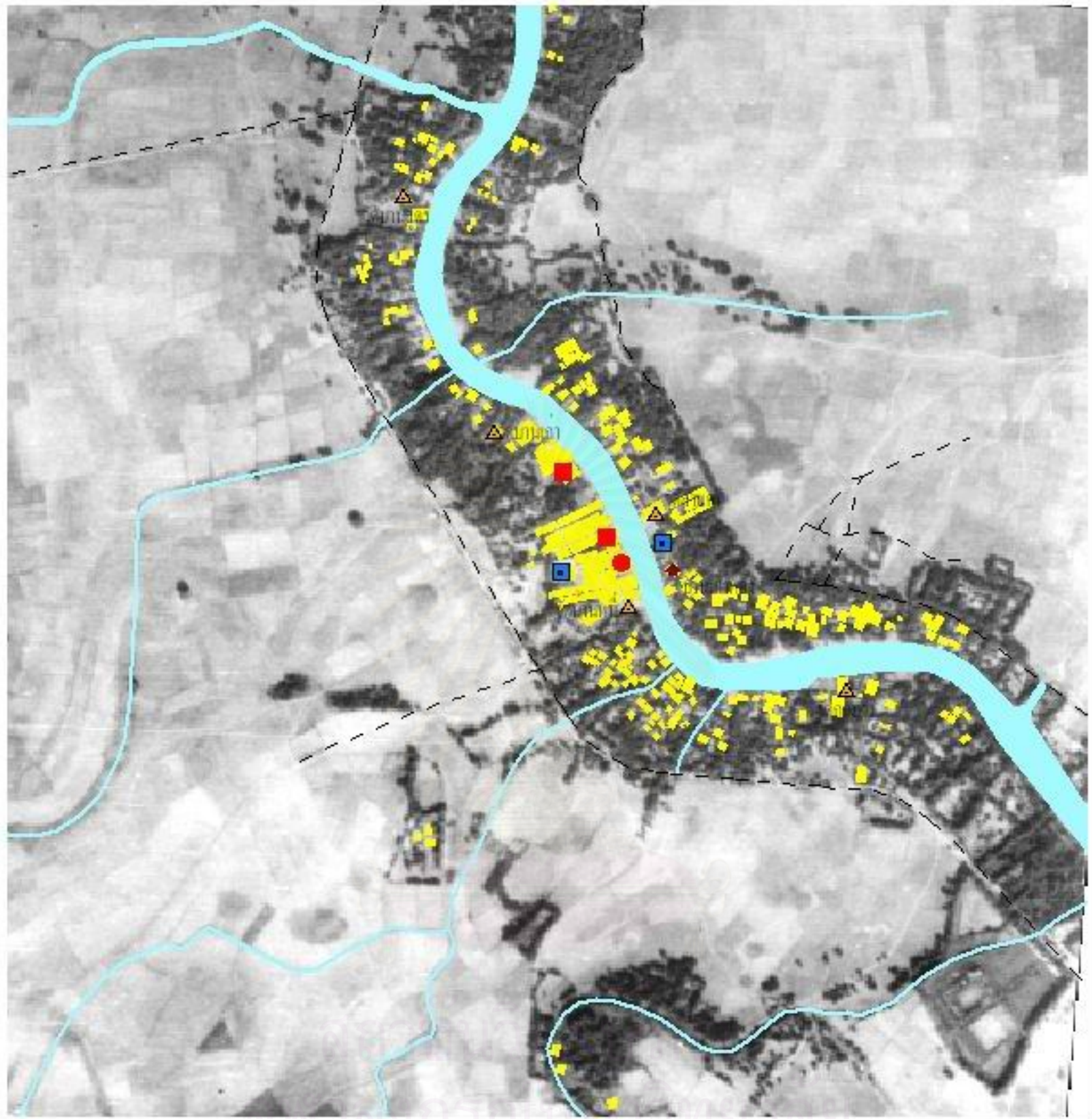

แผนที่ 4.8 บทบาทของชุมชนในกลุ่มเก่าทำกิน ช่วงพ.ศ.2467-พ.ศ.2500

สัญลักษณ์

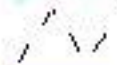

- ฝัองครั่ง
- จุดชนวนน้ำ
- จุดชนวนทำกิน ที่เป็นขบวนการค้าและการตั้งอยู่ใกล้กับชุมชนในท้องถิ่น และชุมชนวน้ำที่อยู่ใกล้เคียง
- จุดชนวนในท้องถิ่น เช่น บ้านป่าศรีโพธิ์ จะควน บ้านยอด บ้านสาธิต มงฆะวงษ์ทอง/เมาน้ำ
- ทางรถไฟ
- เขตเทศบาล
- เขตปกครองท้องถิ่นของชุมชน

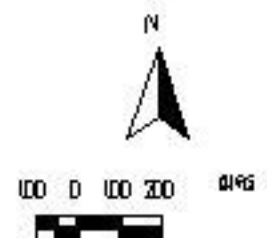
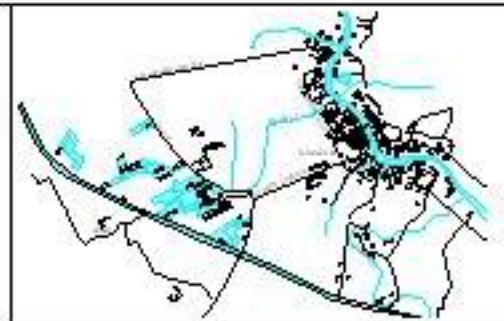

แผนที่ 4.9 ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ปี พ.ศ. 2495

สัญลักษณ์

	แม่น้ำ / คลอง		บ้านเก่าของ
	ถนนคาน้ำเกวียน		ศาลา
	อาคารที่มีการตั้งถิ่นฐาน		โรงเรียน
	วัด		โรงเรียน

ที่มา : รูปถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ. 2495 กรมแผนที่ทหาร

เข้าหาแม่น้ำ³⁸ แต่บางบ้านที่เป็นชาวไทยพวนก็ปลูกเรือนตามตะวัน และหันบันไดไปทางทิศเหนือ เพราะมีความเชื่อว่า การหันบันไดลงแม่น้ำจะเป็นการตัดแม่น้ำ จะเป็นสิ่งไม่ดี³⁹ นอกจากนี้ ลักษณะพิเศษของเรือนไทยพวน คือจะมียั้งข้าว เนื่องจากไทยพวนประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วน ใหญ่ และการค้าข้าวจำเป็นต้องอาศัยพ่อค้าคนกลาง ชาวบ้านจะต้องเก็บข้าวใส่ยั้งไว้ จึงปรากฏ ว่า มีการสร้างยั้งข้าวไว้แทบทุกบ้าน

ส่วนอาคารที่พักอาศัยของชาวจีน มีลักษณะเป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียวหรือสองชั้น หันหน้าเข้าหากัน มีช่องทางเดินตรงกลาง มีหลังคาคลุม ช่องทางเดินจะเป็นทางนำไปสู่ทำน้า ซึ่งไว้ สำหรับจอดเรือและขนถ่ายสินค้า รวมทั้ง วัดและศาลเจ้า ก็จะมีหันเข้าหาแม่น้ำท่าจีน แสดงให้เห็น ถึงบทบาทของการสัญจรทางน้ำและความเชื่อของชาวจีนที่จะตั้งศาลเจ้า ในทิศทางที่ตนทำมาค้า ขาย

4.1.3.4 การสัญจร

ในสมัยนี้มีเรือเมล์หรือที่เรียกว่า “เรือเขียว” “เรือแดง” ให้บริการทำให้การเดินทาง ไปยังพื้นที่ไกล ๆ เช่น กรุงเทพฯ ทำได้สะดวกรวดเร็วกว่าขึ้น โดยบริษัท “เรือเขียว” มีหลวงมลินท วนิช เป็นเจ้าของ และบริษัท “เรือแดง” มีฝรั่งมาเป็นหุ้นส่วน โดยเรียกชื่อบริษัทว่า สยามสตรีมแพก เก็จ (Siam Stream Package) มีคุณ เสงทง ทวีศรี เป็นผู้จัดการ เรือเมล์แดง จะมีชื่อเรือว่า แคล วิน และแต่ละลำมีเลขกำกับว่า แคลวิน 1, 2, 3 เป็นเรือโดยสารลำใหญ่ ในเรือโอโถง ชั้นบนของ เรือต่อจากห้องที่กั้นไว้เป็นส่วนนายท้ายถือท้ายเรือ มีประตูกั้นใช้เป็นห้องโดยสารชั้นหนึ่ง มีเสื้อ จันทรบุรณ์อย่างดีปู วางสลัด้วยเก้าอี้นอนผ้าใบ ห้องโดยสารชั้นหนึ่งนี้กั้นไว้ด้วยประตูปิดเปิดได้ ต่อมาเป็นห้องโดยสารชั้นสอง ปูเสื่อธรรมดา ทำเป็นสองฟาก เว้นตรงกลางไว้เป็นทางสำหรับเดิน ไปสิ้นสุดที่ท้ายเรือ ต่อจากท้ายเรือจะมีบันไดลงไปยังชั้นล่างจนถึงห้องน้ำ ห้องน้ำสะอาด มิดชิด เพราะคลื่นท้ายเรือตีน้ำขึ้นมาบนห้องน้ำตลอดเวลา เรือเมล์ชั้นล่าง จากท้ายเรือมาอาหารขาย เช่น ข้าวผัดเรือเมล์ เป็นต้น กลางลำเป็นห้องเครื่อง จะได้ยินสัญญาณจากนายท้ายเป็นจังหวะ ตลอดเวลา หัวเรือจะเป็นที่จองของพวกแม่ค้าซึ่งขึ้นลงอยู่เป็นประจำ⁴⁰ เรือแดง จะออกจากท่า เตียนประมาณสองโมงเช้า และมาเทียบท่าบ้านเก่าห้องสองโมงเช้าของอีกวันหนึ่ง⁴¹ ยุคต่อมา ก็ เป็นเรือสองชั้น ของบริษัทสุพรรณชนสง จำกัด โดยพระยาสุนทรสงคราม(อี กรรณสูต) ผู้ว่าราชการ

³⁸ อรศิริ ปาณินท์, ภูมิปัญญาชาวบ้านในเรือนพื้นถิ่นไท-พวนในประเทศไทย : การนำไปสู่สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นบนฐานของภูมิ ปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น(กรุงเทพฯ : เจ พรีน, 2546), หน้า 194.

³⁹ สัมภาษณ์ แหวน ศรีธน, อายุ 71 ปี, 21 เมษายน 2546.

⁴⁰ เนชั่นสุดสัปดาห์. (online). 2546 แหล่งที่มา : <http://www.bkknews.com/weekend/20021005/wef01.shtml> (1 มิถุนายน 2546).

⁴¹ สัมภาษณ์ อุดม ทัพไพเราะ, ประธานสภาเทศบาลตำบลบางปลาม้า, อายุ 54 ปี, 10 ตุลาคม 2546.

เมืองสุพรรณบุรีในสมัยนั้น ได้ชักชวน นายเทียนเซียง เทียนไต้ ภรรณสูต เปิดกิจการเดินเรือสุพรรณขนส่ง จำกัด⁴² มีการให้บริการ 3 เส้นทาง⁴³ คือ

1.) สุพรรณบุรี-จี่วราย ต่อเรือใหม่ จี่วราย-ท่าเตียน (เข้าคลองซุดชัยพฤกษ์-เข้าปากแม่น้ำเจ้าพระยา)

2.) สุพรรณบุรี-จี่วราย ต่อเรือใหม่ จี่วราย-ศาลายา(เข้าคลองมหาสวัสดิ์)ต่อรถไฟเข้ามาบางกอกน้อย ราคา จากตลาดเก้าห้องราคา 1.75 บาท

3.) สุพรรณบุรี-บ้านแพน-ท่าเตียน ราคาจากตลาดเก้าห้อง 2 บาท

บริษัทสุพรรณขนส่ง จำกัดนี้ เป็นบริษัทที่ผูกขาดเส้นทางนี้ ทั้งด้านเรือโดยสารและเรือขนส่ง เรือแต่ละลำจะตั้งชื่อตามตัวละครในวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผน เช่น ขุนช้างขุนแผน พิมพิลาไลย พลายแก้ว พลายงาม แก้วกิริยา และทองประศรี เป็นต้น บางครั้งชาวบ้านมักจะเรียกตามชื่อของเรือ เช่น เรือสีเลือดหมู เป็นต้น การเดินทางจากสุพรรณบุรีมากรุงเทพฯ จึงมีโอกาสมากขึ้น แต่ต้องใช้เวลาไปกลับไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมงหรือ 2 วัน เพราะต้องนั่งเรือไปต่อรถไฟที่สถานีจี่วราย นครปฐม ไปยังสถานีรถไฟบางกอกน้อยแล้วลงเรือข้ามฟากไปยังฝั่งพระนครต่อไป⁴⁴

ส่วนเรือสินค้า ส่วนใหญ่จะเป็นเรือโยงบรรทุกข้าวเปลือกของพ่อค้า และเรือสินค้าที่นำของไปขายกรุงเทพฯ เรือพวกนี้พ่อค้าเป็นเจ้าของเอง มีเส้นทางเดินเรือ 2 เส้นทาง คือ

1.)สายสุพรรณบุรี-เก้าห้อง-บางปลาหมอ-คอวัง-บางแม่หม้าย-บางสาม-บางหลวง-เข้าคลองซุดชัยพฤกษ์-บางกอกน้อย กรุงเทพฯ เส้นทางนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเรือสินค้าขนาดเล็ก เพราะระดับน้ำไม่ลึกมากนัก

2.)สายสุพรรณบุรี-เก้าห้อง-บางปลาหมอ-เข้าประตูน้ำบางยี่หน-บ้านสุด-บ้านแพน-กรุงเทพฯ เส้นทางนี้ จะเป็นเรือสินค้าขนาดใหญ่ เนื่องจากระดับน้ำลึก แม่น้ำใหญ่ กระแสน้ำเชี่ยวปริมาณน้ำมาก หากเรือเล็ก ๆ ไปอาจจะล่มได้ ซึ่งส่วนใหญ่พ่อค้าที่เก้าห้องจะใช้เส้นทางนี้

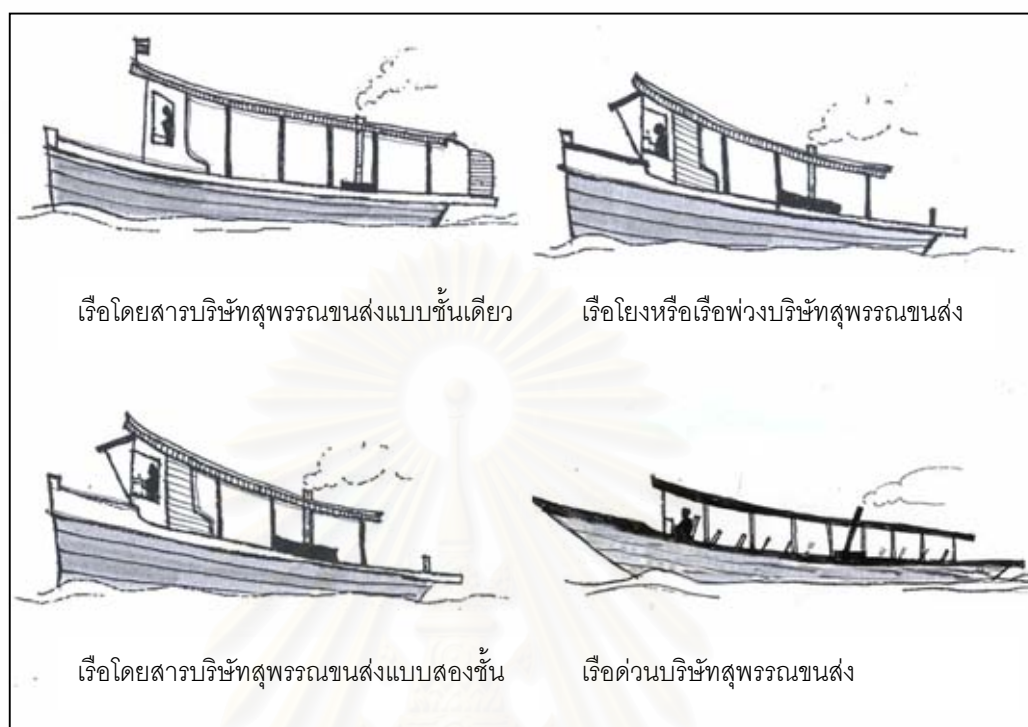
สินค้าที่จะบรรทุกไปกับเรือเพื่อส่งไปขายที่กรุงเทพฯ จะเป็นพวกผลผลิตทางการเกษตร เช่น หมู ปลา ไก่ ข้าวเปลือก เป็นต้น โดยจะไปขนถ่ายกันที่ท่าเตียนหรือท่าหน้าพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ขากลับ พวกเรือบรรทุกข้าวเปลือกจะเป็นเรือเปล่าหรือสินค้าเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ เพราะต้องการให้เรือมีน้ำหนักเบา เนื่องจากที่เขยวกลับจะต้องแล่นทวนกระแสน้ำ หากเรือหนักจะทำให้เสียเวลาและเพิ่มค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ส่วนพวกเรือสินค้าอื่น ๆ เขยวกลับจะซื้อสินค้า

⁴² ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี,และ...สอง ท้องสุพรรณ(สุพรรณบุรี : หอการค้าจังหวัดสุพรรณบุรี,2545),หน้า 141.

⁴³ สัมภาษณ์ อนันต์ ยงไพบูลย์,อายุ 91 ปี,26 กรกฎาคม 2546.

⁴⁴ สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์.ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532),หน้า 141.

จากกรุงเทพฯ กลับมาขาย เช่น หมาก น้ำตาล อุปกรณ์ก่อสร้าง น้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพที่ 4.10 เรือบริษัทสุพรรณชนสง

ที่มา : นุกูล ชมภูนิช (วัฒนธรรมลุ่มน้ำนครชัยศรี)

อย่างไรก็ตามการสัญจรทางน้ำก็ยังมีปัญหาอยู่บ้างเล็กน้อยเรื่องเวลาเปิดปิดของประตูน้ำ ดังบันทึกในหนังสือ"ที่ได้ ไปเห็น ไปทำ" ปี พ.ศ. 2468 ของพระชาตสุพรรณเขต อดีตนายอำเภอบางปลาหมอ เรื่องที่ 20 บันทึกไว้ว่า

"ในท้องที่อำเภอบางปลาหมามีประตูน้ำเปิดปิดให้เรือแพผ่านไปมาได้ถ้ามาจากสุพรรณบุรีซึ่งเป็นทางเรือหรือมาจากทางใต้ ตามลำแม่น้ำสุพรรณบุรีจะไปออกก็ประตูน้ำเจ้าเจ็ด ออกลำแม่น้ำเจ้าพระยา ท้องที่อำเภอเสนาจังหวัดอยุธยาก็ต้องเข้าประตูน้ำบางยี่หนไปตามลำคลองไปผ่านออกประตูน้ำเจ้าเจ็ด การใช้เรือไปมาได้สะดวกดี แต่ประตูน้ำบางยี่หนและประตูน้ำเจ้าเจ็ดเขามีกำหนดปิดเปิดเป็นเวลา...บางที่น้ำน้อยไม่พอกักไว้เลี้ยงต้นข้าวก็ปิดเปิดวันละสามครั้งเท่านั้น และยังมีประตูเลื่อนที่ปากคลองบางปลาหมอและปากคลองสาละสำหรับเลื่อนเปิดปิดกักน้ำกับปล่อยน้ำให้ออกทางลำแม่น้ำสุพรรณบุรีทั้งสองคลอง"⁴⁵

⁴⁵ ศรีนวล ชุ่มแก้ว .แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ในอำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี. (online).2546.แหล่งที่มา : <http://www.thai.net/smschl/bplama.htm> (30กันยายน 2546).

เรือยังเป็นพาหนะที่ชาวบ้านใช้ในการสัญจรไปมาระหว่างหมู่บ้านริมน้ำ โดยชาวบ้านจะใช้เรือพาย เรือแจว ซึ่งมีรูปร่างและลักษณะการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน รวมทั้งมีชื่อเรียกขานต่าง ๆ เช่น เรือมอด เรืออีป้าบ เรือสำปั้น เรือบด ฯลฯ แต่ถ้าเป็นเรือรับจ้างจะเป็นเรือที่ใช้เครื่องยนต์ การเชื่อมโยงแต่ละพื้นที่ในหมู่บ้านยังคงใช้แม่น้ำท่าจีนเป็นหลัก สังเกตจากแทบทุกบ้านจะมีเรือเป็นของตัวเอง และวัดวาอาราม ที่อยู่ริมน้ำจะปรากฏศาลาท่าน้ำ หรือบันไดยื่นลงไปใต้น้ำ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านที่จะมาทำบุญที่วัด ได้จอดเรือได้สะดวก ซึ่งแต่ละวัดก็จะมีบันไดทำน้ำที่สวยงามแตกต่างกันไป บันไดที่สวยงามถือเป็นหน้าเป็นตาของวัด เช่น ในปี พ.ศ. 2464 ชาวบ้านร่วมกันทำบุญเพื่อสร้างบันไดไม้สักที่ทำน้ำของวัดบ้านหมี่⁴⁶ เป็นต้น

การสัญจรทางน้ำในยุคนี้จึงมีบทบาทมากที่สุด การสัญจรทางบกจะเป็นการเดินทางเท้าและทางเกวียน ซึ่งเป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงจากชุมชนอื่น ๆ เข้ามาที่ตลาดเก่าห้อง เนื่องจากตลาดเก่าห้องเป็นแหล่งพาณิชย์กรรมและการขนส่งที่สำคัญ เส้นทางเกวียนที่พุ่งตรงมาที่ตลาดเก่าห้องจึงเริ่มเห็นชัดมากขึ้นในช่วงนี้

4.1.3.5 ความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่โดยรอบ

จากการเกิดตลาดเก่าห้อง บทบาททางการค้าของชุมชนจึงยังคงเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่โดยรอบมีมากขึ้น เพราะบริเวณตลาดเก่าห้องกลายเป็นศูนย์รวมของสินค้าจากที่ต่าง ๆ มากมายไม่ว่าจากในชุมชนเอง เช่น ผลผลิตทางการเกษตร ข้าว ถั่ว ผัก ฯลฯ สินค้าจากชุมชนอื่น ๆ เช่น สินค้าจากกรุงเทพฯ ได้แก่ เสื้อผ้า สุรา น้ำมัน ก๊าด ไม้ขีดไฟ ฯลฯ อีกทั้งในพื้นที่ยังมีโรงสี โรงเลื่อย อีกด้วย ก็ยังทำให้ผู้คนจากพื้นที่ต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงเดินทางมาแลกเปลี่ยนสินค้ากันที่นี้ การค้าข้าวจากที่เคยต้องอาศัยพ่อค้าคนกลาง รัชชื้อไปขายต่อในโรงสีแทบกรุงเทพฯหรือนครชัยศรีก็เริ่มมีทางเลือกมากขึ้น โดยสามารถขนข้าวเปลือกมาขายได้ที่โรงสีในตลาดเก่าห้อง อย่างไรก็ตามโรงสีที่ตลาดเก่าห้องก็ยังเป็นโรงสีขนาดเล็ก การขายข้าวที่ยังต้องอาศัยพ่อค้าคนกลางก็ยังคงมีอยู่ นอกจากนี้การเกิดท่าเรือเมล็ดที่ตลาดเก่าห้องก็เป็นการเพิ่มบทบาททางการเป็นจุดเชื่อมต่อของการสัญจรระหว่างเส้นทางสัญจรทางน้ำกับเส้นทางสัญจรทางบก ส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่โดยรอบมีพัฒนาการต่อเนื่องจากในอดีตเพิ่มขึ้นอีกตามลำดับ ดังนั้นบริเวณชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก่าห้อง) จึงมีความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่โดยรอบทั้งในระยะใกล้และระยะไกลจากบทบาททางการสัญจรที่เพิ่มขึ้น

⁴⁶ เจริญ สวัสดิ์ ป., พอธองผู้บุญ, (พิมพ์เป็นที่ระลึกงานฉาบปูนแกะบุญรอดและอุบาสิกาสัมพันธ์ เหลียงพาณิชย์, 2508), หน้า 7.

4.1.4 ยุคการคมนาคมทางบกเข้าสู่พื้นที่ (พ.ศ.2500-ปัจจุบัน)

ในยุคนี้เป็นยุคที่เริ่มมีการคมนาคมทางบกเข้าสู่พื้นที่ ซึ่งนำความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ มาสู่ชุมชนซึ่งเป็นไปในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเมื่อการคมนาคมทางบกเข้าสู่พื้นที่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงแบ่งยุคนี้ออกเป็น 2 ช่วง โดยใช้การพัฒนาถนนสายหลัก เช่น สายมาลัยแมน และทางหลวงแผ่นดินสาย 3351 เป็นตัวแบ่งช่วง เพราะเป็นถนนเส้นสำคัญที่ทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงบทบาทไปมากที่สุด

ยุคการคมนาคมทางบกเข้าสู่พื้นที่ ช่วงที่ 1 (พ.ศ.2494-พ.ศ.2525)

4.1.4.1 สภาพแวดล้อมทั่วไป

หลังจากมีการสร้างถนนมาลัยแมน ในปี พ.ศ. 2490 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2494 เป็นการเปิดพื้นที่ทางด้านตัวเมืองสุพรรณบุรีไปสู่กรุงเทพฯ ได้โดยสะดวก ไม่ต้องอาศัยเส้นทางเรือเพียงเส้นทางเดียวอีกต่อไปแล้ว ซึ่งถนนมาลัยแมนจะมีเส้นทางเริ่มต้นจาก สุพรรณบุรี-คูทอง-นครปฐม-กรุงเทพฯ ทำให้การเดินทางไปกรุงเทพฯ มีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2493 การรถไฟแห่งประเทศไทย ได้พิจารณาเห็นว่า ทางรถไฟที่มีอยู่ในประเทศทุกเส้นทางมีศูนย์รวมอยู่ที่กรุงเทพฯ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการขนส่งระหว่างภาคเป็นอย่างยิ่ง แม้ในช่วงปี พ.ศ. 2504 ก็เริ่มพบว่า การจราจรในกรุงเทพฯ เริ่มมีปัญหามากขึ้น จึงสร้างทางรถไฟเลียบเมืองระหว่างภาคขึ้น เช่น การสร้างทางเชื่อมระหว่างภาคเหนือกับภาคใต้โดยตรงไม่ผ่านกรุงเทพฯ ด้วยภูมิศาสตร์ของจังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในพื้นที่ทางผ่านระหว่างภาคเหนือและภาคใต้ เส้นทางรถไฟสายสุพรรณบุรีจึงถูกสร้างขึ้น เมื่อ ปี พ.ศ. 2504 และเปิดใช้เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2506 ทั้งนี้เพื่อเชื่อมทางรถไฟสายเหนือกับสายใต้เข้าด้วยกัน โดยแยกจากเส้นทางรถไฟสายใต้ที่ชุมทางหนองปลาตุ๊ก ไปสุดปลายทางที่สุพรรณบุรี ระยะทาง 78 กิโลเมตร(จากหนองปลาตุ๊กไปกรุงเทพฯ อีก 80 กิโลเมตร)รวมสุพรรณบุรี-กรุงเทพฯ ใช้ระยะทาง 158 กิโลเมตร⁴⁷

การเกิดขึ้นของถนนมาลัยแมนและเส้นทางรถไฟในจังหวัดสุพรรณบุรี ส่งผลกระทบโดยตรงกับสภาพการค้าของตลาดเก่าห้องและลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ บวกกับในปี พ.ศ.2504 มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ที่มุ่งเน้นการให้งบประมาณในการสร้างถนนทั่วประเทศ และพ.ศ. 2505 กระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศให้พื้นที่บริเวณตลาดเก่าห้องและพื้นที่โดยรอบเป็นเขตสุขาภิบาลบางปลาม้าขึ้น ส่งผลให้มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาวางแผนพัฒนาพื้นที่

⁴⁷ การรถไฟแห่งประเทศไทย, ธีระลึกในวันคล้ายวันสถาปนากิจการรถไฟครบรอบ 72 ปี (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การรถไฟ, 2512), หน้า 182.

ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคสาธารณูปการ โดยประมาณ ปี พ.ศ. 2510 มีการพัฒนาถนนคันกันน้ำเดิม ให้เป็นถนนลูกรัง⁴⁸ ที่รถพ่วงจะวิ่งได้ เพื่อเป็นเส้นทางเชื่อมต่อชุมชนเมืองบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)เข้ากับชุมชนเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งถนนเส้นนี้ก็เป็นแกนหลักที่นำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชน

4.1.4.2 บทบาทชุมชน

หลังจากมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคม ชาวบ้านและพ่อค้าต่างๆ เริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเดินทาง โดยชุมชนที่อยู่ทางด้านเหนือ ได้แก่ ชุมชนสามชุก ศรีประจันต์ ชุมชนเดิมบางนางบวช และชุมชนเมืองสุพรรณบุรี ก็ไม่จำเป็นต้องสัญจรทางเรือผ่านชุมชนบางปลาหมอนี้แล้ว เพราะสามารถไปขึ้นรถไฟในตัวเมืองสุพรรณบุรีหรือใช้ถนนมาลัยแมนแทนการใช้เรือเช่นเดิม ที่ใช้เวลาในการเดินทางนานกว่า ส่วนชุมชนที่อยู่ทางด้านใต้ เช่น ชุมชน บ้านแหลม บางแม่หม้าย บางสาม ก็เลือกเดินทางไปขึ้นรถไฟที่ ชุมชนบางลี่แทน รวมถึงการเกิดขึ้นของชุมชนริมถนน เช่น ชุมชนทุ่งคอก ชุมชนอุ้มทอง (ที่ใหม่) ชุมชนสระยายโสม ชุมชนท่าเสด็จ ชุมชนมะขามล้ม ชุมชนสวนแดง เป็นต้น ที่เป็นผลมาจากการเกิดขึ้นของถนนมาลัยแมน ชุมชนเหล่านี้จึงเป็นย่านกิจกรรมการค้า(node)ใหม่ให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านพวกนี้ก็ไม่มีความจำเป็นต้องมาใช้บริการที่ตลาดเก่าห้องอีกต่อไป จากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสัญจรดังกล่าว ในที่สุดบริษัทสุพรรณขนส่ง จำกัด ที่ให้บริการเรือโดยสารประจำทาง ต้องเลิกกิจการไปในที่สุด ชาวบ้านในพื้นที่เล่าว่า ตลาดเก่าห้องที่เคยคึกคักก็เริ่มซบเซาลงบ้างหลังจากมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกเหล่านี้ แต่ยังคงพอที่จะค้าขายกันได้ เพราะเส้นทางที่จะเดินทางไปตัวเมืองก็ยังเป็นทางลูกรัง ขรุขระ ไม่ได้สะดวกสบายนัก ชาวบ้านที่ต้องการขายผลผลิตทางการเกษตรเริ่มมีการขนใส่รถไปขายในตัวเมืองสุพรรณบุรีหรือขนส่งกันทางรถไฟแทนที่ตลาดเก่าห้อง เส้นทางน้ำที่เป็นคลองธรรมชาติเริ่มตื้นเขิน ใช้การไม่ได้ แต่ในแม่น้ำท่าจีนก็ยังมีสัญจรไปมาหาสู่กันบ้าง บทบาทในฐานะของการเป็นศูนย์กลางการสัญจรจึงลดบทบาทลงไป (แผนที่ 4.10)

4.1.4.3 การตั้งถิ่นฐานและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ในยุคนี้อยู่ในช่วงของการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจ การคมนาคมทางบกเข้าถึงพื้นที่ มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคม ไม่ว่าจะเป็นถนนมาลัยแมนและเส้นทางรถไฟ จากรูปถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2518 จะเห็นได้ว่า มีการพัฒนาถนนคันกันน้ำให้เป็นทางลูกรัง เพื่อเชื่อมโยงกับการพัฒนาถนนรอบนอกพื้นที่ส่งผลให้รถกระบะหรือรถมอเตอร์ไซด์สามารถวิ่งได้ แต่

⁴⁸ สัมภาษณ์ สมชาย นวลสุข,ช่างโยธา 3 เทศบาลตำบลบางปลาหมอ, 28 พฤษภาคม 2546.

เมื่อถึงฤดูน้ำหลากก็ยังคงประสบปัญหาถนนขาดอยู่บ้าง การตั้งบ้านเรือนในช่วงนี้จึงเริ่มกระจายออกมาตามแนวถนนเพิ่มมากขึ้นแต่ยังคงมีจำนวนไม่มากนัก โดยมีการสร้างอาคารขนาดใหญ่ที่เป็นที่สังเกตได้คือ การสร้างโรงเรียนวัดบ้านหมี่ (พ.ศ.2507) อยู่ด้านตะวันตกของถนนคันกันน้ำ อย่างไรก็ตามการขยายตัวของบ้านเรือนตามแนวถนนก็ถูกพัฒนาเรื่อยมา นอกจากนี้หมู่บ้านเล็ก ๆ ที่อยู่บริเวณพื้นที่ที่ริมคลองตลาดแก้ว ทางด้านตะวันตกของพื้นที่ เริ่มมีการขยายตัวเป็นชุมชนที่หนาแน่นมากขึ้น

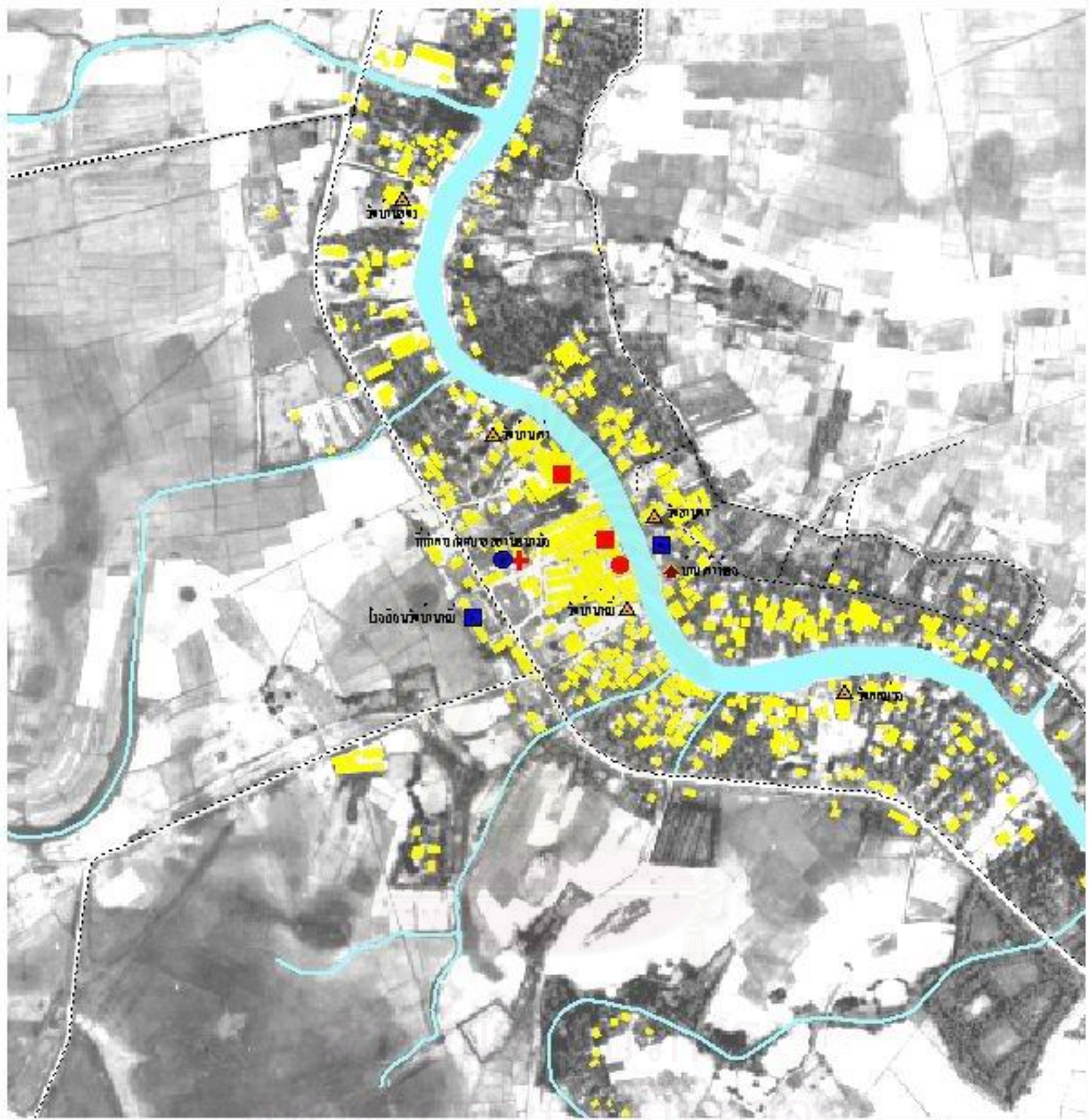
การใช้ประโยชน์ที่ดินในช่วงนี้พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม อยู่บริเวณทางด้านตะวันตกของถนนคันกันน้ำ ส่วนทางด้านตะวันออกของถนน ขนานไปตามแนวแม่น้ำยังคงเป็นพื้นที่พักอาศัย โดยมีตลาดเก่าห้องเป็นย่านพาณิชย์กรรมเพียงแห่งเดียว นอกจากนี้ยังมีการใช้ที่ดินเป็นสถานที่ราชการบริเวณหน้าตลาดเก่าห้องบริเวณที่ติดกับถนนคันกันน้ำ ได้แก่ ที่ทำการเทศบาลและสถานีอนามัยในขณะนั้น (แผนที่ 4.11)

4.1.4.4 การสัญจร

การสัญจรในชุมชนช่วงนี้ เป็นระยะของการสัญจรทางน้ำและทางบก บทบาทของการสัญจรทางบกเข้ามาพร้อมกับถนนลูกรัง ที่พัฒนามาจากถนนคันกันน้ำ ซึ่งอดีตพึ่งพาแต่เพียงเส้นทางน้ำเพื่อการสัญจรไปมาและเพื่อการขนส่งเพียงทางเดียว หันมาใช้เส้นทางรถควาญไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องการขนส่งผลผลิตทางการเกษตร ทั้งนี้เพราะทางรถสะดวกรวดเร็วกว่าทางเรือ สามารถเดินทางติดต่อกับตัวเมืองสุพรรณบุรีและชุมชนใกล้เคียงได้สะดวกรวดเร็วกว่า นอกจากนี้ยังสามารถใช้บริการรถไฟที่มีต้นทางจากกรุงเทพฯ สุดปลายทางที่สถานีสุพรรณบุรี โดยผ่านสถานีต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้ ออกจากสถานีกรุงเทพฯ เวลา 12.00 น ถึง สถานีศรีสำราญ (อำเภอสองพี่น้อง) เวลา 16.29 น. ถึงสถานีหนองผักชี (อำเภอบางปลาม้า) เวลา 16.49 น. ถึงสถานีมะขามล้ม (อำเภอบางปลาม้า) เวลา 16.58 น. สถานีสะแกหมุย่าง (อำเภอบางปลาม้า) เวลา 17.05 น. และสถานีสุพรรณบุรี (อำเภอเมือง) เวลา 17.15 น. การเดินทางด้วยรถไฟใช้เวลาในการเดินทางมากกว่ารถยนต์ถึงเท่าตัว จึงไม่เป็นที่นิยมของประชาชน แต่สำหรับชุมชนเมืองบางปลาม้าในขณะนั้นซึ่งเป็นอำเภอที่ยังไม่ค่อยสะดวกในการเดินทางด้วยรถยนต์ก็จะใช้รถไฟในการขนส่งสินค้า อย่างไรก็ตามก็ดีอำเภอไหนที่มีสถานีรถไฟในพื้นที่ก็นับได้ว่ามีความได้เปรียบในการคมนาคมทางบกในขณะนั้นแล้ว⁴⁹

อย่างไรก็ตามแม้ว่าเส้นทางคมนาคมทางบกทั้งทางรถยนต์และรถไฟจะเริ่มเข้ามามีบทบาทในการติดต่อระหว่างจังหวัดมากขึ้น แต่การคมนาคมทางน้ำก็ยังคงมีอยู่ เนื่องจาก

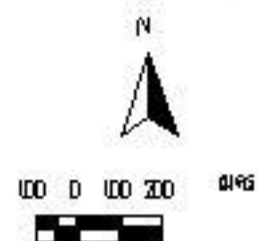
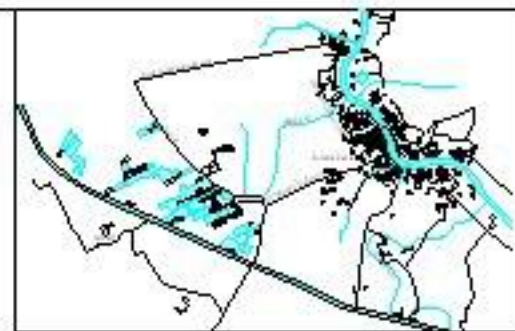
⁴⁹ บุญเสริม เกษมพันธุ์กุล, "การศึกษาผลกระทบที่เกิดจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงลักษณะชุมชนดั้งเดิมของบางลี่", วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการวางแผนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525, หน้า 64.

แผนที่ 4.11 ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ปี พ.ศ. 2518

สัญลักษณ์

	แม่น้ำ / คลอง		ศาลา
	ถนนลูกรัง		โรงเรียน
	บริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐาน		วัด
	สถานีอนามัย		บ้านเก่าของ
	ที่ทำการเทศบาล		โรงเรียน

การคมนาคมทางบกยังไม่สะดวกมากนัก ในช่วงฤดูน้ำท่วมก็ยังคงอาศัยการสัญจรทางน้ำ นอกจากนี้ การขนส่งสินค้าบางประเภทที่ไม่เน่าเสียง่ายหรือไม่ต้องเร่งด่วน ก็ยังมีการขนส่งทางน้ำอยู่บ้าง เช่น ข้าว เป็นต้น

4.1.4.5 ความสัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบ

หลังจากที่มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกเริ่มเข้าสู่พื้นที่ ส่งผลให้การติดต่อกันระหว่างเมืองมีทางเลือกมากขึ้น โดยเฉพาะเมืองสุพรรณบุรี เพราะชาวบ้านในชุมชนสามารถเดินเข้าเมืองสุพรรณบุรีได้สะดวกรวดเร็วขึ้น ชาวบ้านที่จะไปกรุงเทพฯก็สามารถเดินทางไปขึ้นรถโดยสารประจำทางที่ตัวเมืองสุพรรณบุรีแทน โดยใช้ถนนมาลัยแมน(สุพรรณบุรี-กรุงเทพฯสายเก่า) เพราะสะดวกรวดเร็ว ประหยัดเวลามากกว่า

ยุคการคมนาคมทางบกเข้าสู่พื้นที่ ช่วงที่ 2 (พ.ศ.2525-ปัจจุบัน)

4.1.4.1 สภาพทั่วไป

ชุมชนในกลุ่มน้ำท่าจีนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมนำความเปลี่ยนแปลงไปสู่ทุกพื้นที่ และที่นำความเปลี่ยนแปลงมาสู่จังหวัดสุพรรณบุรีและชุมชนเมืองบางปลาอย่างมาก คือ การตัดถนนสายบางบัวทอง-สุพรรณบุรีในปี พ.ศ.2525 ระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร ทั้งนี้โดยเริ่มต้นทางที่อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผ่านอำเภอบางปลาม้าไปยังอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ถนนเส้นนี้ส่งผลให้การคมนาคมระหว่างจังหวัดสุพรรณบุรีกับกรุงเทพฯมีความคล่องตัว สะดวกรวดเร็วมากขึ้น เป็นการเปิดพื้นที่ชุมชนเมืองสุพรรณบุรีและอำเภอใกล้เคียง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยทางหลวงสายมาลัยแมน ซึ่งต้องอ้อมเข้าจังหวัดนครปฐมก่อน จึงค่อยตรงมายังจังหวัดสุพรรณบุรี การพัฒนาเส้นทางคมนาคมดังกล่าว ส่งผลให้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมภายในจังหวัดเชื่อมต่อโครงข่ายเข้าด้วยกัน

ดังนั้น ในปี พ.ศ.2529 จึงมีการตัดถนน เพื่อสร้างเป็นทางหลวงแผ่นดิน ทั้งฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน เกิดเป็นถนนลาดยาง⁵⁰ โดยฝั่งตะวันตกคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 สามารถเชื่อมชุมชนบางปลาม้า(ตลาดเก่าห้อง)นี้ เข้าไปยังตัวเมืองสุพรรณบุรี ด้วยระยะทางเพียง 7 กิโลเมตรเท่านั้น และเชื่อมกับอำเภอบางปลาม้าด้วยระยะทางเพียง 5 กิโลเมตรเท่านั้น สามารถใช้รถยนต์และรถประจำทางเดินทางได้อย่างสะดวก มีเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3318 เชื่อมต่อจากสาย 3351 ไปยังบ้านมะขามล้ม สวนแดง อำเภออู่ทอง

⁵⁰ สัมภาษณ์ ศศิวรรณ ทองผ่อง,หัวหน้างานสถิติแขวงกรมทางจังหวัดสุพรรณบุรี, 12 กันยายน 2546.

ได้โดยสะดวก ส่วนฝั่งตะวันออก คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 การตัดถนนท่วมลุ่มน้ำท่าจีน นำมาซึ่งผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนริมน้ำในลุ่มน้ำท่าจีนเพราะ ทำให้ชุมชนริมน้ำต่าง ๆ ที่เคยเจริญรุ่งเรืองเริ่มซบเซาลง อีกทั้งในปี พ.ศ. 2536 กรมโยธาธิการได้มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำท่าจีน เชื่อมฝั่งตะวันตกกับฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีนเข้าด้วยกันบริเวณ ตลาดบนกับวัดลานคา ชาวบ้านสามารถติดต่อกันระหว่างสองฝั่งแม่น้ำได้โดยการเดินข้ามสะพานหรือใช้รถยนต์วิ่งข้ามไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวก ถนนทางเดินในหมู่บ้านก็ได้รับการพัฒนาจากเทศบาลให้เป็นถนน คสล. ครอบคลุมทุกพื้นที่ ในช่วงนี้เป็นการสิ้นสุดบทบาทของการสัญจรทางน้ำอย่างแท้จริง

ปัจจุบันชุมชนมีศูนย์กลางอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน ศูนย์กลางชุมชน มีตลาด ร้านค้า สถานเอนาพย์ ศาลาประชาคม โรงเรียน โรงเรียนเล็ก และที่อยู่อาศัย ส่วนรอบนอกเป็นที่อยู่อาศัยและวัด

4.1.4.2 บทบาทของชุมชน

บทบาทของตลาดเก่าห้องปัจจุบันไม่ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางด้านการค้าทั้งทางน้ำและทางบกของพื้นที่ดังเช่นอดีตแล้ว จากการสร้างตลาดใหม่ริมถนนแทน ทำให้ตลาดเก่าห้องเป็นเพียงตลาดเล็ก ๆ ที่รองรับชาวบ้านในชุมชนตลาดเก่าห้องกันเองและชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียง ๆ เช่น ชุมชนวัดลานคา ชุมชนบ้านหมี่ ที่เดินทางในระยะใกล้เคียง ๆ เท่านั้น ชาวบ้านในชุมชนยังคงผูกพันกันเช่นเดิม ชาวบ้านที่เคยทำอาชีพเกษตรกรรมก็ยังคงทำมาโดยตลอดแต่ก็มีบางส่วนที่ต้องปรับเปลี่ยนอาชีพให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นแบบเมืองมากขึ้น ตลอดจนค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นจากชาวไร่ ชาวนา ก็เริ่มปรับเปลี่ยนไปทำอาชีพรับจ้างหรือเป็นลูกจ้างชั่วคราวในเทศบาลหรือนอกพื้นที่ ส่วนชาวจีนก็ยังคงทำการค้า ซึ่งเป็นอาชีพที่ตนเองถนัด แต่หลังจากตลาดเก่าห้องซบเซาลง ชาวจีนหลายคนในตลาดก็เลิกทำการค้าหรือค้าขายแต่เพียงเล็กน้อย บวกกับมีอายุมากขึ้น ลูกหลานก็เริ่มเรียนหนังสือสูง จึงออกไปหางานทำนอกพื้นที่ เช่น ในตัวเมืองสุพรรณบุรีหรือกรุงเทพฯ ทำให้ช่วงนี้ห้องแถวเริ่มว่างลงมีคนย้ายออกไปหางานทำต่างพื้นที่มากขึ้น มีเพียงบางร้านเท่านั้นที่ยังคงอยู่มาตั้งแต่สมัยอดีตถึงปัจจุบัน เช่น ร้านตั้งกู่ก๊ว ชายขนมเปียะ ขนมจันอับ ร้านถ่ายรูปส่งาศิลป์ ร้านของชำ เป็นต้น ที่สืบทอดกิจการและค้าขายที่ตลาดเก่าห้องมากกว่า 50 ปี นอกจากนี้ในวันที่มีการจัดตลาดนัดหน้าที่ทำการเทศบาล ก็จะนำสินค้าในร้านของตนหรือทำขนมมาขายที่ตลาดนัด ซึ่งจะสามารถขายของได้บ้าง

ตลาดเก่าห้องปัจจุบันมีร้านค้าน้อยลงมาก ให้บริการเฉพาะคนในชุมชนตลาดเก่าห้องและชุมชนวัดลานคาเท่านั้น การใช้อาคารส่วนใหญ่จะใช้เป็นบ้านพักอาศัยมากกว่า จากการสัมภาษณ์คุณอุดม ทัพไพเราะห์ ทายาทผู้ดูแลตลาดเก่าห้องเล่าให้ฟังว่า แม้ว่าตลาดเก่าห้องจะลด

บทบาททางด้านการค้าลงไปแต่เรือนแถวในตลาด ก็ยังมีคนพักอาศัยอยู่เต็ม ส่วนใหญ่เป็นคนเก่าแก่ที่อยู่กันมานาน อยู่กันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความสุข ไม่คิดจะย้ายออกไปไหนและอีกส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ใหม่ โดยจะคิดค่าเช่าตามจำนวนห้องที่เช่าและพิจารณาว่าเป็นผู้ที่อยู่มานานแล้วหรือผู้ที่อยู่ใหม่ โดยคิดค่าเช่าเดือนละประมาณ 200 -1,000 บาท

ชาวบ้านที่ทำเกษตรกรรมอยู่รอบ ๆ ไม่นำผลผลิตมาขายที่ตลาดเก่าห้องแล้ว เพราะโรงสีนายทองดี ก็เลิกกิจการลงไป การขนส่งทางน้ำก็ไม่ได้ใช้เหมือนสมัยก่อน อีกทั้งมีพ่อค้าคนกลางขับรถเข้าไปซื้อผลผลิตถึงที่นาหรือที่ไร่ หรือชาวบ้านก็จะนำผลผลิตของตนเองออกไปขายยังโรงสีที่ให้ราคาดีหรือมีความสัมพันธ์ส่วนตัวต่อกัน ส่วนกิจวัตรประจำวันที่เคยต้องไปตลาดเก่าห้องเพื่อซื้อของใช้อาหารสด ก็ไม่มีความจำเป็นต้องไป ด้วยเหตุผลที่ว่า ปัจจุบันมีรถเมล์ มาขายกับข้าว อาหารสดถึงหน้าประตูบ้าน และมีตลาดนัดที่หน้าเทศบาลอาทิตย์ละ 2 วัน คือวัน เสาร์ และวันอังคาร ซึ่งชาวบ้านชอบซื้อของแบบนี้เพราะเห็นว่าสด และราคาถูก เมื่อซื้อแล้วก็จะเก็บใส่ตู้เย็นไว้ได้หลายวัน ก็ไม่จำเป็นต้องมาที่ตลาดเก่าห้อง ส่วนของใช้ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเข้าไปซื้อในเมืองสุพรรณบุรี โดยเฉพาะห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ เช่น เทสโก้โลตัส สุพรรณพลาซ่า นาซามอลล์ ห้างเอเชีย บิ๊กเฮง เป็นต้น เพราะมีความคิดว่า การได้ไปห้างสรรพสินค้าเหล่านี้เหมือนได้ไปเที่ยวไปพักผ่อนและได้สินค้าครบตามที่ต้องการ

ปัจจุบันชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)มีการพัฒนาทางด้านกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นอาคารบ้านเรือน ถนนหนทาง แต่มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจในอัตราที่ลดลง ห้องแถวที่ตลาดเก่าห้องก็ยังมีคนเช่าอยู่เต็ม ทั้งคนที่อยู่เก่าและคนที่อยู่ใหม่ ถึงแม้ว่าตลาดเก่าห้องไม่ได้ทำหน้าที่เป็นที่แลกเปลี่ยนสินค้าเหมือนเช่นเดิม มีบทบาทเป็นที่อยู่อาศัยมากขึ้น แต่ตลาดเก่าห้องก็ยังทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของชุมชนและเป็นศูนย์กลางให้คนในชุมชนมาใช้พื้นที่หน้าตลาดทำกิจกรรมและประเพณีต่าง ๆ ร่วมกัน เนื่องจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นเทศกาล งานประเพณีงานมหรสพต่าง ๆ ตลาดเก่าห้องจึงเป็นที่รองรับของกิจกรรมเหล่านี้แทนที่บทบาททางด้านการค้า(แผนที่ 4.12)

4.1.4.3 การตั้งถิ่นฐานและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากรูปถ่ายทางอากาศปี พ.ศ.2536 จะเห็นได้ว่าการลาดยางถนนคันกันน้ำเดิมให้เป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 ส่งผลให้ การตั้งถิ่นฐานเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบการคมนาคมทางถนน มีความชัดเจนมากขึ้น มีการสร้างตลาดใหม่ เพื่อเป็นย่านการค้าใหม่บริเวณหน้าที่ทำการเทศบาล แทนที่ตลาดเก่าห้องที่กลายเป็นตลาดที่ไกลเกินไปไม่สะดวกเพราะไม่สามารถนำรถเข้าไปได้ ส่วนชุมชนริมน้ำเป็นชุมชนเก่าที่ยังคงลักษณะเดิมอยู่ โดยลดบทบาทของย่านการค้าริมน้ำลงไป นอกจากนี้ในพื้นที่ทางด้านตะวันตกที่เคยเป็นนาข้าว เมื่อมีถนนสายโรงสี

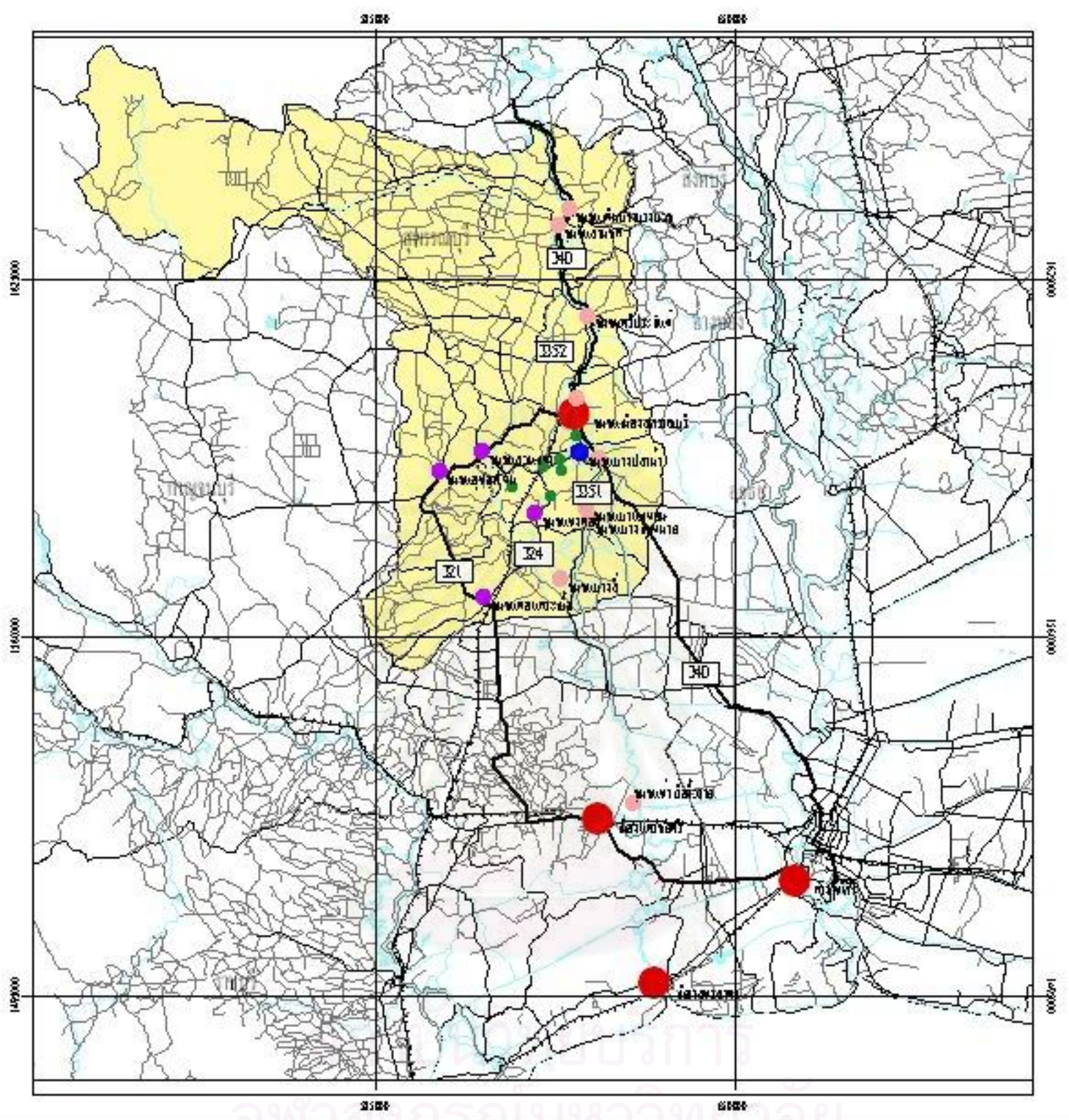
ตัดผ่าน เชื่อมระหว่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3318 เข้ากับถนนสายบ้านโพธิ์ศรี ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่นาเพิ่ม ในลักษณะของที่พักอาศัยแบบง่าย ๆ เพื่อเป็นที่พักผ่อนหรือนอนเฝ้าเครื่องสูบน้ำในนา หรือการสร้างเป็นคอกปศุสัตว์ เช่น โรงเลี้ยงปลา โรงเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงมีการสร้างโรงสีกลางพื้นที่นาอีกด้วย และจากรูปถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2541 การตั้งถิ่นฐานยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก การขยายตัวของอาคารบ้านเรือนที่เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2525 จนถึงปัจจุบัน จึงมีลักษณะของการปลูกสร้างอาคารสมัยใหม่ตามเส้นทางบมากกว่าเส้นทางน้ำ ซึ่งจากการสำรวจสิ่งปลูกสร้างตามแนวแม่น้ำ มีลักษณะของอาคารไม้ที่ปลูกสร้างมานานกว่า 60 ปี ส่วนพื้นที่ที่ติดกับถนน ลักษณะอาคารจะเป็นอาคารสมัยใหม่หรือมีลักษณะของความคงทนสูง รูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่เกิดขึ้นจึงมีการปรับเปลี่ยนและขยายตัวไปตามแนวถนนมากขึ้น (แผนที่ 4.13)

ลักษณะอาคารบ้านเรือนและทิศทางการวางอาคาร พบว่าอาคารที่เป็นเรือนค้าขายพื้นถิ่นของชาวจีนและศาลเจ้ายังคงอยู่ในลักษณะเดิมเพียงแต่ด้านที่ติดแม่น้ำ ซึ่งเคยเรียกว่า “หน้าตลาด” เปลี่ยนเป็น “หลังตลาด” แทน รวมถึงบ้านเรือนของชาวไทยและไทยพวนที่อยู่อาศัยตั้งแต่ยุคแรก ๆ ก็ยังคงอยู่ในรูปแบบเดิม การวางตัวเรือน คดีความเชื่อก็ยังคงเป็นแบบเดิม เพียงแต่ซ่อมแซมให้เป็นวัสดุที่แข็งแรงมากขึ้นและปรับปรุงต่อเติมให้สามารถตอบสนองกับสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ ๆ และเชื่อมต่อกับทางสัญจรในหมู่บ้านให้ออกไปที่ถนนได้ ส่วนบ้านเรือนที่เกิดขึ้นใหม่ จะเป็นตึกโครงสร้างเหล็กขาปูน ปลูกติดกับพื้นดินไม่ยกพื้น หันหลังให้แม่น้ำหันหน้าเข้าหาถนนแทน แม้กระทั่งอาคารภายในวัด ที่สร้างขึ้นมาใหม่ ก็หันหลังให้แม่น้ำหันหน้าเข้าหาถนนแทนเช่นเดียวกัน

โดยสรุป การใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนส่วนใหญ่เพื่อการเกษตรกรรมและพักอาศัย มีการขยายตัวของการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำเป็นคอกปศุสัตว์มากขึ้นและเริ่มถอยออกไปอยู่ใกล้คลองชลประทานมากขึ้น จากการสัมภาษณ์พบว่า การที่ฟาร์มเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ต้องขยายตัวออกไปก็เนื่องจากหลังจากที่มีโรงสีข้าวเข้ามาตั้งกลางพื้นที่เกษตรกรรมส่งผลให้มีฝุ่นละอองมาก ทำให้เปิด ไก่ ได้รับผลกระทบจึงต้องถอยห่างโรงสีออกไปอีก ส่วนการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรมนั้นยังคงเป็นตลาดท่ารถและตลาดเก้าห้องแต่ไม่ได้เป็นย่านพาณิชย์กรรมขนาดใหญ่เหมือนสมัยก่อนอีกแล้ว การใช้ที่ดินเพื่อเป็นสถานที่ราชการและศาสนสถานยังคงเหมือนเดิมไม่มีเปลี่ยนแปลง

4.1.4.4 การสัญจร

ชุมชนเมืองบางปลาหมอ(ตลาดเก้าห้อง)เริ่มมีท่ารถมาพร้อมกับถนนลาดยาง คือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 เป็นแกนหลักของชุมชน มีท่ารถโดยสารประจำทาง อยู่บริเวณ

แผนที่ 4.12 บทบาทของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน ช่วงพ.ศ.2525-ปัจจุบัน

สัญลักษณ์

- คลอง/แม่น้ำ
- ทางรถไฟ
- เขตเทศบาล
- ทางหลวงแผ่นดิน
- เมืองเก่า
- ชุมชนเมืองเก่า
- ชุมชนเมืองเก่า โคกเก่า ชุมชนสวนแดง ชุมชนอู่ทองใหม่ ชุมชนทุ่งคา ชุมชนคลองมะกอก ปิ่นคัน
- ชุมชนในทิศอื่น สวน บ้านป่าศรีโพธิ์จระเข้ บ้านยอด บ้านเสด็จ มะขามเทศ ปิ่นคัน
- ชุมชนมีบทบาทปิ่นคันจำเริญชัย ชาวบ้านจืดสีดาชกชุมชนเมืองเก่าที่เจริญ คับคั่งขึ้น

0 500 1000 1500 2000

ตลาดท่ารถ ได้แก่ สายสุพรรณบุรี-เก้าห้อง นอกจากนี้ยังสามารถใช้บริการรถโดยสารประจำทางสายสุพรรณบุรี-บางสาม ที่วิ่งผ่านชุมชนได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งเมื่อเข้าถึงตัวเมืองสุพรรณบุรีจะมีโครงข่ายการคมนาคมที่เชื่อมโยงระหว่างภาคได้อย่างสะดวก สำหรับการสัญจรทางน้ำ ในปัจจุบันได้ลดบทบาทลงไปมาก เหลือเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ตามสภาพภูมิศาสตร์เท่านั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้รถยนต์หรือรถประจำทางในการสัญจรไปมา ทางเดินเท้าในหมู่บ้านก็เปลี่ยนเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหมด รถยนต์สามารถเข้าถึงบ้านได้อย่างสะดวก

4.1.4.5 ความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่โดยรอบ

จากการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกที่เข้าถึงพื้นที่ชุมชน ทำให้การสัญจรทางบกมีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น ส่งผลให้บทบาทด้านการค้าและการสัญจรทางแม่น้ำลำคลองลดบทบาทลง ความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่โดยรอบที่เคยมีมาตั้งแต่ในอดีต ที่ชาวบ้านใช้ตลาดเก้าห้อง เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยนกระจายผลผลิตทางการเกษตร ออกไปนอกพื้นที่และการเปลี่ยนถ่ายการสัญจร มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยชาวบ้านสามารถไปซื้อหรือขายสินค้าในพื้นที่ที่ไกลออกไปได้สะดวกรวดเร็วกว่าการเดินทางมาที่ตลาดเก้าห้องเพียงแห่งเดียวดังเช่นอดีต ปัจจุบันความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่ที่อยู่ห่างไกล สามารถทำได้สะดวกรวดเร็วกว่าแต่เป็นไปในลักษณะของการที่ชาวบ้านเดินทางเข้าไปหาแหล่งงานหรือเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น สำหรับความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่โดยรอบในระยะใกล้ ยังคงติดต่อกันด้วยกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และการเดินทางเข้ามาใช้บริการทางด้านสาธารณสุขที่อยู่ในชุมชนเนื่องจากภายในบริเวณชุมชนเป็นที่ตั้งของที่ทำการเทศบาล สถานีอนามัย โรงเรียน ห้องสมุดประชาชน ศาลาประชาคม และตลาด เป็นต้น

และจากการที่อาคารประเภทเรือนค้าขายพื้นถิ่นยังคงความสมบูรณ์ของรูปแบบสถาปัตยกรรมเอาไว้ได้เป็นอย่างดี จึงมีผู้คนจากต่างถิ่นโดยเฉพาะนักเรียน นักศึกษาและนักวิชาการที่สนใจทางด้านสถาปัตยกรรม วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมชุมชนอยู่เสมอ นอกจากนี้บริเวณตลาดเก้าห้องยังเป็นสถานที่ที่นิยมใช้ในการถ่ายทำละครหรือภาพยนตร์อยู่เสมอเช่นกัน

4.2 สรุปปัจจัยที่ทำให้ชุมชนลดบทบาทของการเป็นศูนย์กลางของพื้นที่เกษตรกรรมเดิม

จากการศึกษาพัฒนาการของชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก้าห้อง) ตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน(พ.ศ. 2547) ทั้ง 4 ช่วงเวลาดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนมีผลมาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกชุมชน ปัจจัยภายในได้แก่ การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ

การยอมรับกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตต่าง ๆ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายจากภาครัฐ การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมทางบก สาเหตุดังกล่าวได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชนโดยตรง ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและลดบทบาทลงไปจากเดิม

ในช่วงที่ 1 เริ่มต้นการตั้งถิ่นฐาน (ก่อนกรุงรัตนโกสินทร์-พ.ศ.2398) ชุมชนเกิดขึ้นจากการอพยพของกลุ่มคนเชื้อชาติต่าง ๆ ได้แก่ ลาวพวน จีน มารวมกลุ่มกับคนไทยอยู่รวมกันบริเวณนี้ เนื่องจากปัจจัยทางด้านกายภาพที่เหมาะสมของพื้นที่ คือ ความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำท่าจีนและวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ต้องอาศัยน้ำไปในการดำรงชีวิต การตั้งบ้านเรือนจึงอยู่บริเวณริมน้ำ โดยอาศัยอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน มีบ้านเก่าห้องเป็นศูนย์กลางการปกครองระดับหมู่บ้าน ทำหน้าที่เก็บภาษีให้รัฐ ซึ่งเป็นไปตามระบบการปกครองสมัยนั้นที่อยู่ภายใต้ระบบไพร่ ทาส และมีศูนย์กลางอำนาจที่กรุงเทพฯ

ช่วงที่ 2 เริ่มต้นระบบการค้าริมน้ำ(พ.ศ.2398-พ.ศ.2467) การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากการผลิตเพื่อกินเองไปสู่การผลิตเพื่อค้า การส่งเสริมจากภาครัฐด้วยการพัฒนาระบบชลประทาน การขุดคลองต่าง ๆ และการเลิกทาส ทำให้พื้นที่ชุมชนและพื้นที่เกษตรเริ่มมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ทำให้ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ปรากฏภาพของชุมชนทางการค้าริมน้ำเกิดขึ้นอย่างมาก ซึ่งแต่ละชุมชนก็ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งสิ้น โดยจุดกำเนิดของชุมชนเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของแหล่งที่ตั้งกับสภาพแวดล้อม คือ

- การคมนาคมขนส่งทางน้ำ
- ความเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางน้ำและทางบก
- การรวมตัวของประชาชนในบริเวณใกล้เคียง
- ความแตกต่างและหลากหลายของผลผลิตในชุมชนที่นำมาแลกเปลี่ยนกัน

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำไปสู่การเพิ่มบทบาททางด้านการค้าบริเวณย่านเรือนแพหน้าบ้านเก่าห้องด้วย เนื่องจากเป็นจุดที่ผู้คนในทีตอนเดินทางมาซื้อสินค้า โครงสร้างภายในของชุมชนในช่วงนี้ประกอบไปด้วย ชุมชน วัด โรงเรียนวัดลานคา บ้านเก่าห้องและย่านเรือนแพ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงนี้จะมีปัจจัยภายนอกหลายประการที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน แต่ก็ทำให้ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในพื้นที่มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น จากการนำผลผลิตมาแลกเปลี่ยนกันนั่นเอง

ในช่วงที่ 3 ช่วงความเจริญรุ่งเรืองของระบบการค้าริมน้ำ (พ.ศ.2467-พ.ศ.2500) เนื่องจากการเจริญเติบโตของย่านเรือนแพริมน้ำ และความต้องการของชาวบ้านในการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกันมากขึ้น นำไปสู่การค้าในรูปแบบตลาดบกริมน้ำหรือการสร้าง“ตลาดเก่าห้อง”นั่นเอง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้บริเวณนี้เป็นศูนย์กลางของพื้นที่เกษตรกรรม ก็เนื่องจาก

1.) สภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นโค้งแม่น้ำและเป็นจุดรวมของคลองธรรมชาติสายต่าง ๆ ซึ่งเป็นเส้นทางการสัญจรในอดีต ได้แก่ คลองบ้านสุตร คลองบ้านเก่า คลองบ้านหมี่ มาบรรจบกันบริเวณพื้นที่ชุมชน นอกจากนี้ยังปรากฏเส้นทางเกวียนต่างๆ ที่เป็นทางสัญจรในอดีตต่างพุ่งมาตรงมาที่ชุมชน

2.) ที่ตั้งของตลาดเก่าห้องอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ราบ ส่งผลให้การขนส่งทางบกด้วยเกวียนก็เป็นเส้นทางการคมนาคมที่สะดวก ซึ่งการขนส่งด้วยเกวียนนั้นแม้ว่าจะเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่ราบ แต่มีข้อจำกัดคือไม่เหมาะสมกับการขนส่งระยะทางไกล ๆ หรือสินค้าจำนวนมากที่มีน้ำหนักเยอะ เช่น ข้าวเปลือก ซึ่งเป็นผลผลิตหลักของพื้นที่ในขณะนั้น ดังนั้นการกระจายผลผลิตจึงจำเป็นต้องมาเปลี่ยนรูปแบบการเดินทาง (mode) จากเกวียนเป็นเรือ ซึ่งเส้นทางการคมนาคมทางน้ำเป็นเส้นทางที่สะดวกที่สุดในขณะนั้นเหมาะสำหรับการขนส่งระยะไกล ๆ และสินค้าน้ำหนักมาก สามารถเชื่อมต่อระหว่างชุมชนอื่นๆ ได้อย่างสะดวก ดังนั้นตลาดเก่าห้องจึงอยู่ในทำเลที่ได้เปรียบ ที่ชาวบ้านใช้เป็นศูนย์กลางที่นำผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่กระจายออกไปนอกพื้นที่และรับเอาสินค้าจากพื้นที่กระจายเข้าไปยังชุมชนต่างๆ ที่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน

3.) ระยะทาง เป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้ตลาดเก่าห้องเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ด้วยเช่นกัน เนื่องจากชุมชน อยู่ใกล้กับศูนย์กลางใหญ่ คือ ตลาดเมืองสุพรรณบุรี การอยู่ใกล้เมืองใหญ่มีผลให้ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ทางทิศใต้ ใช้เก่าห้องเป็นจุดขนถ่ายสินค้าที่เนาเสียง่าย เช่น ของกินจากกรุงเทพฯ เช่น ปลาทุ ปลาทะเล อาหารสด ที่จะนำเข้าไปขายในเมืองสุพรรณบุรี โดยเปลี่ยนจากเรือเป็นเกวียนเพื่อประหยัดเวลาและค่าขนส่งกว่าการทวนกระแสน้ำขึ้นไป ส่งให้เก่าห้องเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้าที่สำคัญ

นอกจากนี้ระยะทางของชุมชนเก่าห้องยังเป็นจุดกึ่งกลางของเส้นทางการเดินเรือ คือในอดีตการเดินทางไปกรุงเทพฯ ใช้เวลาในการเดินทางมากกว่า 2 วัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการแวะพักระหว่างการเดินทาง ตลาดเก่าห้องมีตำแหน่งที่เหมาะสมอยู่ในระยะที่ต้องพักการเดินทางพอดีและเหตุผลอีกประการที่ทำให้เรือต่าง ๆ ที่จะเดินทางไปกรุงเทพฯ เลือกพักการเดินทางบริเวณนี้ ก็เนื่องมาจากตลาดเก่าห้องเป็นชุมชนใหญ่ มีหอดูโจร แสดงให้เห็นถึงชุมชนที่เข้มแข็ง การพักค้างคืนในชุมชนที่มีผู้คนอาศัยอยู่มากจะทำให้ปลอดภัยจากปัญหาเรื่องโจรผู้ร้ายในสมัยนั้นได้อีกด้วย

4.) กิจกรรมในพื้นที่ โดยเกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่หลากหลายส่งเสริมให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น เช่น โรงสีข้าว ฉางรับซื้อข้าวเปลือก ร้านค้า ท่าเรือ และโรงเลื่อย ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถรองรับกิจกรรมทางด้านการเกษตรได้เป็นอย่างดี

จากปัจจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าชุมชนเป็นศูนย์กลางของพื้นที่เกษตรกรรมอย่างแท้จริง และเมื่อมีผู้คนต่าง ๆ มาใช้พื้นที่มากขึ้น จึงเกิดท่าเรือเมลิโดยसारบริเวณตลาดเก่าห้อง ซึ่งผู้คนที่ต้องการ

เดินทางไปกรุงเทพฯหรือไปชุมชนใกล้เคียง ๗ ต้องมาลงเรือที่ตลาดเก่าห้อง จากลักษณะดังกล่าวยิ่งส่งเสริมให้ตลาดเก่าห้องซึ่งอยู่ในทำเลของการเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างชุมชนริมน้ำกับชุมชนในที่ดอน มีบทบาทเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนผลผลิตทางการเกษตรและศูนย์กลางของการสัญจร ส่วนความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ซึ่งนอกจากจะมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันในฐานะของการเป็นเพื่อนบ้าน ญาติมิตร และความเป็นเชื้อชาติเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ชุมชนเสมือนกับมีการแบ่งหน้าที่กันภายในชุมชน คือ ไทยพวน ทำหน้าที่เป็นผู้ผลิต ได้แก่ ผลผลิตทางการเกษตร คนจีน รับผิดชอบด้านการค้าขาย ก็ทำหน้าที่ขาย กระจายผลผลิตภายในชุมชนออกไปนอกพื้นที่และรับผลผลิตจากนอกพื้นที่เข้ามาในชุมชนและกระจายออกไปสู่ชุมชนต่างๆ ที่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน

จากการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้ง 3 ช่วงเวลา พบว่าเป็นรูปแบบพัฒนาการที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลักษณะพัฒนาการของเมือง เพื่อตอบสนองกับรูปแบบกิจกรรมภายในชุมชน เกิดตลาดกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน เพื่อตอบสนองกับความต้องการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงจากรากฐานดั้งเดิมของชุมชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้น ลักษณะทางกายภาพการดำเนินชีวิตวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน จึงไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ขัดแย้งกับชีวิตดั้งเดิมของชุมชน แต่เป็นการทำให้กลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ในพื้นที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน โดยกลุ่มไทยพวนทำหน้าที่ผลิตและกลุ่มคนจีนทำหน้าที่กระจายผลผลิต เป็นต้น

ซึ่งแตกต่างจากพัฒนาการของชุมชนในช่วงที่ 4 (พ.ศ.2500-ปัจจุบัน) ที่เกิดจากอิทธิพลของการคมนาคมที่ตัดผ่านพื้นที่ชุมชนและพื้นที่โดยรอบ โดยเส้นทางสำคัญคือถนนสาย 321 (มาลัยแมน)ในปี พ.ศ.2494 ทำให้ชุมชนที่อยู่ด้านเหนือของเก่าห้องเลือกเปลี่ยนเส้นทางสัญจรที่เมืองสุพรรณบุรีแทน โดยมีทางรถไฟและรถยนต์ให้เลือกใช้บริการ ส่วนชุมชนทางด้านใต้ก็ใช้ศูนย์กลางที่ชุมชนบางลี่ ส่งผลให้การเดินทางของผู้คนและสินค้าไม่ต้องผ่านชุมชนบางปลาม้า(ตลาดเก่าห้อง)แล้ว นอกจากนี้การพัฒนาถนนคั่นกันน้ำให้เป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351ซึ่งเป็นเส้นทางที่ตัดผ่านชุมชนเชื่อมโยงกับถนนสาย 340 (สุพรรณบุรี-บางบัวทอง) ทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเชื่อมโยงของระบบทำถนน ทำให้กิจกรรมทางการเกษตรที่ต้องอาศัยตลาดเก่าห้องเป็นศูนย์กลางเริ่มเปลี่ยนแปลงไป การขนถ่ายผลผลิตทางการเกษตรไม่ว่าจะจำนวนมากเท่าไร สามารถใช้รถยนต์ขนจากแปลงนาไปสู่แหล่งแปรรูปได้อย่างสะดวกรวดเร็วมากขึ้นและการเกิดโรงสีข้าวใหม่ ๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบกระจายอยู่ทั่วไป ทำให้การขายข้าวของชาวบ้านไม่ต้องขนสินค้าไปขายถึงโรงสีแทนนครชัยศรีหรือกรุงเทพฯดังเช่นในอดีต การสัญจรอาศัยเส้นทางถนนเข้าถึงพื้นที่ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ปัจจุบันจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีโครงข่ายการคมนาคมที่สมบูรณ์ในระดับประเทศ สำหรับการซื้อสินค้าสามารถไปใช้บริการจาก

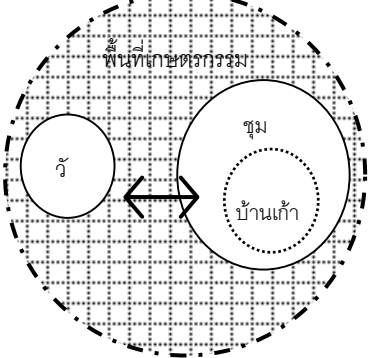

ศูนย์กลางใหม่ริมถนนที่มีขนาดใหญ่กว่าหรือใกล้เคียงกันได้ นอกจากนี้ท่าเรือเมล์ก็เลิกกิจการไปเมื่อมีรถยนต์เข้ามาแทนที่ จึงส่งผลให้กิจกรรมทางการค้าภายในชุมชนลดบทบาทลง กิจกรรมภายในที่รองรับกับการเกษตรเลิกกิจการไป ทั้งโรงสี ท่าเรือ ร้านค้าต่าง ๆ รูปแบบวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ชุมชนสูญเสียความเป็นศูนย์กลางของพื้นที่เกษตรกรรมลงไป

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารูปแบบของชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) มีการเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยดังกล่าว แต่ก็ไม่ได้เกิดขึ้นกับทุกพื้นที่ของชุมชน เพราะบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานมาแต่ดั้งเดิมก็ยังคงรูปแบบของอาคารบ้านเรือนแบบเก่า พื้นที่เกษตรกรรม ลักษณะกลุ่มสังคมเดียวกัน ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อในเรื่องเดียวกัน ก็ยังทำให้ชุมชนยังคงรักษาเอกลักษณ์ไว้ได้ ดังนั้นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เหลืออยู่ต่างยังทำหน้าที่ให้ชุมชนยังคงอยู่ได้ การรักษาความสมดุลขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่ยังคงเหลืออยู่ตลอดจนควบคุมการพัฒนาที่จะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกับวิถีชีวิตของชุมชน จะช่วยให้ชุมชนยังคงอยู่อย่างมีเอกลักษณ์สืบไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.1 สรุปปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนในแต่ละช่วงเวลา

ช่วงเวลา	ปัจจัย	ความเปลี่ยนแปลง
<p>ระยะที่ 1 เริ่มต้นการตั้งถิ่นฐาน อดีต - พ.ศ. 2398</p> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มและความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำและลำคลอง 2. ทรัพยากรที่เป็นพื้นที่ป่า 3. การอพยพของลาวพวนมาจากเวียงจันทน์ 4. การคมนาคมทางน้ำด้วยเรือเป็นพาหนะหลัก 5. ประเพณีและวัฒนธรรมที่ผูกพันกับพุทธศาสนา 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เกิดการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ เป็นกลุ่มหมู่บ้าน 2. ทำให้เกิดรูปแบบวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติ เกิดการถางป่าเพื่อทำเป็นพื้นที่นา 3. ชุมชนหนาแน่นขึ้นมีการเลือกผู้นำกลุ่มหัวหน้าหมู่บ้าน 4. แม่น้ำเป็นแกนหลักในการสัญจรของชุมชน รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานยืดยาวไปกับแนวแม่น้ำ 5. วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน
<p>ระยะที่ 2 เริ่มต้นระบบการค้าริมน้ำ พ.ศ. 2398-พ.ศ.2467</p> <p>แผนที่ลักษณะภูมิประเทศ ปี พ.ศ.2460</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเปิดการค้าเสรี 2. การเจริญเติบโตทางการคมนาคมในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนตอนล่าง 3. นโยบายส่งเสริมการปลูกข้าวด้วย การพัฒนาระบบชลประทานและการเลิกทาส 4. คนเชื้อสายจีนเข้ามาทำการค้าในพื้นที่ 5. รูปแบบการค้าข้าวที่ต้องอาศัยพ่อค้าคนกลาง 6. ความเชื่อในเรื่องผีบ้านผีเมืองของคนลาวพวน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เกิดการผลิตเพื่อการค้า 2. บริเวณลุ่มน้ำท่าจีนตอนบนยังคงเป็นเมืองปิดอาศัยการสัญจรทางน้ำเพียงอย่างเดียว 3. เกิดการขยายตัวของชุมชนทางด้านตะวันตกของแม่น้ำมากขึ้น 4. เกิดย่านการค้าริมน้ำในลักษณะของเรือนแพและตลาดชั่วคราว 5. ทำให้ย่านการค้าริมน้ำเริ่มเป็นที่แลกเปลี่ยนสินค้าและผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงข้าวเปลือกด้วย 6. การหันบ้านเรือนและทิศทางขั้วเกิดรูปแบบที่สอดคล้องกัน

ที่มา : การวิเคราะห์ (ผู้วิจัย,2546)

ตารางที่ 4.1 สรุปปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนในแต่ละช่วงเวลา (ต่อ)

ช่วงเวลา	ปัจจัย	ความเปลี่ยนแปลง
<p>ระยะที่ 3 ความเจริญรุ่งเรืองของระบบการค้าริมน้ำ พ.ศ.2467-พ.ศ.2500</p> <p>รูปถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ.2495</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเกิดย่านการค้าในรูป “ตลาด” 2. ปัญหาโจรผู้ร้าย 3. การสัญจรทางน้ำที่สะดวกที่สุด 4. การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ 5. สภาพชุมชนที่เป็นจุดชุมทางระหว่างทางบกกับทางน้ำ 6. การคงความสำคัญของกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งผลให้ดึงดูดผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานและใช้บริการในพื้นที่มากขึ้น 2. มีการขยายตัวของชุมชนรวมเป็นกลุ่มมากขึ้นเพื่อความปลอดภัย 3. ตลาดเก่าห้องเป็นจุดพักการเดินทางและการขนถ่ายสินค้า 4. เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ การค้า โรงสีข้าว และโรงเลื่อย 5. ทำให้มีการพัฒนาลักษณะที่พักอาศัยให้มั่นคงแข็งแรง 6. วัดยังคงความสำคัญกับชุมชนไว้ได้
<p>ระยะที่ 4 การคมนาคมทางบกเข้าสู่พื้นที่ ช่วงที่ 1 พ.ศ.2500-พ.ศ.2525</p> <p>รูปถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ.2518</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเข้าถึงของถนนลูกรัง และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการขนส่ง 2. แผนพัฒนาโครงข่ายคมนาคมในลุ่มน้ำท่าจีน 3. การเข้าถึงของถนนสายข้างเคียง 4. การเกิดหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ 5. ความศรัทธา ในพระพุทธรักษาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ถนนกลายเป็นแกนการเดินทางในชุมชน 2. บ้านเรือนหันเข้าหาทางเดินเท้า 3. เกิดการขยายตัวของชุมชนทางด้านตะวันตกมากขึ้น 4. เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการและการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน 5. ทำให้กิจกรรมประเพณียังคงอยู่ได้

ที่มา : การวิเคราะห์ (ผู้วิจัย,2546)

ตารางที่ 4.1 สรุปปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนในแต่ละช่วงเวลา (ต่อ)

ช่วงเวลา	ปัจจัย	ความเปลี่ยนแปลง
<p>ระยะที่4 การคมนาคมทางบกเข้าสู่พื้นที่ช่วงที่2 พ.ศ.2525-ปัจจุบัน</p> <p>รูปถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ.2541</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบก 2. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการหาเลี้ยงชีพ 3. การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำท่าจีน 4. วิถีชีวิตที่ตัดขาดจากแม่น้ำลำคลอง 5. การรับเอารูปแบบวิถีชีวิตแบบชาวบก 6. ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความผูกพันกันในตัวของชุมชนเอง 7. การเจริญเติบโตของชุมชนริมถนนใกล้เคียง เช่น เมืองสุพรรณ เมืองบางปลาหมอ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เกิดการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการสัญจรและการขนส่งจากทางน้ำสู่ทางบก 2. คนมีการศึกษาดีขึ้นและการคมนาคมสะดวกทำให้เกิดการทำงานนอกชุมชน 3. สิ้นสุดบทบาทการสัญจรทางน้ำ 4. ขาดการดูแลเอาใจใส่แม่น้ำ 5. การเปลี่ยนแปลงอาคารบ้านเรือน เรือนแพหายไป และเกิดอาคารคอนกรีตที่ขัดแย้ง 6. ทำให้วัดและกิจกรรมประเพณียังคงรักษาเอาไว้ได้ 7. ทำให้การทำกิจกรรมทางการค้าเคลื่อนไปสู่พื้นที่ที่มีความเจริญและสินค้าหลากหลายกว่า

ที่มา : การวิเคราะห์ (ผู้วิจัย , 2546)

4.3 สรุป

ชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)เป็นชุมชนที่เกิดจากกลุ่มของผู้อพยพที่เป็นคนเชื้อสายลาวพวนและคนจีนมาอาศัยอยู่ร่วมกัน ต่างกลุ่มต่างทำอาชีพที่ตนเองถนัด ได้แก่ คนจีนทำการค้าขายและคนลาวทำการเกษตรกรรม มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์ของทั้งสองกลุ่ม หลังจากที่มีการเปิดการค้าเสรี เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อค้าขาย ส่งผลให้พื้นที่บริเวณชุมชนเริ่มหนาแน่นมากขึ้น ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์เหมาะสมคือเป็นชุมชนทางที่เชื่อมระหว่างพื้นที่บกและพื้นที่ริมน้ำ ทำให้มีการสร้างตลาดเก่าห้องในเวลาต่อมา ส่งผลให้ชุมชนมีบทบาททางการค้า เป็นทั้งจุดเปลี่ยนถ่ายผลผลิตทางการเกษตรและการสัญจรของชาวบ้าน ซึ่งเห็นได้จากกิจกรรมการใช้ที่ดินในช่วงยุครุ่งเรืองของระบบการค้าริมน้ำที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เกาะตัวอยู่ริมแม่น้ำทั้งสิ้น ได้แก่ ตลาด โรงเลื่อย โรงสี เป็นต้น

ต่อมาในช่วง พ.ศ.2500 – พ.ศ.2525 ซึ่งเป็นช่วงของการพัฒนาทางด้านคมนาคมทางบกเริ่มเข้าสู่พื้นที่ ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปแบบการสัญจรและการใช้ที่ดินที่เริ่มขยายตัวออกมาตามแนวถนน และการเข้ามาตั้งสถานที่ราชการต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น ที่ทำการเทศบาล สถานีอนามัย ก็ส่งผลให้ชุมชนมีบทบาททางการปกครองเพิ่มขึ้น กิจกรรมทางด้านการค้าลดบทบาทลง บริษัทที่เปิดบริการเดินเรือเริ่มปิดกิจการลง เมื่อมีการพัฒนาถนนสาย 3351 และสาย 340 ซึ่งเป็นเส้นทางที่ขนานไปกับแม่น้ำท่าจีนทั้งทางด้านตะวันตกและตะวันออก และการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำท่าจีนในพื้นที่ชุมชน ในปี พ.ศ.2536 ถือว่าเป็นจุดที่การสัญจรทางน้ำเริ่มหมดไปอย่างสิ้นเชิง เข้าสู่การพึ่งพาการคมนาคมทางบก บทบาทของชุมชนจึงเปลี่ยนแปลงจากชุมชนทางการค้าไปเป็นชุมชนพักอาศัยเป็นหลัก การพัฒนาทางด้านคมนาคมนี้เองเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อบทบาทการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของพื้นที่เกษตรกรรม

โครงสร้างและเอกลักษณ์ของชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก่าห้อง)

จากการศึกษาสภาพทั่วไป ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของชุมชน รวมถึงปัจจัย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)นั้น เป็นการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐาน นำไปสู่การวิเคราะห์ถึงสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่ควรค่าการอนุรักษ์ต่อไป ซึ่งในบทนี้จะเป็นการวิเคราะห์โครงสร้างของชุมชนในปัจจุบันว่ายังคงหลงเหลือมรดกทางวัฒนธรรมหรือความต่อเนื่องจากที่อดีตที่ส่งผลมาถึงปัจจุบันอย่างไรบ้าง เพื่อนำไปสู่การสรุปเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน ในด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม และกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนต่อไป

5.1 โครงสร้างทางด้านกายภาพ

5.1.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในปัจจุบันเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการตั้งถิ่นฐานในอดีตที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เมื่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เข้ามาสู่พื้นที่ จึงทำให้ปัจจุบันชุมชนมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถแบ่งได้ดังนี้ (แผนที่ 5.1)

1.) การตั้งถิ่นฐานตามแนวแม่น้ำ (river-linear settlement) ได้แก่ บริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำท่าจีนทั้งสองฝั่ง การตั้งถิ่นฐานลักษณะนี้เนื่องจากชาวบ้านต้องการใช้ประโยชน์จากน้ำในเรื่องการสัญจรและการอุปโภคบริโภค ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการตั้งถิ่นฐานระยะแรก โดยมีพื้นที่เกษตรกรรมอยู่ด้านหลังของที่อยู่อาศัย บริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นที่พักอาศัยของกลุ่มลาวพวน ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่วัยแรก การตั้งถิ่นฐานลักษณะนี้ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มเป็นไปอย่างใกล้ชิดอบอุ่น รูปแบบของอาคารบ้านเรือนในปัจจุบันจะมีผสมผสานกันระหว่างเรือนไทยภาคกลางแฝงความเชื่อไทยพวนยกพื้นสูงและเรือนพื้นดินยกพื้นสูง การวางอาคารมีทั้งการวางอาคารแบบตามตะวัน และแบบหันหน้าเข้าแม่น้ำเพื่อประโยชน์ในด้านการสัญจร(แบบขวางตะวัน) เนื่องจากความเชื่อในการสร้างบ้านเรือนที่ไม่หันบันได้ไปทางแม่น้ำ ทิศทางการวางอาคารจึงไม่นิยมหันหน้าเข้าหาแม่น้ำ การตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มไม่หนาแน่นมากนัก มีการใช้พื้นที่ว่างรอบๆ ในการปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาข้าว ซึ่งมีที่นาอยู่ห่างจากบ้านไปทางด้านตะวันตก นอกจากนี้มีอาชีพเสริมในยามว่างหลังจากการทำนา เช่น การรับจ้างเย็บเสื้อผ้า การทำหัตถกรรมสานผักตบชวา การจักสานจากไม้ไผ่ โดยกลุ่มวัยที่ทำอาชีพนี้ตั้งแต่วัยกลางคนจนถึงกลุ่มผู้สูงอายุ รูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนที่อยู่อาศัยในกลุ่มอาคารนี้แทบจะไม่เปลี่ยนแปลงไปมากเท่าใดนัก เนื่องจากยังคงความเป็นชุมชน

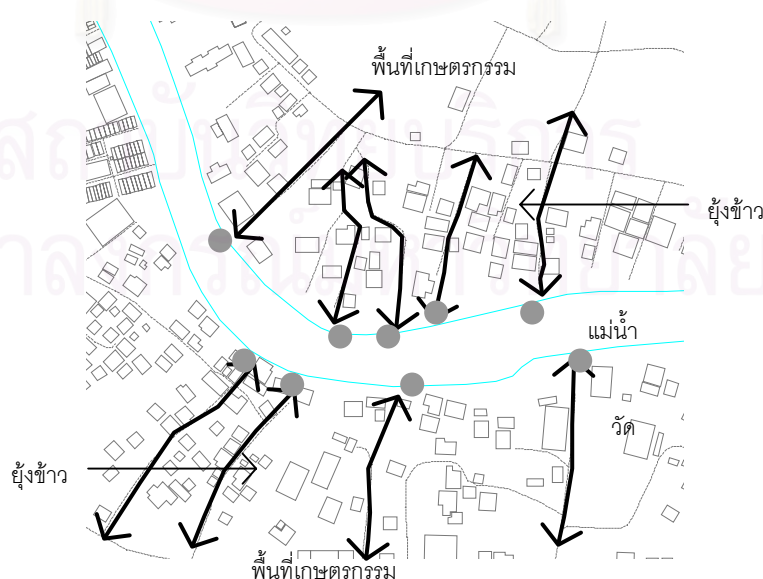
เกษตรกรรมเอาไว้ได้ วิถีชีวิตที่ยังพึ่งพาธรรมชาติ วิถีชีวิตที่เรียบง่าย ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเชื้อชาติเดียวกันและอยู่ร่วมกันมานาน ก็ทำให้ชุมชนยังคงอยู่มาได้อย่างสงบสุข

ภาพที่ 5.1 การตั้งถิ่นฐานตามแนวแม่น้ำ

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอาคารกับสภาพแวดล้อม

จากสภาพของบ้านเรือนที่อยู่เป็นกลุ่มตามแนวแม่น้ำทำให้มีปัญหาหน้าท่วมในฤดูน้ำหลากทุกปีอยู่แล้ว แต่อาคารบ้านเรือนของกลุ่มนี้ก็ตอบสนองกับสภาพภูมิประเทศคือเป็นเรือนยกพื้นสูง มีทางเดินเชื่อมต่อไปถึงพื้นที่ริมแม่น้ำ ซึ่งจะเห็นได้จากถนนในปัจจุบันก็คือเส้นทางเดินเท้าเดิมนั่นเองและการประกอบอาชีพของชาวบ้านที่เกษตรกรรม ต้องการใช้พื้นที่ได้ถุนบ้านในการเก็บอุปกรณ์การทำการ และการใช้เป็นที่ประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวันต่างๆ เช่น การทำอาหาร การเลี้ยงเด็ก ใช้เป็นที่รับแขกพบปะพูดคุย ซึ่งแต่ละเรือนก็ไม่นิยมสร้างรั้วกันระหว่างบ้านทำให้มีพื้นที่ว่างต่อเนื่องกันไปสามารถประกอบกิจกรรมได้เป็นอย่างดีปัจจุบันสภาพของกลุ่มเรือนดังกล่าวแม้ว่าจะมีความทรุดโทรมไปบ้างตามกาลเวลา หากแต่ยังคงเข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและภูมิทัศน์ของชุมชนได้เป็นอย่างดีตามลักษณะของสภาพแวดล้อมที่ยังสมบูรณ์

ภาพที่ 5.2 แผนผังความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเรือนริมน้ำกับสภาพแวดล้อม

2.) การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มริมน้ำ ได้แก่ บริเวณตลาดเก่าห้อง เนื่องจาก ตลาดเก่าห้องเป็นกลุ่มอาคารที่มีการวางแผนก่อนการสร้าง และด้วยรูปแบบอาคารที่เป็นเรือนแถว ทำให้อาคารเกาะกลุ่มกันอย่างเป็นระเบียบ การวางอาคารอยู่ในลักษณะที่หันด้านหน้าอาคารเข้าหากัน โดยมีทางเดินเท้าหรือทางสัญจรอยู่ระหว่างกลางของอาคารทั้ง 2 ฝั่ง เพื่อตอบสนองกับกิจกรรมการค้า ซึ่งรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและการวางตัวอาคารในลักษณะดังกล่าวเป็นรูปแบบของเรือนค้าขายของชาวจีน เนื่องจากผู้ที่อยู่อาศัยและทำการค้าภายในบริเวณตลาดส่วนใหญ่เป็นชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาทำการค้าภายในบริเวณชุมชนมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานตั้งแต่ครั้งสร้างตลาดและอยู่ต่อเนื่องกันมาถึงชั้นลูกหลาน ซึ่งปัจจุบันในชั้นลูกหลานที่เรียนสูงขึ้นก็มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพไปแล้วบ้าง แต่กลุ่มคนช่วงวัยทำงานขึ้นไปก็ยังคงค้าขายอยู่ในพื้นที่แม้ว่าจะไม่ได้ขายดีเหมือนอดีตแต่ก็เป็นอาชีพที่ถนัดและด้วยฐานะที่ดีของคนกลุ่มนี้ทำให้ไม่ค่อยเดือดร้อนเท่าไรหรอก

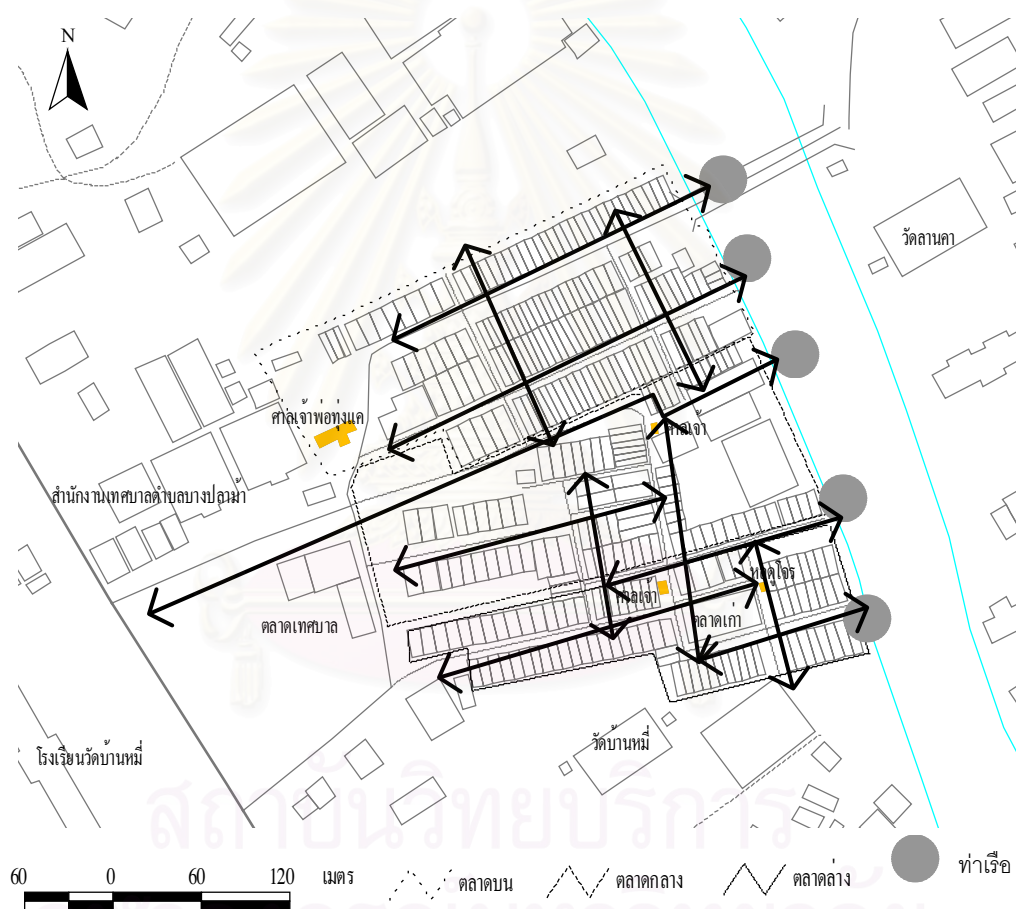
ภาพที่ 5.3 การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มริมน้ำ การวางอาคารเรียงแถวเพื่อการค้า

วิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้จากการสัมภาษณ์พบว่ามีความสัมพันธ์เหมือนเครือญาติกันหมด เพราะอยู่ร่วมกันมานาน แม้ว่าแต่ละบ้านจะค้าขายกันมาแต่อดีตจนจำรวยก็ไม่คิดจะขายขยายออกไปไหนด้วยลักษณะของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และซึ่งกันและกันก็ทำให้คนในชุมชนรู้สึกมีความสุข ไม่ต้องการที่จะออกไปอยู่พื้นที่อื่น ซึ่งกลุ่มคนกลุ่มนี้ยังคงรักษา วัฒนธรรมประเพณีตามเชื้อชาติเดิมของตนเองไว้ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการไหว้เจ้า การจัดงานประจำปีและการประกอบพิธีทางพุทธศาสนาอยู่ตลอดเวลา

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอาคารกับสภาพแวดล้อม

กลุ่มอาคารนี้เป็นกลุ่มเรือนแถวที่อยู่มาแต่ดั้งเดิม ซึ่งมีจุดกำเนิดเพื่อสนองตอบกับความต้องการของกิจกรรมการค้าที่เกิดขึ้น โดยเรือนแถวมีการหันหน้าอาคารเข้าหากัน มีช่องทางเดินตรงกลาง โดยทางเดินตรงกลางจะเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ด้านนอกเข้ากับท่าเรือริมน้ำ ซึ่งในอดีตชาวบ้านมีความต้องการในการขนสินค้าต่าง ๆ ลงเรือ ดังนั้นเส้นทางของการขนสินค้าก็

เป็นตัวบังคับให้เกิดทางเดินเชื่อมจากบนบกสู่ท่าเรือริมน้ำ เมื่อผู้คนมากมายต้องเดินทางผ่านจึงเกิดอาคารที่หันหน้าเรือนเข้าหาจึงเป็นการเอื้อประโยชน์ทางการค้าขาย สภาพทั่วไปของพื้นที่ปัจจุบันยังคงมีความสมบูรณ์ของกลุ่มอาคารอยู่มากหากแต่ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอาจลดบทบาทลงไป เนื่องจากการขนถ่ายสินค้า การเป็นจุดเชื่อมต่อการสัญจรของผู้คน กิจกรรมเพื่อตอบสนองกับพื้นที่เกษตรกรรมเริ่มหายไปจากพื้นที่ แต่สภาพโดยรวมของชุมชนก็ยังสามารถตอบสนองต่อการอยู่อาศัยได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้องค์ประกอบสำคัญของการเป็นชุมชนตลาดคือ ศาลเจ้าประจำแต่ละตลาด สำหรับตลาดเก่าห้องแบ่งย่อยได้เป็น 3 ตลาด จึงมีศาลเจ้า 3 แห่งด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 5.4 แผนผังความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเรือนแถวไม้กับสภาพแวดล้อม

3.) การตั้งถิ่นฐานตามแนวถนน (road-linear settlement) ได้แก่ พื้นที่ ชุมชนบริเวณริมถนนสาย 3351 ซึ่งเป็นแกนหลักของชุมชน และถนนเทศบาล บริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ขยายตัวออกมาจากบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานเดิม เช่น กลุ่มริมน้ำหรืออยู่ในเรือนแถว ต่อมาเมื่อมีฐานะดีขึ้น จึงเริ่มขยายตัวออกมาอยู่ด้านนอกเพื่อการคมนาคมที่สะดวกขึ้น ส่วนใหญ่ทำการค้า เช่น ของชำ อุปกรณ์การเกษตร ขายอาหาร เป็นต้น ลักษณะอาคารบ้านเรือนจึงมีรูปแบบสมัยใหม่

การวางอาคารหันหน้าเข้าหาถนน โดยการตั้งถิ่นฐานในลักษณะนี้เป็นรูปแบบที่เพิ่งเกิดขึ้นในระยะหลังของชุมชนโดยกลุ่มคนรุ่นหลังที่มีการสืบต่อวงศ์ตระกูลมาเป็นระยะเวลาานาน จึงไม่ได้จำเพาะเจาะจงว่าเป็นกลุ่มชาวบ้านที่มีเชื้อชาติใดที่ปลูกสร้างบ้านเรือนในลักษณะดังกล่าว

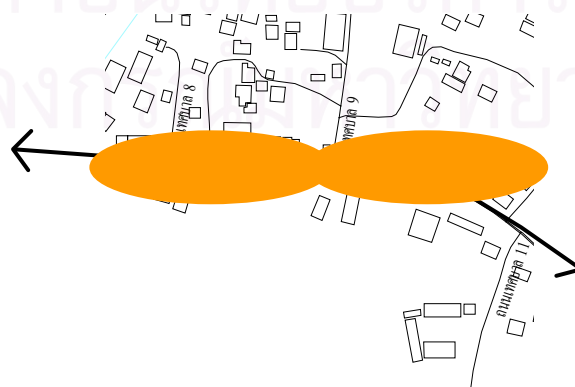
กลุ่มเรือนนี้ผู้อยู่อาศัยมีค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่เป็นรูปแบบใหม่ ที่เน้นความสะดวกสบายมากขึ้น การประกอบอาชีพของกลุ่มนี้ค่อนข้างเป็นคนรุ่นใหม่อาชีพจึงหลากหลาย เช่น เกษตรกร ทั้งการทำนาและทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ การรับราชการ การค้าขายและทำงานนอกพื้นที่ วิถีชีวิตของกลุ่มนี้จะรับเอาวิถีชีวิตของคนเมืองเพิ่มมากขึ้น แต่การเป็นสังคมชนบทก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันมีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี รวมถึงกลุ่มนี้ก็ยังคงรักษาความเชื่อประเพณีตามเชื้อชาติของตนเองมาด้วยทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม

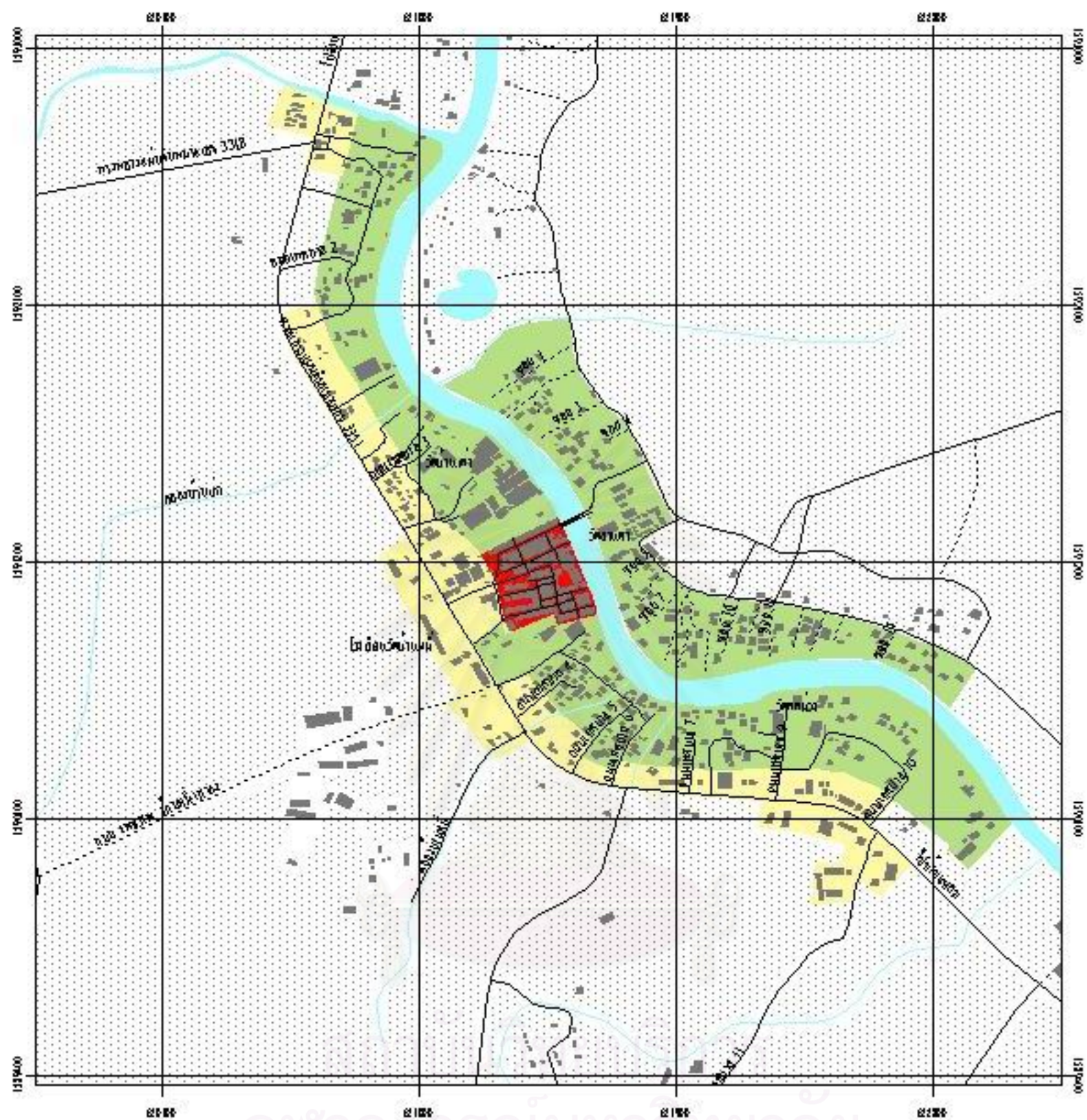
ภาพที่ 5.5 การตั้งถิ่นฐานตามแนวถนน สาย 3351

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอาคารกับสภาพแวดล้อม

กลุ่มเรือนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่อยู่ติดริมถนน จากปัจจัยของการให้ความสำคัญกับการคมนาคมทางบก ไม่ได้พึ่งพากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำให้อาคารบ้านเรือนแสดงออกมาในรูปแบบทันสมัย มีการถมที่ดินให้สูงและปลูกบ้านเรือนติดกับพื้นเพราะไม่ต้องกลัวปัญหาเรื่องน้ำท่วม การสร้างบ้านเรือนใช้วัสดุที่หาง่าย ทันสมัย ราคาไม่แพงมาใช้ การใช้พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่รอบ ๆ บ้าน ใช้เป็นที่จอดรถ ซึ่งเป็นค่านิยมสมัยใหม่ เป็นต้น

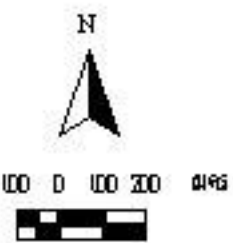
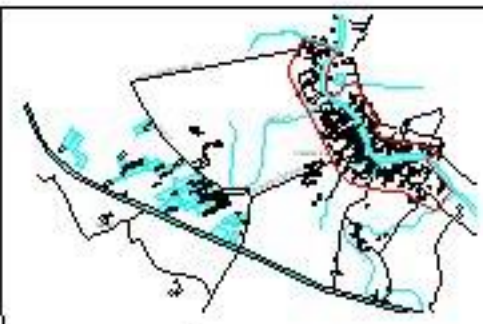
ภาพที่ 5.6 แผนผังกลุ่มเรือนริมถนนกับสภาพแวดล้อม

แผนที่ 5.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)ในปัจจุบัน

สัญลักษณ์

- รางของถนน
- ถนนคอนกรีต
- ถนนลูกรัง/ดินลูกรัง
- เขื่อน คลอง
- สิ่งปลูกสร้าง
- การตั้งถิ่นฐานตามแนวถนน
- การตั้งถิ่นฐานแนววงแหวน
- การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม
- พื้นที่เกษตรกรรม

5.1.2 อาคารบ้านเรือน

ชุมชนเมืองบางปลาม้า (ตลาดเก้าห้อง) เป็นชุมชนพักอาศัยขนาดใหญ่จะเห็นได้จากสัดส่วนของอาคารที่มีกิจกรรมในการพักอาศัยเพียงอย่างเดียว ร้อยละ 60.62 ปลูกสร้างอยู่ตามแนวแม่น้ำและแนวถนน ขณะที่สิ่งปลูกสร้างที่เหลือถูกใช้เพื่อกิจกรรมอื่น เพียงร้อยละ 39.38 ซึ่งกิจกรรมที่มีความสำคัญรองลงไป ได้แก่ อาคารแบบกึ่งพาณิชยกรรมและพาณิชยกรรม ร้อยละ 14.82 กระจุกตัวอยู่บริเวณชุมชนตลาดเก้าห้องและกระจายให้บริการทั่วไปภายในชุมชน สำหรับอาคารศาสนสถาน ได้แก่ วัดบ้านสูตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ และวัดกกม่วง อย่างไรก็ดี แม้ว่าสภาพบ้านเรือนจะเป็นลักษณะของเรือนพักอาศัยแต่ยังมีกิจกรรมการผลิตสอดแทรกอยู่ทั่วไป เช่น การทำอิฐ โรงเลื่อย โรงสีข้าว เป็นต้น (แผนที่ 5.2)

ตารางที่ 5.1 แสดงการจำแนกบ้านตามกิจกรรมการใช้สอย

กิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ที่พักอาศัย	528	60.62
พาณิชยกรรม	38	4.36
กึ่งพาณิชยกรรม	91	10.45
อุตสาหกรรม	28	3.21
สถาบันการศึกษา	5	0.57
ศาสนา	32	3.67
สถานที่ราชการ	7	0.80
ปศุสัตว์	104	11.94
อื่น ๆ ที่เก็บของ ยุงข้าว	30	3.44
ความเชื่อ	8	0.92
รวม	871	100

ที่มา : การสำรวจ (ผู้วิจัย,2546)

สำหรับอาคารส่วนใหญ่ในพื้นที่จะเป็นอาคารชั้นเดียวได้ถูกสูงเป็นส่วนใหญ่เพราะเป็นไปตามลักษณะของเรือนพื้นดิน ซึ่งเหมาะกับสภาพภูมิอากาศ คิดเป็นร้อยละ 68.20 ส่วนอาคารที่มีความสูงกว่า 2 ชั้น คิดเป็นร้อยละ 0.57 ซึ่งเป็นอาคารที่มีรูปแบบสมัยใหม่เกิดขึ้นทีหลัง ส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ตามแนวถนน เช่น สถานีอนามัย ที่ทำการเทศบาล เป็นต้น (แผนที่ 5.3)

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

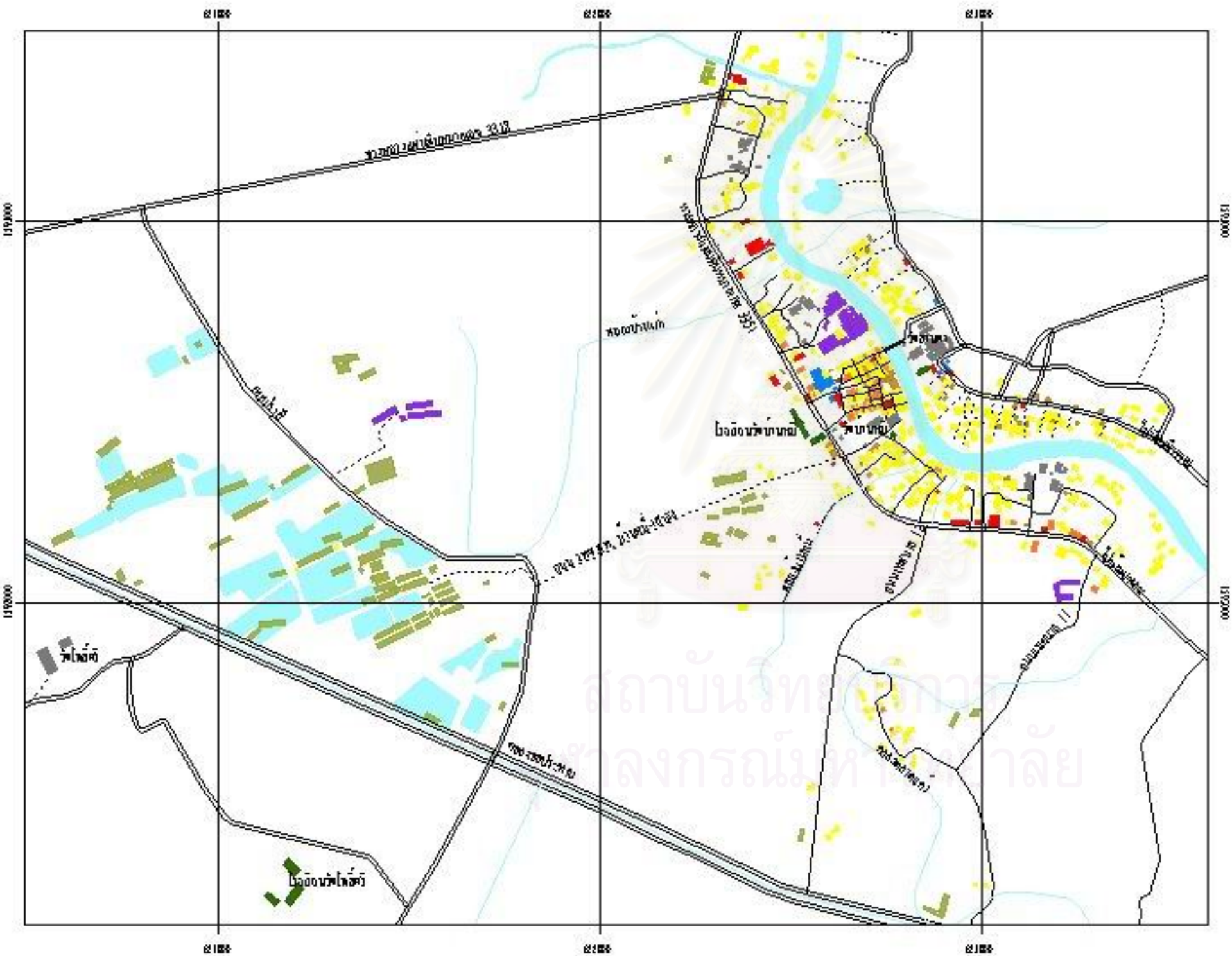
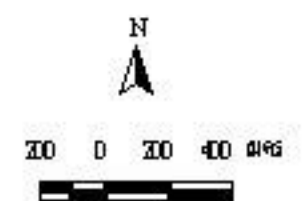
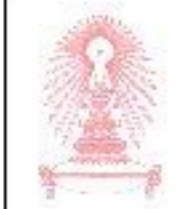

แผนที่ 52 แสดงการใช้ประโยชน์อาคารบริเวณชุมชนบางปลาหมอ
ปี พ.ศ. 2546

สัญลักษณ์

- แม่น้ำ คลอง
- ถนนลาดยาง
- ถนนคอนกรีต
- ถนนลูกรัง/อิฐดินเผา
- ที่ทำอาชีพ
- พุทธสถาน
- กิ่งพันธุ์เขตรวม
- อุตสาหกรรม
- สถานบริการสุขภาพ
- สถานศึกษา
- สถานราชการ
- ปศุสัตว์
- ไร่ ปลูก ขุนข้าว
- ความเชื่อ

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (ผู้วิจัย.2546)

ตารางที่ 5.2 แสดงการจำแนกบ้านตามจำนวนชั้นอาคาร

จำนวนชั้น	จำนวน	ร้อยละ
1	594	68.20
1.5	58	6.66
2	214	24.57
3	3	0.34
4	2	0.23
รวม	871	100

ที่มา : การสำรวจ (ผู้วิจัย,2546)

สิ่งปลูกสร้างภายในชุมชนส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 71.30 ใช้ไม้เป็นวัสดุก่อสร้างที่เหลือเป็นอาคารคอนกรีตและอาคารไม่ร่วมกับคอนกรีต ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (แผนที่ 5.4)

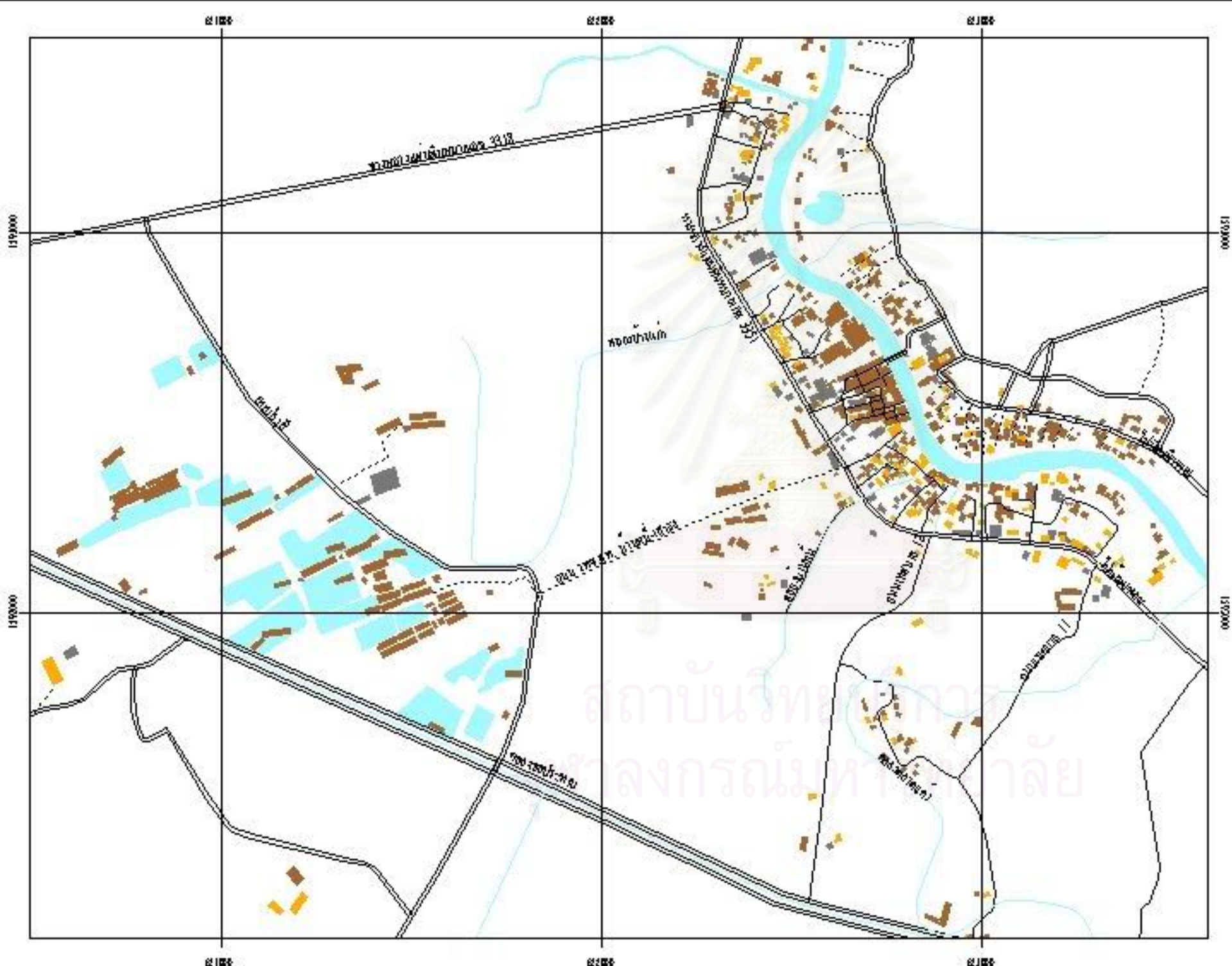
ตารางที่ 5.3 แสดงการจำแนกบ้านตามวัสดุก่อสร้าง

วัสดุก่อสร้าง	จำนวน	ร้อยละ
ไม้	621	71.30
ปูน-ไม้	134	15.38
ปูน	116	13.32
รวม	871	100

ที่มา : การสำรวจ (ผู้วิจัย,2546)

สิ่งปลูกสร้างจำแนกตามรูปแบบสถาปัตยกรรมพบว่าอาคารแบบเรือนแถวไม่มีจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 33.52 เนื่องจากเรือนแถวไม้เป็นกลุ่มที่พักอาศัยและทำการค้าขนาดใหญ่ของพื้นที่ เรือนเรียงง่ายแบบชาวบ้านร้อยละ 24.91 รูปแบบเรือนไทยภาคกลางแฝงความเชื่อไทยพวนที่ยังคงเอกลักษณ์ไว้ ร้อยละ 9.64 และอาคารสมัยใหม่ ร้อยละ 10.33 (ตารางที่ 5.5)

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาร้า จังหวัดสุพรรณบุรี

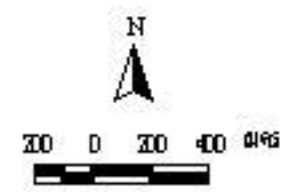
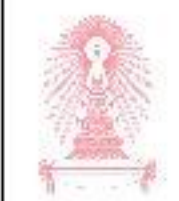

แผนที่ 5.4 วิสัยทัศน์การในชุมชน

สัญลักษณ์

- แม่น้ำ คลอง
- สะพาน
- ถนนลาดยาง
- ถนนคอนกรีต
- ถนนลูกรัง/อิฐบล็อก
- ป่าน
- ไร่
- ป่าน / ไร่

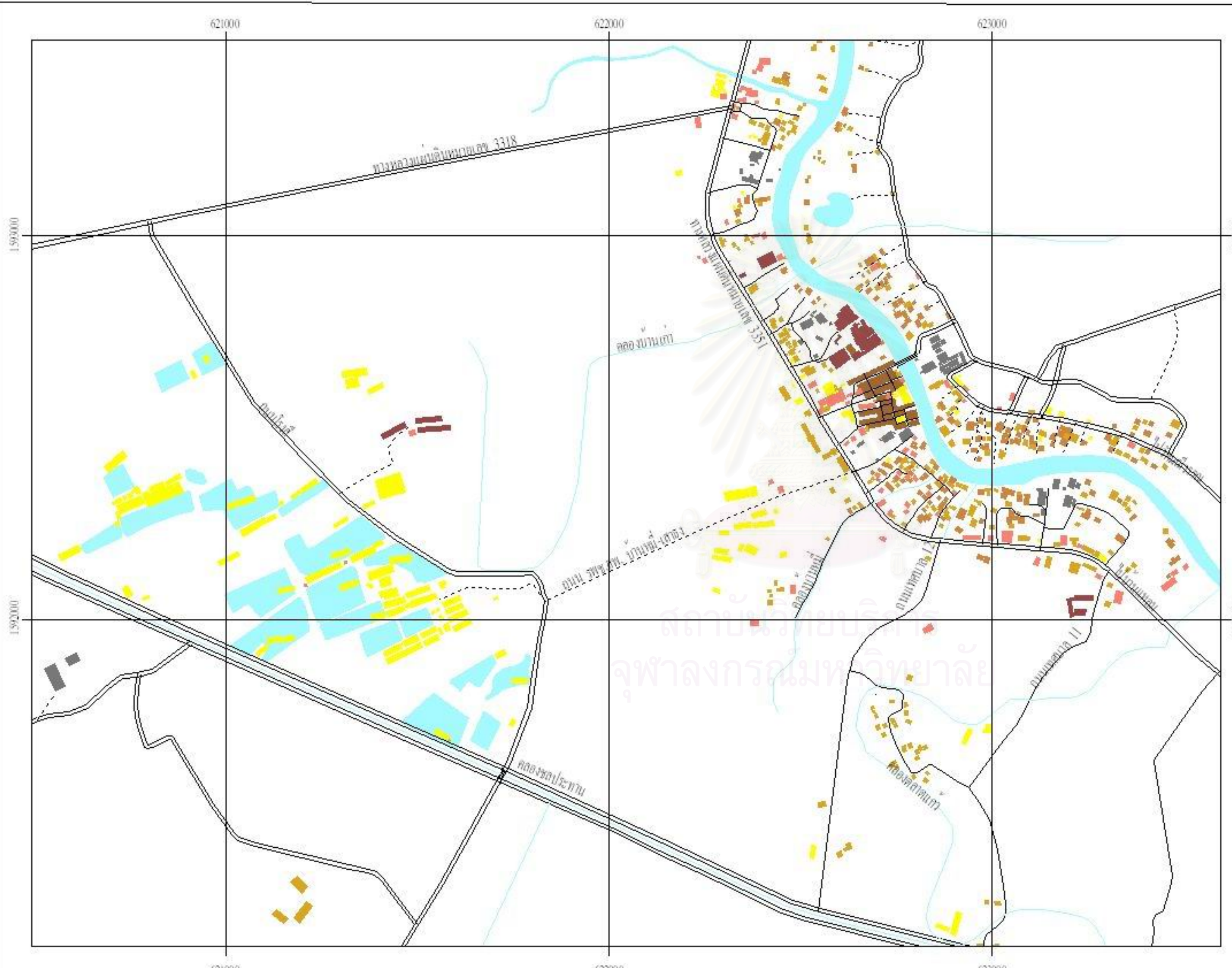
ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (ผู้วิจัย, 2546)

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

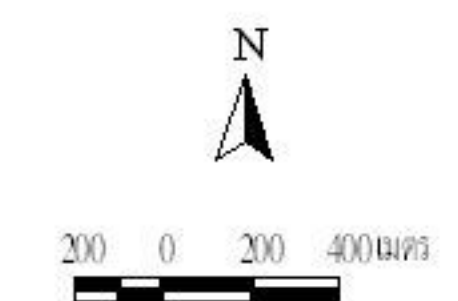
แผนที่ 5.5 รูปแบบอาคารในชุมชนบางปลาหมอ ปี พ.ศ. 2546

สัญลักษณ์

- ถนนลาดยาง
- ถนนคอนกรีต
- ถนนลูกรัง/อิฐบล็อก
- แม่น้ำ คลอง
- สะพาน
- เรือนแถวไม้
- เรือนไทยพวน
- เรือนพื้นดิน
- เรือนรวมสมัย
- เพิง
- วัด
- โกดัง

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (ผู้วิจัย, 2546)

ตารางที่ 5.4 แสดงการจำแนกสิ่งปลูกสร้างตามรูปแบบสถาปัตยกรรม

รูปแบบ	จำนวน	ร้อยละ
เรือนแถวไม้	292	33.52
เรือนไทยภาคกลางแฝงความเชื่อไทยพวน	84	9.64
เรือนพื้นถิ่น	217	24.91
ร่วมสมัย	90	10.33
เพิง	134	15.38
วัด	32	3.67
โรงงาน	22	2.53
รวม	871	100

ที่มา : การสำรวจ (ผู้วิจัย, 2546)

รายละเอียดของรูปแบบสถาปัตยกรรม มีดังนี้

ก. **อาคารที่พักอาศัย** ในชุมชนมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งทางด้านตัวอาคาร รูปทรง องค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ประตู หน้าต่าง เป็นต้น วัสดุที่ใช้กับอาคารมีความสัมพันธ์กับสภาพความเป็นอยู่ของการตั้งถิ่นฐานริมน้ำ โดยสามารถแบ่งออกเป็น

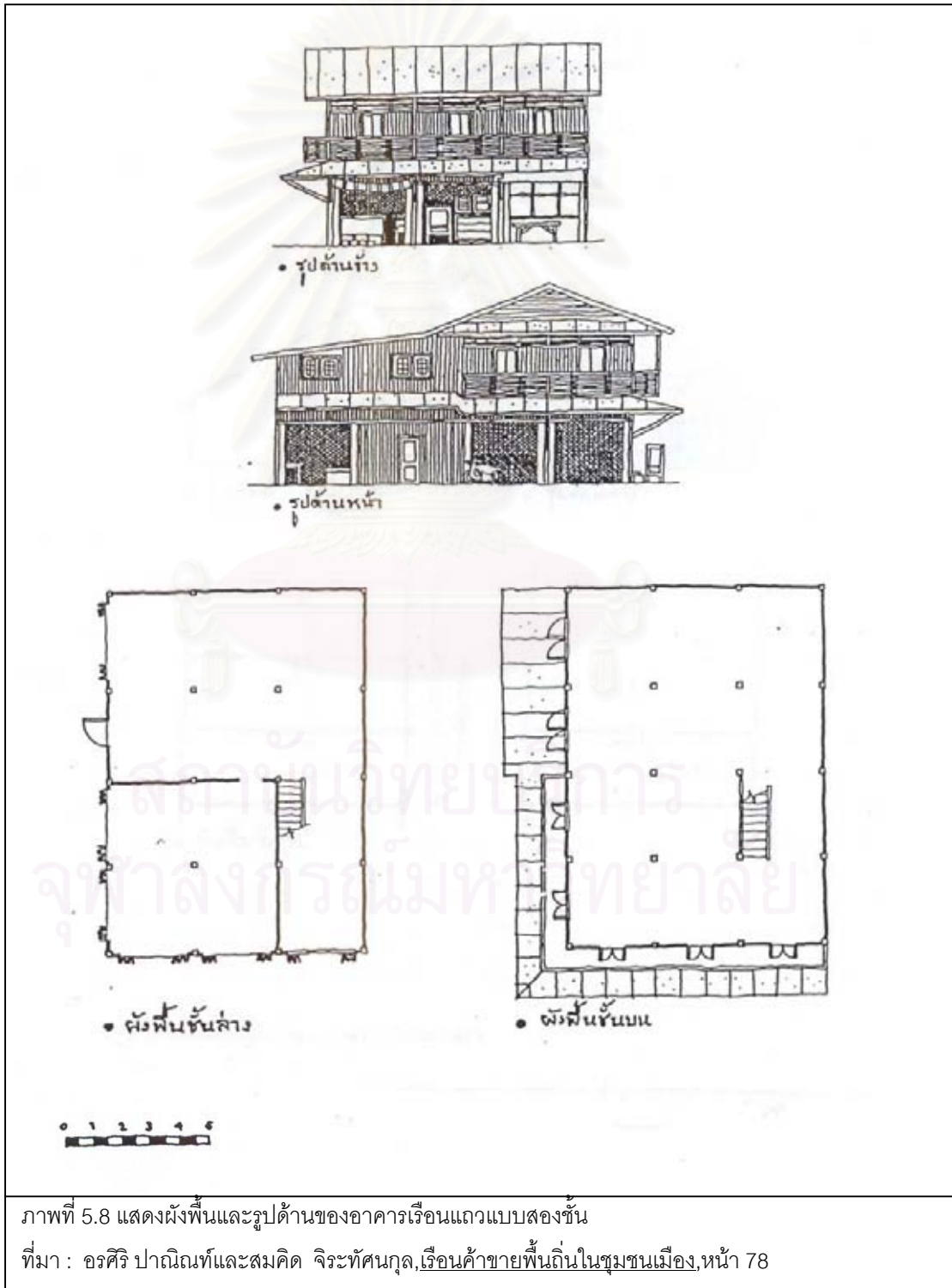
- 1.) อาคารพักอาศัยแบบเรือนแถว
- 2.) อาคารพักอาศัยแบบเรือนไทยภาคกลาง แฝงความเชื่อของลาวพวน
- 3.) อาคารพักอาศัยแบบลักษณะพื้นบ้าน
- 4.) อาคารพักอาศัยแบบร่วมสมัย

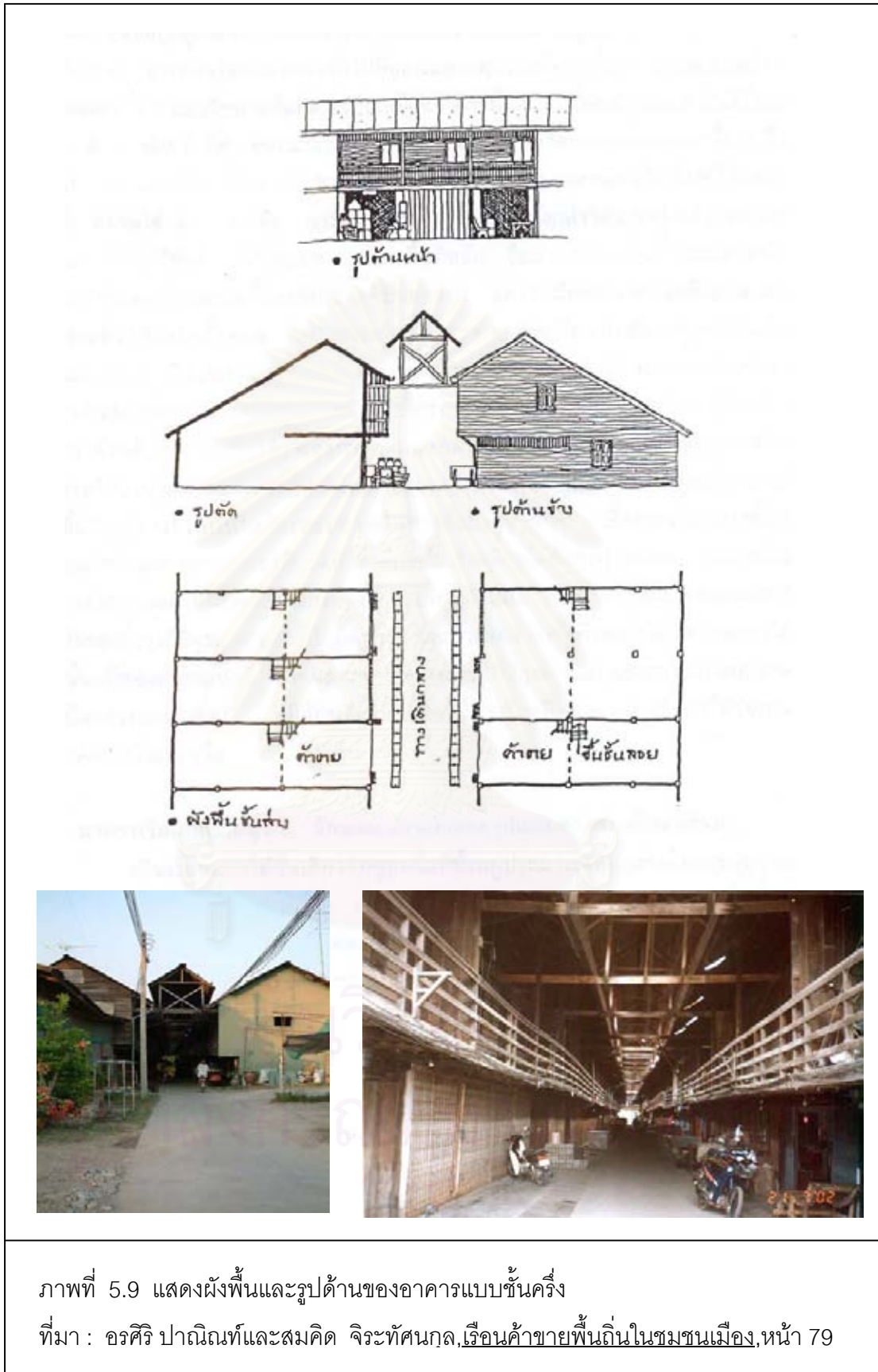
1.) **อาคารพักอาศัยแบบเรือนแถว** หรือเรือนค้าขายพื้นถิ่น¹ เป็นอาคารที่สร้างขึ้นมาตั้งแต่เมื่อครั้งสมัยที่ตลาดเก่าห้องเจริญรุ่งเรืองมากด้วยระบบการค้าทางน้ำ ทำให้มีอาคารเรือนแถวไม้เกาะกลุ่มกันชุดใหญ่ประมาณ 280 ห้อง ซึ่งอาคารดังกล่าวยังคงแสดงความงดงามให้เห็นในปัจจุบัน ด้วยลักษณะที่เป็นที่พักอาศัยของคนไทยเชื้อสายจีน จึงมีรูปแบบสถาปัตยกรรมจีน คือเรือนแถวไม้ปลูกติดกับพื้นที่ทำให้มีปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก ประตูมีลักษณะเป็นบานเฟี้ยมไม้ ปิดเปิดได้โดยการยกออกที่ละแผ่นทั้งสอง แบบที่มีบานพับเปิดปิดได้ทั้งสองข้าง และแบบประตูเหล็กเลื่อนเปิดปิดทั้งสองข้าง ประตูแบบบานเฟี้ยมนั้นจะช่วยให้สามารถเปิดด้านหน้าบ้านเป็นร้านค้าขายได้ดี ซึ่งภายในบ้านส่วนใหญ่จะมีการนำผ้ามาหรือตู้ใส่ของมา

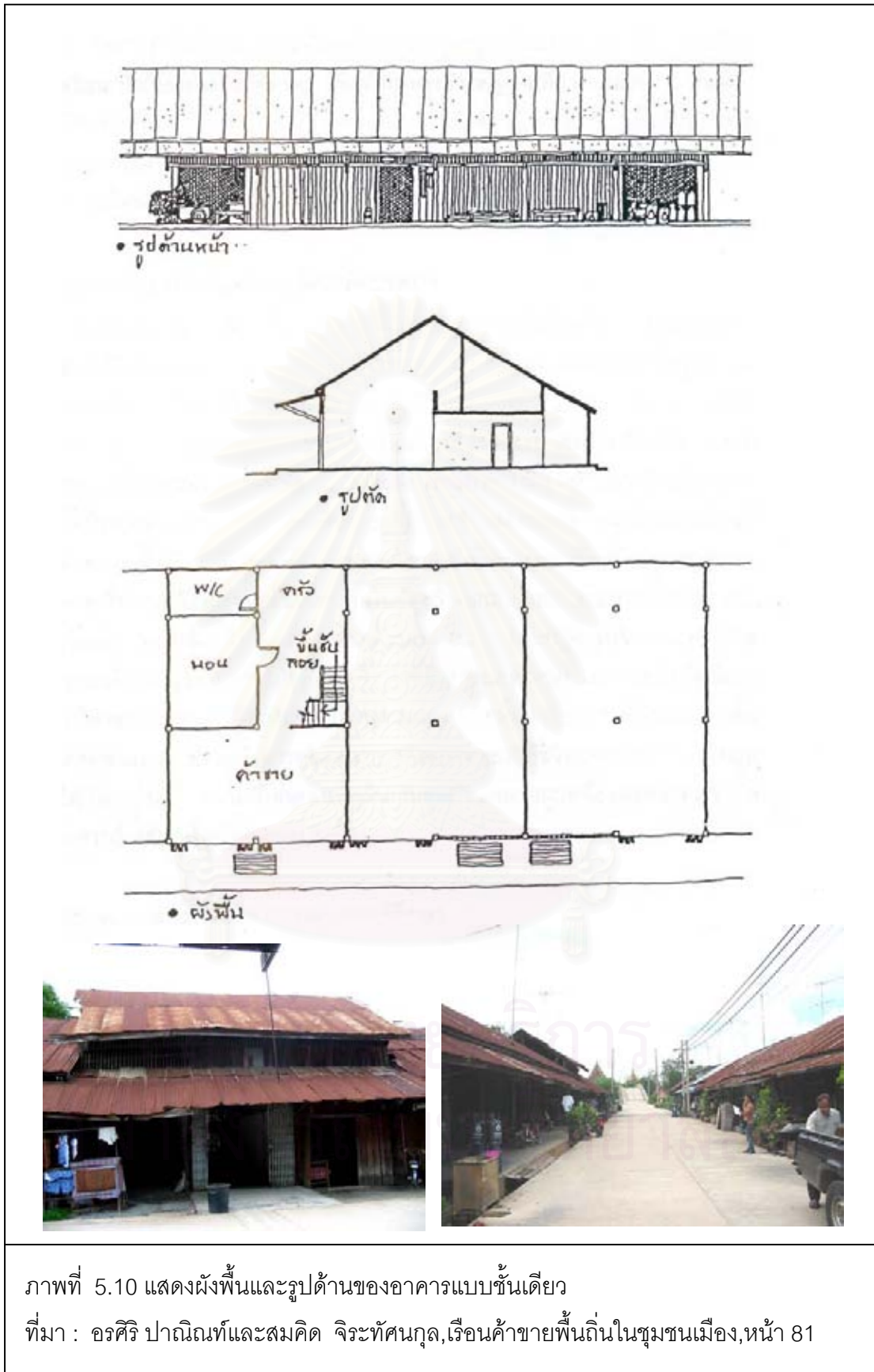
¹ อรศิริ ปาณินท์และสมคิด จิระทัศนกุล, เรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมือง (กรุงเทพฯ : เจพรี้น), 2544 หน้า 1

ที่ได้องศาทำให้เกิดความรู้สึกที่โล่งว่าง ผ่อนคลายจากความรู้สึกอึดอัดจากเรือนชั้นครึ่ง ดังนั้นเรือนชุดนี้จึงเป็นเรือนที่มีลักษณะเฉพาะตัวอย่างยิ่ง

- **อาคารเรือนแถวแบบชั้นเดียว** เรือนแถวแบบชั้นเดี่ยวนี้อาศัยแบบเรียบง่าย ตั้งอยู่บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำท่าจีนไปยังฝั่งวัดลานคา เรือนแถวชุดนี้สร้างต่อกันเป็นแนวยาว เรือนแถวชุดนี้มีความลึก 12 เมตร แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเสา ช่วงแรกจัดเป็นส่วนที่ทำการค้า ส่วนต่อมาเป็นที่พักผ่อนนอน ทำครัวหรือห้องน้ำ บางบ้านมีการสร้างเป็นชั้นลอยแบบครึ่งชั้นเสริมขึ้นมา ซึ่งทำให้ระดับความสูงของอาคารเตี้ยมากยิ่งขึ้น

2.) อาคารพักอาศัยแบบเรือนไทยภาคกลาง แฝงความเชื่อของลาวพวน

อาคารพักอาศัยแบบเรือนไทยภาคกลาง แฝงความเชื่อของลาวพวนสามารถพบเห็นได้จำนวนมากในพื้นที่ชุมชน เนื่องจากมีคนเชื้อสายลาวพวนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก รูปแบบภายนอกของเรือนเป็นการพัฒนามากจากเรือนไทยจั่วแฝด มาเป็นเรือนจั่วแฝดที่ไม่เป็นเรือนไทยเดิมและเรือนแฝดที่ผสมผสานทั้งจั่วปั้นหยา มนิลา เรือนของชาวลาวพวน โดยภาพรวมจะมีลักษณะที่เหมือนกับเรือนไทยภาคกลางทั่วไป แต่จะมีข้อแตกต่างจากเรือนไทยดังนี้²

- การขยายตัวของเรือน หากเป็นเรือนไทยภาคกลางจะมีการขยายต่อเติมเรือนออกไปสองข้างของเรือนพ่อเรือนแม่ แต่เรือนของลาวพวนจะไม่มี การขยายต่อเติมเพราะเชื่อว่า “เรือนมารชานต่อ” เป็นสิ่งที่ไม่ดี นำความอับมงคลมาสู่ครอบครัว ดังนั้นเรือนของลาวพวนจะไม่มีระเบียงหรือชานกว้างแบบบ้านเรือนไทยภาคกลาง

-ผังบริเวณของบ้านเรือนไทยพวนที่แตกต่างจากเรือนไทยภาคกลางโดยทั่วไป โดยมีองค์ประกอบหลัก คือ เรือนใหญ่และยั้งข้าว ซึ่งต้องสร้างห่างกัน ตามความเชื่อที่ไม่ให้เงาเรือนทับยั้งข้าว เพื่อกันเอาสิ่งอับมงคลทับแม่โพสพ การสร้างยั้งข้าวจะนิยมสร้างบริเวณทิศเหนือของบ้านตามความเชื่อที่ว่า “ยั้งข้าวอยู่เหนือยั้งเกลืออยู่ใต้” และมีการใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนค่อนข้างมาก

-ความเชื่อของทิศทางการวางเรือนและบันไดทางขึ้น พบว่าปัจจุบันความเชื่อเรื่องนี้ยังคงอยู่ โดยทิศทางการวางเรือนของเรือนลาวพวนจะเน้นไปที่ความสะดวกในการใช้สอยมากกว่า จึงพบว่าบางเรือนหันหน้าเข้าหาแม่น้ำ บางเรือนวางเรือนแบบขวางตะวัน โดยยึดหลักตามลักษณะของชุมชนริมน้ำ ที่อาศัยน้ำเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เพื่อการค้าขาย หรือเป็นเส้นทางคมนาคม จึงหันหน้าเรือนเข้าหาแม่น้ำ เรือนที่หันหน้าเข้าหาแม่น้ำส่วนใหญ่เป็นเรือนเก่าที่ปลูกมานานตั้งแต่ในช่วงที่การสัญจรทางน้ำยังคงมีบทบาท เช่น บ้านเก่าห้อง เป็นต้น ส่วนบางเรือนจะวางเรือนแบบตามตะวันคือหันจั่วมาทางแม่น้ำ อย่างไรก็ตามคติความเชื่อของชาวไทยพวนที่เน้นมากคือเรื่องของทิศทางบันได ที่จะไม่หันบันไดลงแม่น้ำ เพราะถือว่าการตัดแม่น้ำเป็นสิ่งไม่ดี นำความอับมงคลมาให้

เรือนไทยภาคกลางแฝงความเชื่อไทยพวนมีองค์ประกอบทางด้านสถาปัตยกรรม ดังนี้

- หลังคา หลังคาเป็นรูปจั่วสูงหรือจั่วแฝด มีทั้งแบบทิ้งชายปีกนกกลางและแบบไม่ทิ้งชายตรงกลาง ซึ่งทำให้ไม่มีปัญหาในเรื่องรางน้ำ วัสดุที่ใช้ มีทั้งแบบหลังคาสังกะสี กระเบื้องหางเหยี่ยว และกระเบื้องหางมน

² อรศิริ ปาณินท์, ภูมิปัญญาชาวบ้านในเรือนพื้นถิ่นไทพวนในประเทศไทย : การนำไปสู่สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นใหม่บนฐานของภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น (กรุงเทพฯ : เจพรี้น, 2546), หน้า 215-221

ภาพที่ 5.11 รูปแบบหลังคาเรือนไทยพวน

- พื้น วัสดุที่ทำพื้นจะเป็นพื้นไม้จริง ที่เปลี่ยนมากจากไม้ไผ่ที่เป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในสมัยก่อนแต่ผู้ฉงเร็ว จึงเปลี่ยนมาใช้ไม้จริงแทน โดยพื้นเรือนจะมีการเล่นระดับ จากโถงกลาง ไปห้องนอนจะเพิ่มระดับ หรือจากโถงกลางไปเรือนครัวก็มีการลดระดับ โครงสร้างของพื้นเรือนที่เล่นระดับส่งผลในการระบายอากาศได้ดี

- ฝา มีทั้งแบบฝาประกน ฝาตีตามแนวนอน ฝาตีทึบช่วงล่าง ตีโปร่งช่วงบน ฝาระแนงโปร่งทั้งหลัง ฝาขัดแตะ ลักษณะเด่นของฝาเรือนคือ การระบายอากาศ ถ้าแบบที่เป็นฝาทึบจะมีช่องลมโปร่งเหนือฝาเรือน หรือช่องลมโปร่งของหน้าต่างติดพื้น ทำให้เกิดลมพัดเย็นสบาย

ภาพที่ 5.12 รูปแบบฝาของเรือนไทยพวน

- บันได จะพบว่าบันไดเรือนด้านที่ชาวพวนนิยมคือด้านทิศตะวันออก และทิศเหนือ ส่วนทิศตะวันตกไม่เป็นที่นิยมเพราะมีความเชื่อว่าเป็นทิศของคนตาย สำหรับการวางบันไดคนพวนมีความเชื่อว่าจะไม่หันลงไปใ้แม่น้ำเพราะถือว่าการตัดแม่น้ำ เป็นสิ่งที่ไม่ดี³

ภาพที่ 5.13 การวางทิศทางบันไดของเรือนไทยพวน

³ สัมภาษณ์ ประดิษฐ์ ฉิมกุล, อายุ 77 ปี, 21 เมษายน 2546

จากการสำรวจอาคารบ้านเรือนของเรือนไทยพวนในชุมชน พบว่า เรือนไทยพวนเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เนื่องจากวิถีชีวิต กิจกรรม ประเพณีของผู้อยู่อาศัยยังไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก ทำให้เรือนดั้งเดิมยังสามารถตอบสนองกับการใช้งานในปัจจุบันได้ดี แต่ก็มี การเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุคสมัยคือ วัสดุผนังหลังคา จากมุงแฝก ก็เป็นมุงกระเบื้องหรือสังกะสีแทน การต่อเติมห้องน้ำเพื่อให้ตอบสนองกับการใช้งานในชีวิตประจำวันมากขึ้น

ภาพที่ 5.14 อาคารเรือนไทยแฝงความเชื่อไทยพวน

3.) อาคารพักอาศัยแบบลักษณะพื้นถิ่น

รูปแบบอาคารเป็นแบบที่สร้างเพื่ออำนวยความสะดวกในการอยู่อาศัย มีลักษณะการก่อสร้างอย่างเรียบง่าย มีทั้งหลังคาทรงจั่ว และทรงหมาแหงน มุงด้วยสังกะสีที่ส่งผลให้ถ่ายเทความร้อนไปยังตัวเรือนได้อย่างรวดเร็ว พื้นบ้านเป็นไม้กระดานฝาแบบไม้ตีเกร็ดซ้อนทับกัน หน้าต่าง แบบบานเปิดคู่ ส่วนใหญ่สร้างแบบยกพื้นสูงเนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มมีปัญหาเรื่องน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก

ภาพที่ 5.15 อาคารพักอาศัยแบบเรือนพื้นถิ่น

4.) อาคารที่พักอาศัยแบบลักษณะร่วมสมัย

เป็นอาคารที่เกิดขึ้นใหม่ตามแนวถนน มีรูปทรงหน้าตาตามสมัยนิยมวัสดุที่เลือกใช้เป็นไปตามความต้องการของเจ้าของ มีทั้งแบบชั้นเดียว สองชั้น โครงสร้าง คสล.นิยมมุงหลังคาด้วยกระเบื้องลอน ซีแพคโมเนีย ผนังก่ออิฐฉาบปูน บางอาคารสร้างแบบตึกแถวหลายห้องติดกัน ชั้นล่างค้าขายชั้นบนเป็นที่พักอาศัย หน้าต่างมีทั้งแบบบานเปิดคู่และติดกระจก

ภาพที่ 5.16 อาคารพักอาศัยแบบร่วมสมัย

ข. อาคารเพื่อการค้าขาย

- **เรือนแถวไม้** มีรูปแบบเช่นเดียวกับอาคารที่พักอาศัยแบบเรือนแถวเนื่องจาก อาคารเรือนแถวไม้นี้เป็นการใช้ประโยชน์ในแบบที่พักอาศัยและเป็นเรือนค้าขายด้วย

- **ตึกแถว** จะมีลักษณะแบบร่วมสมัย ใช้ด้านล่างสำหรับค้าขาย ด้านบนเป็นที่พักอาศัย ส่วนใหญ่จะเกาะตัวอยู่ตามแนวถนน

- **เพิงค้าขาย** ลักษณะของเพิงค้าขายจะไม่มีผนัง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก และจะมีเสาไม้ไว้รับน้ำหนักของโครงสร้างหลังคาที่เป็นไม้เช่นกัน รูปทรงหลังคาจะเป็นจั่วหรือหมาแหงน มุงด้วยกระเบื้องลอนหรือสังกะสี เช่น อาคารตลาดสดหลังเก่าที่ติดกับหอดูโจรหรืออาคารตลาดสดหลังใหม่หน้าเทศบาล เป็นต้น

เรือนแถวไม้

เพิงค้าขาย

ตึกแถวค้าขาย

ภาพที่ 5.17 อาคารเพื่อการค้าขาย

ค. อาคารเพื่อการบริการ

เป็นอาคารที่ใช้ประโยชน์เพื่อการบริการกับสาธารณะของชุมชนทั้งของรัฐและเอกชน โดยแบ่งตามโครงสร้างและวัสดุที่ใช้กับอาคาร ได้ 2 แบบ คือ

- สร้างโดยเป็นเรือนไม้

เป็นอาคารที่สร้างขึ้นในสมัยแรก ๆ ตามลักษณะของวัสดุที่เป็นไม้ซึ่งหาได้ง่ายในสมัยนั้น มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์รูปทรงหลังคาทรงมนิลา มุงด้วยกระเบื้อง และสังกะสี ฝาเป็นไม้กระดานตีซ้อนเกร็ด บานประตูหน้าต่างเป็นแบบบานไม้ ได้แก่ โรงเรียนวัดบ้านหมี่ โรงเรียนวัดลานคา เป็นต้น

- สร้างโดยเป็นอาคารตึก คสล.

เป็นอาคารที่ก่อสร้างในสมัยใหม่ วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ทันสมัยมากขึ้น โครงสร้างอาคารทำด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก มีขนาดใหญ่และจำนวนชั้นที่มากขึ้น เนื่องจากต้องรองรับผู้ใช้บริการจำนวนมาก มุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ ประตูกระจกมีบานเหล็กม้วนเปิดปิด หน้าต่างบานเปิดคู่ ได้แก่ ที่ทำการเทศบาลตำบลบางปลาหมอ สถานีอนามัย เป็นต้น

อาคารห้องสมุดประชาชน

สำนักงานเทศบาล

โรงเรียนวัดบ้านหมี่

ภาพที่ 5.18 อาคารเพื่อการบริการ ทั้งแบบตึก คสล.และแบบไม้

ง. ศาสนสถาน

เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สำคัญต่อชุมชน เพราะเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน

- **วัด** การสร้างวัดนิยมสร้างติดกับแม่น้ำ เนื่องจากในอดีตการสัญจรทางน้ำเป็นเส้นทางที่สำคัญ วัดจึงหันหน้าเข้าหาแม่น้ำ หรือมีทำไว้สำหรับจอดเรือ แต่ปัจจุบันการสร้างโบสถ์หรือวิหารที่สร้างขึ้นใหม่จะหันหน้าเข้าหาถนน แล้วหันด้านหลังให้กับแม่น้ำแทน อาคารของวัดจึงทั้งแบบที่เป็นโครงสร้างไม้และแบบก่ออิฐถือปูน โดยมีลักษณะสถาปัตยกรรมและจิตกรรมที่มีความสวยงามเฉพาะตัวในแต่ละวัด วัดที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาเช่น วัดบ้านสูตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ และวัดกกม่วง เป็นต้น

วัดกม่ง

วัดบ้านสุตร

วัดบ้านหมี่

วัดบ้านแก

ภาพที่ 5.19 ศาสนสถานภายในชุมชน

- **ศาลเจ้า** ภายในชุมชนตลาดเก่าห้อง มีศาลเจ้า 3 แห่ง ประจำ 3 ตลาด คือ ตลาดบน ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อทุ่งแค จะมีโครงสร้างเป็นเหล็ก ผนังปูน หลังคามุงกระเบื้อง หันหน้าเข้าหาแม่น้ำ จากการสัมภาษณ์⁴ พบว่า เดิมเป็นวัสดุไม้ หลังคาสังกะสีแล้วมีการปรับปรุงมาเรื่อย ๆ จนมีลักษณะดังเช่นปัจจุบัน

ตลาดกลาง ได้แก่ ศาลเจ้าหน้าโรงสี ลักษณะเป็นไม้ หลังคาสังกะสีหันหน้าเข้าหาแม่น้ำ มีการปรับปรุงทาสีให้ใหม่อยู่เสมอ

ตลาดล่าง ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นศาลเจ้าที่เก่าแก่มากที่สุด เดิมในอดีตตั้งอยู่หน้าหอดูใจด้านที่ติดกับแม่น้ำแต่ต่อมามีการสร้างอาคารเพิ่มมากขึ้น จึงมีการย้ายศาลเจ้ามาตั้งอยู่ในตำแหน่งปัจจุบัน⁵ ตัวศาลเจ้าทำจากวัสดุที่เป็นไม้ หลังคามุงกระเบื้อง มีการสร้างที่เพากระดาษเงินกระดาษทอง อำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่มาไหว้เจ้าด้วย

⁴ สัมภาษณ์ ถวิล คล้ายสุบรรณ, อายุ 71 ปี, 10 ตุลาคม 2546

⁵ สัมภาษณ์ อนันต์ ยงไพบูลย์, อายุ 91 ปี, 26 กรกฎาคม 2546

ภาพที่ 5.20 ศาลเจ้าบริเวณตลาดเก้าห้อง

จะเห็นได้ว่า ในชุมชนจะมีอาคารที่มีรูปแบบเฉพาะตัว ได้แก่ กลุ่มอาคารเรือนแถวไม้ กลุ่มอาคารเรือนไทยภาคกลางแฝงความเชื่อไทยพวน วัดและศาลเจ้า ซึ่งกลุ่มอาคารเหล่านี้เป็นมรดกจากอดีตที่ส่งทอดมาถึงปัจจุบัน

5.1.3 พื้นที่ว่าง

พื้นที่เปิดโล่ง เป็นส่วนที่บ่งบอกถึงคุณภาพของพื้นที่และเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่จากที่ว่างสาธารณะ(public space)⁶ จากการสำรวจพบว่า ลักษณะของพื้นที่โล่งและที่ว่างสาธารณะในชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น ที่ว่างส่วนบุคคลและที่ว่างสาธารณะ ซึ่งมีกิจกรรมที่เกิดแตกต่างกัน (แผนที่ 5.6)

ก. ที่ว่างส่วนบุคคล

เป็นพื้นที่ที่คนทั่วไปไม่สามารถเข้าไปใช้งานได้ ปัจจุบันบางบ้านมีการนำไม้รั้วหรือไม้ไผ่มาสานแบบง่าย ๆ มาล้อมส่วนของใต้ถุนเรือน เพื่อเก็บอุปกรณ์การเกษตร ทำให้มีการแบ่งที่โล่งสาธารณะและที่โล่งส่วนบุคคลออกจากกัน ได้แก่

-**ใต้ถุนบ้าน** เป็นสถานที่เก็บเครื่องมือ อุปกรณ์การเกษตร พันธุ์ข้าว ปุ๋ยและใช้เป็นที่พบปะผู้คน รับแขกที่มาเยี่ยมเยือน แขนงแปลเด็ก หรือใช้ในการเตรียมอาหารเพื่อที่จะไปทำบุญ เช่น การกวนกะละแม การทำข้าวหลาม ในพิธีกำฟ้าเป็นต้น พื้นที่ใต้ถุนเรือนจะมีการใช้ประโยชน์ในกิจกรรมที่หลากหลายมาก ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของบ้านเรือน ที่มีใต้ถุนสูง เนื่องจากพื้นที่ใต้ถุนเรือนมีความโล่งและอากาศเย็นสบาย

-สนามกีฬาของโรงเรียน

สนามกีฬาของโรงเรียน เป็นพื้นที่โล่งที่ให้นักเรียนเข้าไปใช้พื้นที่ ในเขตเทศบาลจะมีพื้นที่สนามหญ้าของของ โรงเรียนวัดบ้านหมี่ และโรงเรียนวัดลานคา

⁶ David Chapman, *Greating Neighborhood and Placs in the Built Environment*(London : E&N Spon an imprint of Chapman&Hall, 1996),p. 138

ข. ที่ว่างสาธารณะ

-**พื้นที่ที่ว่างระหว่างบ้านหรือทางสัญจร** โดยชุมชนส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านที่ไม่มีรั้ว ทำให้พื้นที่โล่งระหว่างบ้านและและใต้ถุนมีความต่อเนื่องกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีลักษณะเป็นที่ว่างกึ่งสาธารณะ บริเวณบ้านจึงมีพื้นที่บริเวณบ้านค่อนข้างกว้างใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆ ประจำวัน เช่น เป็นพื้นที่พบปะพูดคุยกันของคนในครอบครัวหรือเพื่อนบ้าน ใช้สำหรับทำหัตถกรรมในครัวเรือน และเป็นที่ยังเล่นของเด็กๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นๆ

-ลานวัดหรือพื้นที่ว่างภายในวัด

เป็นลานโล่งสามารถใช้ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดงานประเพณีต่าง ๆ เป็นที่วิ่งเล่นของเด็ก ๆ เป็นที่จอดรถ ซึ่งพื้นที่นี้เป็นพื้นที่หลักในการใช้ประกอบกิจกรรมทางศาสนาของชุมชน ได้แก่พื้นที่ว่างของวัดลานคา วัดบ้านหมี่ วัดบ้านสูตร วัดบ้านเก่าและวัดกกม่วง สามารถใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี สภาพของพื้นที่ว่างภายในวัด ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพดีเนื่องจากวัดจะมีการดูแลเป็นอย่างดี นอกจากนี้พื้นที่ว่างของวัดบริเวณริมแม่น้ำซึ่งยังคงมีศาลาท่าน้ำซึ่งในอดีตมีบทบาทอย่างมากในการเป็นจุดขึ้นลงเรือของชาวบ้านที่ใช้ในการสัญจรข้ามฟากหรือมาทำบุญที่วัด ปัจจุบันพื้นที่ริมน้ำของวัดส่วนใหญ่มีสภาพทรุดโทรมไม่ค่อยได้รับการดูแล

-สนามเด็กเล่นของเทศบาล

เป็นสนามเด็กเล่นขนาดเล็กตั้งอยู่หน้าเทศบาล เหมาะสำหรับเด็กเล็ก มีเครื่องเล่นสำหรับเด็กไว้ให้บริการ เช่น อุโมงค์ และชิงช้า เป็นต้น

-**ลานหน้าที่ทำการเทศบาล** เป็นพื้นที่ศูนย์รวมของคนในชุมชนในการประกอบกิจกรรมต่าง ทั้งกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การออกกำลังกาย การจอดรถ การจัดตลาดนัด หรือกิจกรรมทางประเพณี เช่น การจัดงานสงกรานต์ การจัดงานปีใหม่ หรือเป็นสถานที่จัดมหกรรมต่าง ๆ ปัจจุบัน บริเวณนี้ถือได้ว่าเป็นพื้นที่รวมของทุกกลุ่มในชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากมีการใช้งานบ่อยมากจึงทำให้พื้นที่เริ่มเป็นหลุมเป็นบ่อ ควรได้รับการปรับปรุง

-**ลานกีฬาต้านยาเสพติด** บริเวณชุมชนวัดกกม่วง บริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่เด็ก ๆ ใช้เป็นที่เล่นกีฬา กัน เช่น การเล่นฟุตบอล การเตะตะกร้อ เป็นต้น เนื่องจากสภาพเป็นลานดิน ทำให้มีปัญหาเรื่องฝุ่นละอองและฝนตกจะใช้ประโยชน์ไม่ได้ ควรมีการปรับปรุงจะทำให้ใช้พื้นที่ได้อย่างเป็นประโยชน์มากขึ้น

การใช้พื้นที่ได้ถุนบ้านในการเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตรและการเย็บเสื้อผ้า

สนามเด็กเล่นของชุมชน

ลานหน้าที่ทำการเทศบาล

ลานวัด

พื้นที่ว่างระหว่างบ้าน

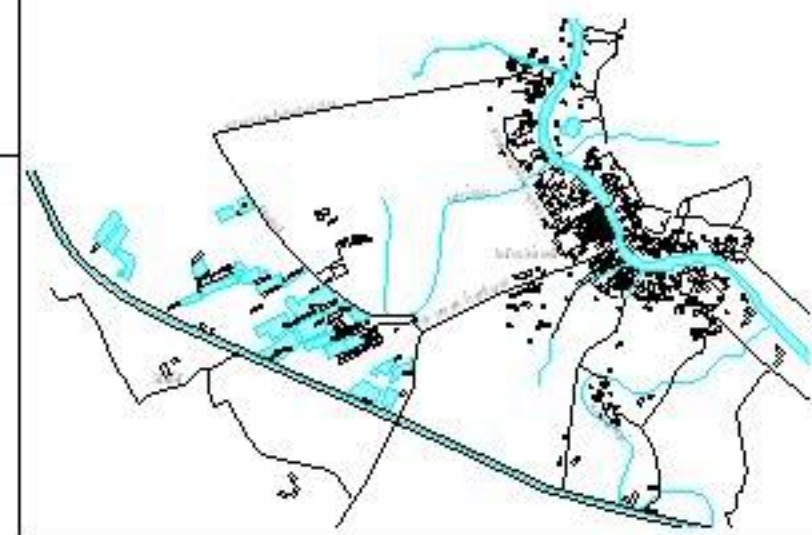
พื้นที่ริมแม่น้ำ

ที่ว่างระหว่างทางสัญจร

ภาพที่ 5.21 การใช้พื้นที่ว่างในชุมชน

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรีและพื้นที่โดยรอบ

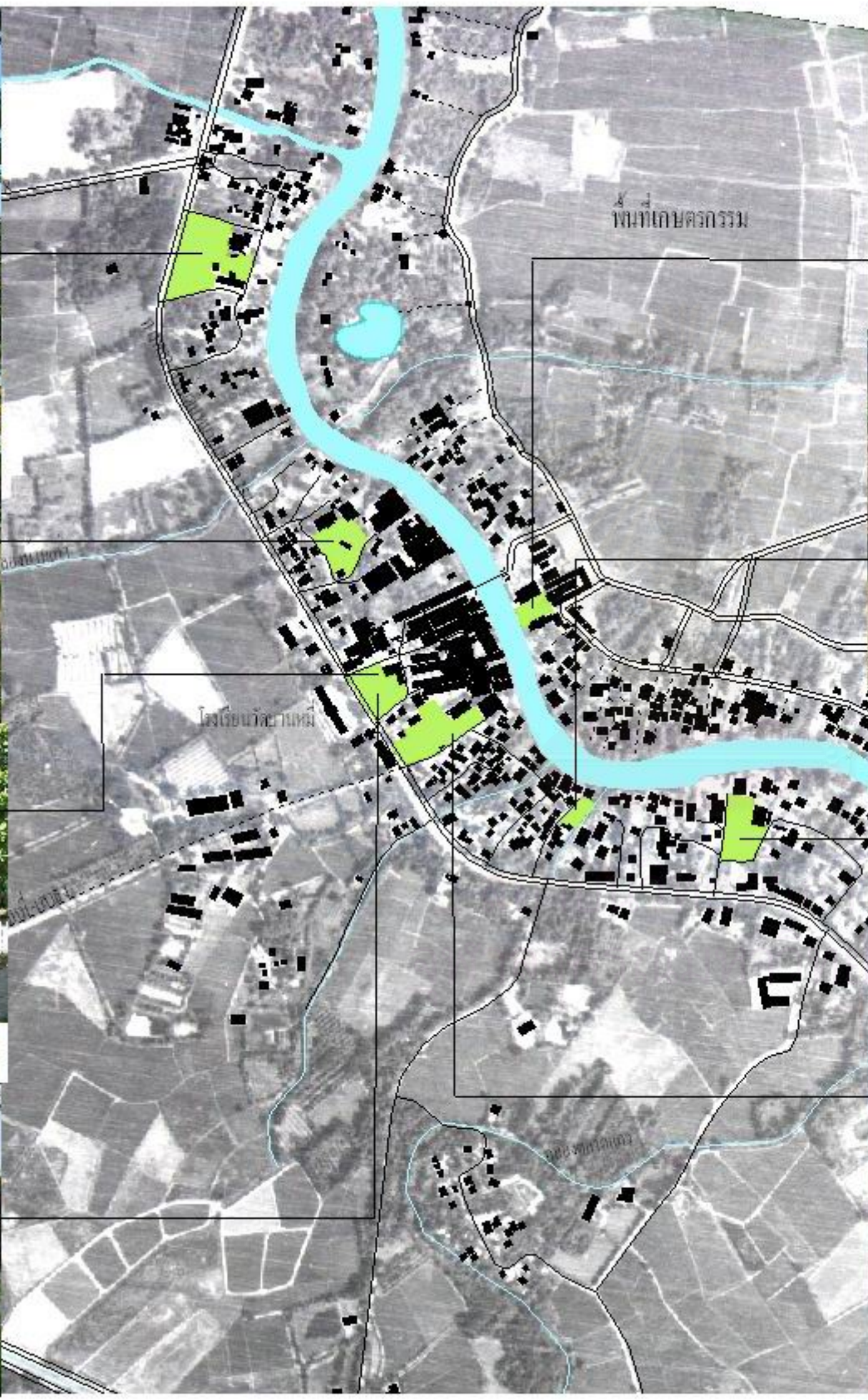
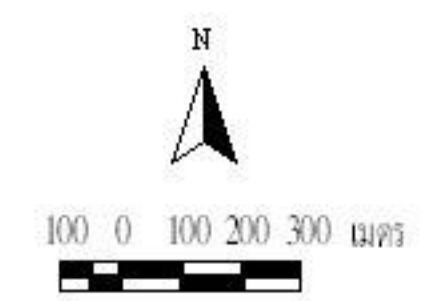

แผนที่ 5.6 แสดงพื้นที่วางสาธารณะในชุมชน

สัญลักษณ์

- ถนน ขอบ
- แม่น้ำ คลอง
- สะพาน
- สิ่งก่อสร้าง
- พื้นที่วางสาธารณะ

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (ผู้วิจัย,2546)

5.1.4 ทางสัญจร

รูปแบบของทางสัญจรภายในชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) สามารถแบ่งประเภทได้ตามลำดับศักยภาพของถนนได้ดังนี้

ถนนสายหลัก ได้แก่

ก. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 (สุพรรณบุรี-บางสาม) ผ่านบริเวณหน้าชุมชน ซึ่งเป็นถนนที่แบ่งพื้นที่ชุมชนออกเป็น 2 ส่วน คือ ทางด้านตะวันออกของถนนจะเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากร ถนนสายนี้จะเชื่อมโยงชุมชนเข้ากับอำเภอเมืองสุพรรณบุรีและอำเภอบางปลาหมอ เส้นทางนี้เป็นทางสัญจรหลักที่สำคัญสะดวกทั้งการใช้รถยนต์ส่วนตัวและรถโดยสารประจำทางในการเข้าถึง พฤติกรรมการสัญจรของผู้คนที่ใช้ถนนสายนี้จึงมีทั้งคนในพื้นที่และนอกพื้นที่

ข. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3318 (สุพรรณบุรี-มะขามล้ม) เป็นถนนที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 บริเวณหน้าวัดบ้านสุตร ไปทางตะวันตก เส้นทางนี้สามารถเดินทางไปอำเภอสวนแตงและอำเภออู่ทองได้โดยสะดวก ถนนสายนี้เป็นถนนที่อยู่ทางด้านทิศเหนือของชุมชน เป็นเสมือนแนวเขตของชุมชนอีกด้วย

ถนนสายรอง เป็นถนนที่แยกต่อจากถนนสายหลัก เชื่อมต่อกับชุมชนย่อยอื่น ๆ เป็นเส้นทางสำหรับรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ได้แก่

ก. ถนนข้ามไปฝั่งวัดลานคา เป็นถนนคอนกรีต 2 ช่องทางเดินรถ แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 ผ่านหน้าเทศบาลตำบลบางปลาหมอ ผ่านหน้าศาลเจ้าพ่อทุ่ง แคว้นตลาดบนและข้ามสะพานคอนกรีตข้ามแม่น้ำท่าจีนเรื่อยไปจนบรรจบกับถนนหมายเลข 340 เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างชุมชนสองฟากของแม่น้ำท่าจีนเข้าหากัน

ข. ถนนรพช.สพ.บ้านหมี-เสาชง เป็นถนนที่เชื่อมระหว่างวัดบ้านหมี ออกไปถึงชุมชนบ้านเสาชง ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่นอกเขตเทศบาล ผิวถนนเป็นซีเมนต์บดล็อก บางส่วนเป็นลูกรัง ชาวบ้านใช้เส้นทางนี้เพื่อเดินทางไปยังพื้นที่เกษตรกรรมและฟาร์มปศุสัตว์ที่อยู่ทางด้านตะวันตก

เครือข่ายถนนภายใน เป็นถนนที่พัฒนามาจากทางเดินเท้าเดิม ปัจจุบันเป็นถนนคอนกรีต 2 ช่องทางเดินรถ ได้แก่ ถนนเทศบาลต่าง ๆ สามารถใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์ จักรยานและทางเดินเท้า ในการเข้าถึงได้เป็นอย่างดี เป็นเส้นทางสัญจรที่สำคัญของประชาชนในพื้นที่ เพราะใช้ในการเข้าถึงอาคารบ้านเรือนในปัจจุบัน

ทางเดินเท้า ได้แก่ ทางเดินระหว่างอาคารเรือนแถวไม้ มีลักษณะเป็นเส้นตรงกว้างประมาณ 0.50-1.00 เมตร เป็นระบบตาราง (grid pattern) เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ซื้อ

สินค้าสามารถเดินต่อเนื่องถึงกันได้หมด วัตถุประสงค์ของเส้นทางต้องการให้เดินเท้าเพื่อซื้อสินค้าทางเดินจึงไม่กว้างพอที่รถจะเข้าไปได้ แต่ก็สามารถขี่จักรยานหรือจักรยานยนต์ได้แต่ละห้องจะตั้งเก้าอี้หรือม้านั่งสนทนากันหน้าบ้านหลังตลาดวายหรือเลิกงานแล้ว

ถนนสายหลักของชุมชน คือ สาย 3351 และ สาย 3318

ถนนรพช.สป.สายบ้านหมี-เสาชอง

เครือข่ายถนนภายในชุมชนเป็นถนนคอนกรีตเกือบทั้งหมด

ภาพที่ 5. 22 การสัญจรทางบกภายในชุมชน

ทางเรือ

ก. แม่น้ำท่าจีน เป็นทางสัญจรที่สำคัญมากในอดีต ปัจจุบันไม่ได้ใช้ประโยชน์ในด้านการสัญจรแล้ว

ข. คลองธรรมชาติ ได้แก่ คลองบ้านสูตร คลองบ้านเก่า ซึ่งคลองธรรมชาติทั้งสองสายนี้ มีบทบาทในการเป็นทางสัญจรของประชาชนเพื่อเข้าไปถึงพื้นที่เกษตรกรรมของตนเองและเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่ใช้ในการทำนาในอดีต แต่ปัจจุบันอยู่ในลักษณะต้นเขินไม่ได้ใช้ประโยชน์เพื่อการสัญจรแล้ว

ภาพที่ 5.23 การสัญจรในแม่น้ำท่าจีน

5.2 โครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนเมืองบางปลาหมอ(ตลาดเก้าห้อง) ขึ้นอยู่กับการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาได้แก่ การค้าขาย รับราชการ รับจ้างทั่วไป รวมทั้งทำงานนอกชุมชน โดยอาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชนก็คือ

เกษตรกรรม ได้แก่ การทำนาข้าว ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชนและเป็นอาชีพดั้งเดิมที่ทำมาตั้งแต่อดีต โดยกลุ่มคนที่ทำอาชีพนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มไทยพวน การทำการเกษตรสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนมากที่สุด โดยกิจกรรมทางด้านการเกษตรในชีวิตประจำวันในช่วงเช้า ชาวบ้านจะตื่นแต่เช้า หุงข้าว ทำอาหาร แล้วเดินทางไปยังพื้นที่นาของตัวเอง โดยจะไปดูแลเรื่องปริมาณน้ำในนาข้าวและวัชพืชต่าง ๆ พอช่วงเย็นจึงค่อยเดินทางกลับบ้าน หรือหากมีเวลาว่างระหว่างการทำนาก็จะมีการรับจ้างเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น การใช้พื้นที่ของกิจกรรมนี้จะอยู่บริเวณทางด้านตะวันตกของแนวถนนทางหลวงแผ่นดินสาย 3351 นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่งบางส่วนปลูกผัก ทำสวนมะม่วง เป็นต้น ซึ่งพื้นที่สวนก็อยู่บริเวณทางฝั่งตะวันตกของถนนทางหลวงแผ่นดินสาย 3351 เช่นเดียวกัน

ค้าขาย เป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอันดับรองลงมา ส่วนใหญ่กิจกรรมการค้าจะอยู่บริเวณชุมชนตลาดเก้าห้อง ร้านที่มีชื่อเสียง ที่ยังคงเหลืออยู่ คือ ร้านขนมตั้งกู่ยี่ ขาย

ขนมเป็ยาะ ขนมจันอับ เป็นร้านหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพราะทำการค้ามาตั้งแต่สร้างตลาดเก่าห้อง ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ดึงคนภายนอกชุมชนเข้ามาท่องเที่ยวและใช้จ่ายภายในชุมชนได้ ลักษณะการทำและรูปแบบร้านยังคงเป็นแบบโบราณ ค่าขายอยู่ในเรือนค้าขายพื้นถิ่น โดยทำขนมบริเวณหลังบ้าน ด้านหน้าบ้านเป็นแผงตั้งขนมขาย ลูกค้าสามารถเดินทางเข้ามาซื้อสินค้าตามทางเดินในตลาดได้อย่างสะดวกสบาย

นอกจากนี้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ประกอบอาชีพทางการค้า ยังกระจุกอยู่บริเวณตลาดท่ารถและเพิงตลาดสด บริเวณตลาดล่าง โดยจะขายสินค้าประเภทของสด ผัก ผลไม้ โดยจะขายทุกวัน ช่วงเวลา 5.00-15.00 น. ส่วนบริเวณตลาดท่ารถจะขายสินค้าประเภทอาหาร เช่น อาหารตามสั่ง โจ๊ก กวยเตี๋ยว กาแฟโบราณ เป็นต้น จะขายทุกวัน ช่วงเวลา 5.00-17.00 น. ซึ่งหากชาวบ้านไม่ได้เดินทางมาซื้อสินค้าที่ชุมชนตลาดเก่าห้อง ก็สามารถหาซื้อของใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ ตามร้านของชำที่มีอยู่ทั่วไป

อาชีพรับจ้าง ส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่รองรับกิจกรรมทางการเกษตรกรรม เช่น การรับจ้างเป็นลูกจ้างในโรงสีข้าว รับจ้างทำนา รับจ้างถักอวน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการรับจ้างเย็บเสื้อผ้าโหล เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านมักจะรับจ้างทำงานที่สามารถนากลับไปทำที่บ้านได้ เพราะส่วนใหญ่อาชีพรับจ้างของชาวบ้านจะเป็นอาชีพเสริมที่เพิ่มขึ้นเพิ่มเติมจากอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม

อาชีพรับราชการ และพนักงานบริษัท ผู้ที่ประกอบอาชีพทางการรับราชการ และพนักงานบริษัท ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านรุ่นหลังๆ ที่ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น เนื่องจากการที่สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนในอดีต ที่มีความรุ่งเรืองจากกิจกรรมทางการค้า และการขายผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ทำให้มีกำลังที่สามารถจะส่งเสียบุตรหลานให้มีการศึกษาที่สูงขึ้นกว่าชาวบ้านในรุ่นเก่า จากการที่มีการศึกษาที่สูงขึ้นชาวบ้านในรุ่นหลังจึงไม่นิยมประกอบอาชีพทำนาตามบรรพบุรุษ เนื่องจากเป็นอาชีพที่ต้องทำงานหนัก ประกอบกับรายได้น้อยและไม่แน่นอน การประกอบอาชีพทางการรับราชการ และพนักงานบริษัท จะมีทั้งผู้ที่ยังคงพักอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชน และเดินทางไปทำงานทั้งใน และนอกพื้นที่ในลักษณะเช้าไป เย็นกลับ แต่ส่วนใหญ่จะเดินทางออกไปพักอาศัยนอกชุมชน เช่นในเมืองมากกว่าเพื่อความสะดวกสบายในการเดินทาง

นักเรียน/ นักศึกษา เป็นกลุ่มประชากรที่อยู่ในวัยเรียน โดยระดับเด็กเล็กและระดับประถมศึกษา สามารถเรียนได้ในโรงเรียนในพื้นที่ ดังนั้นเมื่อต้องการเรียนในระดับที่สูงขึ้นจึงต้องออกไปเรียนนอกพื้นที่เช่น ที่ตัวเมืองสุพรรณบุรี หรือ อำเภอบางปลาม้า

5.3 โครงสร้างทางด้านสังคม

5.3.1 **เชื้อชาติ** ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคนไทย กลุ่มคนจีน และกลุ่มลาวพวน ในช่วงแรกจะเกาะกลุ่มเฉพาะพวกพวกของตนเองเนื่องจากความเป็นเชื้อชาติเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน ต่างก็รักษาวัฒนธรรมของตนเอง แต่เมื่ออยู่ด้วยกันนานเข้าแต่ละกลุ่มก็มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมีการผสมผสานกันไป แต่ก็ยังคงรักษาประเพณีวิถีชีวิตดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มเอาไว้

5.3.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน

โดยกลุ่มความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1.) **ความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายของคนละแวกบ้าน** หรือการเป็นเพื่อนบ้านกัน เป็นความสัมพันธ์ที่มีรูปแบบอิสระ โดยมีระยะทางระหว่างบ้านเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ ทำให้คนในละแวกบ้านมีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข่าวสาร แสดงความคิดเห็นและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์รูปแบบนี้จึงเป็นไปในลักษณะใกล้ชิดกัน ซึ่งชุมชนบางปลาหมั้นมีลักษณะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มหมู่บ้านใกล้เคียง ๆ กัน ทำให้ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เป็นความสัมพันธ์ที่พบได้ง่ายที่สุด

2.) **ความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายของกลุ่มอาชีพ** เป็นความสัมพันธ์อีกรูปแบบหนึ่งของชุมชนที่ผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน ก็จะมีความสัมพันธ์กันสนับสนุนกัน ท่ามกลางการแข่งขันเรื่องของการประกอบอาชีพ เช่น กลุ่มอาชีพค้าขาย กลุ่มข้าราชการ กลุ่มชาวนา เป็นต้น

3.) **ความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายของกลุ่มญาติ** เนื่องจากชุมชนบางปลาหมั้นลาดเก่าห้องเป็นกลุ่มคนเชื้อชาติเดียวกันที่อพยพเข้ามา ทั้งกลุ่มลาวพวน กลุ่มคนจีน ด้วยความเป็นเชื้อชาติเดียวกันพูดภาษาเดียวกันจึงเข้ากันได้เป็นอย่างดี การเจริญเติบโตของชุมชนเองก็เกิดจากครอบครัวเดิมหรือถ้าเป็นผู้ที่อพยพเข้ามาใหม่ก็จะรู้จักหรือมีความสัมพันธ์กับกลุ่มที่อยู่ก่อนหน้านี้อยู่แล้ว ดังนั้นคนในพื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นญาติกัน หรืออยู่กันมาตั้งแต่ดั้งเดิมก็นับถือกันเป็นญาติพี่น้องไปแล้ว

4.) **ความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ** ในพื้นที่ศึกษาประกอบไปด้วยคนไทย คนจีนและคนลาว ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างก็มีวัฒนธรรมของตนเอง แต่เมื่อมาอยู่รวมกันก็มีการผสมผสานวัฒนธรรม ด้วยการแต่งงานข้ามเชื้อชาติ คนลาวแต่งงานกับคนไทย ก็กลายเป็นคนไทย คนลาวแต่งงานกับคนลาวก็กลายเป็นคนไทยหรือคนจีนแต่งงานกับคนจีนก็เป็นคนไทยเช่นเดียวกัน ทำให้เกิดกลุ่มคนไทยกลุ่มใหม่ที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างเชื้อชาติ และยอมรับกับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนอกเหนือจากการแต่งงานแล้ว ก็ยังเกิดจากวิถีชีวิตของแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันแต่สามารถผสมเข้ากันได้อย่างกลมกลืน คือ คนลาวพวน หรือคนไทย ถนัดในการทำการเกษตรกรรม เพาะปลูก ส่วนคนจีนถนัดการค้าขาย จึงเกิดเป็นความ

สัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต(กลุ่มพวน และกลุ่มไทย) กับผู้ค้า (กลุ่มจีน) เกิดการพึ่งพาอาศัยกัน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

5.3.3 ระบบกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน

ระบบกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนของชาวบ้านในชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ กิจกรรมทางยังคงอยู่และกิจกรรมที่เลือนหายไปจากชุมชน

1.) **กิจกรรมที่ยังคงอยู่** ได้แก่ กิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมตามเชื้อชาติ หรือตามวัฒนธรรมดั้งเดิม ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ทำมาตั้งแต่อดีตและยังคงรักษาไว้อย่างสมบูรณ์จนถึงปัจจุบัน

- **กิจกรรมทางด้านศาสนา** ยังคงเป็นสิ่งดึงดูดให้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน มาร่วมกิจกรรมกันอย่างสม่ำเสมอ และทุกกลุ่มเชื้อชาติ ถือว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเข้ากันได้ด้วยกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมที่มีผู้เข้าร่วมมาก ได้แก่ การตักบาตรเทโว ในวันออกพรรษา และทำบุญวันสารท เนื่องจากเป็นประเพณีที่สำคัญและมีการจัดงานยิ่งใหญ่มากรวมทั้งมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นกับคนในชุมชน ทำให้มีความยั่งยืนในการสืบทอดต่อไป

-กิจกรรมตามเชื้อชาติดั้งเดิม

กิจกรรมสำคัญที่เป็นประเพณีเฉพาะของคนไทยเชื้อสายลาว ได้แก่ ประเพณีกำฟ้า ประเพณีบั้งไฟ สารทลาว เฮียะขวัญข้าว เป็นต้น เป็นงานที่จัดอย่างยิ่งใหญ่ด้วย สำหรับขั้นตอนและพิธีการต่าง ๆ คนไทยเชื้อสายลาวจะทำอย่างเคร่งครัด แต่ในส่วนงานรื่นเริง ประชาชนทุกคนในพื้นที่จะมีส่วนร่วมกันอย่างสนุกสนาน ไม่ว่าจะเป็นงานมหรสพต่าง ๆ และการแห่บั้งไฟ เป็นต้น

ในรอบหนึ่งปีประเพณีของชาวพวนยังยึดถือและปฏิบัติกันมีดังนี้คือ

เดือนอ้ายบุญข้าวจี	เดือนยี่บุญข้าวหลาม
เดือนสามบุญกำฟ้า	เดือนห้าบุญสงกรานต์
เดือนหกบุญหมู่บ้าน	เดือนแปดบุญเข้าพรรษา
เดือนเก้าบุญห่อข้าว	เดือนสิบเอ็ดบุญตักบาตรเทโว
เดือนสิบสองใส่กระดาษเทศน์มหาชาติ สลากแล ฯ	

ส่วนกิจกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น งานจิวประจำปี คนที่มาร่วมพิธีจะเป็นคนที่อยู่ในชุมชนและคนที่มีความศรัทธาจากนอกชุมชนด้วย แม้กระทั่งคนที่เคยอยู่ในชุมชนแล้วย้ายออกไปก็จะกลับมาร่วมงานงานจิวประจำปี จึงเป็นงานที่ค่อนข้างใหญ่ มีการแสดงอุปรากรจีนตอนกลางคืนร่วมกับงานมหรสพอื่น ๆ ด้วย

โดยสรุปแล้ว กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนจะเป็นกิจกรรมที่แสดงถึงชาติพันธุ์และการผสมผสานทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน สังเกตได้ว่าประเพณีของคนลาวพวนจะเป็นกิจกรรมในรูปแบบวิถีชีวิตของชาวบ้าน ส่วนของคนจีน จะมีกิจกรรมที่แสดงถึงเชื้อชาติของตนเองที่เป็นจุดเด่นและกลุ่มของคนที่เป็นการผสมผสาน คือร่วมทำกิจกรรมของทั้งสองเชื้อชาติ ซึ่งคนกลุ่มนี้ก็เป็นลูกผสมระหว่างเชื้อชาตินั้นเอง กิจกรรมสำคัญในรอบปี มีแนวโน้มที่จะคงอยู่ต่อไป เพราะวัดและเทศบาล เป็นแกนหลักในการจัดงานต่าง ๆ ส่วนชาวบ้านทุกเชื้อชาติ ก็ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเหนียวแน่นกิจกรรมสำคัญในรอบปีที่สามารถแสดงไว้ในตาราง 5.5

2.) กิจกรรมทางน้ำที่เลือนหายไปจากชุมชน : คือ

- ตลาดท่าน้ำ : บริเวณตลาดเก่าห้องในอดีตเคยเป็นตลาดท่าน้ำที่มีกิจกรรมทางการค้าที่คึกคักมาก่อนเป็นท่าเทียบเรือสินค้า ท่าเรือเมล์ หรือเรือชาวบ้านจากชุมชนใกล้เคียงที่เข้ามาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคภายในบริเวณตลาด กิจกรรมดังกล่าวปัจจุบันได้เลือนหายไปแล้ว แต่ยังคงเหลือสถาปัตยกรรมประเภทเรือนแถวไม้ ที่ใช้เป็นร้านค้าในอดีต ซึ่งปัจจุบันเรือนแถวไม้เหล่านี้ยังอยู่ในสภาพดี และยังคงมีกิจกรรมการค้าหลงเหลือให้เห็นอยู่

- ประเพณีแข่งเรือ : ในอดีตจะมีการแข่งขันเรือยาวบริเวณแม่น้ำท่าจีน โดยจะมีการจัดการแข่งขันในทุกปีโดยมีวัดต่างๆ เป็นเจ้าภาพในการจัดงาน ต่อมาเมื่อเส้นทางคมนาคมทางน้ำไม่ค่อยได้รับการดูแลทำให้การแข่งขันเรือยาวไม่ได้มีการจัดงานอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามปัจจุบัน หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ อำเภอบางปลาม้าและเทศบาลต่าง ๆ พยายามที่จะรื้อฟื้นกิจกรรมเหล่านี้ขึ้นมาโดยเริ่มมีการจัดงานการแข่งขันเรือให้เป็นประจำทุกปี

- ประเพณีการตักบาตรกลางน้ำ : การตักบาตรกลางน้ำเป็นประเพณีที่ชาวบ้านจะนำเอาข้าวสารอาหารแห้ง มาใส่บาตรพระภิกษุด้วยการพายเรือมาใส่กันที่กลางน้ำ ซึ่งประเพณีจะทำให้ชาวบ้านทั้งสองฝากฝั่งของแม่น้ำได้มีกิจกรรมทำร่วมกันสร้างความสามัคคีในชุมชน

สรุปได้ว่าระบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน มีส่วนประกอบของกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมทางเชื้อชาติ การรักษาพื้นที่ในการทำกิจกรรมภายในชุมชนจะเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชาติพันธุ์ให้สืบต่อไปได้ เพราะกิจกรรมเหล่านี้ทำให้ครอบครัวและหมู่บ้าน มีความใกล้ชิดกัน และสามารถถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานได้ต่อไป อันมีผลในการดำรงรักษาวัฒนธรรมเฉพาะของท้องถิ่นให้สืบต่อไปได้

ตารางที่ 5.5 สรุปกิจกรรมสำคัญในรอบปีของชุมชน

วันสำคัญ	ช่วงเวลา	เชื้อชาติ			กิจกรรม	สถานที่
		ลาวพวน	จีน	ผสมผสาน (ไทย ลาว จีน)		
วันขึ้นปีใหม่	1 มกราคม	✓	✓	✓	ทำบุญ ตักบาตร	วัดบ้านสูตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง และวัดลานคา
วันตรุษจีน	มกราคมหรือ กุมภาพันธ์		✓	✓	ไหว้เจ้าที่ ไส้บาตรอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ ตอนสาย ไหว้บรรพบุรุษ	บริเวณบ้าน
เฮียะขวัญข้าว	เดือนยี่ หรือ เดือน 3	✓		✓	ทำบุญ เช่นไหว้แม่โพสพ	แปลงนา
กำฟ้า	กุมภาพันธ์ (ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3)	✓		✓	ทำบุญด้วยข้าวหลามที่วัด	วัดบ้านสูตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง และวัดลานคา
มาฆบูชา	ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3	✓	✓	✓	ตักบาตร เวียนเทียน	วัดบ้านสูตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง และวัดลานคา
เข็งเม็ง	เมษายน		✓	✓	ไหว้กระดูกบรรพบุรุษ	วัดบ้านสูตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง และวัดลานคา
สงกรานต์บั้งไฟ ไทยพวน	13-15 เมษายน	✓	✓	✓	ทำบุญตักบาตร , แห่บั้งไฟ,รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ , มีมหรสพ	สนามหน้าที่ทำการเทศบาลตำบล บางปลาม้า
งานงิ้ว	เดือน 5- เดือน 7		✓	✓	ทำบุญโรงงิ้ว ,การแสดงงิ้ว 4-5 คืน,การประมุขของเจ้า	หน้าศาลเจ้า

ที่มา : การศึกษา (ผู้วิจัย,2546)

หมายเหตุ : เครื่องหมาย ✓ หมายถึงเชื้อชาติของผู้ทำกิจกรรม

ตารางที่ 5.5 สรุปกิจกรรมสำคัญในรอบปีของชุมชน (ต่อ)

วันสำคัญ	ช่วงเวลา	เชื้อชาติ			กิจกรรม	สถานที่
		ลาวพวน	จีน	ผสมผสาน (ไทย ลาว จีน)		
วิสาขบูชา	15 ค่ำ เดือน 6	✓	✓	✓	ตักบาตร เวียนเทียน	วัดบ้านสุตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง และวัดลานคา
อาสาฬหบูชา	15 ค่ำ เดือน 8	✓	✓	✓	ตักบาตร เวียนเทียน	วัดบ้านสุตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง และวัดลานคา
เข้าพรรษา	ต่อจากอาสาฬหบูชา	✓	✓	✓	ตักบาตรเช้า ถวายเครื่องไทยทาน ,ถวายเทียนพรรษา	วัดบ้านสุตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง และวัดลานคา
สารทลาว	สิ้นเดือน 9	✓		✓	ทำบุญตักบาตร ถวายกระดาษแด่พระภิกษุสงฆ์	วัดบ้านสุตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง และวัดลานคา
สารทจีน	สิ้นเดือน 10		✓	✓	ไหว้บรรพบุรุษ	บริเวณบ้าน
กินเจ	กันยายน-ตุลาคม		✓	✓	ถือศีลงดเนื้อสัตว์	บริเวณบ้าน
ออกพรรษา	15 ค่ำ เดือน 11	✓	✓	✓	ตักบาตรเทโว	วัดบ้านสุตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง และวัดลานคา
แข่งเรือ	เดือน 12	✓	✓	✓	แข่งเรือ	วัดสวนหงษ์ วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง
ลอยกระทง	15 ค่ำ เดือน 12	✓	✓	✓	ลอยกระทง ประกวดกระทง	วัดบ้านสุตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกกม่วง และวัดลานคา

ที่มา : การศึกษา (ผู้วิจัย,2546) หมายเหตุ : เครื่องหมาย ✓ หมายถึงเชื้อชาติของผู้ทำกิจกรรม

5.4 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม

จากการศึกษาองค์ประกอบทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมของชุมชนเมื่อนำทั้ง 3 ประเด็นมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กัน พบว่าแต่ละโครงสร้างมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะทางกายภาพได้ 3 กลุ่ม คือ (แผนที่ 5.7)

กลุ่มที่ 1 ชุมชนริมน้ำ บริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานตามแนวแม่น้ำ ได้แก่ สองฝั่งของแม่น้ำท่าจีน เกิดจากการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนลาวพวนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานระยะแรกจึงต้องอาศัยแม่น้ำเพื่อการดำรงชีวิต ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่แสดงออกจึงสอดคล้องกับการตั้งถิ่นฐานคือการปลูกเรือนยกพื้นสูงเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมและการใช้พื้นที่ใต้ถุนบ้านในการเก็บสิ่งของ อุปกรณ์การเกษตรหรือการใช้เป็นพื้นที่ทำหัตถกรรม เป็นต้น ซึ่งอาชีพเหล่านี้ก็เป็นอาชีพที่ชาวลาวพวนมีความถนัดมาตั้งแต่ครั้งอยู่บ้านเกิดเมืองนอนแล้ว ดังนั้นลักษณะของอาคารจึงตอบสนองกับลักษณะภูมิศาสตร์และการใช้งาน และจากการอพยพเข้ามาในบ้านเมืองที่แตกต่างไปจากเดิมมาอยู่ในพื้นที่ ต่างชาติ ต่างภาษา จึงรวมตัวกันอยู่ในลักษณะหมู่บ้านและมีการประกอบกิจกรรมประเพณีที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของเชื้อชาติตนเอง เช่น ประเพณีการกำฟ้า การเฮียะขวัญข้าว การทำบั้งไฟ เป็นต้น อย่างไรก็ตามด้วยการนับถือศาสนาพุทธเหมือนกับคนไทยส่วนใหญ่ ทำให้กิจกรรมทางศาสนาเป็นที่รวมของคนทุกเชื้อชาติ

ความสัมพันธ์ของอาคารกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์อาคารในชุมชนส่วนใหญ่เป็นอาคารเพื่อการพักอาศัย มีรูปแบบของเรือนไทยพวน เรือนพื้นดินและแบบร่วมสมัย ความสูง 1-2 ชั้น จะอยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ ตามแนวแม่น้ำ โดยเฉพาะรูปแบบอาคารเรือนไทยพวน จะเหลือให้เห็นบริเวณใกล้ ๆ วัดบ้านสูตร วัดบ้านหมี่ วัดกวม่วง วัดลานคา และตามริมแม่น้ำ ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านเก่าที่อยู่กันมานาน ส่วนอาคารรูปแบบอื่นๆ พบได้ทั่วไป การใช้อาคารประเภทศาสนสถาน ได้แก่ วัดบ้านสูตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกวม่วงและวัดลานคา การใช้อาคารประเภทอุตสาหกรรม พบว่า มีโรงสีข้าว อยุริมแม่น้ำท่าจีน และมีโรงเลื่อยจักรท่งเส็งพาณิชย์ อยู่ติดกับโรงสี นอกจากนี้ยังมีการใช้อาคารประเภทคอกปศุสัตว์ อยู่ในลักษณะของเพิง เช่น คอกหมู โรงเลี้ยงไก่ โรงเลี้ยงเป็ด อยู่กันเป็นกลุ่มทางด้านตะวันตกของพื้นที่บริเวณริมถนนโรงสี จนไปถึงริมคลองชลประทาน (แผนที่ 5.8)

ความสัมพันธ์ของกิจกรรมกับการใช้พื้นที่ว่าง

อาคารบริเวณชุมชนนี้ จะอยู่แบบเป็นหลังๆ ไม่ได้เป็นแถวติดกันระยะห่างระหว่างบ้านมีมาก ไม่หนาแน่น พื้นที่ว่างเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันภายในชุมชน คือ บริเวณลานวัดบ้านสูตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่ วัดกวม่วงและวัดลานคา เป็นลานโล่งขนาดใหญ่ สามารถใช้จอดรถ วิ่งเล่น

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนศูนย์กลางในพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนที่ 5.7 กลุ่มความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

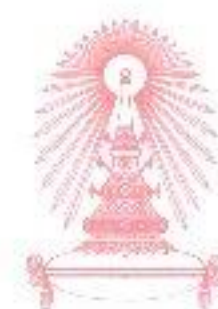
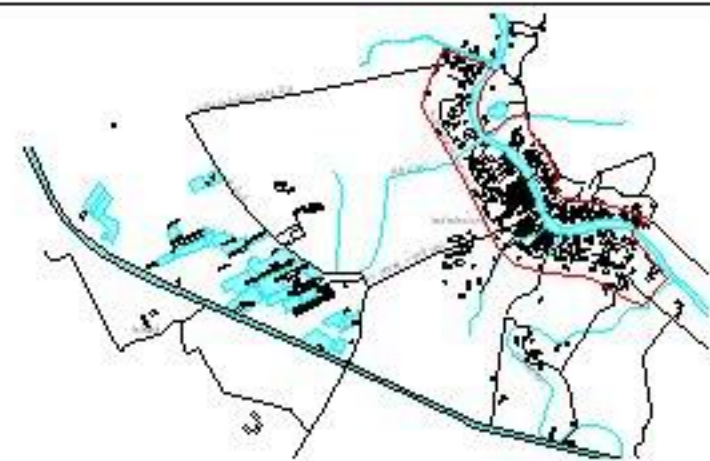
สัญลักษณ์

- ลาดยางถนน
- ถนนคอนกรีต
- ถนนลูกรัง/อิฐบล็อก
- แม่น้ำ คลอง

กลุ่มความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

- 1** ชุมชนริมน้ำ
- 2** ชุมชนลาดริมน้ำ
- 3** ชุมชนริมถนน

ที่มา : จากการวิเคราะห์ (ผู้วิจัย, 2546)

100 0 100 200 เมตร

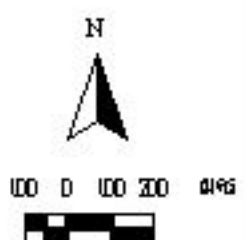
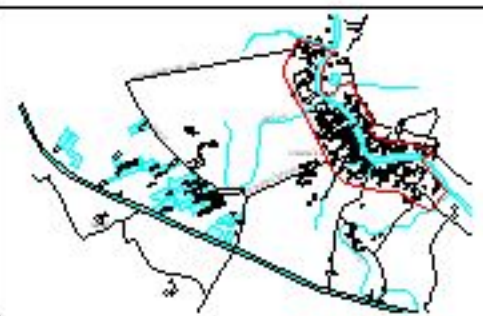

แผนที่ 5.8 การใช้อาคารในพื้นที่ชุมชนริมน้ำ

สัญลักษณ์

	ทางบกถนน		อุตสาหกรรม
	ถนนคอนกรีต		สถาบันการศึกษา
	ถนนลูกรัง/อิฐดินเผา		ศาสนา
	แม่น้ำ คลอง		สถานที่ราชการ
	ที่พักอาศัย		ปศุสัตว์
	พาริโคยธรรม		อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
	กิจการเชิงพาณิชย์		ความเชื่อ

สำหรับเด็ก พักผ่อนและทำกิจกรรมประเพณีร่วมกัน เช่น การจัดงานบวช ฉายหนังกลางแปลง เป็นต้น ส่วนพื้นที่ว่างอื่น ๆ เช่น ใต้ถุนบ้าน ใต้ต้นไม้ ริมแม่น้ำ จะเป็นที่พบปะพูดคุยกันหลังเวลาเลิกงานหรือหยุดพักผ่อนหรือใช้เป็นที่เก็บอุปกรณ์การเกษตร ทำกิจกรรมส่วนตัว เป็นต้น ส่วนถนนทางเดินภายในชุมชนและบริเวณริมถนนจะใช้เป็นที่ตั้งเพิงขายของและออกกำลังกาย เป็นต้น (แผนที่ 5.9)

ตารางที่ 5.6 สรุปความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนในชุมชนริมน้ำ

พื้นที่บริเวณชุมชน	ผู้ใช้	กิจกรรม	พื้นที่ใช้กิจกรรม
ชุมชนริมน้ำ	- ชาวนา - นักเรียน - ประชาชนทั่วไป	- ทำนา วิดน้ำเข้านา - ตากข้าว - พักผ่อน - ออกกำลังกาย - อาบน้ำ ชักล้าง - จอดรถ - รับแขก พบปะพูดคุย	- นาข้าวทางด้านตะวันตก - ลานวัด - ไหล่ถนน - พื้นที่โล่งใต้ต้นไม้ - ลานวัด - ใต้ต้นไม้ - ทำน้าบ้านตนเอง - ลานวัด - ใต้ต้นไม้ - ใต้ถุนบ้าน

ที่มา : จากการสำรวจ (ผู้วิจัย, 2546)

กลุ่มที่ 2 ตลาดริมน้ำ เป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานแบบเรียงแถวเพื่อการค้า บริเวณนี้เป็นที่อยู่อาศัยของคนจีน ซึ่งประกอบอาชีพดั้งเดิมที่ตนเองถนัดคือ การค้าขาย ดังนั้นลักษณะทางกายภาพที่แสดงออกมาจึงตอบรับกับวิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้ ด้วยรูปแบบของเรือนค้าขายพื้นถิ่นหันหน้าเข้าหากันเพื่อประโยชน์ในการค้า อย่างไรก็ตามคนจีนก็ยังคงรักษาคติความเชื่อของตนเองในการทำการค้า คือ ต้องมีการสร้างศาลเจ้าประจำตลาด ดังนั้นบริเวณตลาดเก่าห้อง ซึ่งแยกออกเป็นตลาดย่อยได้ 3 ตลาด จึงปรากฏศาลเจ้า 3 แห่งด้วยเช่นกัน

ความสัมพันธ์ของอาคารกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ชุมชนตลาดเก่าห้องเป็นชุมชนที่มีคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่และทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าขายมาตั้งแต่สมัยอดีต ภายในชุมชนจึงสามารถแบ่งย่อยออกเป็น 3 ตลาดคือ ตลาดบน ตลาดกลางและตลาดล่างลักษณะอาคารของชุมชนนี้จึงเป็นแบบเรือนค้าขายพื้นถิ่น รูปแบบสถาปัตยกรรมจีน ความสูง 1-2 ชั้น หันหน้าเข้าหากัน มีช่องทางเดินตรงกลาง เกาะตัวตามแนวแม่น้ำท่าจีน การใช้อาคารจึงเพื่อการค้าขายร่วมกับการพักอาศัย คือ ด้านล่างค้าขาย ด้านบน

พักอาศัย ปัจจุบัน กิจกรรมการใช้อาคารเป็นการพักอาศัย เป็นส่วนใหญ่โดยกิจกรรมการค้ามีประมาณ 43 รายเท่านั้น ซึ่งได้แก่ ร้านค้าประเภทต่าง ๆ ดังตาราง 5.7

ตารางที่ 5.7 แสดงจำนวนร้านค้าประเภทต่าง ๆ ในชุมชนตลาดเก่าห้อง

ประเภท	จำนวน(ร้าน)	ประเภท	จำนวน(ร้าน)
ร้านขายอาหารสัตว์	2	ร้านเครื่องเขียน	1
ร้านขายของชำ	16	ร้านขายอาหาร/เครื่องดื่ม	5
ร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง	2	ร้านเช่าวีดีโอ/ซีดี	1
ร้านซ่อมจักรยานยนต์	1	ร้านตัดสตีกเกอร์/ทำป้าย	1
ร้านขายเสื้อผ้า	2	ร้านเกมส์คอมพิวเตอร์	1
ร้านตัดผม/ร้านเสริมสวย	4	ร้านขายก๊าซหุงต้ม	1
ร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า	2	ร้านขายของเบ็ดเตล็ด	2
ร้านขายเครื่องใช้ไฟฟ้า/เครื่องเรือน	5	ร้านถ่ายรูป	1
ร้านถ่ายเอกสาร	1	ร้านสังฆภัณฑ์	1
รวม			43

ที่มา : จากการสำรวจ (ผู้วิจัย,2546)

จากตารางจะเห็นได้ว่า ร้านค้าส่วนใหญ่จะขายสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ร้านขายของชำ จะเป็นร้านที่มีมากที่สุด อาจเป็นเพราะเป็นร้านที่ขายสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ หลายอย่างที่สะดวกในการซื้อ นอกจากนั้นก็จะมีร้านเสริมสวย ร้านถ่ายรูป ร้านขายขนมจันอับ ร้านขายเสื้อผ้า เป็นต้น ให้บริการคนในชุมชนและชุมชนข้างเคียง

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบอาคารแบบเพิงค้าขาย แทรกตัวอยู่ระหว่างกลุ่มเรือนแถวและอยู่บริเวณด้านหน้าของตลาดด้านที่ติดกับถนน การใช้อาคารจึงเพื่อการค้าขายเพียงอย่างเดียว เช่น ขายผักสด อาหารสด เป็นต้น (แผนที่ 5.10)

ความสัมพันธ์ของกิจกรรมกับการใช้พื้นที่ว่าง

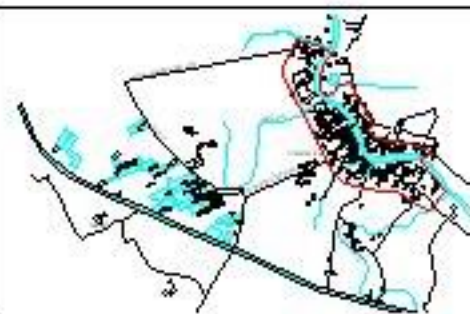
กิจกรรมการใช้พื้นที่ว่างของชุมชนตลาดริมน้ำ มีพื้นที่ว่างอยู่บริเวณถนนทางเดินภายในชุมชนและทางเดินระหว่างเรือนค้าขายพื้นถิ่น จะใช้เป็นที่พักผ่อน ตั้งวางกระถางต้นไม้ ตั้งวางสินค้าและใช้เป็นที่นั่งเล่นพักผ่อนหย่อนใจ พูดคุยกันหลังเวลาเลิกงาน และหลังตลาดวาย หยุดขายของ เหลือแต่เฉพาะในร้าน ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวสภาพเรือนค้าขายก็จะกลายเป็นที่พักอาศัย ผู้คนเริ่มพักผ่อน ออกมาพูดคุยหน้าร้าน เด็ก ๆ ก็จะไปจักรยาน ตีแบดมินตันและวิ่งเล่นกันบนทางเดินเท้าที่เก็บหน้าร้านไปแล้ว ผู้ใหญ่นั่งคุยกันหน้าบ้าน คุยข้ามถนนกันได้สบาย

แผนที่ 5.9 ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการใช้พื้นที่กลุ่มชุมชนริมน้ำ

สัญลักษณ์

	ถนนสาธารณะ		ชุมชน
	ถนนซอย		จุดวาง 60 นาที
	ถนนลูกรัง/ลูกรังดิน		ตลาด
	แม่น้ำ คลอง		ท่าชุมชน/ท่ากระจาย
			ศาลเจ้า

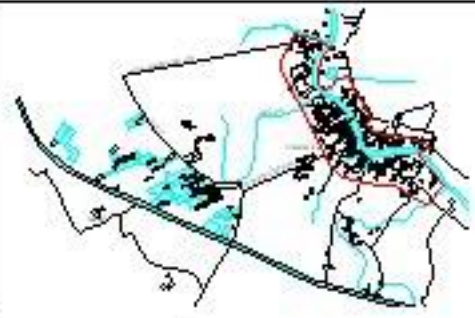
0 100 200 300 ๓๙6

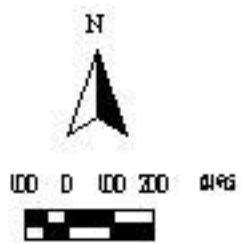
แผนที่ 5.10 การใช้อาคารในพื้นที่ชุมชนตลาดเดิม

สัญลักษณ์

	ถนนวงรอบ		พื้นที่อาศัย
	ถนนศอกวัด		พหุวัฒนธรรม
	ถนนคู่ฝั่ง/สะพาน		กิจกรรมชุมชน
	แม่น้ำ คลอง		อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
			ความสูง

ที่มา : จากการวิเคราะห์ (ผู้วิจัย, 2546)

เพราะถนนกว้างแค่ประมาณ 2 เมตรเท่านั้น นับเป็นบรรยากาศที่อบอุ่นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังมีการใช้พื้นที่ทำน้ำเป็นที่ซักล้าง อาบน้ำ ของคนในชุมชนด้วย (แผนที่ 5.11)

ตารางที่ 5.8 สรุปความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนในชุมชนตลาดริมน้ำ

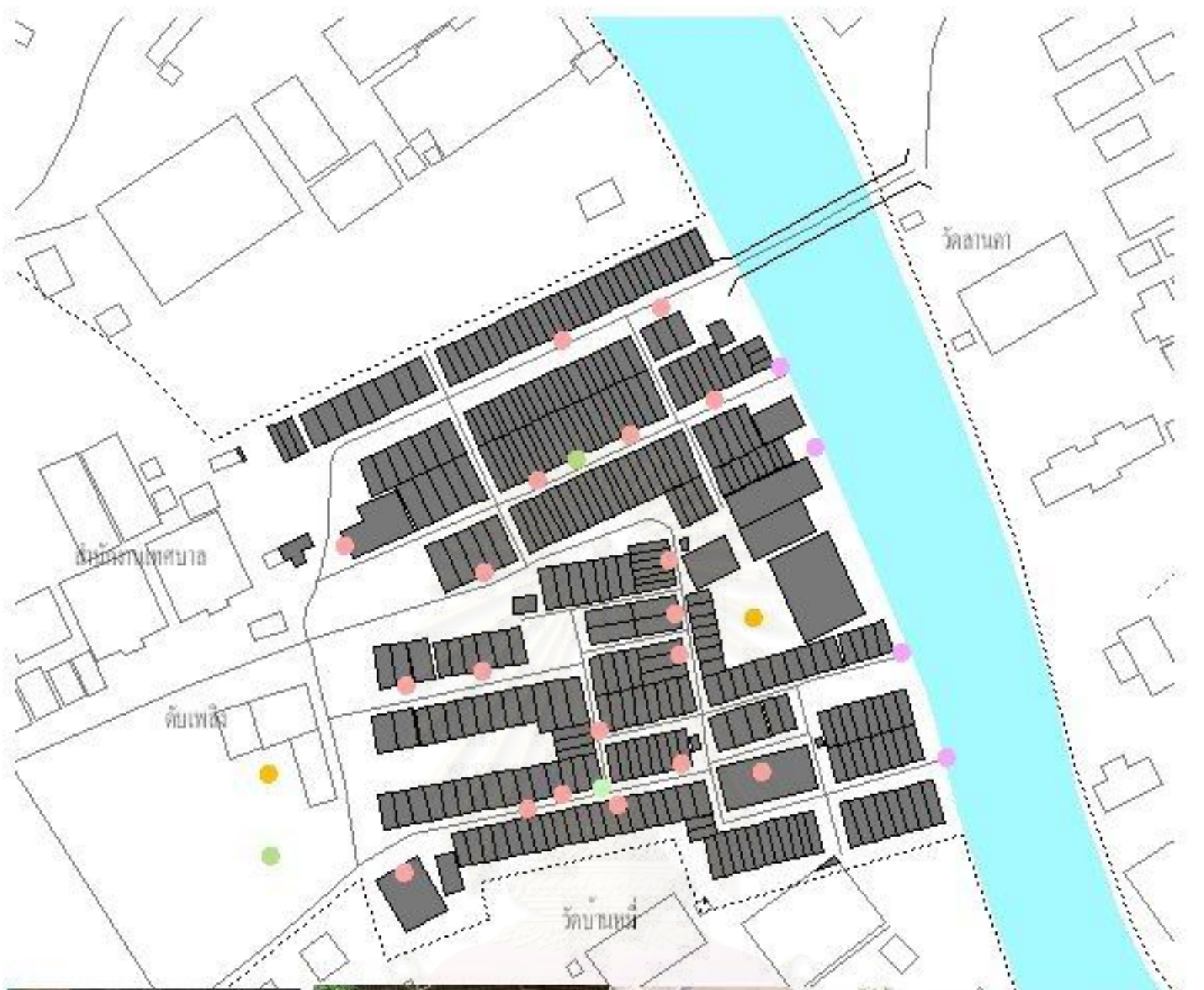
พื้นที่บริเวณชุมชน	ผู้ใช้	กิจกรรม	พื้นที่ใช้กิจกรรม
ชุมชนตลาดริมน้ำ	กลุ่มพ่อค้า แม่ค้า กลุ่มนักเรียนและประชาชนทั่วไป	-ขายของ -พื้นที่ซักล้าง อาบน้ำ -จอดรถ -พักผ่อน นั่งเล่น ออกกำลังกาย -จอดรถ	-พื้นที่หน้าบ้านและในบ้านของตัวเอง -ตลาดท่ารถ -ตลาดเก่า -ท่าจอดเรือเก่า -ถนนหน้าบ้านตนเองและคนรู้จัก -ลานหน้าเทศบาล -ลานหน้าโรงเรียนวัดบ้านหมี่ -ถนนทางเดินภายในชุมชน

ที่มา : จากการสำรวจ (ผู้วิจัย,2546)

กลุ่มที่ 3 ชุมชนริมถนน บริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานตามแนวถนน กลุ่มนี้ถือว่าเป็นกลุ่มที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างเชื้อชาติ เป็นการขยายตัวของกลุ่มคนในพื้นที่เดิมออกมาภายหลัง ดังนั้นรูปแบบการใช้พื้นที่ กลุ่มอาคารจึงค่อนข้างจะเป็นรูปแบบสมัยใหม่ การประกอบอาชีพก็มีความหลากหลายมากขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าลักษณะทางกายภาพของกลุ่มนี้อาจจะเปลี่ยนแปลงไม่ใช่รูปแบบดั้งเดิมที่มีเอกลักษณ์ แต่ส่วนใหญ่กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ก็เป็นกลุ่มคนดั้งเดิมที่ขยายตัวออกมาไม่ใช่คนกลุ่มใหม่ที่อพยพเข้ามา ดังนั้นแม้ว่าลักษณะทางกายภาพจะเปลี่ยนแปลงหากแต่ คติความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ตามเชื้อชาติดั้งเดิมก็ยังถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ของอาคารกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน

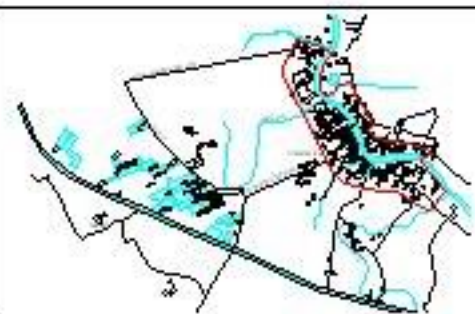
บริเวณพื้นที่ชุมชนอยู่ริมถนนสาย 3351มีการใช้ที่ดิน เพื่อการพักอาศัย พาณิชยกรรม มีรูปแบบอาคารร่วมสมัยส่วนใหญ่อยู่ตามแนวถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 เช่น ร้านขายก๋วยเตี๋ยว ร้านขายของชำ ขายอาหาร ร้านขายหีบศพ เป็นต้น สถาบันราชการ ศาสนา อาคารส่วนใหญ่ในพื้นที่อยู่ในลักษณะร่วมสมัยและพื้นถิ่น มีทั้งแบบยกพื้นและไม่ยกพื้น เนื่องจากอยู่ติดริมถนนทำให้ไม่ต้องกังวลกับปัญหาน้ำท่วม สภาพอาคารส่วนใหญ่ยังอยู่ในสภาพที่ดี เนื่องจากระยะเวลาในการปลูกสร้างไม่นานมากนัก(แผนที่ 5.12)

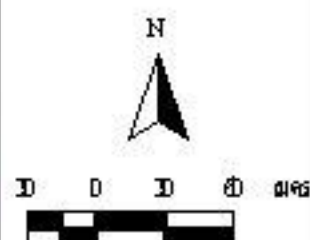
แผนที่ 5.11 ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการใช้พื้นที่กลุ่มตลาดริมน้ำ

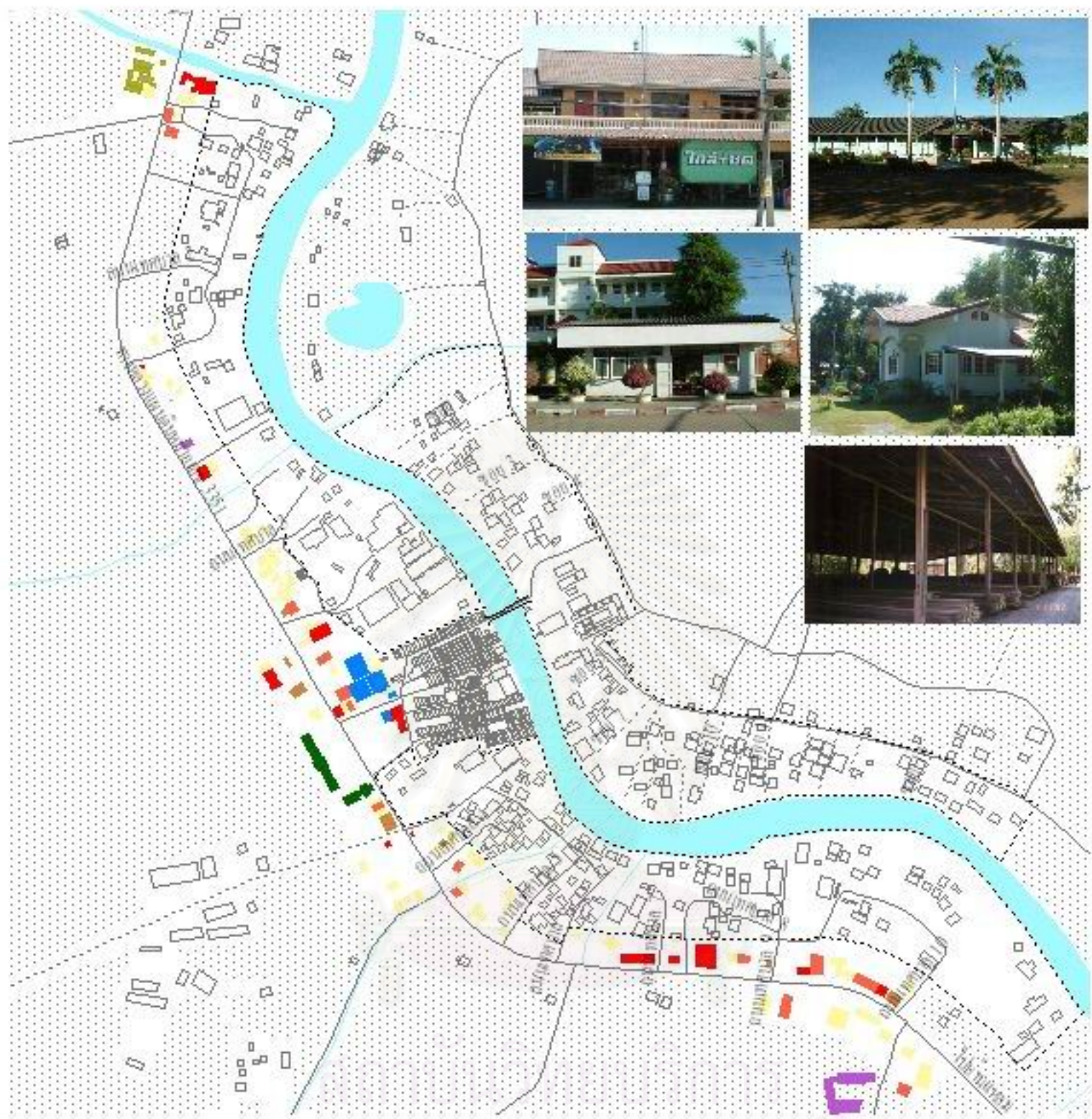
สัญลักษณ์

	ถนนขวงถนน		บ่อขวง
	ถนนคอกวัว		สถานี จำกัด
	ถนนคู่อัง/คูบ้านหมี่		สถานีกระจาย
	แม่น้ำ คลอง		ศาลา

ที่มา : จากการวิเคราะห์ (ผู้วิจัย, 2546)

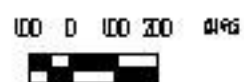
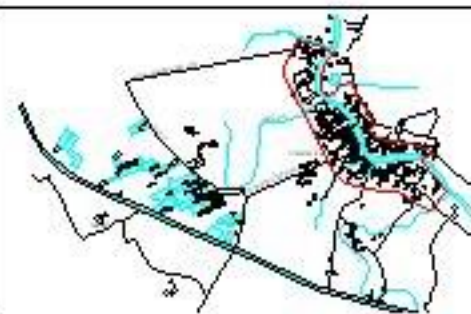

แผนที่ 5.12 การใช้อาคารในพื้นที่ชุมชนริมถนน

สัญลักษณ์

	ถนนวงรอบ		อุตสาหกรรม
	ถนนคอนกรีต		สถาบันการศึกษา
	ถนนลูกรัง/อิฐดินเผา		ศาสนา
	แม่น้ำ คลอง		สถานที่ราชการ
	ที่จอดรถ		ปศุสัตว์
	พาณิชย์ยกรรม		อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
	กิจการบริการ		ความเชื่อ

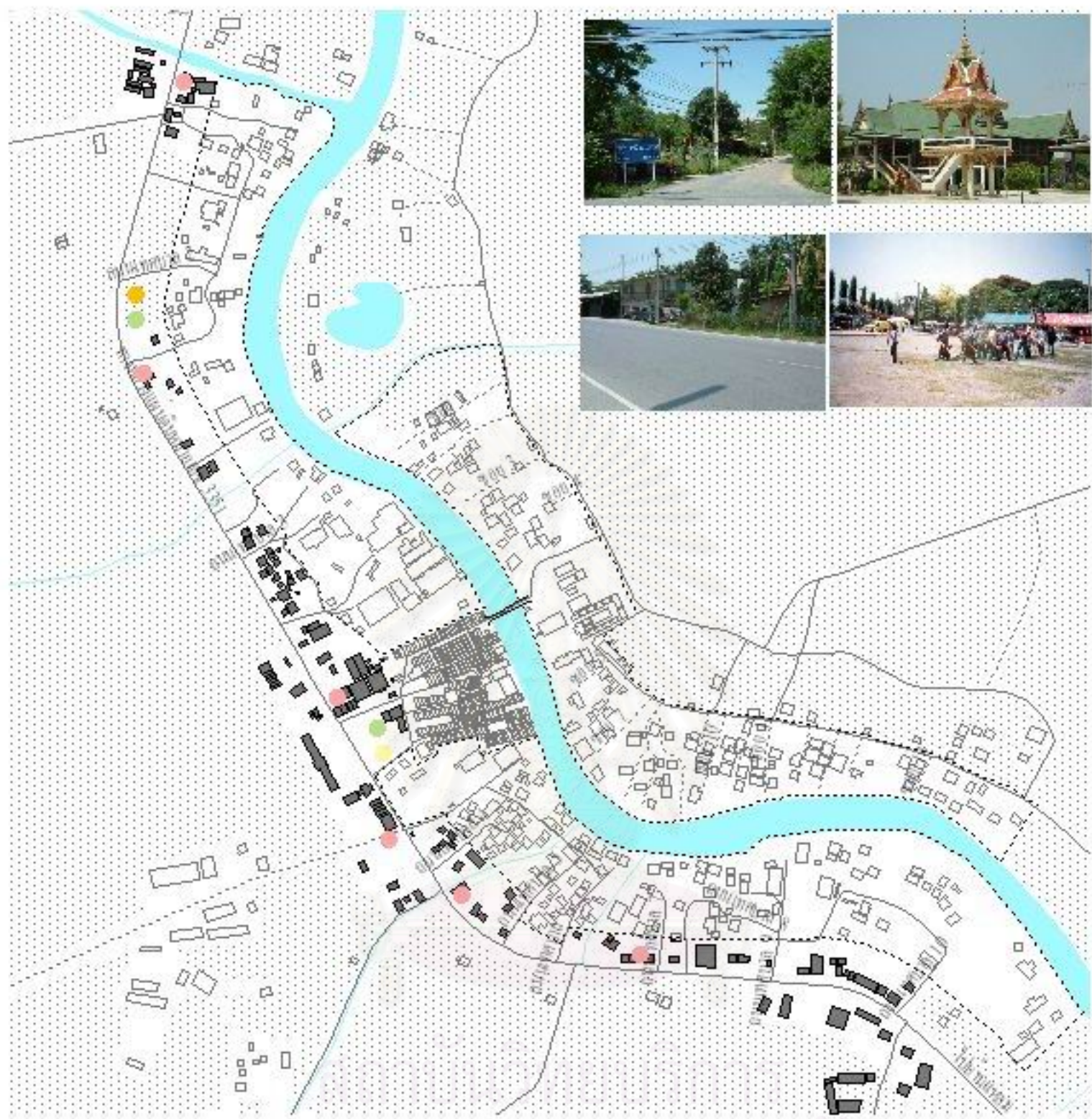

การใช้อาคารภายในชุมชนส่วนใหญ่ใช้เพื่อการพักอาศัย มีทั้งที่อยู่มานานและสร้างขึ้นใหม่ ความสูง 1-2 ชั้น โดยการวางอาคาร จะหันหน้าตามเส้นทางสัญจรเป็นหลัก การใช้พื้นที่ระหว่างอาคารและบริเวณใต้ต้นไม้ ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่ตั้งศาลพระภูมิ ใช้เป็นที่จอดรถ พื้นที่พักผ่อน ที่วิ่งเล่นของเด็ก ๆ ส่วนพื้นที่ริมถนนทางเดินภายในชุมชน พื้นที่ทางเดินหลังบ้านที่พอมองของต้นไม้ให้พอร่มรื่นจะเป็นที่พบปะพูดคุยกันและพักผ่อนของชาวบ้าน หลังเวลาเลิกงานหรือกลับมาจากการทำงาน ส่วนพื้นที่โล่งขนาดใหญ่ของชุมชนมีอยู่บริเวณเนื่องจากบริเวณชุมชนมีลานโล่งริมถนนทางหลวงแผ่นดินสาย 3351 หน้าที่ทำการเทศบาล เป็นพื้นที่โล่งที่เป็นศูนย์รวมของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล เช่น การจัดงานสงกรานต์ บั้งไฟไทยพวน การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การจัดตลาดนัดในวันอังคารและวันเสาร์ของสัปดาห์ การจัดการแสดงงิ้วประจำปีหรือเป็นที่ตั้งของมหรสพต่าง ๆ เช่น ชิงช้าสวรรค์ ฉายหนังกลางแปลง เป็นต้น นอกจากนี้ในช่วงเวลาปกติก็จะเป็นพื้นที่ให้เด็ก ๆ และประชาชนทั่วไปใช้เป็นที่พักผ่อน ออกกำลังกายและจอดรถ นอกจากนี้บริเวณริมลานโล่งด้านที่ติดกับที่ทำการเทศบาลมีสนามเด็กเล่น ที่มีอุปกรณ์ของเล่นสำหรับเด็ก ไว้ให้เด็กเล็ก ๆ เข้ามาเล่นได้ (แผนที่ 5.13)

ตารางที่ 5.9 สรุปความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนพื้นที่ริมถนน

พื้นที่บริเวณชุมชน	ผู้ใช้	กิจกรรม	พื้นที่กิจกรรม
ชุมชนริมถนน	กลุ่มพ่อค้า แม่ค้า	-ขายของ	-พื้นที่บริเวณริมถนนของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351
	กลุ่มชาวนา	-ทำนาข้าว วิดน้ำ	-พื้นที่โล่งใต้ต้นไม้ภายในชุมชน
		-ตากข้าว	-นาทางด้านตะวันตกของถนน
	กลุ่มนักเรียน	-พักผ่อน นั่งเล่น	-ลานวัด
ประชาชนทั่วไป	-ออกกำลังกาย	-ไหลถนน	
	-จอดรถ	-ลานกีฬาชุมชน	
-กลุ่มเจ้าหน้าที่พนักงาน	-พักผ่อน นั่งเล่น	-ลานวัดบ้านหมี่	
	-กินข้าว	-ใต้ถุนบ้าน	
			-ลานหน้าเทศบาล
			-ตลาดท่ารถ

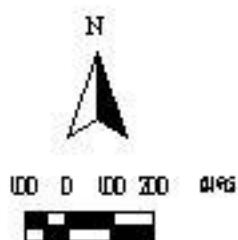
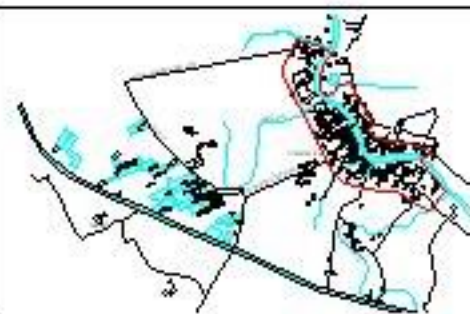
ที่มา : จากสำรวจ,(ผู้วิจัย,2546)

แผนที่ 5.13 ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการใช้พื้นที่กลุ่มวัฒนธรรม

สัญลักษณ์

	ถนน		ชุมชน
	ถนนสาธารณะ		พำนักของนักท่องเที่ยว
	ถนนลูกรัง/ลูกรังดิน		ตลาด
	แม่น้ำ คลอง		

กลุ่มชุมชนริมน้ำ สภาพปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการคมนาคมจากทางน้ำสู่ทางบก ชุมชนพึ่งพาถนนเพิ่มมากขึ้น หากแต่ชาวบ้านก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองไปมากนัก การปลูกบ้านเรือนเพื่อการพักอาศัย การใช้พื้นที่ได้ถูกเรือนในการเก็บอุปกรณ์การเกษตร และทำกิจกรรมของครอบครัว การเดินเท้าไปยังพื้นที่นา โดยสรุปกลุ่มนี้พื้นที่กับกิจกรรมที่เกิดขึ้นยังสามารถตอบสนองกันได้ด้วยดี

กลุ่มตลาดริมน้ำ สภาพปัจจุบันของตลาดเก่าห้อง มีสภาพเป็นชุมชนพักอาศัย ถึงแม้ว่าจะมีการค้ายังคงแทรกตัวอยู่แต่ก็ไม่คึกคักเท่ากับอดีตอย่างชัดเจน ทำให้ชุมชนค่อนข้างเงียบเหงาเส้นทางการเดินเท้าภายในชุมชน บางส่วนมีการสัญจรน้อยลงใช้เป็นที่นั่งพบปะพูดคุยกันมากขึ้น การใช้ท่าเรือริมน้ำเพื่อการติดต่อระหว่างบ้านใกล้เรือนเคียง การซักล้าง อาบน้ำ ไม่มีมีบาทบาทเป็นท่าเรือขนส่งสินค้าหรือท่าเรือเมลล์ดังเช่นอดีต หากแต่บทบาทของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นที่พักอาศัยก็ถือได้ว่าพื้นที่ภายในชุมชนก็ยังสามารถตอบสนองกับการกิจกรรมการอยู่อาศัยได้

กลุ่มชุมชนริมถนน การใช้อาคารถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นไปตามรูปแบบดั้งเดิมหรืออาคารที่มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์หากแต่อาคารรูปแบบทันสมัยและการวางทิศทางอาคารก็ตอบสนองกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น เส้นทางการสัญจรมีการใช้ทั้งคนภายในชุมชนและนอกชุมชน กิจกรรมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มุ่งตอบสนองกับความต้องการของคนในพื้นที่ เช่น ร้านขายอุปกรณ์การเกษตร ร้านจำหน่ายปุ๋ย หรือปั้มน้ำมันขนาดเล็ก เป็นต้น

นอกจากนี้พื้นที่ทางด้านตะวันตกในพื้นที่เกษตรกรรมเริ่มมีการการขยายตัวและมีประชาชนเข้าไปตั้งถิ่นฐาน ไม่ว่าจะป็นโรงสีหรือ เนื่องจากโรงสีต้องการอยู่ห่างจากบ้านเรือนผู้คนเพื่อป้องกันฝุ่นละอองและอาคารบ้านเรือนอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ขยายตัวออกมาเช่นกันซึ่งหากไม่มีการควบคุมก็อาจทำให้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรกรรมได้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏในแต่ละพื้นที่ก็เกิดจากความแตกต่างของลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมด้วย แต่กลุ่มพื้นที่จึงมีลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันไป สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 5.10 จากกลุ่มพื้นที่ทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวสามารถนำไปวิเคราะห์ถึงเอกลักษณ์ ศักยภาพปัญหาและแนวโน้มของชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดพื้นที่ที่ควรได้รับการอนุรักษ์หรือการพัฒนาต่อไป

ตารางที่ 5.10 สรุปความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม

โครงสร้างภายในชุมชน	กลุ่มที่ 1 ชุมชนริมน้ำ	กลุ่มที่ 2 ชุมชนตลาดริมน้ำ	กลุ่มที่ 3 ชุมชนริมถนน
<p>ทางด้านกายภาพ</p> <p>การตั้งถิ่นฐาน</p>	<p>การตั้งถิ่นฐานตามแนวแม่น้ำ ริมโดยมีพื้นที่เกษตรกรรมอยู่ห่างออกไป ทางด้านหลังของชุมชน เป็นการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มลาวพวน ที่อพยพมาในระยะแรก การตั้งถิ่นฐานจึงอยู่ริมน้ำเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต</p>	<p>การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มริมน้ำ การวางอาคารเรียงแถวเพื่อการค้าของกลุ่มอาคารเรือนแถวไม้ที่ปลูกหันหน้าเข้าหากัน มีช่องทางเดินตรงกลาง ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะของกลุ่มคนจีนที่ประกอบอาชีพทำการค้ามาตั้งแต่สมัยอดีต</p>	<p>การตั้งถิ่นฐานตามแนวถนน (Road-Linear Settlement) เพื่อสนองต่อความสะดวกในการสัญจรในปัจจุบัน เป็นกลุ่มที่เกิดจากการขยายตัวของผู้อยู่ในหมู่บ้านที่ 1 และ 2 หรือการแต่งงานระหว่างกลุ่ม</p>
<p>รูปแบบอาคาร</p>	<p>อาคารส่วนใหญ่มีรูปแบบเรือนไทยแฝงความเชื่อไทยพวน เรือนพื้นดินและเรือนไทยประยุกต์ ยกพื้นสูง เพื่อตอบสนองกับสภาพแวดล้อมที่มีน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก นอกจากนี้มีอาคารร่วมสมัยแทรกตัวอยู่บ้างซึ่งเป็นอาคารที่เกิดขึ้นจากการสร้างใหม่และสร้างทดแทนอาคารไม้ดั้งเดิม</p>	<p>อาคารส่วนใหญ่ในบริเวณจะมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในลักษณะเรือนแถวไม้เพื่อการค้าขาย มีเพียงค้าขายแทรกตัวอยู่ส่วนใหญ่เป็นอาคารที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ทำให้มีสภาพทรุดโทรมเนื่องจากผ่านการใช้งานมานาน</p>	<p>อาคารบ้านเรือนส่วนใหญ่จะมีรูปแบบสถาปัตยกรรม ในลักษณะร่วมสมัยและเรือนพื้นดินตอบสนองกับค่านิยมสมัยใหม่และการใช้งานของวัสดุสมัยใหม่ที่หาง่าย ราคาถูกกว่า การสร้างแบบดั้งเดิม</p>
<p>การใช้อาคาร</p>	<p>การใช้อาคารส่วนใหญ่เพื่อพักอาศัยเพียงอย่างเดียว เนื่องจากชาวบ้านมีอาชีพทำนาและอาคารประเภทศาสนา ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของชุมชนทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนมาโดยตลอด</p>	<p>การใช้อาคารส่วนใหญ่เพื่อการค้าขายและการพักอาศัย เนื่องจากเป็นย่านการค้าเก่า ปัจจุบันการค้าลดลงจึงมีสัดส่วนของการใช้อาคารเพื่อการพักอาศัยเพิ่มขึ้น</p>	<p>การใช้อาคารส่วนใหญ่เป็นการใช้อาคารในลักษณะเพื่อการพักอาศัยและเป็นร้านค้าริมทาง เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง อุปกรณ์การเกษตร เป็นต้น</p>
<p>ที่ว่างและทางสัญจร</p>	<p>พื้นที่ว่างในชุมชนค่อนข้างมาก ทั้งพื้นที่ว่างระหว่างบ้าน พื้นที่ใต้ถุน พื้นที่เหล่านี้จะใช้ประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ส่วนพื้นที่บริเวณวัดจะใช้เป็นที่จอดรถและประกอบกิจกรรมทางศาสนา เส้นทางสัญจรที่เป็นแกนหลักคือ ถนนสาย 3351 ร่วมกับถนนเทศบาล อย่างไรก็ตามมีการใช้เส้นทางสัญจรในแม่น้ำท่าจีน ระหว่างบ้านเรือนใกล้เคียงที่อยู่ริมน้ำด้วย</p>	<p>มีการใช้ลานหน้าที่ทำการเทศบาลเป็นพื้นที่หลักในการทำกิจกรรม เช่น การออกกำลังกาย เล่นกีฬา จอดรถ จัดตลาดนัด และการจัดประเพณีต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นต้น นอกจากนี้มีการใช้พื้นที่ว่างระหว่างอาคาร ถนนทางเดินหน้าบ้านเป็นที่นั่งคุย พบปะสังสรรค์กัน</p>	<p>พื้นที่ว่างระหว่างบ้าน ก็จะใช้ในการปลูกพืชผักสวนครัว เป็นที่จอดรถ ใช้พื้นที่ใต้ถุนไม้เป็นที่ออกกำลังกายพักผ่อน นั่งเล่น ส่วนพื้นที่กลางในการทำกิจกรรมรวมคือ ลานวัดและลานหน้าที่ทำการเทศบาล เส้นทางสัญจรของคนกลุ่มนี้คือถนนสาย 3351 เป็นเส้นทางหลัก</p>

ที่มา : การศึกษา (ผู้วิจัย,2546)

ตารางที่ 5.10 สรุปความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม (ต่อ)

โครงสร้างภายในชุมชน	กลุ่มที่ 1 ชุมชนริมน้ำ	กลุ่มที่ 2 ชุมชนตลาดริมน้ำ	กลุ่มที่ 3 ชุมชนริมถนน
ลักษณะทางเศรษฐกิจอาชีพ	ประกอบอาชีพเกษตรกรรมคือทำนาข้าว เป็นหลักตามความถนัดดั้งเดิมที่ทำต่อเนื่องกันมา โดยตลอด นอกจากเวลารว่างจากการทำนาข้าว ก็รับจ้างทั่วไป เช่น เย็บเสื้อผ้า ถักอวน เป็นต้น	ทำการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เนื่องจากเป็นอาชีพดั้งเดิมที่ทำมาตั้งแต่อดีต นอกจากนี้ก็ยังมีอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัทต่าง ๆ และการทำงานนอกพื้นที่ ได้แก่ เมืองสุพรรณบุรีหรือเมืองบางปลาร้า เป็นต้น	ชาวบ้านประกอบอาชีพที่หลากหลายไม่เป็นกลุ่มชัดเจน เช่น การค้า การเลี้ยงเป็ด ไก่ การทำสวนมะม่วง และ รับจ้าง และการทำงานนอกพื้นที่ เป็นต้น
พื้นที่ทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	พื้นที่ทำกินได้แก่ เกษตร ทางด้านตะวันตกของถนนสาย 3351 เป็นหลัก นอกจากนี้ ได้ถุนเรือนหรือยุ้งข้าวเก่าใช้ในการรับจ้างเย็บผ้า ถักอวน เป็นต้น	ทำการค้าบริเวณชั้นล่างของบ้านหน้าบ้าน หรือในเพิงค้าขาย นอกจากนี้ในกลุ่มรับราชการและทำงานบริษัทก็มีการทำงานนอกพื้นที่ เช่น เมืองสุพรรณบุรี เป็นต้น	พื้นที่เกษตรกรรมและปศุสัตว์ทางด้านตะวันตกของถนนสาย 3351 และริมคลองชลประทานส่วนการค้าและค้าขายหน้าบ้านของตนเอง
ลักษณะทางสังคมเชื้อชาติ	กลุ่มไทยพวน เป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาด้วยกัน มีภาษาพูดและวัฒนธรรมเดียวกัน เมื่อเข้ามาอยู่ในเมืองไทยก็สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้ดีทั้งการอยู่อาศัยและการดำเนินชีวิต	กลุ่มคนจีน เป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาเช่นเดียวกันมีภาษาพูดและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถเข้ากับคนไทยได้ดีที่สุด เนื่องจากคนไทยมีความคิดว่า คนจีนเป็นคนขยัน จึงสนับสนุนให้ลูกหลานแต่งงานกับคนจีนเป็นการผสมผสานกันทางเชื้อชาติ	กลุ่มผสมผสานที่เกิดจากลาวจีน ไทย ที่มีการขยายตัวออกมาหลังจากที่มีครอบครัวของตนเอง
ความสัมพันธ์	ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มมีความเหนียวแน่นมากเนื่องจากมีภาษาพูด ความเชื่อ วัฒนธรรมเดียวกัน ทำให้เข้ากันได้ดี และมีประเพณีเฉพาะกลุ่มที่ยังคงถือปฏิบัติมาโดยตลอด	มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างเหนียวแน่น เนื่องจากเป็นกลุ่มเชื้อชาติเดียวกัน มีศาลเจ้าเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ที่ต้องทำร่วมกัน ทำให้คนยังคงผูกพันกันอยู่	ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มไม่ชัดเจนมากนัก แต่เนื่องจากเป็นสังคมชนบทจึงมีความสัมพันธ์กันในละแวกบ้านและด้วยเชื้อชาติเดิมของตนก็ทำให้เข้ากับกลุ่มอื่น ๆ ได้ดี
พื้นที่ทำกิจกรรมทางสังคม	ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่ใต้ถุนบ้าน เป็นหลักในการรับแขก พบปะพูดคุย ส่วนพื้นที่กลางในการทำกิจกรรมคือ วัดและลานหน้าทำการเทศบาล	ใช้บริเวณหน้าศาลเจ้า วัดและลานหน้าที่ทำการเทศบาลเป็นที่ประกอบกิจกรรมหลัก เช่น การจัดงานประเพณี ส่วนพื้นที่หน้าบ้านและทางเดินภายในตลาดใช้พบปะพูดคุยกัน	ใช้พื้นที่หลักคือ วัด และลานหน้าที่ทำการเทศบาล

ที่มา : การศึกษา (ผู้วิจัย,2546)

5.5 เอกลักษณะเฉพาะของชุมชนบางปลาร้า(ตลาดเก่าห้อง)

จากการศึกษาถึงโครงสร้างของชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)ในปัจจุบัน สามารถแบ่งสรุปเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่มีคุณค่าต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันสามารถสรุปได้ดังนี้

5.5.1 เอกลักษณ์ทางด้านกายภาพ (แผนที่ 5.8)

5.5.1.1 รูปแบบอาคารและตำแหน่งที่ตั้ง

การประกอบไปด้วยกลุ่มชาวไทยเชื้อสายต่างๆ ทั้งที่เป็นชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายลาวพวน หรือชาวไทยเชื้อสายจีน เมื่อมาอยู่รวมกันที่นี้แล้ว ทำให้สามารถมองเห็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ออกเป็น 2 ลักษณะ ที่มีความแตกต่างกัน แต่ผสมผสานอยู่ภายในชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) ได้อย่างลงตัว ได้แก่

1.) รูปแบบอาคารเรือนแถวไม้และตำแหน่งที่ตั้ง

มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของเรือนแถวที่ปลูกอยู่รวมกันขนาดใหญ่ ภายใต้อหลังคาคลุมเดียวกัน โดยลักษณะของอาคารเรือนแถวไม้สถาปัตยกรรมจีน มีความสวยงาม ด้วยลักษณะของประตูบานเฟี้ยมยาวเปิดตลอด ช่องแสงบนพื้นด้านบนที่ให้แสงลอดลงมาด้านล่าง แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากแสงอาทิตย์ ฯลฯ ซึ่งการใช้พื้นที่ของอาคารมีความลงตัวเข้ากับวิถีชีวิตที่ประกอบอาชีพค้าขาย โดยแบ่งชั้นล่างค้าขาย ชั้นบนพักอาศัย การวางผังบริเวณมีความสัมพันธ์กับเส้นทางสัญจร ด้วยการวางอาคารที่หันหน้าเข้าหากันมีช่องทางเดินตรงกลางโดยทางเดินเป็นแกนนำผู้คนและสินค้าไปสู่ท่าเรือร่วมริมน้ำ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของการทำหน้าที่เป็นตลาดที่เชื่อมชุมชนริมน้ำกับชุมชนในที่ดอนเข้าด้วยกัน ตำแหน่งของตลาดเก่าห้อง เป็นจุดตัดระหว่างเส้นทางการคมนาคมทางน้ำและทางบก

นอกจากนี้ สิ่งส่งเสริมให้อาคารเรือนแถวไม้ ซึ่งเป็นที่พักอาศัยของคนไทยเชื้อสายจีน มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นยิ่งขึ้น คือ ศาลเจ้า ที่ตั้งอยู่บริเวณต่าง ๆ ของอาคารเรือนแถวไม้ ซึ่งศาลเจ้าสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความเชื่อและลักษณะของสังคมประเพณีของชาวจีนได้เป็นอย่างดี ซึ่งศาลเจ้าที่เกิดขึ้นในชุมชนเกิดในยุคที่คนจีนเข้ามาอยู่รวมกันเพื่อประกอบอาชีพค้าขายหรือตั้งแหล่งการค้าในรูปตลาดขึ้น จึงทำให้เกิดการสร้าง “ศาลเจ้าประจำตลาด” ขึ้น เพราะเชื่อว่าเทพเจ้าจะช่วยให้อกิจการการค้าในตลาดมีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเอกลักษณ์ของรูปแบบของอาคารบ้านเรือนของเรือนแถวไม้บริเวณตลาดเก่าห้องนั้น ไม่ได้เกิดจากความมั่งคั่งของตัวสถาปัตยกรรมเพียงอย่างเดียว แต่สิ่งสำคัญคือ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในบริเวณและวิถีชีวิตของชาวบ้านที่พักอาศัยอยู่ในเรือนแถวนั้น ๆ ซึ่งเอกลักษณ์นี้อยู่ในพื้นที่กลุ่มที่ 2 ชุมชนตลาดริมน้ำ

2.) รูปแบบอาคารเรือนพื้นถิ่นไทยพวนและตำแหน่งที่ตั้ง

เอกลักษณ์ของรูปแบบอาคารเรือนพื้นถิ่นไทยพวนจะพิจารณาได้จาก ผังหมู่บ้าน เป็นลักษณะการวางทิศทางเรือน กลุ่มเรือนและยั้งข้าว ที่มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติของแต่ละพื้นที่ มีการจัดระบบการจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น การวางอาคารที่เชื่อมโยงกับแหล่งน้ำในพื้นที่ ระยะห่างระหว่างเรือนที่ทำให้ลมพัดผ่านทั่วบริเวณ การใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนในการเก็บอุปกรณ์การเกษตร รับแขกและทำอาหาร เป็นต้น รูปลักษณะเด่นของเรือนไทยพวน คือ เรือนจั่วแฝดมีเรือนครัววางด้านหลัง

ความเชื่อที่มีผลต่อการสร้างที่อยู่อาศัยของเรือนไทยพวนที่ยังคงอยู่ คือ

1.) การขยายตัวของเรือน การสร้างบ้านเรือนให้สมบูรณ์ในคราวเดียวไม่มีการต่อเติม เพราะเชื่อว่า การต่อเติมเรือนหรือซานเป็นอัปมงคล จะเห็นได้ว่า พื้นที่การใช้งานบ้านเรือนใหญ่โตเมื่อเทียบกับเรือนไทยอื่น ๆ ความเชื่อดังกล่าวส่งผลให้เรือนไทยพวนยังคงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงนัก มีแต่การซ่อมแซมส่วนที่ผุพังตามกาลเวลา และเปลี่ยนวัสดุหลังคาหรือปรับโครงสร้าง เช่น การเพิ่มเติมห้องน้ำหรือกั้นบางส่วนเป็นที่เก็บของ

2.) ความเชื่อเกี่ยวกับทิศทางการวางยั้งข้าว คือ”เงาบ้านห้ามทับยั้ง เงายั้งห้ามทับบ้าน” ทำให้ยั้งข้าวต้องวางตำแหน่งห่างจากยั้งข้าวพอสมควร ทำให้เกิดผล คือ ลมพัดผ่านยั้งข้าวได้ดี แดดส่องได้ทั้งวันข้าวไม่ขึ้น

3.) ความเชื่อเกี่ยวกับทิศทางการวางบันไดและทางเข้าบ้าน โดยมีความเชื่อว่าการหันบันไดลงแม่น้ำจะเป็นการตัดแม่น้ำ ขวางแม่น้ำ จะนำมาเอาสิ่งอัปมงคลมาสู่บ้าน

ซึ่งสิ่งที่แสดงออกมาในลักษณะของการวางผัง รูปแบบอาคาร แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ (Identity) โดยกลุ่มบ้านเรือนไทยพวนในชุมชนเป็นตัวแทนหนึ่งที่แสดงถึงคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนไทยพวนได้เป็นอย่างดี เพราะอาคารแต่ละหลังแสดงออกถึงการผสมผสานระหว่างความเชื่อและการใช้อาคารของลาวที่ปรับตัวให้เข้ากับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของไทย นอกจากนี้อาคารเรือนไทยพวนยังมีคุณค่าในเรื่องของความเก่าแก่ของอาคารที่มีอายุการก่อสร้างมาตั้งแต่ครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้เห็นเทคนิคการก่อสร้างและภูมิปัญญาของช่างสมัยเก่าในการก่อสร้างอาคาร ซึ่งอาจจะมีคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมและเทคนิคการก่อสร้างที่ไม่แตกต่างจากเรือนไทยอื่น ๆ มากนัก แต่มีคุณค่าในแง่การอยู่อาศัยและความเชื่อที่แฝงอยู่ในการก่อสร้าง รวมถึงลักษณะการขยายตัวของเรือนที่แตกต่างจากเรือนไทยทั่วไป⁷ เอกลักษณ์นี้อยู่ในกลุ่มพื้นที่ 1 ชุมชนริมน้ำ

5.5.1.2 สภาพแวดล้อมธรรมชาติ

⁷ อรศิริ ปาณินท์, ภูมิปัญญาชาวบ้านในเรือนพื้นถิ่นไทยพวนในประเทศไทย : การนำไปสู่สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นใหม่บนฐานของภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น (กรุงเทพฯ : เจริญ, 2546), หน้า 215

ชุมชนบางปลาม้า(ตลาดเก่าห้อง) เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน ซึ่งถึงแม้ว่าปัจจุบันสภาพแวดล้อมของแม่น้ำท่าจีนจะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เนื่องจากไม่ได้รับการพัฒนาหากแต่สภาพแวดล้อมของชุมชนก็ยังคงเป็นธรรมชาติ โดยพื้นที่ทางด้านตะวันตกเป็นนาข้าวและคลองธรรมชาติ ส่วนทางด้านตะวันออกเป็นแม่น้ำท่าจีน ซึ่งมีความสำคัญด้านระบบนิเวศดังนี้

-เป็นแหล่งอาหารและสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ แม่น้ำท่าจีนมีความอุดมสมบูรณ์จึงมีสัตว์น้ำต่าง ๆ มากมาย เช่น ปลา กุ้ง หอย ชาวบ้านสามารถจับสัตว์น้ำเหล่านี้เพื่อนำมาเป็นอาหารและนำไปขายเป็นอาชีพได้

-เป็นเส้นทางสัญจรของชาวบ้านในละแวกใกล้เคียง จากเดิมที่เป็นเส้นทางสัญจรที่สำคัญมากในอดีต ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะลดบทบาทด้านการสัญจรลงหากแต่ปัจจุบันชาวบ้านก็ยังคงอาศัยพายเรือไปมาหาสู่กันในละแวกใกล้บ้าน

-เป็นแหล่งจัดกิจกรรมประเพณีของชุมชน เช่น การจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณีการตักบาตรกลางน้ำ

-เป็นแหล่งน้ำใช้ที่สำคัญของประชาชน ถึงแม้ว่าประชาชนในพื้นที่เริ่มมีน้ำประปาใช้ แต่บ้านที่อยู่ริมแม่น้ำ ก็ยังคงใช้แม่น้ำท่าจีน ในการอาบน้ำ รดน้ำต้นไม้ ซักล้างต่าง ๆ

ซึ่งเอกลักษณ์ทางด้านนี้อยู่ในพื้นที่ กลุ่มที่ 1 ชุมชนริมน้ำและกลุ่มที่ 2 ชุมชนตลาดริมน้ำ

5.5.1.3 วัสดุก่อสร้างที่เป็นไม้

การใช้วัสดุก่อสร้างเป็นอาคารไม้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนก็เนื่องจาก อาคารส่วนใหญ่จะเป็นอาคารโครงสร้างไม้ ทั้งตัวบ้าน ประตู หน้าต่าง ช่องลม โดยมีความสวยงามตามแต่ฐานะของเจ้าของเรือนและรูปแบบการก่อสร้าง วัสดุ สีของวัสดุ มีความกลมกลืนคล้ายคลึงกันหมด ซึ่งปัจจุบันพบเรือนไม้สูงถึงร้อยละ 70.3 ทำให้เป็นที่สังเกตได้ง่ายว่า เป็นกลุ่มเรือนแถวไม้ กลุ่มเรือนไทยภาคกลางแฝงความเชื่อไทยพวนและเรือนพื้นถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้การใช้วัสดุที่เป็นไม้ซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาติ เป็นสิ่งที่สามารถย่อยสลายได้ไม่เป็นผลเสียต่อสภาพแวดล้อมอีกด้วย เอกลักษณ์ทางด้านนี้พบได้ในทุกกลุ่มพื้นที่ย่อย 2 กลุ่ม คือ ชุมชนริมน้ำและ ชุมชนตลาดริมน้ำ

5.5.1.4 การมีตลาดเก่าห้องทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชน

โดยมีรูปแบบที่สอดคล้องกับความสัมพันธ์และโครงสร้างชุมชน ตลาดเก่าห้องเปรียบเสมือนตัวแทนของย่านพาณิชย์กรรมเก่าในอดีต จากวิวัฒนาการของชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นการบุกเบิกพื้นที่ เป็นที่อยู่อาศัยโดยอาศัยเส้นทางสัญจรทางน้ำเป็นหัวใจสำคัญ ในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูก จึงเกิดชุมชนน้ำบนบกที่มีพื้นฐานทางสังคมเกษตรกรรม

ขึ้น เมื่อชุมชนมีผลผลิตมากมายจึงต้องการแหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยนนั้นก็คือ “ตลาด” ตลาดเก่าห้องจึงทำหน้าที่เป็นตลาดกลางการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชนบนบกและชุมชนริมน้ำ อย่างไรก็ตามเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบโครงข่ายการคมนาคม ถนนก็ส่งอิทธิพลต่อชุมชนและการขนถ่ายผลผลิต ตลาดเก่าห้องจึงลดความสำคัญลงไป อย่างไรก็ตามตลาดเก่าห้องยังคงสามารถอยู่มาได้จนถึงทุกวันนี้ด้วยรูปแบบการค้าที่เป็นการให้บริการสินค้าของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน โดยการให้บริการอยู่ในวัดมีโกดัง ๆ ในตลาดยังมีสินค้าให้ชาวบ้านได้เข้าไปจับจ่ายใช้สอยเลือกซื้อกันได้ นั้นย่อมหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงยังไม่ได้ทำให้ชุมชนถูกปรับเปลี่ยนไปหมด แม้ว่าความสัมพันธ์ของชุมชนริมน้ำด้วยกันจะลดบทบาทลงไปแต่ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนบนบกก็ยังคงทำให้ตลาดดำรงสภาพไว้ได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นแหล่งจับจ่ายใช้สอยให้กับชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงและเป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ดังนั้นตลาดเก่าห้องก็ยังคงมีภาพลักษณ์พิเศษของการเป็นย่านพาณิชยกรรมเก่าและเป็นตัวแทนของตลาดริมน้ำ ที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของสังคมไทยที่เหลืออยู่ไม่มากนักในขณะนี้ เอกลักษณะนี้อยู่บริเวณกลุ่มที่ 2 ชุมชนตลาดริมน้ำ

5.5.2 เอกลักษณะทางด้านเศรษฐกิจสังคม

5.5.2.1 ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม

สังคมในที่นี้ คือ วิถีชีวิต กิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณีและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชนบางปลาม้า(ตลาดเก่าห้อง) โดยเอกลักษณะทางด้านนี้ก็คือ แม้ว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน จะมีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติก็ตาม เพราะเป็นการผสมผสานระหว่างชาวลาวและชาวจีน แต่ประชาชนส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 90 นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นสิ่งที่แสดงออกมาให้เห็นในวิถีชีวิตหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา หรือกับวัดเป็นสำคัญ มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นประเพณีสงกรานต์ (บั้งไฟ) ประเพณีทำบุญกฐิน ผ้าป่า ประเพณีสารทลาว สารทไทย และงานจิว ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมดังกล่าว แสดงถึงความสมัครสมานสามัคคีของประชาชนในชุมชนและความมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นของตัวเอง ความเกี่ยวเนื่องระหว่างอาชีพตั้งแต่ในอดีต คนลาวพวนทำหน้าที่เป็นผู้ผลิต คนจีนเป็นผู้ขาย แม้ว่าชาวลาวพวนมิได้อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เพียงพื้นที่เดียวของประเทศ พร้อมทั้งประเพณีและวัฒนธรรมแบบลาวที่เกิดขึ้น อาชีพการทำเกษตร ก็ยังดำเนินอยู่ตามพื้นที่อื่น ๆ เช่นเดียวกัน หรือแม้แต่ชุมชนชาวจีนที่ทำการค้าและมีวัฒนธรรมประเพณีของตน ก็มีได้มีเพียงแห่งเดียว แต่ยังสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ แต่สิ่งที่ทำให้เป็นเอกลักษณ์หรือมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นหรือท้องถิ่นอื่น ก็ตรงที่สิ่งเหล่านี้มา

อยู่รวมกันได้อย่างกลมกลืน ทำให้ไม่มีที่อื่นเสมอเหมือน เอกลักษณะด้านนี้เกิดจากกลุ่มคนทั้ง 3 พื้นที่ จึงถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของทั้ง 3 กลุ่มพื้นที่ย่อย

5.5.2.2 เทศกาล กิจกรรมทางน้ำ

-กิจกรรมที่ยังเหลืออยู่ คือ การใช้แม่น้ำในการสัญจรไปมาของคนในชุมชน ระหว่างบ้านใกล้เรือนเคียงที่อยู่ริมแม่น้ำด้วยกันโดยใช้เรือพาย แต่เนื่องจากเส้นทางการสัญจรทางน้ำลดบทบาทลง จึงไม่ค่อยคึกคักเหมือนแต่ก่อน

-กิจกรรมทางน้ำที่เลือนหายไปจากชุมชน คือ

- ประเพณีแข่งเรือยาวประเพณี ซึ่งจากการสัมภาษณ์พระอธิการอุทัย ปวโร เชียงหวาน เจ้าอาวาสวัดกกม่วง ได้เล่าให้ฟังว่า ในอดีตวิถีชีวิตของชาวบ้านมีความผูกพันกับน้ำกับเรือมาโดยตลอด จึงมีการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณี ในช่วงเทศกาลออกพรรษา ทอดกฐิน ในฤดูน้ำหลากเดือน 12 เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยจะจัดขึ้นบริเวณหน้าวัดสวนหงส์ วัดลานคา วัดบ้านหมี่และวัดกกม่วงเป็นจุดเข้าเส้นชัย ประชาชนทั้งในและนอกชุมชนจะเข้ามาร่วมงานกันอย่างคับคั่ง^๑

ปัจจุบันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสภาพภูมิศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การแข่งขันเรือยาวประเพณีไม่มีการจัดอย่างต่อเนื่อง

- ตักบาตรกลางน้ำ งานตักบาตรกลางน้ำ จะเป็นประเพณีที่ชาวบ้านนำเอา ข้าวสาร อาหารแห้ง ใส่บาตรพระภิกษุสงฆ์ โดยประเพณีนี้จะจัดในช่วงเดือนพฤศจิกายน เอกลักษณะนี้สามารถพบได้ในกลุ่มพื้นที่ 1 และพื้นที่ 2

5.5.2.3 ชนชาติที่เข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมข้าวเหมือนกัน

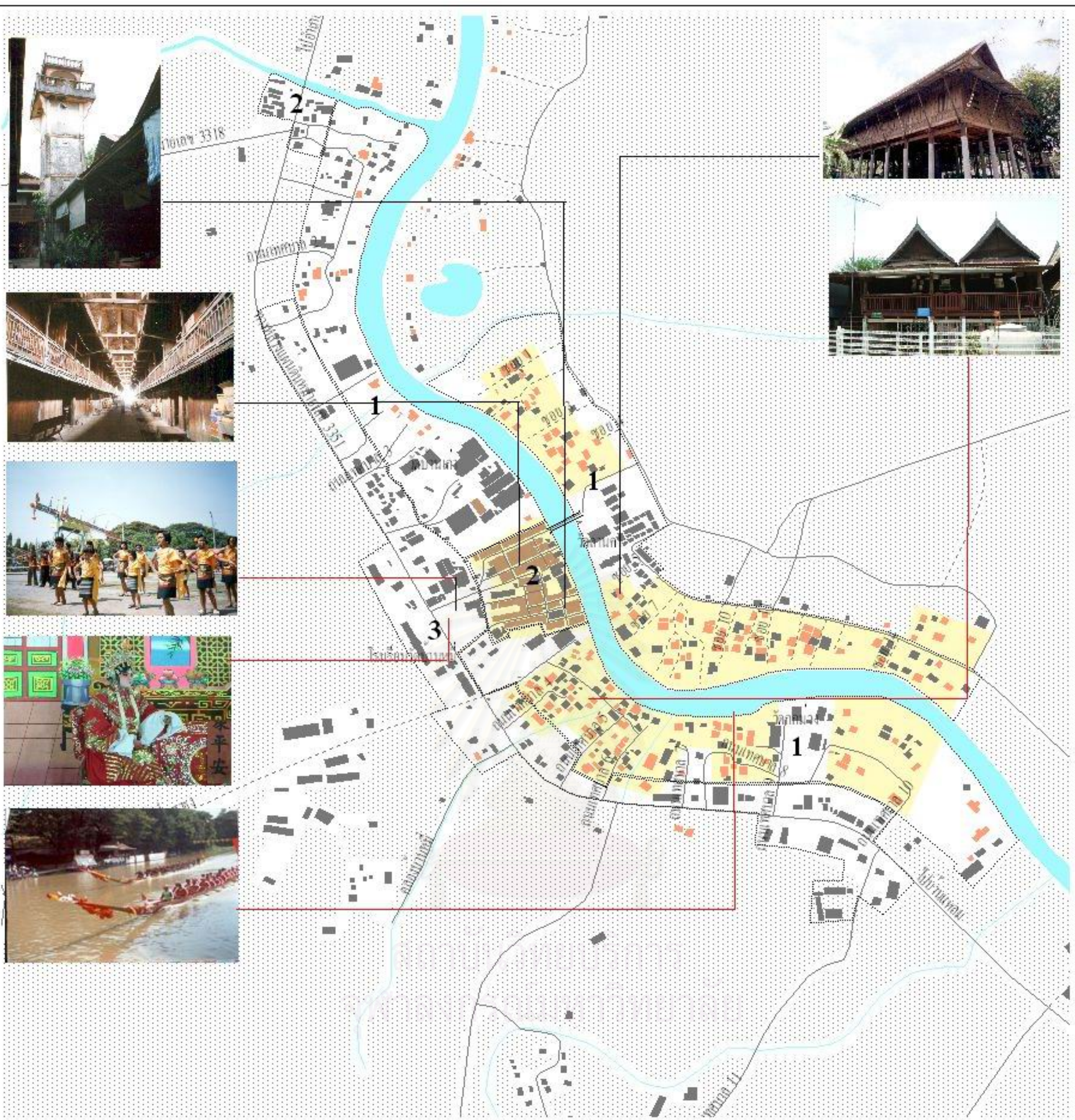
ชุมชนที่มีมาแต่ดั้งเดิมคือมีรากเหง้ามาจากสังคมเกษตรกรรมเช่นเดียวกัน ทำให้มีความเข้าใจสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งแสดงออกมาให้เห็นในเรื่องการผลิต การบริโภค ความเชื่อ พิธีกรรม เห็นได้จากวิถีชีวิตของผู้คนตั้งแต่เกิด จะผูกพันกับวัฒนธรรมข้าว เริ่มต้นจากการสร้างเรือน ก็จะมีคำว่า “เงาบ้านห้ามทับยุง เงายุงห้ามทับบ้าน” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับยุงข้าวที่ต้องมีการวางทิศทาง สอดคล้องกับการปลูกเรือน นอกจากนี้วัฒนธรรมข้าวของชุมชนยังแสดงออกมาในรูปของพิธีกรรม เช่น การทำบุญก้ำฟ้า เพื่อเป็นการบวงสรวง เทวดา อ่อนนวยให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล บันดาลให้เกิดความสมบูรณ์ปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ พิธีกรรมต่อมาก็จะเป็นพิธีบังไฟ พิธีทำบุญวันสารท ทำบุญข้าวประดับดิน พิธีเฮียะขวัญ ข้าวหรือการทำบุญคุณหลาน เป้าหมายเพื่อให้คน สัตว์ ปลอดภัยในการเก็บเกี่ยวและเพื่อเป็นการ

^๑ สัมภาษณ์ อุทัย ปวโร เชียงหวาน, พระอธิการ, เจ้าอาวาสวัดกกม่วง, 4 มิถุนายน 2546

แสดงความเคารพต่อข้าวและสรรพสิ่งที่เกี่ยวข้อง ความเชื่อต่างๆ ประสานทั้งความเชื่อในผีสาร เทวดาและความเชื่อแบบพุทธเข้าด้วยกัน ชาวบ้านในชุมชนยังคงมีความเชื่อเช่นนี้ และยังคงถือปฏิบัติกันเรื่อยมา จะเห็นได้ว่า เมื่อได้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ ในรอบปีแล้ว ชาวนาจะรู้สึกโล่งใจที่หลุดพ้นจากความวิตกกังวล ในความไม่แน่นอนของภัยธรรมชาติและพิธีกรรมยังแฝงไว้ด้วยคำสอนดี ๆ ให้เห็นถึงการผลิตที่เหมาะสม การบำรุงพันธุ์ การกำจัดศัตรูพืช การบำรุงดิน การรักษาน้ำ การเก็บเกี่ยวและการแจกจ่าย เพื่อแผ่ไปถึงวัด บิดา มารดา พิธีกรรมความเชื่อในวัฒนธรรมข้าวจึงเป็นการสร้างจิตสำนึกและความสมดุลทางเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี เอกลักษณ์นี้พบได้ในพื้นที่กลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3

จากการศึกษาถึงเอกลักษณ์โดยรวมของชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก้าห้องแล้ว) พบว่าเอกลักษณ์ของพื้นที่จะอยู่ในบริเวณต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งในแต่ละกลุ่มย่อยจะมีเอกลักษณ์ที่แสดงถึงภูมิปัญญาที่แตกต่างกันไป ดังนั้นการสรุปเอกลักษณ์ในแต่ละกลุ่มย่อย ทำให้ทราบว่าพื้นที่ไหนมีเอกลักษณ์ที่แสดงภูมิปัญญาเล็กน้อยควรค่าแก่การอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป โดยแบ่งคุณภูมิปัญญาของพื้นที่ออกเป็น 4 ระดับคือ ภูมิปัญญาสูงมาก ภูมิปัญญาสูง ภูมิปัญญาปานกลาง และภูมิปัญญาน้อย ดังตารางที่ 5.11

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.14 เอกลักษณ์ของชุมชนบางปลาร้า(ตลาดเก่าห้อง)

สัญลักษณ์

- ลาดยางถนน
- ถนนคอนกรีต
- ถนนลูกรัง/อิฐบล็อก
- แม่น้ำ คลอง

เอกลักษณ์ของชุมชนบางปลาร้า(ตลาดเก่าห้อง)

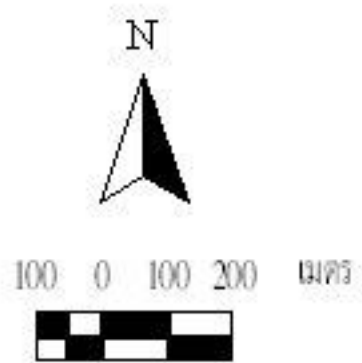
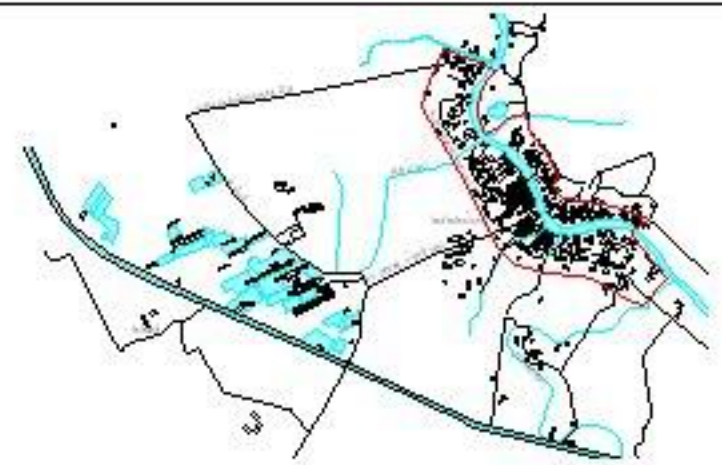
- เอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม
- เือนแถวไม้
- เือนไทยพวน

กลุ่มความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

- 1** ชุมชนริมน้ำ
- 2** ชุมชนตลาดริมน้ำ
- 3** ชุมชนริมถนน

เอกลักษณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

เือนริมน้ำ

เอกลักษณ์	กลุ่มที่ 1 ชุมชนริมน้ำ	กลุ่มที่ 2 ชุมชนตลาดริมน้ำ	กลุ่มที่ 3 ชุมชนริมถนน
เอกลักษณ์ทางด้าน กายภาพ รูปแบบ สถาปัตยกรรม	มีกลุ่มเรือนพื้นถิ่นไทยพวน ที่แสดงออกถึงการผสมผสานระหว่างความเชื่อและการใช้อาคารของลาวที่ปรับตัวเข้ากับสถาปัตยกรรมไทย เพราะวิถีชีวิตของคนลาวพวนยังคงอยู่แบบดั้งเดิมไม่เปลี่ยนแปลงมากนักและยังยึดถือคติความเชื่อในการปลูกเรือนไม่เปลี่ยนแปลงซึ่งปรากฏลักษณะอาคารแบบนี้ในสภาพสมบูรณ์จำนวนมาก อย่างไรก็ตามด้วยสภาพการเจริญเติบโตของชุมชนและค่านิยมสมัยใหม่ก็ทำให้บริเวณนี้มีการสร้างอาคารรูปแบบทันสมัยแทรกตัวอยู่ด้วย	ยังคงรักษารูปแบบเรือนค้าขายพื้นถิ่น ที่มีลักษณะเด่นคือเป็นสถาปัตยกรรมที่มีขนาดเล็กที่มีรูปทรงพื้นที่การใช้งาน สัดส่วน ตามการใช้สอยจริงของชีวิตและสังคม ซึ่งอาคารแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอยู่สบายภายในอาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระบายอากาศ การใช้วัสดุก่อสร้าง การใช้ประโยชน์จากแสงอาทิตย์ ซึ่งลักษณะของอาคารยังคงความสมบูรณ์และเกาะกลุ่มเป็นชุดใหญ่เป็นเอกลักษณ์ที่เห็นได้ชัดอย่างยิ่ง	มีรูปแบบอาคารร่วมสมัย มีการใช้วัสดุที่ทันสมัยมากขึ้น ผสมผสานไปกับกลุ่มเรือนพื้นถิ่นที่มีการก่อสร้างแบบง่าย ๆ ไม่มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์
ลักษณะกลุ่มอาคาร	เป็นการวางอาคารตามรูปแบบของความเชื่อดั้งเดิมที่ยังคงอยู่ คือ การสร้างบ้านเรือนให้สมบูรณ์ภายในคราวเดียวไม่มีการต่อเติม การวางบันไดบ้านที่ไม่หันลงแม่น้ำเพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งอัปมงคล การวางตำแหน่งยั้งข้าว "เงาบ้านห้ามทับยั้ง เงายั้งห้ามทับบ้าน"	รักษารูปแบบการวางอาคารที่หันหน้าเข้าหากันที่สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอยคือเพื่อการค้าไว้ได้เป็นอย่างดี ด้วยลักษณะของทางเดินตรงกลางที่ต่อเนื่องกันโดยตลอดและความกว้างของถนนทางเดินที่ไม่มากนักทำให้ผู้อยู่อาศัยทั้งสองฝั่งสามารถพูดคุยกันได้อย่างสะดวกเป็นบรรยากาศที่อบอุ่นอย่างยิ่ง	การวางอาคารหันหน้าเข้าหาทางสัญจรเป็นหลักคือเพื่อประโยชน์ในการการคมนาคมทางบก การวางอาคารบ้านเรือนจึงอยู่ในลักษณะเพื่อความสะดวกไม่ได้อิงกับคติความเชื่อ
ความเกี่ยวเนื่องกับ วัฒนธรรมและความ เชื่อ	ลักษณะเด่นของผังหมู่บ้านที่มีการนับถือศาลปู่ตา และความเชื่อในการสร้างบ้านเรือนดังกล่าวจึงยังทำให้รูปแบบของเรือนไทยพวนยังคงอยู่ได้	ลักษณะเด่นของบริเวณนี้ที่ปรากฏคือผังบริเวณของตลาดจะมีศาลเจ้า ประจำทุกตลาดซึ่งจะมีการเฉลิมฉลองเช่นไหว้อยู่ตลอด นอกจากนี้ยังปรากฏหอดูใจ ซึ่งเป็นอาคารที่มีประวัติความเป็นมาแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนในอดีตที่มีความสามัคคีและรู้จักการป้องกันตัว	เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีการขยายตัวออกมาจากกลุ่มริมน้ำและกลุ่มเรือนแถวทำให้ความต่อเนื่องของวัฒนธรรมและความความเชื่อไม่ได้แสดงออกมาในลักษณะกายภาพ

ที่มา : การวิเคราะห์ (ผู้วิจัย,2547)

ตารางที่ 5.11 เอกลักษณ์ของชุมชนบางปลาหม้อ(ตลาดเก่าห้อง) (ต่อ)

เอกลักษณ์เฉพาะ	กลุ่มที่ 1 ชุมชนริมน้ำ	บริเวณที่ 2 ชุมชนตลาดริม น้ำ	บริเวณที่ 3 ชุมชนริมถนน
เอกลักษณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ประเพณี	ยังคงรักษาประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ เป็นอย่างดี เช่นประเพณีกำฟ้า ประเพณีสงกรานต์บั้งไฟไทย พวน ประเพณีวันสารท งานทำ บุญคุณลาน เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรม ต่าง ๆ ล้วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่ ผูกพันกับการเกษตร เป็นการ สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน โดยประเพณีของกลุ่มไทยพวนนี้ จะมีประเพณีแทบตลอดปีเลยที่ เดียว	ยังคงปฏิบัติประเพณีที่เป็นเอก ลักษณะเฉพาะได้แก่ งานจิวประ จำปี ของศาลเจ้าประจำตลาด ทั้ง 3 แห่งซึ่งจัดเป็นงานที่สิ่ง ใหญ่มากมีการเฉลิมฉลองกันถึง 7 วันเจ็ดคืน ซึ่งแสดงให้เห็นถึง ความสามัคคีของคนในชุมชนที่ ยังคงผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น	เนื่องจากกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่ เกิดจากการผสมผสานระหว่าง คน ไทย จีนและลาว ดังนั้นถึงแม้ ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ การอยู่อาศัยอาศัยแต่ก็เป็นกลุ่ม ที่ยังคงรักษาประเพณีดั้งเดิมตาม เชื้อชาติเดิมของตนเองเอาไว้ ดั่ง นั้นในครัวเรือนหนึ่งจึงอาจจะมี การประกอบประเพณีทั้งสองเชื้อ ชาติร่วมกัน ซึ่งเป็นผลดีในการ สืบทอดประเพณีต่อไป
วิถีชีวิต กิจกรรม	รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ยังคง อยู่แบบดั้งเดิม ในสังคมเกษตร กรรม ยังถือคติความเชื่อแบบ ดั้งเดิมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น โดยอาชีพดั้งเดิมที่ทำต่อเนื่องมา จากอดีตคือการทำนา ก็ยังคงทำ มาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน นอก จากนี้ชาวบ้านในกลุ่มนี้ยังคง รักษาภาษาพูดของลาวพวนไว้ ได้เป็นอย่างดี	ตลาดเก่าห้องยังทำหน้าที่เป็น ศูนย์รวมของกิจกรรมในพื้นที่ จากอดีตที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์ กลางทางการค้าให้กับพื้นที่โดย รอบ ปัจจุบันมีบทบาทด้านที่พัก อาศัยเพิ่มมากขึ้นหากแต่ชุมชน ก็ยังคงรักษารูปแบบการค้า ดั้งเดิมเอาไว้ได้ ดังนั้นการที่ ตลาดเก่าห้องยังคงสภาพไว้ได้ จึงถือได้ว่าตลาดเก่าห้องยังมี ลักษณะของตัวแทนตลาดริมน้ำ ที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของ สังคมไทยอยู่	ด้วยความหลากหลายของอาชีพ ทำให้มีการทำกิจกรรมทาง เศรษฐกิจที่หลากหลายทั้งใน และนอกพื้นที่ ดำเนินชีวิตแบบ คนเมืองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มนี้ก็เป็นกลุ่มที่ประกอบกิจ กรรมทางสังคมวัฒนธรรมอย่าง สม่ำเสมอ

ที่มา : การวิเคราะห์ (ผู้วิจัย,2547)

5.6 ศักยภาพ ปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบางปลาม้า (ตลาดเก่าห้อง)

จากการศึกษาถึงพัฒนาการ องค์ประกอบและเอกลักษณ์ของชุมชนจากข้างต้นพบว่าแต่ละกลุ่มพื้นที่จะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกันไป ขณะเดียวกันแต่ละกลุ่มพื้นที่ก็จะมีศักยภาพ ปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันไปเช่นเดียวกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน การสำรวจภาคสนามและนำมาวิเคราะห์ สามารถสรุปได้ดังนี้

5.6.1 ศักยภาพของพื้นที่ชุมชนเมืองบางปลาม้า (ตลาดเก่าห้อง)

1.) ศักยภาพทางด้านกายภาพ

ชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก่าห้อง) มีศักยภาพทางกายภาพที่โดดเด่นและน่าสนใจ จากความเป็นมาของชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน โดยภายในพื้นที่มีสถานที่ที่น่าสนใจและอาคารสถาปัตยกรรมที่มีความงดงามและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อยู่หลายแห่ง เช่น

- กลุ่มอาคารเรือนแถวไม้ อยู่บริเวณกลุ่มที่ 2 ชุมชนตลาดริมน้ำ เป็นกลุ่มอาคารเรือนแถวไม้ชุดใหญ่ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนย่านพาณิชย์กรรมเก่าในอดีต มีลักษณะทางกายภาพที่น่าสนใจและมีความสวยงาม คือ กลุ่มอาคารมีลักษณะของเรือนแถวไม้ รูปแบบสถาปัตยกรรมจีน ประตูเป็นบานเฟี้ยมยาว พับปิดเปิดได้ แบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่เป็นด้านล่างเป็นที่ค้าขาย ด้านบนสำหรับการพักอาศัย ตัวอาคารแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการเจาะช่องแสงเพื่อนำแสงอาทิตย์มาใช้ให้ความสว่างในตัวบ้าน โดยแบ่งเรือนแถวออกเป็น 3 ตลาด และสร้างหลังคาคลุมต่อเชื่อมกันจนเหมือน กับเป็นชุดเดียวกัน ส่งเสริมให้เรือนแถวมีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่นสวยงาม ซึ่งอาคารเรือนแถวแถวนี้มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่บ่งบอกถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งกิจกรรมการค้าภายในตลาดที่มีความโดดเด่นในเรื่องของ ขนมเปี๊ยะ ขนมจันอับ ที่มีชื่อเสียงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

- หอคอยหรือป้อมปราบโจร เป็นลักษณะของหอคอยคอนกรีต รูปแบบการก่อสร้างแบบสถาปัตยกรรมจีน สูงประมาณตึก 4 ชั้น ภายในป้อมเจาะช่องไว้สำหรับให้ปืนสามารถส่องออกมาได้สำหรับยิงโจรผู้ร้ายและชั้นบนของป้อมเป็นสถานที่สำหรับหอคอยดูโจรผู้ร้ายที่จะเข้ามาปล้น ซึ่งอาคารดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของคนในชุมชน ในการร่วมมือร่วมใจกันป้องกันตนเองจากโจรผู้ร้ายและบอกประวัติความเป็นมาของชุมชน ความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนในอดีตได้เป็นอย่างดี ศักยภาพนี้อยู่พื้นที่กลุ่มที่ 2 ชุมชนตลาดริมน้ำ

- กลุ่มบ้านเรือนไทยภาคกลางแฝงความเชื่อไทยพวน ยังคงเหลือบ้านเก่าที่มีเอกลักษณ์ของความเชื่อแบบลาว คือ ไม่ต่อเติมบ้าน ต้องสร้างบ้านให้เสร็จภายในคราวเดียว ไม่หันบันไดลงไปทางแม่น้ำเพราะเชื่อว่าจะเป็นการตัดแม่น้ำ มีการสร้างขี้ขาวให้ห่างจากตัวบ้านเพราะเชื่อว่า “เงาบ้านห้ามทับขี้ขาวขี้ห้ามทับบ้าน” เพราะจะนำเอาสิ่งอัปมงคลมาให้ ซึ่งความเชื่อต่าง ๆ ดังกล่าว แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้เป็นอย่างดี ศักยภาพนี้อยู่บริเวณกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 3

นอกจากศักยภาพทางด้านกายภาพของกลุ่มอาคารแล้ว ศักยภาพทางด้านกายภาพยังหมายถึงรวมถึง ความสะดวกในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานและการเข้าถึงพื้นที่ด้วย ซึ่งชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) มีเส้นทางคมนาคมที่สามารถติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงและจังหวัดใกล้เคียงได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ได้แก่ บริเวณพื้นที่กลุ่มที่ 3 ชุมชนริมถนน มีถนนทางหลวงแผ่นดิน

(ลาดยางแอสฟัลท์) หมายเลข 3351 สุพรรณบุรี-บางสามแกนหลักในการเข้าถึง ตัดผ่านไปเชื่อมกับถนนทางด้านทิศใต้และทิศตะวันออก ทิศใต้สามารถเดินทางผ่านไปยังที่ว่าการอำเภอบางปลาม้า กรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงได้ โดยไปบรรจบกับถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 สุพรรณบุรี-ชัยนาท ด้านทิศตะวันออกสามารถเดินทางไปยังอำเภอเมืองสุพรรณบุรี และจากแยกถนนสาย 3351 สุพรรณบุรี-บางสาม มีถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3318 สุพรรณบุรี-มะขามล้ม เป็นถนนลาดยางแอสฟัลท์ สามารถใช้เดินทางไปยังตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้โดยสะดวก นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางและเส้นทางผ่านของรถโดยสารประจำทาง ดังนี้

- 1.) สายเก้าห้อง- สุพรรณบุรี
- 2.) สายบางสาม-สุพรรณบุรี

2.) ศักยภาพด้านสังคม วัฒนธรรม

- มีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของพื้นที่ที่มีกลุ่มคนหรือชุมชนชาวพุทธทั้ง ไทย ลาว และจีน ที่พักอาศัยอยู่ร่วมกันภายในชุมชนและมีความผูกพันกันด้วยศาสนสถานโดยมีวัดในชุมชน ได้แก่ วัดบ้านสุตร วัดบ้านเก่า วัดบ้านหมี่และวัดกกม่วง อยู่ในพื้นที่กลุ่มที่ 1 ชุมชนริมน้ำและศาลเจ้า ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้าน้ำโรงสี และศาลเจ้าพ่อทุ่งแค อยู่ในพื้นที่กลุ่มที่ 2 ตลาดริมน้ำเป็นศูนย์กลางให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

- เป็นชุมชนที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองไม่ว่าจะเป็นประเพณีสงกรานต์ (บั้งไฟ) ประเพณีทำบุญก่าฟ้า ประเพณีสารทลาวในพื้นที่กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 3 ประเพณีสารทไทย งานจิ้งจอกประจำปี ในพื้นที่กลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมดังกล่าว แสดงถึงความสมัครสมานสามัคคีของประชาชนในเขตเทศบาลและแสดงถึงความมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นของตัวเอง อันเป็นความภาคภูมิใจของประชาชน

3.) ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ

- จากที่ได้ศึกษาถึงพัฒนาการและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนตลาดเก้าห้องในบทก่อน ๆ ตั้งแต่ช่วงสมัยเริ่มต้นสร้างตลาด จวบจนช่วงรุ่งเรืองของตลาดพบว่า กิจกรรมการค้าเป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพและมีบทบาทที่สำคัญ ดึงดูดให้ผู้คนต่างถิ่นเข้ามาในพื้นที่ ปัจจุบันแม้ว่ากิจกรรมการค้าของตลาดเก้าห้องจะลดบทบาทลงแต่ยังเหลือเอกลักษณ์ของการค้าประเภท ขนมเปียะ ขนมจันอับ ที่ส่งผลให้คนเข้ามาจับจ่ายใช้สอยในพื้นที่อยู่เสมอและส่งขายนอกพื้นที่ไปไกลถึงต่างจังหวัด เช่น เชียงใหม่ อ่างทอง นครราชสีมา เป็นต้น ศักยภาพดังกล่าวอยู่ในพื้นที่ที่ 2

- รูปแบบการค้าขายในชุมชนตลาดเก่าห้องยังเป็นรูปแบบของตลาดดั้งเดิมที่มีอายุกว่า 80 ปี ที่ยังคงสภาพและบรรยากาศที่เรียบง่ายแบบในอดีต และยังคงเหลือเป็นย่านพาณิชย์กรรมเก่าที่นับวันหาได้ยากในสังคมเมือง อยู่ในพื้นที่ที่ 2

- ในชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ตลาดเก่าห้อง ป้อมปราบใจร อยู่ในพื้นที่ 2 ชุมชนตลาดริมน้ำ และบ้านเก่าห้อง พิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้าน อยู่ในพื้นที่ 1 ซึ่งสถานที่ดังกล่าว สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาจับจ่ายใช้สอยในพื้นที่ได้

4.) ศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน ถือเป็นทรัพยากรน้ำ ที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาล ทำให้มีน้ำอุปโภคบริโภคได้ตลอดทั้งปี และยังเป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับการผลิตน้ำประปาของการประปาส่วนภูมิภาค อยู่ในพื้นที่บริเวณที่ 1 และ 2

5.6.2 ปัญหาของชุมชนบางปلام้า(ตลาดเก่าห้อง)

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของชาวบ้านในชุมชนเกี่ยวกับปัญหาของชุมชนที่เกิดขึ้น นำมาวิเคราะห์พร้อมกับการสำรวจพื้นที่ภาคสนามสามารถสรุปปัญหาของชุมชนได้ดังนี้

1.) ปัญหาด้านกายภาพ

- ปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนเมืองบางปلام้า(ตลาดเก่าห้อง)มีลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการพักอาศัยเกาะตัวตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 ฟากตะวันออกจรดแม่น้ำท่าจีน โดยมีสัดส่วนการใช้พื้นที่สูงรองจากพื้นที่เกษตรกรรม สภาพปัญหาทางด้านการใช้ที่ดินเป็นลักษณะของการขัดแย้งปะปนกันระหว่างกิจกรรม โดยเฉพาะย่านที่อยู่อาศัยกับกิจกรรมการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ เช่น อุตสาหกรรมและปศุสัตว์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนในเรื่องของกลิ่นและควัน ได้แก่ บริเวณทางแยกระหว่างถนนสาย 3351 และถนนสาย 3318 ปัญหาอยู่บริเวณกลุ่มที่ 3

- ปัญหาด้านการสัญจรและการเข้าถึงชุมชน

ปัญหาการคมนาคมขนส่งโดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องของโครงข่ายและระบบถนนในปัจจุบัน จากการสำรวจสภาพและเขตทาง โดยเฉพาะบริเวณชุมชนด้านทิศตะวันตก มีถนนค่อนข้างแคบ เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางเข้าออก ได้แก่ ถนนสายบ้านหมี่-เสาชิง อยู่บริเวณกลุ่มพื้นที่ที่ 3 เนื่องจากสภาพถนนยังเป็นทางลูกรังผสมอิฐบล็อกเป็นช่วง ๆ สภาพถนนชำรุดมาก นอกจากนี้

ระบบถนนยังขาดความต่อเนื่องออกสู่ถนนสายหลัก ในอนาคตสมควรที่จะมีการขยายถนนและปรับปรุงเขตทาง นอกจากนี้การสัญจรทางน้ำซึ่งในอดีตเคยเป็นเส้นทางที่สำคัญมาก ปัจจุบันก็ประสบปัญหาฝักตบชวาหนาแน่นและสภาพแม่น้ำตื้นเขินไม่ได้รับการดูแล ได้แก่ บริเวณพื้นที่กลุ่มที่ 1 และ 2

- ปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอย

การกำจัดขยะของชุมชน ปัจจุบันใช้วิธีการกำจัดโดยนำไปทิ้งบริเวณพื้นที่ริมถนนรพช.ปัจจุบันกำจัดด้วยการฝังกลบ แต่ยังขาดมาตรฐานที่ดี เนื่องจากมีขยะตกค้างและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงและพาหะนำโรค ตลอดจนส่งกลิ่นรบกวนบริเวณชุมชนสมควรได้รับการปรับปรุงวิธีการกำจัดให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น

- ปัญหาระบบดับเพลิง

ปัจจุบันเทศบาลมีการให้บริการด้านการดับเพลิงโดยมีรถน้ำ 1 คัน พร้อมเจ้าหน้าที่ดับเพลิงคอยให้บริการตลอดเวลา ตั้งอยู่บริเวณตลาดเก่าห้อง หรือพื้นที่กลุ่มที่ 2 ที่ผ่านมามีไม่เคยมีประวัติการเกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่เลย ๆ เนื่องจากคนในชุมชนมีการดูแลและระแวดระวังการเกิดเพลิงไหม้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามสภาพของตลาดเก่าห้องอยู่ในลักษณะของเรือนแถวไม้ อยู่รวมกันอย่างหนาแน่นภายใต้หลังคาคลุมเดียวกัน หากเกิดเพลิงไหม้ อาคารไม้จะเป็นเชื้อเพลิงได้เป็นอย่างดีและระดับเพลิงเข้าถึงได้ยาก จึงถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงที่สุด อีกทั้งการติดอุปกรณ์ดับเพลิงก็มีน้อยและอยู่ตำแหน่งที่ไม่เหมาะสม

- ปัญหาน้ำท่วม

เนื่องจากพื้นที่กลุ่มที่ 2 บริเวณตลาดเก่าห้องเป็นชุมชนเก่าแก่ที่อยู่กันมานาน อาคารอยู่ในลักษณะของเรือนแถวไม้ ปลูกติดกับพื้นดิน สภาพพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำมีเขื่อนป้องกันเฉพาะบางส่วน ทำให้เมื่อถึงฤดูน้ำหลากก็จะประสบปัญหาน้ำท่วม ทำให้ต้องเคลื่อนย้ายสิ่งของหนีน้ำ ไม่สามารถใช้ประโยชน์พื้นที่ด้านล่างของอาคารได้ ดังนั้นเมื่อถึงเวลาที่น้ำท่วม บริเวณภายในตลาดเก่าห้องจะต้องนำกระสอบทรายมากั้นน้ำและทำทางเดินเพื่อต่อเชื่อมทุกๆ บ้านเข้าด้วยกันเพื่อให้สามารถใช้ในการทำมาค้าขายและดำรงชีวิตกันได้ตามปกติ สาเหตุที่สำคัญของปัญหาน้ำท่วมคือ การขาดระบบการป้องกันน้ำท่วม เนื่องจากการสร้างเขื่อนคอนกรีตมีเฉพาะบริเวณวัดเท่านั้น สภาพเขื่อนหินที่มีอยู่เสื่อมโทรม ไม่สามารถป้องกันน้ำท่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสภาพแวดล้อมของแม่น้ำลำคลองเสื่อมโทรมและขาดการดูแล ขุดลอก ทำให้ความสามารถในการรองรับน้ำทำได้ไม่ดีพอ เพราะตั้งแต่บทบาทของการสัญจรทางน้ำหมดลงไป ทำให้แม่น้ำและคลองธรรมชาติขาดการดูแลอย่างมาก ปัญหานี้อยู่ในพื้นที่กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

- ปัญหาพื้นที่ว่างขาดการดูแลและจัดการ

พื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชน โดยเฉพาะบริเวณหน้าสำนักงานเทศบาล อยู่ในพื้นที่กลุ่มที่ 2 มีการใช้งานอยู่ตลอดเวลา ทั้งการจัดตลาดนัด จอดรถ ออกกำลังกาย จัดงานประเพณีและมหรสพต่าง ๆ ทำให้ปัจจุบันมีสภาพทรุดโทรม เป็นหลุมเป็นบ่อ ขาดการดูแล ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขด้วยการปรับปรุงพื้นที่และจัดภูมิทัศน์ด้วยการปลูกหญ้าและปลูกต้นไม้เพิ่มเติม เพื่อให้สามารถใช้พื้นที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้บริเวณลานกีฬาด้านยาเสพติดอยู่ในพื้นที่ที่ 1 ก็มีสภาพทรุดโทรมเช่นเดียวกัน

- ปัญหาด้านสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์โดยรอบ

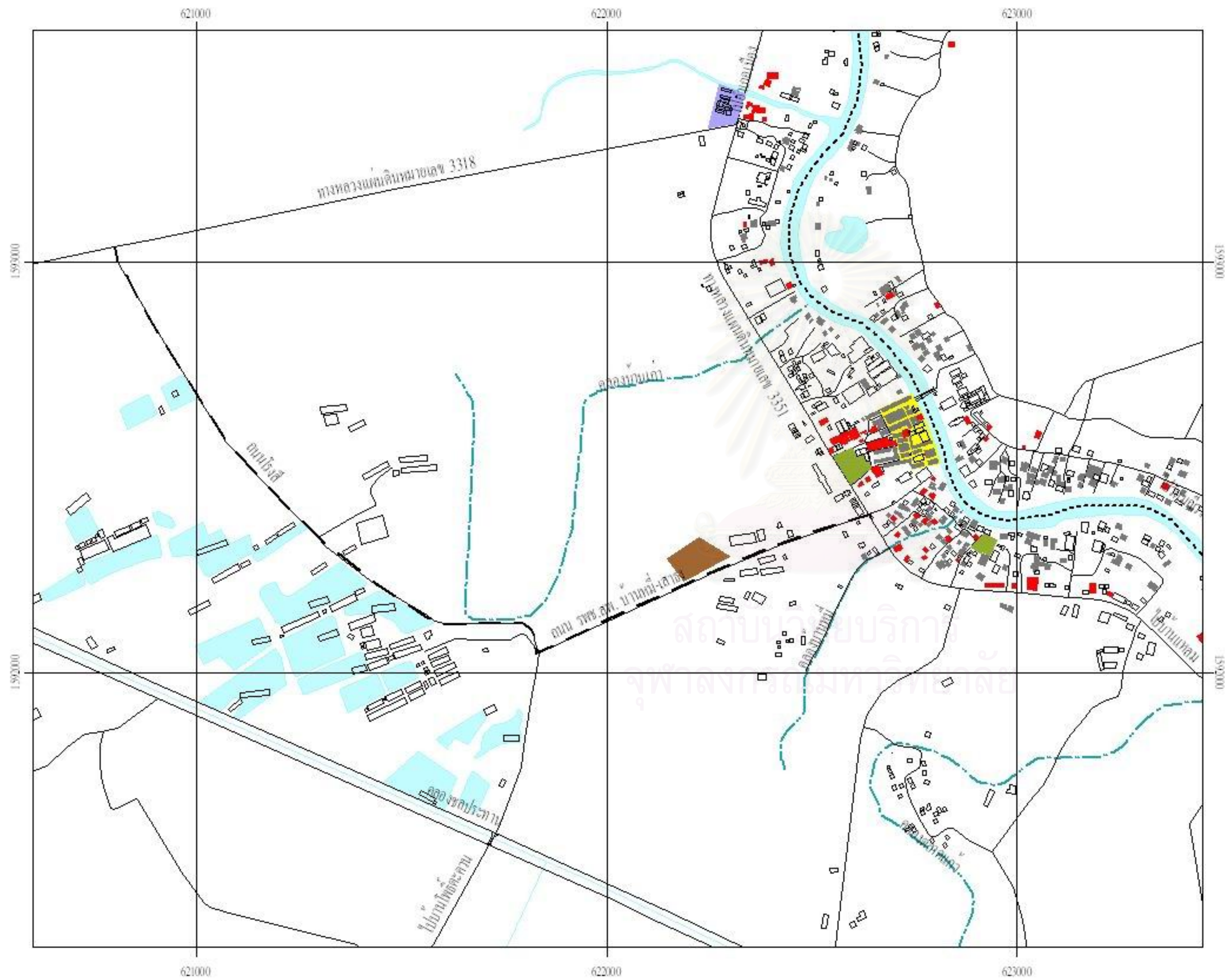
ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารบ้านเรือนและภูมิทัศน์ มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและแสดงถึงวิถีชีวิตของผู้พักอาศัย เมื่อมีการคมนาคมที่สะดวกขึ้น ชุมชนเจริญเติบโตมากขึ้น อาคารแบบสมัยใหม่ก็เริ่มเข้ามาทำให้เกิดสิ่งก่อสร้างที่ทำลายความเป็นเอกลักษณ์และบดบังทัศนียภาพที่สวยงามของชุมชน เป็นสาเหตุของปัญหาดังนี้

- อาคารที่มีเอกลักษณ์มีสภาพทรุดโทรมไปตามธรรมชาติของอาคารไม้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วอาคารบ้านเรือนในพื้นที่กลุ่มที่ 1 และ 2 ทั้งรูปแบบเรือนไทยพวนและเรือนแถวไม้ ล้วนแล้วแต่มีโครงสร้างเป็นไม้ และมีอายุเฉลี่ย ประมาณ 60 ปีขึ้นไป ชาวบ้านต่างพักอาศัยและอยู่ร่วมกันมานาน มีการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารบ้าง เมื่อตัวอาคารเก่าผุพังลงไป แต่เนื่องจากเจ้าของอาคารเองขาดแคลนทุนทรัพย์ ทำให้การซ่อมแซม มีการใช้วัสดุที่หาง่าย ทันสมัย ราคาถูกดูแลรักษาได้ง่ายกว่าและสามารถก่อสร้างได้สะดวกกว่า มาใช้แทนที่

- รูปแบบอาคารใหม่ ที่ไม่สอดคล้องกับอาคารเก่า

จากการสำรวจพบว่า อาคารบ้านเรือนมีขยายตัวมากขึ้น เกิดอาคารใหม่สร้างเพิ่มหรือทดแทนอาคารเก่าที่ทรุดโทรมลงไป โดยรูปแบบอาคารไม่สอดคล้องกับอาคารเดิม โดยเฉพาะพื้นที่ที่ 2 ชุมชนตลาดริมน้ำ เนื่องจากรูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมอยู่ในลักษณะของเรือนแถวไม้ เมื่อไม่มีการควบคุมการก่อสร้างอาคารใหม่แทนที่อาคารเก่าจึงมีการก่อสร้างรูปแบบอาคารที่ขัดแย้ง เช่น อาคารพาณิชย์หรือบ้านเดี่ยวซึ่งมีขนาดสูงกว่าอาคารข้างเคียงเป็นการทำลายภูมิทัศน์และการต่อเติมอาคารด้วยรูปแบบ วัสดุ สี ที่ไม่กลมกลืนกับอาคารเดิม เนื่องจากวัสดุสมัยใหม่มีราคาถูกกว่าสะดวกในการดูแลรักษา เช่น การใช้สีหลังคาที่ไม่กลมกลืนกับอาคารใกล้เคียง เป็นต้น

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนศูนย์กลางในพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนที่ 5.15 สภาพปัญหาภายในชุมชน

- สัญลักษณ์
- ปัญหาถนนชำรุด
 - ปัญหาแม่น้ำดินแข็ง ขาดการดูแล
 - ปัญหาคลองสาธารณะเสื่อมโทรม
 - ปัญหาอาคารที่มีเอกลักษณ์มีสภาพเสื่อมโทรม
 - ปัญหาการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม
 - ปัญหาน้ำท่วม
 - ปัญหาพื้นที่ทิ้งขยะไม่เหมาะสม
 - ปัญหาพื้นที่ว่างขาดการดูแลและรักษา
 - ปัญหารูปแบบอาคารใหม่ไม่สอดคล้องกับอาคารข้างเคียง

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (ผู้วิจัย, 2546)

N

200 0 200 400 เมตร

ปัญหาทางสัญจรบริเวณถนนบ้านหมี่-เสาชง คอนข้างชำรุด ขรุขระ

ปัญหาการสัญจรทางน้ำผักตบชวาหนาแน่นและตื้นเขิน

ปัญหาด้านการขาดระเบียบในการทิ้งขยะ

ปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก

ปัญหาคคลองสาธารณะเสื่อมโทรม

ปัญหาพื้นที่ว่างขาดการดูแลและจัดการ
ภาพที่ 5. 24 สภาพปัญหาภายในชุมชน

ปัญหาอาคารที่มีเอกลักษณ์มีสภาพเสื่อมโทรม

ปัญหาการก่อสร้างอาคารรูปแบบใหม่

ปัญหาการก่อสร้างอาคารใหม่ที่ไม่สอดคล้องกับอาคารใกล้เคียง

ภาพที่ 5. 24 สภาพปัญหาภายในชุมชน (ต่อ)

ที่มา : การสำรวจ (ผู้วิจัย,2546)

2.) ปัญหาด้านสังคม

- ปัญหาความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

สภาพสังคมโดยรวมของชุมชนเป็นชุมชนที่มีความสงบเรียบร้อย ประชาชนมีความปลอดภัยในการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนค่อนข้างดี โดยอยู่กันแบบเครือญาติ ตั้งบ้านเรือนเรียงรายอยู่ริมแม่น้ำ สภาพปัญหาทางด้านสังคมจะเป็นลักษณะของการขาดแคลนคนหนุ่มสาวที่จะเป็นตัวแทนต่อวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งอาจส่งผลให้คุณค่าของหมู่บ้านในแง่ที่เป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันมานานหายไปหรือเสื่อมคลายลง

- ปัญหาการให้ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมประเพณี

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจสืบทอดวัฒนธรรมได้ ถ้าไม่ได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมและความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ตั้งแต่แรก เมื่อคนรุ่นใหม่มี

ความผูกพันกับชุมชนและวัฒนธรรมประเพณีน้อยลง ความรู้ด้านวัฒนธรรมลาวพวนในไทย อาจหายไปได้ จึงเป็นปัญหาที่ต้องรีบแก้ไข

3.) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

สภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงระบบการคมนาคมจากทางน้ำมาเป็นทางบก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนจากการพึ่งพาการค้ามาเป็นการทำการเกษตรและปศุสัตว์ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจมีดังนี้

- ผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

ไม่มีตลาดกลางสำหรับการซื้อขายสินค้าทางการเกษตร ทำให้เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาสินค้าได้ ทำให้การกำหนดราคาขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางแต่เพียงผู้เดียว

- ขาดการประชาสัมพันธ์ถึงสถานที่ท่องเที่ยวและเทศกาลงานประเพณี

ขาดการประชาสัมพันธ์ถึงสถานที่ท่องเที่ยวและเทศกาลงานประเพณีที่จะส่งผลให้คนเข้ามาท่องเที่ยวและจับจ่ายซื้อสินค้าในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

4.) ปัญหาในการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ชุมชน

-ขาดความร่วมมืออย่างจริงจังของเจ้าหน้าที่รัฐและเอกชนในการอนุรักษ์สถานที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่ เช่น บ้านเก่าห้อง ตลาดเก่าห้อง วัดและหอดูใจเป็นต้น เนื่องจากองค์กรในท้องถิ่นไม่เห็นความสำคัญของสถานที่ต่างในชุมชน จึงไม่มีนโยบายในการสนับสนุนหรือส่งเสริมการรักษาพื้นที่เหล่านี้ทำให้พื้นที่เหล่านี้เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลาไม่ได้รับความสนใจ

-ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณตลาดเก่าห้อง เนื่องจากผู้ที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นผู้เช่า ในอนาคตหากเจ้าของขายที่ดินหรือนำที่ดินไปประกอบกิจการอื่น ก็จะส่งผลให้พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

-ปัญหาค่านิยมสมัยใหม่ที่ต้องการความสะดวกสบาย ความทันสมัยและรูปแบบการใช้ชีวิตที่เป็นเมืองมากขึ้น ซึ่งทำให้ไม่เห็นคุณค่าของสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

5.6.3 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

การวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน เป็นส่วนที่ชี้แนะแนวทางการขยายตัวของชุมชนให้ไปในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม โดยพิจารณาจากบทบาทและหน้าที่ของชุมชนในอนาคต แนวโน้มทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีรายละเอียดในการศึกษาดังนี้

แนวโน้มทางด้านกายภาพ โดยทั่วไปมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น ชุมชนมีความรักถิ่นที่อยู่ของตนเอง อยากที่จะพัฒนาให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่บ้านเรือนที่เก่าแก่ เช่น กลุ่มอาคารเรือนไทยพวน โดยเฉพาะพื้นที่กลุ่มที่ 1 ชุมชนริมน้ำ มีปัญหาในการปรับปรุงซ่อมแซม เนื่องจากต้องใช้เงินทุนสูง โดยเฉพาะอาคารที่จะเกิดขึ้นใหม่ มีแนวโน้มสร้างเป็นอาคารคอนกรีตแบบสมัยใหม่ เนื่องจากมีราคาถูกกว่าการปลูกเรือนไทย อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านส่วนใหญ่อยากที่จะอยู่บ้านไม้เรือนไทย เนื่องจากเห็นว่าสะดวกและอากาศถ่ายเทเย็นสบายดีและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่ประสบกับปัญหาน้ำท่วมทุกปี

ส่วนพื้นที่กลุ่มที่ 2 กลุ่มเรือนแถวบริเวณตลาดเก่าห้องมีแนวโน้มที่จะคงอยู่ต่อไป ตราบเท่าที่อาคารยังไม่ทรุดโทรมลงไปมากกว่านี้หรือมีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ที่ดิน เนื่องจากการซ่อมแซมอาคารให้สมบูรณ์ดังเดิมจำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก อีกทั้งอาคารอยู่ในรูปของอาคารให้เช่า ชาวบ้านที่อยู่ไม่มีกรรมสิทธิ์เป็นของตนเองทำให้ขาดความกระตือรือร้นในการซ่อมแซมอาคาร มีเพียงการปรับปรุงสภาพอาคารให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานเท่านั้น และการซ่อมแซมอาคารของชาวบ้านซึ่งไม่มีความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรม อาจส่งผลให้รูปแบบอาคารเปลี่ยนแปลงไปจากเอกลักษณ์เดิม เนื่องจากการใช้วัสดุอาคารที่ไม่กลมกลืนกับอาคารเดิม

และพื้นที่กลุ่มที่ 3 ชุมชนริมถนน เนื่องจากมีทางหลวงแผ่นดินสาย 3351 เป็นแกนหลักซึ่งเป็นเส้นทางที่มีศักยภาพเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างสะดวก ดังนั้นพื้นที่บริเวณนี้จะเป็นจุดที่มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นมากขึ้น บ้านเรือนจะเป็นแบบร่วมสมัยและวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองเพิ่มมากขึ้น การขยายตัวของชุมชนมีแนวโน้มลึกเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ทางด้านตะวันตกเนื่องจากมีเส้นทางของถนนรพช.สพ.บ้านหมี-เสาชิง เป็นแกนใหม่อาจมีการขยายตัวไปในทิศทางนั้น ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรกรรมได้ในอนาคต

แนวโน้มทางด้านสังคม ภาพรวมของผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่กันมาแต่ดั้งเดิม ด้วยความเป็นเชื้อชาติเดียวกันยังคงรักษาประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น โดยกลุ่ม ชุมชนริมน้ำ เป็นกลุ่มที่มีเชื้อสายลาวพวนยังคงรักษาประเพณีตามเชื้อชาติของตนเอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น กลุ่มคนจีนอาศัยอยู่บริเวณตลาดเก่าห้องเป็นกลุ่มที่อยู่ร่วมกันมานานตั้งแต่ครั้งสร้างตลาด ช่วงตลาดรุ่งเรืองและช่วงตลาดซบเซาในปัจจุบัน แนวโน้มของคนกลุ่มนี้จึงยังคงอยู่ต่อไป เพราะอยู่ร่วมกันเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน แต่เนื่องจากคนในชุมชนไม่มีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง หากในอนาคตทายาทของเจ้าของตลาดทั้ง 3 ต้องการขายที่ดินเพื่อนำไปสร้างสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ตลาดเก่าห้องที่เป็นย่านพาณิชย์กรรมเก่าแก่ก็คงสูญหายไปสำหรับกลุ่มริมถนน ยังคงมีความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในละแวกบ้านอยู่ตามรูปแบบของสังคมชนบท ซึ่งกลุ่มคนที่อยู่บริเวณนี้เป็นกลุ่มที่ผสมผสานระหว่างเชื้อชาติ และเป็นกลุ่มที่เข้ามาใหม่

ดังนั้นคนกลุ่มนี้ต่างก็ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ แต่ในขณะที่เดียวกันก็เป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสูงมากที่สุดเพราะวิถีชีวิตเริ่มเข้าสู่การเป็นสังคมเมืองมากขึ้นการพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบดั้งเดิมอาจหายไป อย่างไรก็ตามมีประชากรบางส่วนมีการย้ายออกไปทำงานและศึกษาต่อนอกพื้นที่บ้าง ทำให้ประชากรในพื้นที่มีจำนวนลดน้อยลง ส่งผลให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตอาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายไป

แนวโน้มทางด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจของชุมชนขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม

สภาพเศรษฐกิจปัจจุบันไม่ดีนัก เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรได้ผลไม่ดีนัก อีกทั้งการจำหน่ายสินค้าไม่สามารถกำหนดราคาสินค้าได้เอง ดังนั้นชาวบ้านในชุมชนจึงเริ่มมีการทำอาชีพเสริมเพิ่มมากขึ้นเช่น การรับจ้างถักอวน เย็บเสื้อผ้าโหลและการจักสาน เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นทิศทางที่ดีสำหรับการค้าบริเวณตลาดเก่าห้องนั้น กิจกรรมการค้าในปัจจุบันให้บริการแก่ชาวบ้านในพื้นที่เองและชุมชนใกล้เคียงเท่านั้น โดยผู้ที่ยังคงทำการค้าส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ที่อยู่มานาน ซึ่งรวมถึงลักษณะและแนวโน้มการขยายตัวทางด้านประชากรของชุมชนในอนาคตไม่สูงมากนัก ทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการของประชากรที่ไม่ขยายตัวเท่าที่ควร ดังนั้นกิจกรรมการค้าอาจหมดไปในอนาคตหากไม่ได้รับการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ

แนวโน้มทิศทางการขยายตัวของชุมชน

จากการศึกษาถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในกลุ่มพื้นที่ย่อย สามารถสรุปภาพรวมของการขยายตัวของชุมชนได้ว่าจากสภาพทั่วไปของชุมชนที่ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่ม โดยมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 เป็นแกนหลักตัดผ่านชุมชนในแนวเหนือใต้ ทำให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ ด้านตะวันตกของทางหลวงเป็นที่อยู่อาศัยไปจรดริมแม่น้ำและด้านตะวันออกของทางหลวงเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและฟาร์มปศุสัตว์ โดยทางด้านตะวันออกมีแม่น้ำท่าจีนเป็นแนวขนานอยู่ทำให้ไม่สามารถขยายตัวไปในทิศทางนั้นได้ ดังนั้นทิศทางการขยายตัวของชุมชนมีแนวโน้มเกาะตัวในกลุ่มเดิมและขยายหนาแน่นมากขึ้นตอนบนและตอนล่างของศูนย์กลางคือตลาดเก่าห้อง และเป็นไปตามเส้นทางคมนาคม โดยเฉพาะถนนสายบ้านหมี่-เสาชิง ซึ่งหากเป็นไปในทิศทางดังกล่าว อาจส่งผลกระทบต่อการรักษาพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งเป็นพื้นที่ทำมาหากินหลักของชาวบ้าน (แผนที่ 5.16)

สำหรับแนวโน้มทางการขยายตัวของประชกรนั้นพบว่า จำนวนมีประชากรมีลักษณะคงที่ไม่เพิ่มขึ้นมากเท่าใดนักเนื่องจากในชุมชนไม่ได้มีกิจกรรมรูปแบบใหม่ หรือมีโครงการขนาดใหญ่ที่เป็นแรงจูงใจให้คนอพยพเข้ามาในพื้นที่ โดยภาพรวมแล้วเป็นกลุ่มที่อยู่ร่วมกันมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งปัจจุบันกลุ่มวันหนุ่มสาวที่มีการศึกษาดี ก็มักทำงานนอกพื้นที่ คนที่อยู่ในชุมชนส่วน

ใหญ่จึงเป็นกลุ่มวัยทำงานขึ้นไปและเด็ก ๆ อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ นายเสน่ห์ มีบุญญา ปลัดเทศบาลตำบลบางปลาหมอ พบว่าชุมชนมีสัดส่วนของคนทำงานอยู่ในพื้นที่มากกว่าการทำงานนอกพื้นที่ ดังนั้นหากในอนาคตชุมชนมีแนวทางในการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนที่ดีก็ จะทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาและอยู่ได้ด้วยตนเอง

ตารางที่ 5.12 สรุป ศักยภาพ ปัญหาและแนวโน้มของชุมชน

ศักยภาพ ปัญหา และ แนวโน้มของ ชุมชน	กลุ่มที่ 1 ชุมชนริมน้ำ	กลุ่มที่ 2 ชุมชนตลาดริมน้ำ	กลุ่มที่ 3 ชุมชนริมถนน
ศักยภาพ	-มีเอกลักษณ์ทางการตั้งถิ่นฐาน ริมแม่น้ำและรูปแบบสถาปัตยกรรม เรือนไทยภาคกลางแฝงความเชื่อ ไทยพวนที่แสดงให้เห็นถึงความ สัมพันธ์ของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และสภาพแวดล้อมที่ยังคงรักษาเอา ไว้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมี ประเพณีเฉพาะกลุ่มเชื้อชาติที่น่าสน ใจ สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่อง เที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรมได้ใน อนาคต	-มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่มีเอก ลักษณะของรูปแบบเรือนค้าขายพื้น ถิ่นที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ โดย ภายในพื้นที่มีศาลเจ้า หอดูใจ ซึ่ง เป็นสิ่งก่อสร้างที่แสดงให้เห็นถึง ประวัติความเป็นมาของชุมชนได้ เป็นอย่างดี -มีประเพณีเฉพาะเชื้อชาติ	-พื้นที่บริเวณนี้มีศักยภาพในการ เข้าถึงเนื่องจากเป็นพื้นที่ติดริม ทางหลวงแผ่นดินสาย 3351 ซึ่ง เป็นแกนหลักของการคมนาคม และการเข้าถึงภายในชุมชน
ปัญหา	-สภาพของอาคารสิ่งปลูกสร้างที่มี เอกลักษณ์มีสภาพทรุดโทรม -มีการสร้างอาคารรูปแบบสมัยใหม่ ที่ไม่สอดคล้องกับอาคารข้างเคียง -ปัญหาแม่น้ำและคลองธรรมชาติ เสื่อมโทรม -ปัญหาพื้นที่โล่ง ที่ว่างขาดการดูแล	-สภาพของอาคารสิ่งปลูกสร้างที่มี เอกลักษณ์มีสภาพทรุดโทรม -มีการสร้างอาคารรูปแบบสมัยใหม่ ที่ไม่สอดคล้องกับอาคารข้างเคียง -ปัญหาสาธารณูปการ-ปัญหาพื้นที่ ว่าง ขาดการจัดการ	-การปะปนระหว่างกิจกรรม -ปัญหาด้านการสัญจรและการ เข้าถึงเนื่องจากสภาพถนนชำรุด -ปัญหาด้านการกำจัดขยะมูล ฝอย -สภาพอาคารรูปแบบใหม่ไม่เป็น เอกลักษณ์
แนวโน้มการ เปลี่ยนแปลง	มีแนวโน้มการขยายตัวออกมาริม ถนนมากขึ้นบ้านเรือนที่เป็นอาคาร เก่า มีปัญหาในการปรับปรุงซ่อม แซม อาคารที่จะเกิดขึ้นใหม่ มีแนว โน้มสร้างเป็นอาคารคอนกรีตแบบ สมัยใหม่ เนื่องจากมีราคาถูกกว่า การปลูกเรือนแบบเรือนไทย	ทางด้านกายภาพกลุ่มเรือนแถว บริเวณตลาดเก่าห้องมีแนวโน้มที่จะ คงอยู่ต่อไปตราบเท่าที่อาคารยังไม่ ทรุดโทรมลงไปมากกว่านี้หรือมีการ เปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ที่ดิน สำหรับแนวโน้มทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการลดบทบาททางด้าน การค้าทำให้แนวโน้มของการค้าอาจ หมดไปถ้าไม่ได้รับการส่งเสริม	ทางหลวงแผ่นดินสาย 3351 เป็นแกนหลักซึ่งมีศักยภาพเชื่อมโยง กับพื้นที่อื่นๆ ได้ดีดังนั้นพื้นที่ นี้ในอนาคตอาจมีการตั้งถิ่นฐาน หนาแน่นมากขึ้น บ้านเรือนจะ เป็นแบบร่วมสมัยและวิถีชีวิตที่ เป็นสังคมเมืองเพิ่มมากขึ้นการ ขยายตัวของชุมชนมีแนวโน้มลึกลง เข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมทาง ด้านตะวันตกมากขึ้น

ที่มา : การวิเคราะห์ (ผู้วิจัย,2547)

จากการศึกษาทั้งหมดที่ผ่านมาข้างต้นถึง เอกลักษณ์ ศักยภาพ ปัญหาและแนวโน้มต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อกำหนดประเด็นในการอนุรักษ์และวิสัยทัศน์ในการพัฒนาได้อย่างชัดเจนจะใช้วิธี SWOT Analysis ในการหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะคุกคามต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการในพื้นที่ ชาวบ้านในชุมชน สามารถประมวลเป็นภาพรวมผลสรุปของจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะคุกคามของพื้นที่ศึกษา ดังแสดงในตารางดังนี้ ตารางที่ 5.13 การวิเคราะห์ SWOT ANALYSIS ของชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก่าห้อง)

จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)	โอกาส (Opportunity)	ภาวะคุกคาม (Threat)
-ชาวบ้านไทพวนยังคงยึดถือประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ และใช้ภาษาลาวได้เป็นส่วนใหญ่ -มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่มีจุดเด่นเฉพาะกลุ่ม เช่น บ้านเรือนลาวพวน กลุ่มเรือนคำชายพื้นถิ่น -มีอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ เช่น ตลาดเก่าห้องเป็นตัวแทนของเรือนคำชายพื้นที่แบบดั้งเดิม หอดูโจร บ้านเก่าห้อง เป็นต้น -มีศาสนาสถานที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ครั้งต้นรัตนโกสินทร์ ได้แก่ วัดบ้านหมี่ วัดบ้านสูตร วัดกกม่วงและวัดบ้านเก่า -ชาวบ้านมีจิตสำนึกรักและหวงแหนชุมชนรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง -มีสภาพแวดล้อมที่ดี -น่าอยู่ ผู้คนอัธยาศัยดี -มีระบบโครงข่ายการสัญจรที่สะดวก	-อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นของเอกชนอาจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ที่ดิน -เส้นทางการคมนาคมทางน้ำมีบทบาทและความสำคัญน้อยลง อุปสรรคที่สำคัญในการเดินเรือ คือ การมีประตูน้ำจำนวนมาก รวมทั้งปริมาณน้ำตอนใต้เขื่อนมีน้อยเกือบทั้งปี และมักตื้นเขินในฤดูแล้งทำให้เดินเรือไม่ได้ -ชาวบ้านมีค่านิยมที่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มมากขึ้น -การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ยังมีน้อยชาวบ้านไม่ค่อยกล้าแสดงออก	-รัฐบาลมีโครงการเรารักษ์แม่น้ำท่าจีนของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้ชุมชนริมน้ำดูแลรักษาสภาพคูคลองและบ้านเรือนริมน้ำ ทำให้พื้นที่ริมน้ำเริ่มได้รับความสนใจและเอาใจใส่ดูแลมากขึ้น -หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามาใช้พื้นที่เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมทั้งแบบเรือนคำชายพื้นถิ่น และกลุ่มบ้านเรือนลาวพวน -พื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่ที่ได้รับความสนใจให้เป็น location ในการถ่ายละครอยู่เสมอ	- การขยายตัวของตลาดข้างเคียงเช่นตลาดบางปลาหมอทำให้เกิดเป็นศูนย์กลางใหม่ที่ได้รับความสนใจมากกว่า -การเกิดของห้างสรรพสินค้า ขนาดใหญ่ เช่น เทสโก้ โลตัส ทำให้ชาวบ้านชอบที่จะใช้บริการห้างสรรพสินค้าเหล่านี้มากกว่าการจับจ่ายภายในชุมชน

ที่มา : การวิเคราะห์ (ผู้วิจัย,2547)

5.7 สรุป

ลักษณะการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก้าห้อง) ซึ่งเป็นสถานที่ที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนไทย คนลาวและคนจีน ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต กิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และการแบ่งพื้นที่เพื่อการประกอบอาชีพอย่างลงตัว รวมถึงมีการสร้างสรรค์ผลงานออกมาทางสถาปัตยกรรม ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของวัดวาอาราม โบราณสถาน โบราณวัตถุ การสร้างที่อยู่อาศัย เช่น เรือนค้าขายพื้นดิน หอดูใจร บ้านไทยพวน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ที่ทำให้ชุมชนมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ แม้ว่าอาจมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลาย ๆ สิ่งที่มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันกับที่อื่น ๆ แต่เมื่อนำมาประกอบกันเป็นแล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก้าห้อง)เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามถึงแม้ชุมชนจะมีเอกลักษณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นจุดเด่นต่าง ๆ พบว่าชุมชนก็ยังมีปัญหาหลายประการที่ต้องได้รับการแก้ไขและป้องกันปัญหาใหม่ที่จะเกิดขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาถึงพัฒนาการและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ที่ผ่านมา ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดบทบาทของชุมชนในแต่ละช่วงเวลา โดยแต่ดั้งเดิมนั้นชุมชนมีความสัมพันธ์กับเส้นทางการสัญจรทางน้ำและชุมชนใกล้เคียง มีตลาดเก่าห้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางการค้า หลังจากการขยายตัวของเมืองและการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกหรือเส้นทางถนนที่ตัดผ่านบริเวณพื้นที่ชุมชน ได้ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เคยเจริญรุ่งเรืองให้ซบเซาลง และเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบใหม่ที่ยึดเส้นทางถนนเป็นหลัก อย่างไรก็ตามแม้ว่าชุมชนจะลดบทบาททางด้านการค้าลง แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงรักษาค่านิยม ประเพณี วิถีชีวิตในรูปแบบดั้งเดิมและสามารถปรับตัวเข้ากับความสำเร็จด้านต่างๆ ที่เข้ามาสู่ชุมชน มาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เคยมีมา ทำให้ชุมชนยังคงสามารถที่จะดำรงรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี

1.) ประเด็นทางด้านกายภาพ

ลักษณะทางกายภาพที่ยังหลงเหลือมาถึงปัจจุบัน คือ สถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอาคารเรือนค้าขายพื้นถิ่น ซึ่งนอกจากจะมีประโยชน์จากการใช้อาคารแล้ว ยังมีความเชื่อมต่อกับกลุ่มบ้านเรือนของชาวไทยพวนในบริเวณใกล้เคียง จึงควรอนุรักษ์อาคารเก่าเหล่านี้ในลักษณะของการอนุรักษ์ ปรับปรุง พื้นฟูตลอดจนมีการปรับเปลี่ยนการใช้อาคารที่เหมาะสมควบคู่กันไปด้วย

2.) ประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

จากลักษณะชุมชนที่ยังเป็นชุมชนเก่าที่หาได้ยากในปัจจุบัน แต่ในขณะเดียวกันก็มีแนวโน้มของการย้ายออกไปอาศัยที่อื่นเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ทรุดตัวลง ทำให้การอนุรักษ์ชุมชนต้องคำนึงถึงการวางแผนการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับลักษณะเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตอยู่ (living city) ซึ่งมีแนวคิดหลักคือ ทำอย่างไรจะรักษากิจกรรมทางเศรษฐกิจของพื้นที่ไว้ได้ ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ การอนุรักษ์ชุมชนบางปลาม้า(ตลาดเก่าห้อง) จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนควบคู่กันไปด้วย

6.2 การกำหนดแนวคิดในการวางแผนการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหมอ

การกำหนดแนวคิดในการวางแผนการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 ที่ผ่านมา อาศัยหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน(Sustainable Development) ซึ่งคำจำกัดความของคำว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” นั้นมีอยู่มากมาย ผู้ศึกษาจึงยึดเอาความหมายตามที่ The World Commission on Environment and Development (Brandtland Commission) ได้นิยามไว้ในปี ค.ศ.1987 ว่า “การพัฒนาเพื่อสนองความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ทำลายความสามารถที่จะสนองความต้องการของคนในรุ่นถัดไป” ซึ่งได้กำหนดไว้ในรายงานฉบับสมบูรณ์ ”โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก”¹ มาร่วมพิจารณากับรายงานฉบับสมบูรณ์ ”โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา”² เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ ในการวางแผนการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหมอที่กล่าวมาข้างต้น

องค์ประกอบที่สำคัญที่ต้องพิจารณาในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)ประกอบด้วย

1).องค์ประกอบทางกายภาพที่เหมาะสมได้แก่ การอนุรักษ์พื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าของชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) การควบคุมการพัฒนาที่เหมาะสม และการปรับปรุงหรือฟื้นฟูโครงสร้างทางผังเมือง ภูมิสถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมของชุมชนริมน้ำที่เสื่อมโทรมหรือถูกทำลายให้กลับคืนสภาพที่ดี และถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

2).องค์ประกอบทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวและการค้าให้เกิดความสอดคล้องหรือไม่ก่อให้เกิดปัญหากับชุมชนโดยเน้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมต่อการพัฒนาชุมชนเก่า

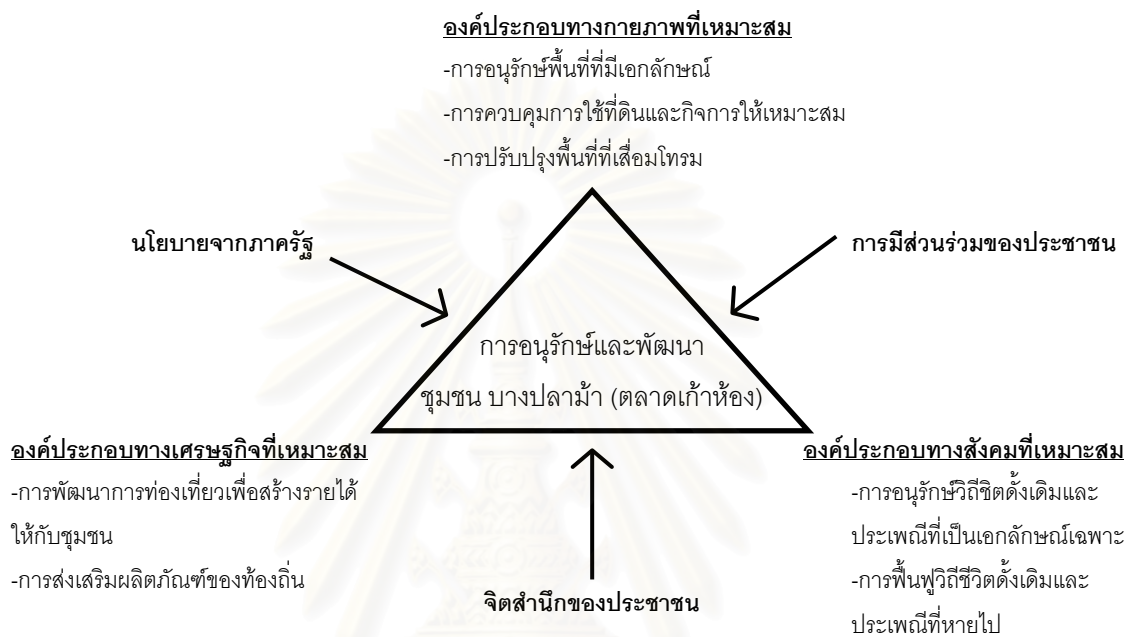
3).องค์ประกอบทางสังคม/วัฒนธรรมที่เหมาะสมได้แก่ การอนุรักษ์ประเพณีที่ดีงาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อ และระบบกิจกรรมของผู้คนในอดีตให้คงอยู่ต่อไปรวมทั้งการสร้าง

¹ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 1(124) – 1(126).

² คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 4(24) – 4(25)

ความรู้ความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกในการหวงแหนคุณค่าและเอกลักษณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบางปลาหม้า

นอกจากนี้การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีการดำเนินการที่เหมาะสมจากภาครัฐโดยคำนึงถึงสิทธิและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนา ตลอดจนสร้างจิตสำนึกแก่ชุมชนในการอนุรักษ์

แผนภูมิที่ 6.1 กรอบแนวคิดเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหม้า(ตลาดเก่าห้อง)

6.3 เป้าหมายในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหม้า(ตลาดเก่าห้อง)

เป้าหมายในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหม้า(ตลาดเก่าห้อง) คือ

- 1.) การรักษาไว้ซึ่งองค์ประกอบและโครงสร้างที่สำคัญของชุมชนในอดีต ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ถึงปัจจุบันไม่ให้เสื่อมโทรมหรือสูญหายไป
- 2.) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนริมน้ำที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาพที่สมบูรณ์และคงไว้ซึ่งความต่อเนื่องของวิถีชีวิต กิจกรรมและการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำได้อย่างชัดเจน โดยในการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนริมน้ำ ตลอดจนการดัดแปลงให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในสภาพความเป็นอยู่ปัจจุบัน จะต้องได้รับการวางแผนและการดำเนินการอย่างบูรณาการโดยจะต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการรักษาสภาพความเป็นชุมชนประวัติศาสตร์และบทบาทของชุมชนริมน้ำเอาไว้ เพื่อจะเป็นการชี้้นำให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันก็สามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.) กระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนให้ชาวบ้านมีรายได้ สร้างงานและเกิดการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ

4.) เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นเน้นให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญเพื่อให้ชุมชนได้รู้ถึงคุณค่า ความสำคัญ และเกิดความหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมของตนมากขึ้น

6.4 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)

ในอดีตชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของพื้นที่เกษตรกรรม เพราะประกอบไปด้วยกิจกรรมที่ตอบสนองกับพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ ไม่ว่าจะเป็นโรงสีข้าว ตลาดขนถ่ายสินค้าผลผลิตทางการเกษตร เพื่อกระจายไปสู่พื้นที่รอบนอก โรงเลื่อย จุดพักการเดินทาง ท่าเรือแม่เหล็ก เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากการพัฒนาระบบโครงข่ายการคมนาคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายในชุมชนเป็นอย่างมาก ส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนซบเซาลง แต่ยังคงหลงเหลือมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองจากอดีตที่แสดงให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นอาคารบ้านเรือน วิถีชีวิต กิจกรรมที่ยังคงสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรเก็บรักษาไว้เพื่อเป็นมรดกให้กับคนรุ่นต่อไป อย่างไรก็ตามควรมีการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน ในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนให้เหมาะสมนั้น ได้มีการสอบถามถึงทัศนคติและความคิดเห็นของชาวบ้านในพื้นที่ เกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก(deep interview)โดยกลุ่มที่ทำการสัมภาษณ์ได้แก่

-หน่วยงานราชการ ประกอบด้วย นางสมุทร หิรัญวาณิชย์ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบางปลาหมอและนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบางปลาหมอ นายเสน่ห์ มีบุญญา ปลัดเทศบาลตำบลบางปลาหมอ และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 7

-เจ้าของที่ดินบริเวณตลาดเก่าห้อง ประกอบด้วย นายอุดม ทัพไพเราะ นางสุนันท์ ยะมะรัต และศุภชัย นรานนท์กิตติกุล เจ้าของบ้านเก่าห้อง ได้แก่ นางเสมอใจ ประทีปทอง

-เจ้าอาวาสวัดต่างๆ ในชุมชน ประกอบด้วย พระครูวิบูล สุวรรณาพร รองเจ้าคณะอำเภอบางปลาหมอและเจ้าอาวาสวัดบ้านสุตร พระอธิการอุทัย ปวโร เชียงหวาน เจ้าอาวาสวัดกมม่วง

-ชาวบ้านที่อยู่อาศัยในชุมชน

ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน อยากให้มีการเก็บสิ่งที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนเอาไว้ และฟื้นฟูสิ่งที่มีเอกลักษณ์ในอดีตให้กลับคืนมา รวมถึงต้องการให้มีกิจกรรมที่ทำให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยเฉพาะบริเวณ

ตลาดเก่าห้องอียากให้มีกิจกรรมทางการค้าคึกคักดังเช่นอดีต ส่วนบริเวณพื้นที่ริมน้ำบ้านเรือนไทยพวนต้องการให้มีการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่สนใจวิถีชีวิตชาวบ้าน แต่ต้องไม่คึกคักเกินไปจนทำให้วุ่นวายหรือเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิม โดยชาวบ้านยินดีให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งการอนุรักษ์และการพัฒนาชุมชน ซึ่งจากข้อคิดเห็นดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงข้อได้เปรียบและความเป็นไปได้ที่จะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้ในอนาคต

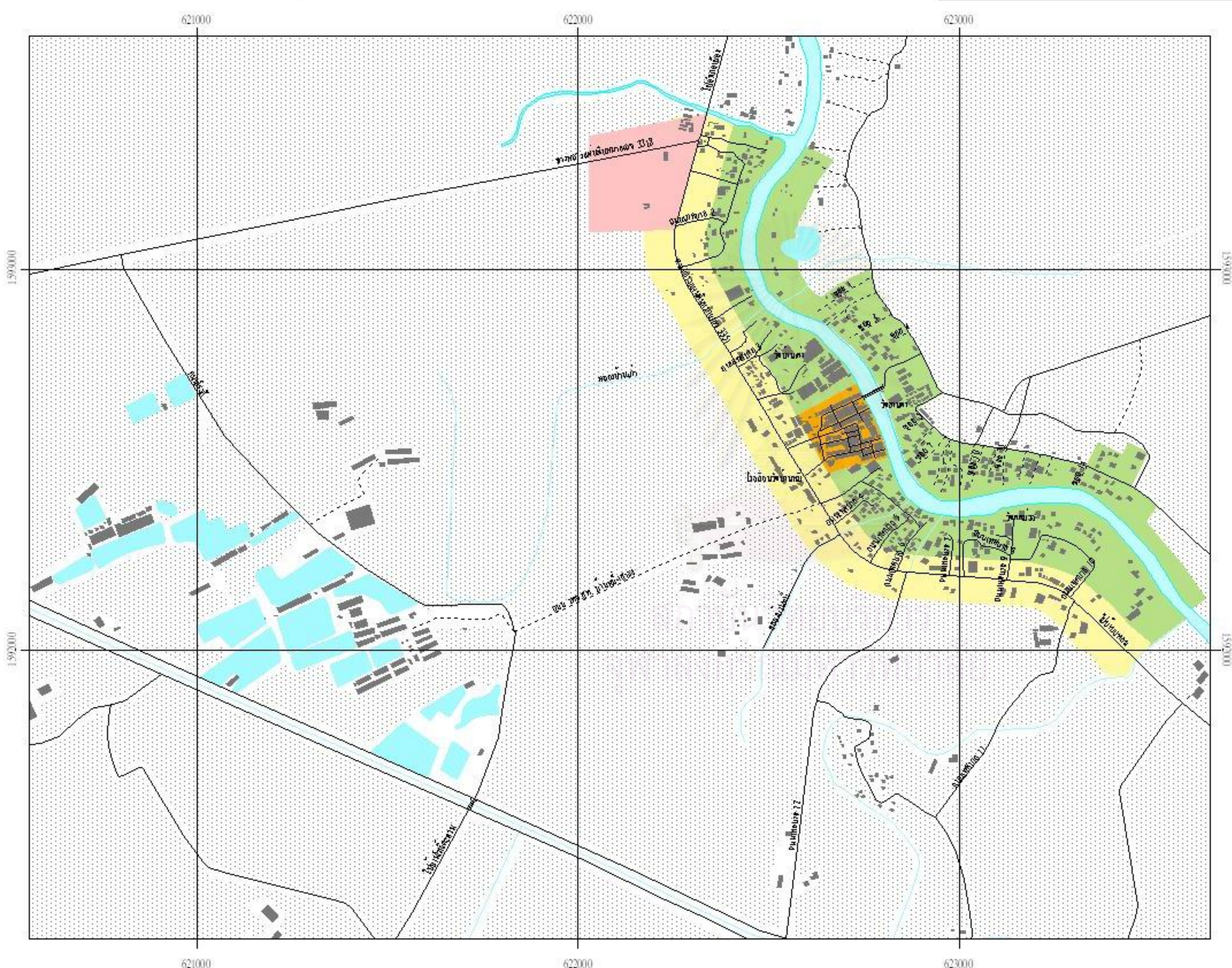
จากแนวความคิดในการวางแผนการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นสามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางหรือข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)ได้ดังนี้

การรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่ต่อไปจำเป็นต้องสนับสนุนให้มีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ชุมชน โดยให้ตัวแทนจากหน่วยงานรัฐและเอกชนตลอดจนตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการกำหนดบริเวณที่จะทำการอนุรักษ์ตามลำดับความสำคัญ เพื่อไม่ให้เอกลักษณ์ที่มีอยู่ในชุมชนหายไปและเป็นการป้องกันสิ่งที่จะมากระทบต่อเอกลักษณ์ หรือส่งผลให้พื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมและการเจริญเติบโตของเมืองไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีทิศทาง ดังนั้นการกำหนดกรอบการใช้ที่ดิน อาคารและสิ่งปลูกสร้าง จะช่วยให้สามารถอนุรักษ์พื้นที่ ที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ให้คงอยู่ต่อไปได้ รวมถึงสามารถจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและวิถีชีวิตที่สัมพันธ์สอดคล้องกับพื้นที่อนุรักษ์ดังกล่าว โดยสามารถแบ่งพื้นที่ในการอนุรักษ์จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของชุมชน พื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ ที่ได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 5 เป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งพื้นที่ ซึ่งการกำหนดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)ได้จำแนกพื้นที่ออกเป็น 5 บริเวณดังแผนที่ (แผนที่ 6.1) เรียงตามลำดับได้ดังนี้

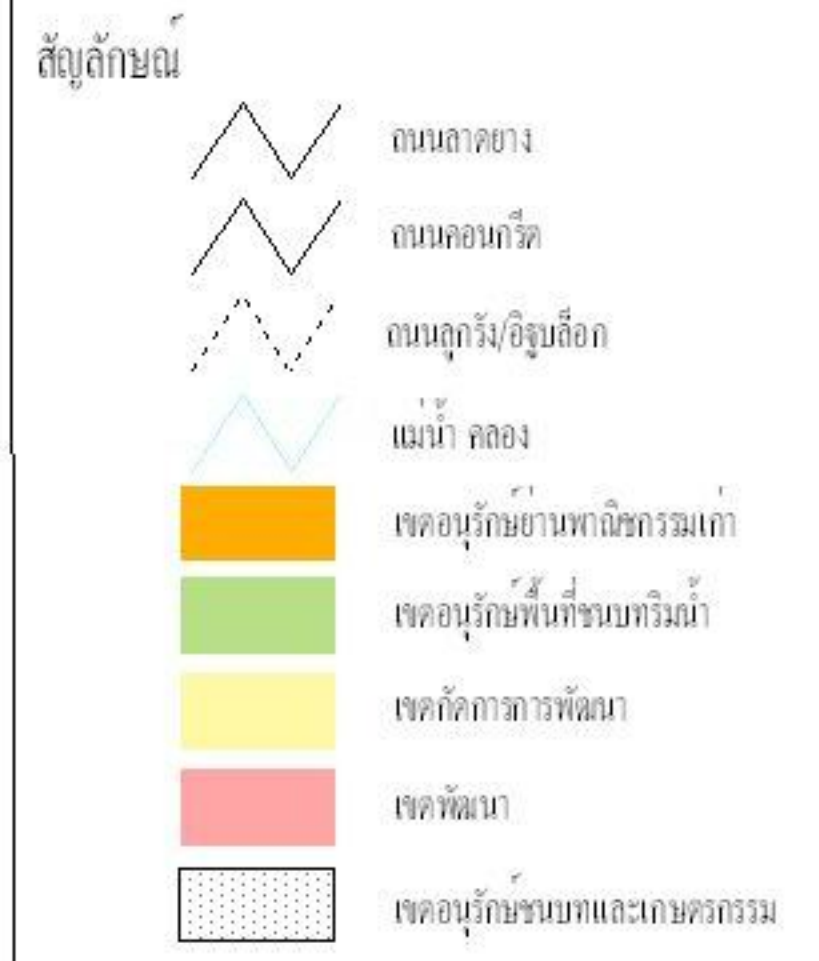
1.) เขตอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมเก่าริมน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ยังคงเหลือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่เป็นตัวแทนของรูปแบบย่านการค้าเก่าในอดีตที่เคยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนค้าขายพื้นถิ่นและการตั้งถิ่นฐานที่มีเอกลักษณ์ควรเก็บรักษาไว้ ได้แก่ บริเวณตลาดเก่าห้อง

2.) เขตอนุรักษ์พื้นที่ชนบทริมน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่บริเวณที่ 1 โดยตรงและเป็นพื้นที่ที่มีรูปแบบอาคารเรือนไทยพวนที่มีเอกลักษณ์ และมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่ยังคงอิงกับลักษณะทางธรรมชาติ รวมทั้งเป็นพื้นที่ริมน้ำที่ต้องดูแลรักษาเรื่องสภาพแวดล้อมริมแม่น้ำ ได้แก่ ชุมชนโดยรอบที่มีความหนาแน่นปานกลาง บ้านเดี่ยวและวัด ในบริเวณด้านเหนือและด้านใต้ของตลาดเก่าห้อง

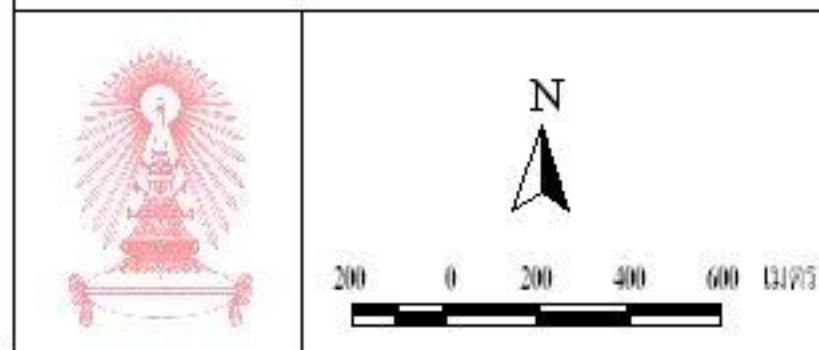
การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนศูนย์กลางในพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนที่ 6.1 เขตอนุรักษ์และแนวทางการควบคุมการใช้ที่ดิน และอาคาร

ที่มา : จากการวิเคราะห์ (ผู้วิจัย,2546)

3) เขตจัดการการพัฒนา เป็นพื้นที่ต่อเนื่องกับพื้นที่บริเวณที่ 2 ซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์ชนบทริมน้ำ ดังนั้นควรมีการควบคุมจัดการการพัฒนาเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่อนุรักษ์ลดคุณค่าลงไปโดยพิจารณาจากบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น

4.) เขตพัฒนา เป็นพื้นที่ที่ใช้รองรับการขยายตัวของชุมชนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันเนื่องมาจากการพัฒนาทางด้านการคมนาคมและโครงการต่างๆที่เกิดขึ้น โดยพื้นที่ที่ควรมีการพัฒนาได้แก่ พื้นที่บริเวณทางแยกระหว่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 ตัดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3318 เนื่องจากเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกับชุมชนเดิม มีสภาพพื้นที่ที่มีการระบายน้ำได้ดี น้ำไม่ท่วมและมีสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่ดีและพร้อมที่จะส่งเสริมขึ้นมาใหม่ อย่างไรก็ตามบริเวณนี้เป็นจุดแรกที่เป็นเหมือนประตูเข้าสู่พื้นที่ จึงต้องมีการควบคุมการใช้ที่ดินและกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อความเป็นระเบียบและน่าอยู่ของชุมชน

5.) เขตอนุรักษ์พื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม ได้แก่ พื้นที่ทางด้านตะวันตกทั้งหมดของถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 เนื่องจากแนวโน้มการขยายตัวของชุมชนจะเข้ามาตามแนวถนนรพช.สพ.บ้านหมี่-เสาชิง ที่ผ่านในพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมการพัฒนาเพื่อไม่ให้เกิดกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งเป็นพื้นที่ทำกินหลักของชาวบ้าน หากไม่มีการควบคุมจะทำให้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน

6.4.1 แนวทางการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชน

พื้นที่ชุมชนบางปลาหมี่(ตลาดเก่าห้อง)ในปัจจุบันอยู่ภายใต้การปกครองของเทศบาลตำบลบางปลาหมี่ และพื้นที่เกี่ยวเนื่องในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกคราม ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ยังไม่ได้มีการควบคุมทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่อย่างใด ดังนั้นในการอนุรักษ์ชุมชนสิ่งที่สำคัญคือการรักษาสภาพแวดล้อมหรือโครงสร้างทางกายภาพให้คงอยู่นานที่สุด การควบคุมสภาพแวดล้อมและการขยายตัวอย่างมีระบบจึงต้องควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ที่จะทำให้เกิดผลกระทบกับเอกลักษณ์ของชุมชน จึงควรมีการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินดังนี้

1.) เขตอนุรักษ์ย่านพาณิชย์กรรมเก่า เป็นพื้นที่ส่วนสำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์เป็นตัวแทนของรูปแบบเรือนค้าขายพื้นถิ่นในอดีต การใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบันในบริเวณนี้เป็นที่อยู่อาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม ดังนั้นจึงเสนอแนะแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสมคือที่พักอาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม โดยไม่กำหนดให้มีการถอยร่นจากแนวแม่น้ำ เพราะจะมีผลต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม อนุญาตให้มีกิจกรรมการค้าปลีกและบริการที่สร้างไม่ปัญหาหรือไม่สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณค่าของชุมชนรวมอยู่ด้วย เช่น โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ คอกสัตว์ สถานที่จำหน่ายก๊าซและน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น

2.) **เขตอนุรักษ์ชนบทริมน้ำ** กำหนดเป็นพื้นที่พักอาศัยหนาแน่นปานกลาง ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพักอาศัย สถาบันทางศาสนา สถาบันการศึกษา พาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สาธารณูปโภคสาธารณูปการ เท่านั้น

3.) **เขตจัดการการพัฒนา** ให้มีการการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉพาะเพื่อการอยู่อาศัย พาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม สถาบันราชการ สาธารณูปโภคสาธารณูปการ ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเป็นโรงงานยกเว้นโรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดความรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข หรือไม่เป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

4.) **เขตพัฒนา** กำหนดให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพัฒนาเมืองเกือบทุกประเภทที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่พักอาศัย ที่พักอาศัยกึ่งพาณิชยกรรมทำการค้าส่ง ค้าปลีกได้ เช่น อุปรกรณ์ทางการเกษตร ภูเขาหรือกิจกรรมบริการอื่น ๆ พื้นที่พาณิชยกรรมและสถาบันการศึกษา แต่จะต้องมีการควบคุมในเรื่องความสูงอาคารและรูปแบบสถาปัตยกรรมไม่ให้ความขัดแย้งกับพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน

5.) **เขตอนุรักษ์พื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม** เป็นพื้นที่พักอาศัยหนาแน่นน้อย และที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม ต้องมีการควบคุมระบบบำบัดน้ำเสีย อนุญาตให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรได้ เช่น โรงสี เป็นต้น

6.4.2 แนวทางการกำหนดลักษณะสถาปัตยกรรมที่เหมาะสม

ลักษณะอาคารภายในชุมชน สามารถแยกออกได้เป็น 4 ประเภท คือ อาคารพักอาศัย อาคารเพื่อการค้า อาคารเพื่อการค้าและบริการและศาสนสถาน ซึ่งรูปแบบอาคารที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนี้ ได้แก่ อาคารเรือนค้าขายพื้นถิ่นและเรือนไทยพวน เนื่องจากเป็นอาคารดั้งเดิมที่มีวิวัฒนาการต่อเนื่องมาจากอดีต ผ่านการใช้งานมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งหากไม่มีการดูแลรักษา ในอนาคตอาคารเหล่านี้ก็อาจจะหมดไปจากชุมชน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเก็บรักษาเอาไว้ด้วยการซ่อมแซม ให้อยู่ในสภาพดีเหมาะในการอยู่อาศัยและค้าขายต่อไป (แผนที่ 6.2)

1.) **เขตอนุรักษ์ย่านพาณิชยกรรมเก่า** เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรมและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่สำคัญที่สุดของชุมชนบางปلام้า(ตลาดเก่าห้อง) อาคารในบริเวณนี้มีวิวัฒนาการต่อเนื่องมาจากอดีต ทำหน้าที่เป็นตลาดขนาดใหญ่ แลกเปลี่ยนสินค้าและเป็นศูนย์กลางการคมนาคมให้กับคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งยังคงหลงเหลือร่องรอยของความเจริญรุ่งเรืองแต่ครั้งอดีต อาคารส่วนใหญ่มีรูปแบบของเรือนค้าขายพื้นถิ่น ที่เป็น

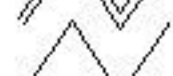
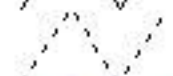

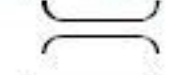

แผนที่ 6.2 อาคารในเขตอนุรักษ์ที่ควรได้รับการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพ

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมใน เขตเทศบาลตำบลบางปลา อำเภอสพรรณบุรี

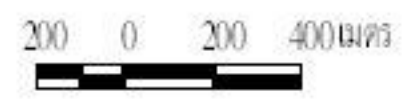

แผนที่ 6.2 อาคารในเขตอนุรักษ์ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ และปรับปรุงสภาพอาคาร

สัญลักษณ์

- ถนนลาดยาง
- ถนนคอนกรีต
- ถนนลูกรัง/อิฐบล็อก
- แม่น้ำ คลอง
- สระพาน
- เรือนแถวไม้ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ และปรับปรุงสภาพอาคาร
- เรือนไทยพวที่ควรได้รับการอนุรักษ์ และปรับปรุงสภาพอาคาร

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (ผู้วิจัย, 2546)

รูปแบบอาคารที่เหมาะสมในบริเวณนี้ได้แก่ รูปแบบอาคารเรือนแถวหรือเรือนเดี่ยวที่ปลูกต่อเนื่องกับเรือนแถวไม้ ซึ่งมีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบจีนเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเก็บรักษาและปรับปรุงซ่อมแซมรูปแบบอาคารดั้งเดิมนี้ให้อยู่ในสภาพดีเหมาะแก่การอยู่อาศัยหรือการค้าขาย และสามารถมีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมได้ตามความเหมาะสมโดยจะต้องเป็นกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบหรือสร้างความรบกวนให้กับกิจกรรมดั้งเดิม เช่น โรงงานขนาดใหญ่ เป็นต้น หากต้องการปรับปรุงอาคารเดิมหรือสร้างอาคารขึ้นใหม่แทนที่ของเก่า จะต้องมีการควบคุมเรื่องรูปแบบสถาปัตยกรรมให้คงลักษณะเดิมไว้ให้มากที่สุด โดยต้องควบคุมความสูงของอาคารกำหนดให้มีความสูงไม่เกิน 2 ชั้น (ไม่เกินประมาณ 8 เมตร) เพื่อเป็นการรักษาแนวเส้นขอบฟ้าของชุมชนให้ยังคงเอกลักษณ์ตามแบบชุมชนดั้งเดิมและควบคุมขนาดอาคารที่มีขนาดใหญ่เกินไป จนเกิดความขัดแย้งกับอาคารข้างเคียง สีและวัสดุอาคารก็ต้องกลมกลืนกับของเดิม

รูปแบบอาคารที่เป็นเอกลักษณ์มีฉากหลังเป็นวัด มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์อย่างยิ่ง

สถาปัตยกรรมของเรือนแถวไม้ชุดนี้มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ควรเก็บรักษาไว้

ภาพที่ 6.1 รูปแบบเรือนแถวไม้ที่เหมาะสม

สำหรับการสร้างอาคารขึ้นใหม่แทนที่ของเก่า กำหนดให้มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมดังนี้ ควรเป็นเรือนแถวไม้ ความสูง ตามแนวสันหลังคาเดิม รูปทรงหลังคาควรเป็นแบบปั้นหยารหรือทรงจั่ว มุงด้วยสังกะสี กระเบื้องคอนกรีตหรือวัสดุอื่น ๆ ที่อยู่ในโทนสีธรรมชาติ เช่น สีขาว สีขาว-เทา สีน้ำตาล สีน้ำตาลแดงหรือสีอิฐ ประตู หน้าต่างหรือช่องลม ประตูควรใช้ประตูบานไม้เฟี้ยม ลวดลายตามแบบดั้งเดิมหรือดัดแปลง หน้าต่างหรือช่องลม ควรเป็นแบบไม้ปิดทึบ ระบายลมได้ เช่น ทำด้วยไม้ตีสลักกันเป็นลวดลายตาข่าย หรือ เป็นบานเปิดคู่

2.) **เขตอนุรักษ์พื้นที่ชนบทริมน้ำ** เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม และการตั้งถิ่นฐานที่สำคัญ อาคารส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวพักอาศัย รูปแบบของเรือนไทยพวน เรือนพื้นถิ่นและแบบร่วมสมัย รูปแบบอาคารที่เหมาะสมคือเป็นเรือนไทยพวนหรือเรือนพื้นถิ่นยกพื้นสูง เพื่อป้องกันน้ำท่วม กำหนดระยะถอยร่นให้ห่างจากริมแม่น้ำประมาณ 6 เมตร เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมริมน้ำและระบบนิเวศ โดยอาคารเน้นการใช้สี วัสดุที่เป็นธรรมชาติ

หากมีการสร้างอาคารใหม่แทนที่อาคารเก่าควรกำหนดลักษณะทางสถาปัตยกรรมดังนี้ กำหนดให้มีความสูง 1 ชั้นยกใต้ถุนสูง หลังคาควรมีรูปทรงเป็นจั่วแบบเรือนไทยเดิมที่มีปั้นลมประดับด้านหน้าจั่ว กระเบื้องมุงหลังคาควรเป็นกระเบื้องว่าว (สีเหลืองขมเข้ม เบียกปูน) กระเบื้องลูกฟูกลอนเล็ก หรือกระเบื้องคอนกรีตที่หรือวัสดุอื่น ๆ อยู่ในโทนสีธรรมชาติ เช่น สีขาว สีขาว-เทา สีน้ำตาล สีน้ำตาลแดงหรือสีอิฐ ฝาเรือนที่ทำจากวัสดุจากไม้ ในลักษณะฝาปะกน , ส่วรด หรือฝาไม้ตีซ้อนเกร็ด ประตู , หน้าต่างหรือช่องลม มีลักษณะเป็นประตูบานเปิดคู่ จากภายนอกบ้าน วัสดุทำจากไม้ หรือวัสดุเทียบเคียง หน้าต่าง เป็นบานลูกฟูกเปิดออก ตามแบบเรือนไทย ทำจากไม้ หรือวัสดุเทียบเคียงเช่นกัน มีช่องลมใต้หลังคาเป็นลวดลายประดับ

ภาพที่ 6.2 รูปแบบเรือนไทยพวนที่เหมาะสม

3.) **เขตจัดการการพัฒนา** พื้นที่ที่บริเวณนี้มีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นพื้นที่อยู่ริมถนนซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อนุรักษ์โดยตรง เพราะเป็นจุดที่ผู้คนที่เข้าสู่พื้นที่จะพบเห็นได้ก่อน จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมให้มีลักษณะอาคารที่น่ามอง เช่น รูปแบบเรือนไทยประยุกต์ หรือถ้าเป็นอาคารรูปแบบทันสมัยจะต้องมีการควบคุมโทนสีและความสูงอาคาร ไม่ให้มีความขัดแย้งกับบริเวณข้างเคียง

4.) **เขตพัฒนา** ซึ่งเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต โดยให้สร้างอาคารรูปแบบใดก็ได้แต่ต้องควบคุมขนาดอาคารและความสูงของอาคารไม่ให้เกิดอาคารขนาดใหญ่ที่บดบังภูมิทัศน์ของชุมชน

อาคารแบบเรือนไทยประยุกต์ที่เหมาะสมกับพื้นที่

อาคารสมัยใหม่ที่มีการใช้สีไม่ขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ

ภาพที่ 6.3 รูปแบบอาคารที่เหมาะสมกับพื้นที่จัดการการพัฒนาและพื้นที่พัฒนา

5.) **เขตอนุรักษ์พื้นที่ชนและเกษตรกรรม** ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนสำหรับเลี้ยงสัตว์ มีสิ่งปลูกสร้างค่อนข้างน้อย ดังนั้นรูปแบบที่อาคารที่เหมาะสมคือ ลักษณะของเรือนพื้นถิ่นที่เน้นความกลมกลืนสอดคล้องกับธรรมชาติ เช่น การใช้วัสดุที่เป็นไม้ เป็นต้น

6.4.3 แนวทางการพัฒนาที่พื้นที่โล่งว่างและทางสัญจร

แนวทางการปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่ง มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้พื้นที่ที่มีอยู่เกิดการใช้งานอย่างเต็มศักยภาพ สามารถรองรับกิจกรรมสาธารณะหรือกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และพัฒนาได้ซึ่งเป็นจุดสำคัญเนื่องจากวิถีชีวิตของชาวบ้านแต่ละกลุ่มจะมีการใช้พื้นที่แตกต่างกันดังนั้นการปรับปรุงรักษาพื้นที่ว่างที่ใช้ทำกิจกรรมภายในชุมชน ซึ่งจะเป็แนวทางที่รักษาวิถีชีวิตของชาวบ้านความเป็นชุมชนดั้งเดิมไว้ได้ ซึ่งพื้นที่โล่ง ที่ว่างภายในชุมชน บางแห่งที่มีอยู่มีการใช้ประโยชน์มานานก็อยู่ในสภาพทรุดโทรม ควรได้รับการพัฒนาให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยการจัดสภาพภูมิทัศน์ให้มีความสวยงามร่มรื่นสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ(แผนที่ 6.3)

(1) พื้นที่โล่ง ที่ว่าง ที่ควรได้รับการปรับปรุง คือ พื้นที่ที่มีอยู่แล้ว ผ่านการใช้งานมานานจนมีสภาพทรุดโทรมหรือถูกละเลย ได้แก่

- ลานหน้าที่ทำการเทศบาลและสนามเด็กเล่น พื้นที่รวบรวมกิจกรรมมากมาย
- ลานกีฬาต้านยาเสพติดบริเวณชุมชนวัดกกม่วง

ซึ่งในการปรับปรุงมีแนวทางโดยการปรับพื้นที่เรียบขึ้นและมีการปลูกหญ้าเพิ่มเติมเพื่อให้เหมาะกับการเล่นกีฬาและการใช้ประโยชน์ รวมทั้งมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ด้วยการปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงา โดยเน้นพืชพรรณไม้พื้นถิ่น เช่น ต้นจามจุรี ต้นคูณ เป็นต้น

(2) พื้นที่โล่ง ที่ว่างที่ควรได้รับการพัฒนาขึ้นใหม่ ซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา ถูกปล่อยให้รกร้าง ซึ่งหากมีการพัฒนาและปรับสภาพภูมิทัศน์แล้วก็สามารถที่จะนำมาใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชนได้ เช่น ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจแหล่งใหม่ หรือเป็นที่จอดรถ หรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ กันไป ได้แก่

- พื้นที่ว่างบริเวณริมน้ำของวัดบ้านสุตร
- พื้นที่ว่างบริเวณฝั่งตรงข้ามของวัดบ้านสุตร
- พื้นที่ว่างบริเวณข้างศาลเจ้าพ่อทุ่งแค

พื้นที่ที่ทำการเสนอแนะเป็นกรรมสิทธิ์ของทางราชการและเอกชน แต่หากมีการประสานงานที่ดี ก็จะทำให้สามารถพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวได้

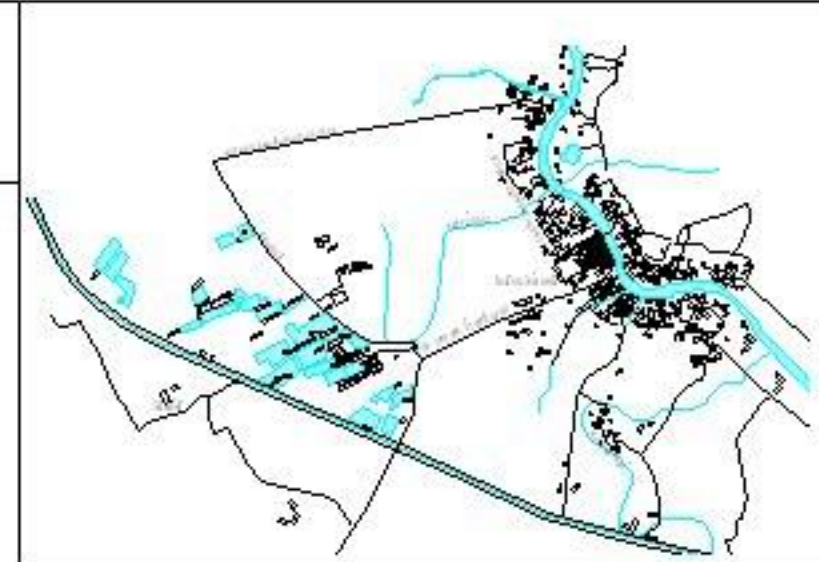
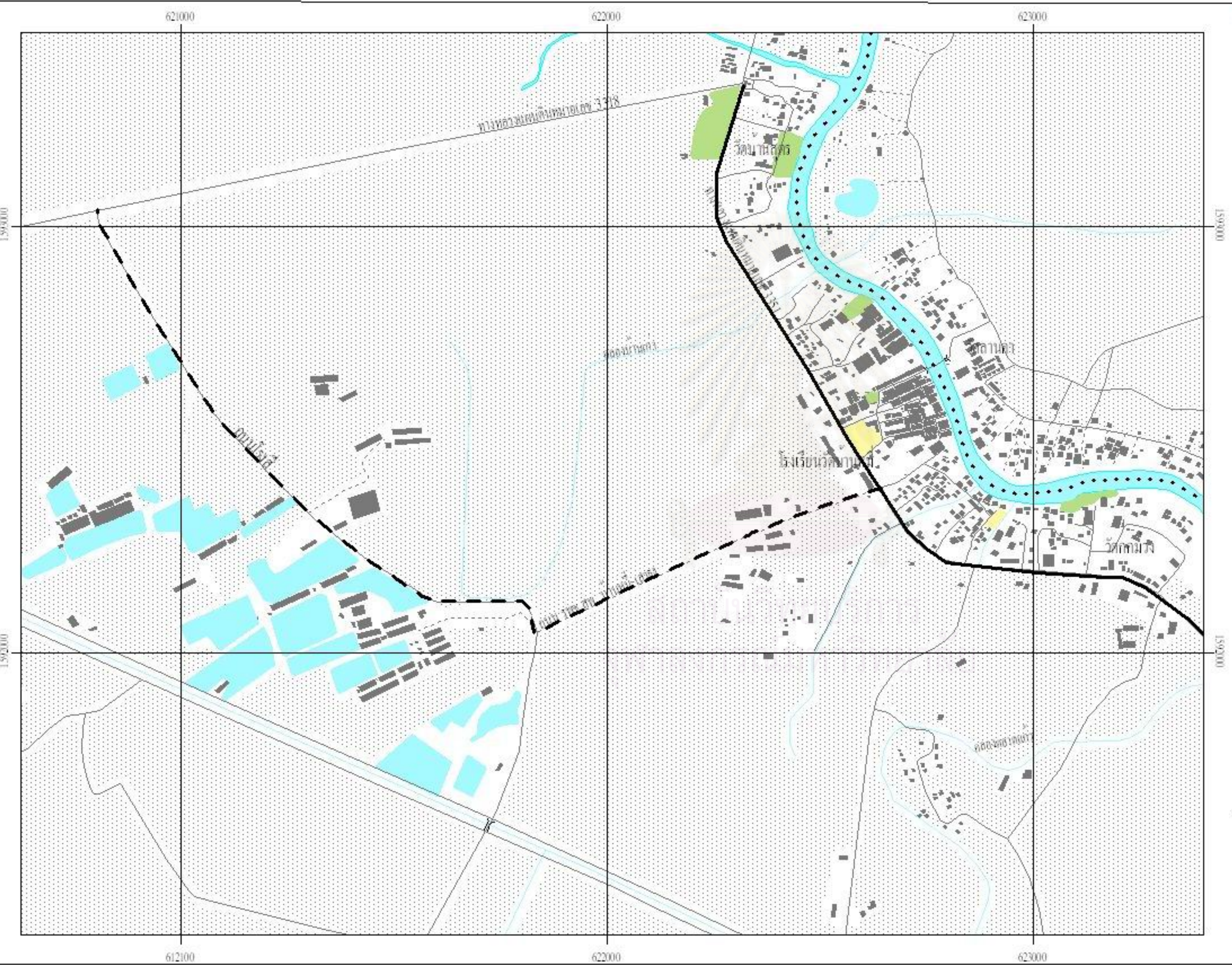
แนวทางการปรับปรุงทางสัญจร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม ประกอบกับสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่อยู่อาศัยได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันชุมชนบางปลาม้า(ตลาดเก้าห้อง)ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 สุพรรณบุรี – บางสาม เป็นหลัก ในการเดินทางเข้าสู่ชุมชน ไม่มีจุดหมายตา หรือสิ่งดึงดูดความสนใจกับชุมชนเลย ประกอบกับอาคารบริเวณริมถนนเป็นอาคารที่มีรูปแบบร่วมสมัยทำให้มีผลกระทบต่อความประทับใจของผู้ที่ผ่านไปมา และผู้ที่ต้องการเข้ามาเยี่ยมเยือนในบริเวณชุมชน นอกจากนี้สภาพถนนภายในชุมชนยังแห้งแล้งขาดความร่มรื่น จึงควรมีการปรับปรุงสภาพทางภูมิทัศน์ทางสัญจรเหล่านี้เพื่อที่จะทำให้เกิดบรรยากาศร่มรื่นน่าอยู่ และสร้างความประทับใจให้กับผู้ที่พบเห็น โดยบริเวณเส้นทางที่สมควรจะได้รับการปรับปรุงมีดังนี้

- ถนน ร.พ.ช. สายบ้านหมี่-เสาชิง บริเวณตั้งแต่จุดเชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3351 สุพรรณบุรี – บางสามแยกไปชุมชนบ้านเสาชิง
- ถนนโรงสี
- เส้นทางเดินเท้าทั่วไปภายในชุมชน

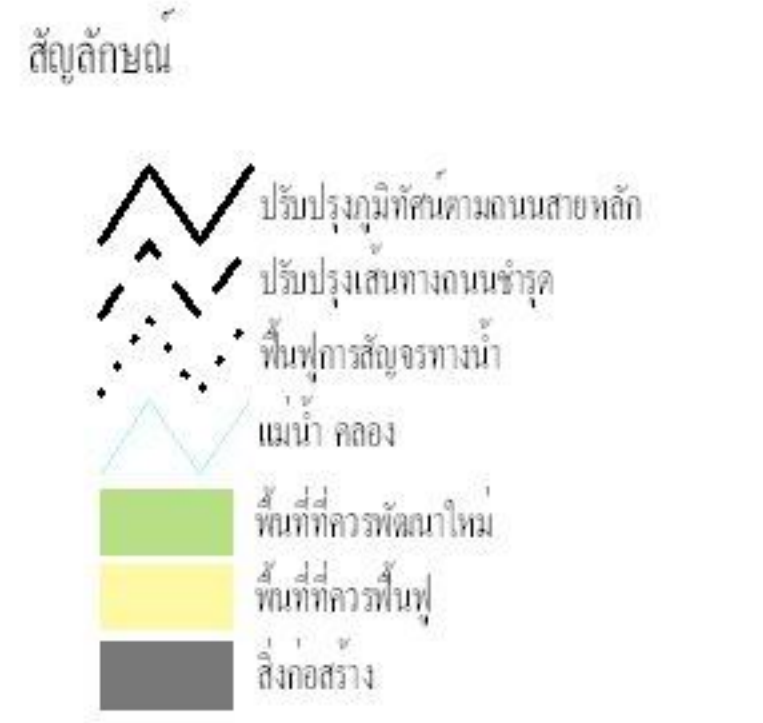
เส้นทางดังกล่าวมีสภาพทางขรุขระจึงควรมีการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่ดี รวมถึงมีการปรับปรุงภูมิทัศน์สองข้างถนนด้วยเพื่อความปลอดภัยและสวยงาม ด้วยการปลูกต้นไม้เพิ่มเติม

นอกจากนี้ การสัญจรทางน้ำซึ่งเป็นการสัญจรที่สำคัญมากในอดีต ปัจจุบันยังมีการใช้งานอยู่ระหว่างบ้านใกล้ ๆ การปรับปรุงเส้นทางสัญจรทางน้ำจะทำให้ชาวบ้านที่ยังใช้เรืออยู่

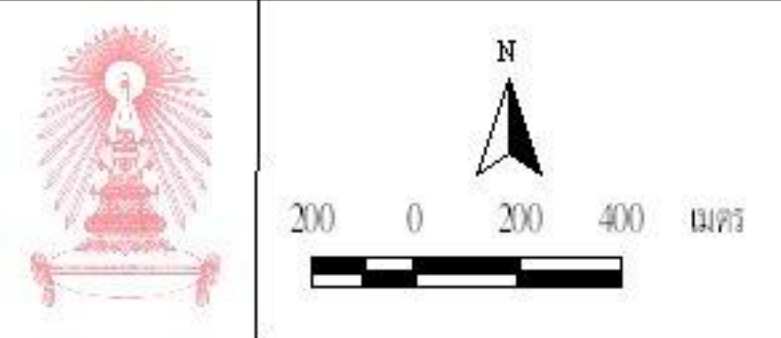
การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนศูนย์กลางในพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนที่ 6.3 การพัฒนาพื้นที่โล่งและทางสัญจร

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (ผู้วิจัย, 2546)

ได้รับความสะดวกสบายขึ้นและเป็นการรื้อฟื้นวิถีชีวิตแบบชุมชนริมน้ำ ประเพณีทางน้ำ และสามารถส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำได้อีกทางหนึ่ง

6.4.4 แนวทางการรักษาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำท่าจีนและคลองธรรมชาติ

เนื่องจากชุมชนบางปลาหมอ (ตลาดเก่าห้อง) เป็นชุมชนที่มีต้นกำเนิดมาจากการตั้งถิ่นฐานบริเวณริมแม่น้ำและมีการพัฒนาเจริญเติบโตขึ้นจนเกิดย่านการค้าริมน้ำ เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างชุมชนริมน้ำและชุมชนที่ดอน ดังนั้นการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนให้ยังคงเอกลักษณ์ไว้จำเป็นต้องปรับปรุงฟื้นฟูสภาพแม่น้ำคูคลองให้มีคุณภาพดีขึ้น โดยอาจใช้มาตรการทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 โดยอาจแก้ไขโทษที่ได้รับให้มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้สามารถควบคุมได้ และมีการจัดตั้งองค์กรจากเทศบาลหรือประชาชนในท้องถิ่นรวมตัวกันเพื่อดูแลสภาพแวดล้อมคูคลอง

นอกจากนี้ ควรเร่งจิตสำนึกให้กับประชาชนในพื้นที่ ให้มีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของแม่น้ำคูคลองร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อการใช้แม่น้ำ ด้วยการรณรงค์ไม่ให้ชาวบ้านทิ้งขยะมูลฝอยและน้ำเสียต่าง ๆ ลงในแม่น้ำ หรือการจัดการประกวดการตกแต่งตลิ่งทำน้ำให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ตลอดจนเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนและเยาวชนให้เข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาและความสำคัญของแม่น้ำลำคลอง โดยมุ่งเน้นให้รักษาสภาพแม่น้ำลำคลองที่มีอยู่ให้กลับไปสภาพที่ดั้งเดิมมากที่สุด ซึ่งแนวทางการสร้างความรู้ความเข้าใจอาจทำโดยการจัดทัศนศึกษาทางน้ำ เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของแม่น้ำและตระหนักถึงคุณค่าของชุมชนของตนเองเกิดเป็นแรงจูงใจที่จะอนุรักษ์สภาพแวดล้อมชุมชน

การปรับปรุงและฟื้นฟูสภาพคลองและสิ่งแวดล้อมข้างต้น ยังสามารถนำมาช่วยส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้โดยการพัฒนากการท่องเที่ยวควบคู่กันไปได้อีกด้วย

6.4.5 แนวทางการปรับปรุงสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

การปรับปรุงสาธารณูปโภคสาธารณูปการ จะเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเพื่อดึงดูดให้คนดั้งเดิมในพื้นที่พอใจในการอยู่อาศัยในชุมชน เนื่องจากปัญหาด้านสภาพแวดล้อมของชุมชนหลายประการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของชุมชนและทำให้ลดคุณค่าของลักษณะทางกายภาพของชุมชนลงไป ดังนั้นมีแนวทางในการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคดังนี้

1) แนวทางการแก้ปัญหา^๑น้ำท่วม

เนื่องจากชุมชนมีปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก โดยบริเวณที่เกิดปัญหาคือ บริเวณตลาดเก่าห้อง ซึ่งสร้างความเดือดร้อนในการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านและทำให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าด้วย ซึ่งสาเหตุของปัญหาเนื่องจาก เรือนแถวไม้ปลูกติดกับพื้นดินและบริเวณที่ติดริมแม่น้ำมีการทำเขื่อนหินทิ้งและคอนกรีตบางส่วนเอาไว้ แต่อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมมาก ไม่สามารถป้องกันน้ำท่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนบริเวณอื่นๆ ได้รับผลกระทบเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากรูปแบบอาคารเป็นเรือนยกพื้นสูง

ดังนั้นการแก้ปัญหา^๑น้ำท่วมบริเวณตลาดเก่าห้อง ควรมีการสร้างเขื่อนกันตลิ่งพังในรูปแบบของเขื่อนหินผสมคอนกรีต ที่มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ส่วนบริเวณอื่น ที่มีรูปแบบอาคารเป็นเรือนยกพื้นสูงอยู่แล้ว ควรปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ โดยต้นไม้ริมตลิ่ง ไม่ว่าจะเป็นกอไผ่ ก้ามปู มะกอกน้ำหรือไม้กออื่น ๆ จะเป็นแนวกันตลิ่งพังตามธรรมชาติได้เป็นอย่างดี อีกทั้งควรมีการขุดลอกแม่น้ำและคลองธรรมชาติ ได้แก่ คลองบ้านสูตร คลองบ้านเก่า และคลองบ้านหมี่ เพื่อเพิ่มพื้นที่รองรับน้ำ

2.) ระบบการระบายและบำบัดน้ำเสีย

ปัจจุบันชุมชนไม่มีการจัดการเรื่องระบบระบายน้ำและการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แม่น้ำและคลองธรรมชาติ ซึ่งหากไม่มีการจัดการที่ดีจะมีผลต่อการเกิดปัญหาน้ำเน่าเสียได้ในอนาคต ดังนั้น ควรมีการจัดระบบการระบายน้ำเชื่อมต่อกับหลังคาเรือนมาสู่อำเภอที่ทางเทศบาลต้องจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมต่อไป

3.) ระบบดับเพลิง

ควรเพิ่มตำแหน่งของระบบดับเพลิงแบบหัวจ่ายและควรตั้งถังดับเพลิงเพิ่มในเขตหมู่บ้าน โดยเฉพาะตลาดเก่าห้อง จะต้องเพิ่มจำนวนเป็นพิเศษเนื่องจากอาคารเป็นอาคารไม้ มีความเสี่ยงต่อการเป็นเชื้อเพลิงได้เป็นอย่างดี โดยการตั้งถังดับเพลิงนั้น จะต้องติดตั้งให้กระจายอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม ได้แก่ บริเวณจุดตัดทางแยกของการเส้นทางเดินเท้าภายในชุมชน ด้านนอกอาคาร ให้สามารถหยิบใช้ได้สะดวก นอกจากนั้นจะต้องฝึกหัดชาวบ้านให้สามารถใช้ถังดับเพลิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.) ระบบเก็บขยะมูลฝอย

การจัดเก็บขยะจะต้องให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ รวมถึงการกระตุ้นจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดและดูแลบริเวณบ้านของตนเอง นอกจากนี้เทศบาลจะต้องจัดหาถังแยกขยะให้บริการคนในชุมชนอย่างเพียงพอ

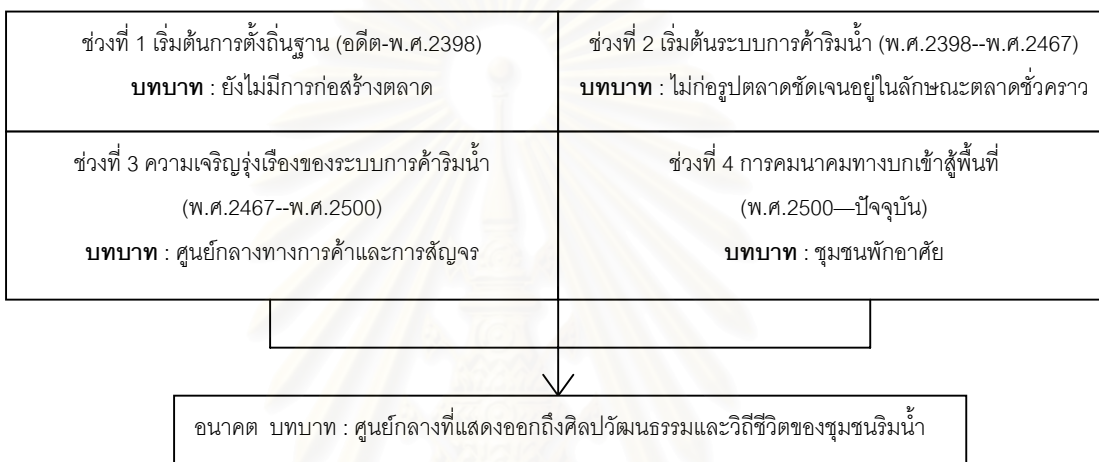
6.4.6 แนวทางส่งเสริมกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ให้มีคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐ โดยเฉพาะเทศบาลและผู้แทนจากชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดทำแผนและโครงการนำร่องต่อไป

6.4.6.1 แนวทางเพื่อการพัฒนาตลาดเก่าห้อง

จากพัฒนาการของชุมชนสามารถสรุปบทบาทของตลาดเก่าห้องได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 6.2 สรุปแนวความคิดเพื่อเสนอแนะบทบาทที่เหมาะสมของตลาดเก่าห้อง

บทบาทใหม่ที่เหมาะสมและควรส่งเสริม คือ ความเป็นศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์และความทรงจำของท้องถิ่นที่แสดงถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในอดีต โดยทำตลาดเก่าห้องให้เป็นศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม ดังนั้นแนวทางการใช้สอยพื้นที่บริเวณตลาดเก่าห้องจึงควรเป็น พื้นที่เริ่มต้นบอกเล่าเรื่องราวความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในท้องถิ่น โดยพื้นที่โดยรอบที่เป็นที่พักอาศัย และพื้นที่เกษตรกรรมเป็นพื้นที่ส่งเสริมการแสดงออกถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยให้ตลาดเก่าห้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง ดังนั้นกิจกรรมใหม่ที่ควรเข้ามา มีบทบาทเพิ่มเติม จึงควรเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทใหม่ ได้แก่ การฟื้นฟูกิจกรรมการค้าที่เคยมีชื่อเสียงในอดีต กิจกรรมสำหรับรองรับบริการนักท่องเที่ยวและกิจกรรมด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

ตารางที่ 6.1 กิจกรรมและการใช้ที่ดินที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ตลาดเก่าห้อง

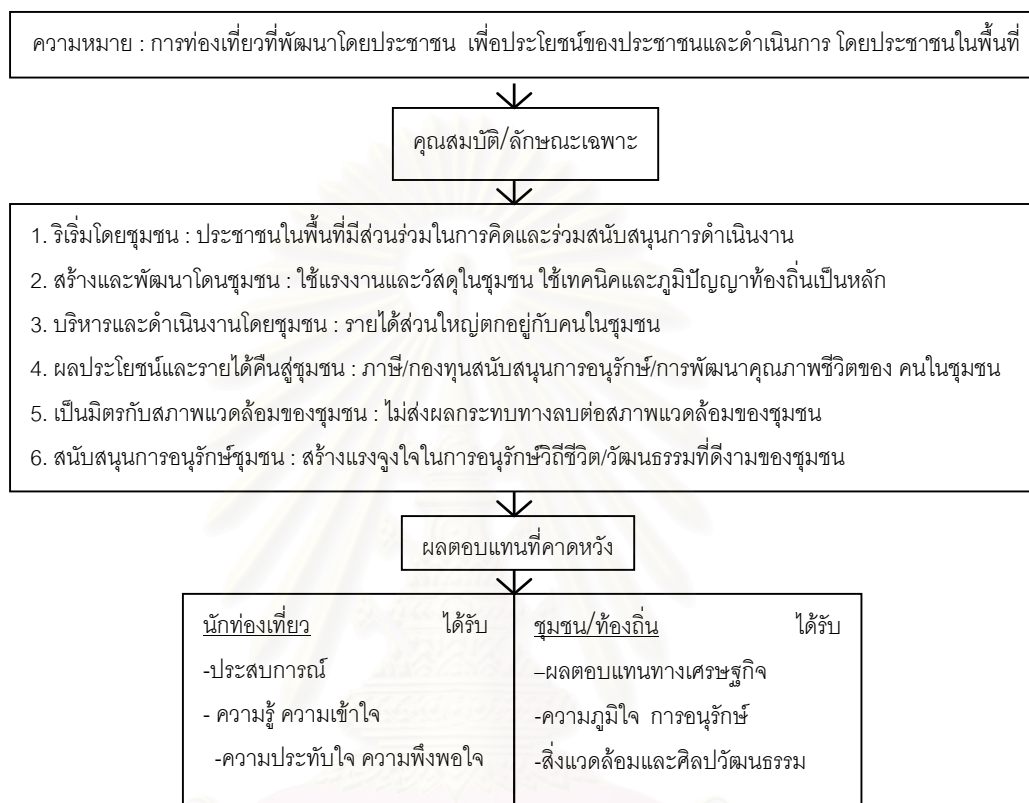
หัวข้อ	ประเภท	กิจกรรมและพื้นที่
กลุ่มกิจกรรมเดิม	เพื่อการค้าขาย	กิจกรรมทางการค้าและการบริการ ส่วนใหญ่เป็นการบริการที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ร้านขายของชำ ร้านก๋วยเตี๋ยวร้านเสริมสวย ร้านตัดผม ร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า ร้านถ่ายรูป ร้านถ่ายเอกสาร ร้านเช่าวีดีโอ ร้านเกมส์คอมพิวเตอร์ ร้านตัดสติ๊กเกอร์ เป็นต้น ซึ่งค่อนข้างมีความหลากหลายมาก แต่กิจกรรมเหล่านี้เป็นธุรกิจขนาดเล็กและไม่ได้สร้างความขัดแย้งต่อการใช้พื้นที่ ดังนั้นกิจกรรมเหล่านี้กำหนดให้อยู่ในพื้นที่ต่อไปได้ กิจกรรมดั้งเดิมที่เป็นสินค้าเฉพาะอย่าง ได้แก่ ร้านขายขนมเบี๊ยะ ขนมจันอับ ร้านเบี๊ยะโลลิมไฮ้จิว ซึ่งเป็นสินค้าที่โดดเด่น มีชื่อเสียงและเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ เป็นร้านเก่าแก่ที่อยู่มาตั้งแต่ครั้งสร้างตลาด รูปแบบการค้าและขั้นตอนการทำ อีกทั้งทำเลที่ตั้งของร้านที่อยู่ในเรือนค้าขายพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่สร้างความน่าสนใจให้กับพื้นที่ดังนั้นจึงควรส่งเสริมด้วยการพัฒนาเส้นทางการเข้าถึงร้านค้า เช่น ทางเดินเท้าหรือที่จอดรถเพื่อซื้อสินค้าเป็นต้น
	เพื่ออยู่อาศัย	ปัจจุบันลักษณะอาคารบริเวณตลาดเก่าห้องส่วนใหญ่เป็นห้องแถวไม้เกือบทั้งหมด อาคารประเภทตึกแถวแทรกตัวอยู่บ้างเล็กน้อย ส่วนใหญ่เป็นอาคารเก่าแก่กะกลุ่มหนาแน่น ควรได้รับการปรับปรุงให้มีสภาพที่น่าอยู่อาศัย
กลุ่มกิจกรรมใหม่	ส่งเสริมด้านเศรษฐกิจสังคม	กิจกรรมด้านการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมใหม่ที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นในพื้นที่เข้าทดแทนกิจกรรมเดิมที่มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีชีวิตที่เข้าไปใช้พื้นที่ในเมืองมากขึ้น ดังนั้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ร้านขายของที่ระลึก ร้านขายหัตถกรรมพื้นบ้าน การทำที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว หรือพื้นที่กิจกรรมทางการค้าในอดีต ได้แก่ ร้านค้าที่มีชื่อของตลาดเก่าห้องในอดีต เช่น ร้านขายเบี๊ยะโลลิม ร้านขายหมูสะเต๊ะ ร้านทำทองม้วนโบราณ เป็นต้น โดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมการค้าที่ยังคงรูปแบบในเรือนค้าขายพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ กิจกรรมด้านส่งเสริมวัฒนธรรม เนื่องจากบทบาทของตลาดเก่าห้องในปัจจุบันลดบทบาทลงจากการเป็นศูนย์กลางการค้าดังนั้นบทบาทใหม่คือการเป็นศูนย์กลางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมโดยใช้พื้นที่อาคารที่ไม่มีการใช้งานในปัจจุบัน ได้แก่ พื้นที่ โรงสีเก่า ซึ่งปิดกิจการไปนานแล้ว นำมาปรับปรุงให้เป็นศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งทางด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม

ที่มา : การวิเคราะห์ (ผู้วิจัย,2547)

6.4.6.2 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

ชุมชนบางปลาม้า(ตลาดเก่าห้อง) เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันของกลุ่มคนจีนและคนไทยเชื้อสายลาวพวน ส่งผลให้พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่แสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะสิ่งปลูกสร้าง กิจกรรม ประเพณี วิถีชีวิต ทำให้พื้นที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ซึ่งสามารถสร้างรายได้และให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจกับชุมชน ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและเป็นอีกทางหนึ่งที่ช่วยให้เอกลักษณ์ด้านต่าง ๆ ของชุมชนยังคงอยู่ต่อไปได้เนื่องจากทำให้ชาวบ้านเห็นว่าสิ่งที่เก็บรักษาเอาไว้เป็นสิ่งที่มีความหมายและมีประโยชน์ และสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมคือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง หรือ Community Based Sustainable Tourism (CBST) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและสังคม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน โดยที่ชุมชนมีบทบาทในการเป็นเจ้าของและมีสิทธิในการจัดการดูแลและเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยี่ยมเยือน รูปแบบการท่องเที่ยวฐานชุมชนสรุปได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 6.3 โครงสร้างการท่องเที่ยวฐานชุมชน (Community Base Tourism)³

ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวบริเวณชุมชนสามารถแบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่

1.) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ชุมชนบางปلام้า (ตลาดเก่าห้อง) มีศาสนสถานและศิลปวัฒนธรรมที่มีประวัติความเป็นมายาวนานมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจำนวนหลายแห่ง ทั้งที่เป็นวัด โบสถ์ วิหาร เจดีย์หรือศาลาที่มีความงดงาม มีเอกลักษณ์ และมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เช่น วัดลานคา วัดบ้านหมี่ วัดบ้านสูตร วัดบ้านเก่า และวัดกกม่วง นอกจากนี้ยังมี หอดูใจร ตลาดเก่าห้องรูปแบบสถาปัตยกรรมจีนและบ้านเก่าห้องที่เป็นพื้นที่ที่แสดงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนได้เป็นอย่างดี และเนื่องจากประชากรที่อาศัยอยู่ส่วนใหญ่มีเชื้อสายลาวพวน ทำให้ชุมชนมีความโดดเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีรูป

³ ศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา (กรุงเทพฯ : ศูนย์บริการวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 2546), หน้า 4-29

แบบวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายลาวพวน เช่น กลุ่มบ้านเรือนไทยพวน ที่อยู่บริเวณ ชุมชนบ้านหมี่ ชุมชนบ้านสูตรและชุมชนวัดกม่ว่ง หรือเทศกาลงานสำคัญต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันกำฟ้า เป็นต้น

2.) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ชุมชนบางปลาฆ่า(ตลาดเก้าห้อง)มีสภาพแวดล้อมเป็นชุมชนริมแม่น้ำท่าจีน มีกลุ่มบ้านเรือนของชาวไทยพวน ทำให้มีบรรยากาศที่เหมาะสมแก่การพักผ่อนหย่อนใจ สามารถที่จะส่งเสริมการพักผ่อนแบบโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวชมธรรมชาติ การตกปลา ซึ่งกิจกรรมชมชุมชนและธรรมชาติ ตลอดจนการศึกษาระบบนิเวศแม่น้ำ ลำคลอง นอกจากนี้พื้นที่ส่วนใหญ่ก็เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งมีนาข้าว ฟาร์มปศุสัตว์ นับเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง จัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เกษตรกรเป็นผู้สร้างขึ้น เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม ฟาร์มปศุสัตว์ เพื่อชื่นชมความสวยงาม และเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

จากทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนดังกล่าวจึงเหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน วัฒนธรรมของชุมชน ความเป็นมาด้านประวัติศาสตร์ชุมชน การเกษตร รวมถึงกลุ่มนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้การฟื้นฟูกิจกรรมการค้าภายในตลาดเก้าห้องจะส่งผลให้สามารถรองรับกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวตลาดรูปแบบเก่า ซึ่งขอซื้อสินค้าเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เพิ่มมากขึ้น

ด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวและทำเลที่ตั้งชุมชนที่เป็นพื้นที่ทางผ่านแสดงให้เห็นถึงศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวอยู่เพียงระดับท้องถิ่น แต่หากมีการจัดการที่เหมาะสมก็สามารถส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในระดับอำเภอหรือระดับจังหวัดได้ ขณะเดียวกันปัจจุบันยังไม่ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากภาครัฐ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ถูกละเลย ไม่มีการจัดระบบการสัญจรที่เหมาะสม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว ทั้งการเดินทางและทางจักรยาน ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวทางน้ำโดยแม่น้ำท่าจีนก็มีอุปสรรค คือ สภาพแม่น้ำไม่ได้รับการดูแลดังนั้นในการจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงต้องการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

- การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชน บริเวณ พื้นที่ทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และทางสัญจรต่าง ๆ ทั้งทางบกและทางน้ำ ให้มีความร่มรื่น สวยงามและมีป้ายสัญลักษณ์ในการบอกแหล่งท่องเที่ยว ที่มาของแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางเชื่อมโยงต่าง ๆ

- การซ่อมแซมอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ให้คงรูปแบบดั้งเดิม

- สนับสนุนการให้บริการที่ฝึกแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบของโฮมสเตย์ ที่รักษาเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำ เน้นอภัยภัยไมตรีของคนในท้องถิ่นและการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งการจัด

การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จะเกิดขึ้นได้ในอนาคตหลังจากที่ได้มีการฟื้นฟู ปรับปรุงภูมิทัศน์ และจัดกิจกรรมรองรับนักท่องเที่ยวเรียบร้อยแล้ว

- จัดโฆษณาประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนจากศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น โดยมีแนวทางการประชาสัมพันธ์ด้วยการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ การทำของที่ระลึก ทำเว็บไซต์ เป็นต้น เพื่อเชิญชวนให้คนจากนอกพื้นที่เข้าท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

- จัดทำปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เพื่อเป็นตารางการเดินทางสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นสามารถเข้ามาเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมกับเวลาและไม่พลาดกิจกรรมที่น่าสนใจ อีกทั้งยังเป็นการให้ปลูกฝังเยาวชนรุ่นใหม่ให้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

ตารางที่ 6.2 ปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นในรอบปี

ประเพณีท้องถิ่น	ช่วงเวลาที่มีประเพณีที่น่าสนใจ											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
เสียะขวัญข้าว		■	■									
กำฟ้า		■	■									
สงกรานต์บั้งไฟไทยพวน				■	■							
งานจิวประจำปี				■	■	■	■					
สารทลาว ทำบุญสลากภัตร								■	■			
ออกพรรษา ตักบาตรเทโว										■	■	
ตักบาตรกลางน้ำ											■	■
แข่งเรือ											■	■
ลอยกระทง												■

หมายเหตุ : ■ เวลาในการจัดงาน ■ ประเพณีที่ควรได้รับการฟื้นฟู

- การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยวเพื่อเป็นจุดให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในควรถูกจัดให้มีเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว แผนที่แนะนำเส้นทางท่องเที่ยวจุดบริการเข้าจกรยาน สถานที่พัก ร้านขายของที่ระลึก

- ส่งเสริมการฟื้นฟูให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในช่วงเทศกาล การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ จะช่วยเพิ่มความภาคภูมิใจในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมประเพณี โดยอาศัยเทศกาลที่มีชื่อเสียงของชุมชนได้แก่ งานสงกรานต์บั้งไฟไทยพวน ซึ่งจะมีการแห่บั้งไฟไทยพวน ประเพณีนี้จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจให้เข้ามาใน

หมู่บ้านและทำให้ชาวบ้านเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง โดยการส่งเสริมควรมีการเพิ่มเติมดังนี้

จัดระบบการท่องเที่ยวในวันสงกรานต์ใหม่ โดยให้มีการใช้เวลาในการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและยาวนานขึ้น เช่น เริ่มต้นด้วยการทำบุญปีใหม่ที่วัด จากนั้นก็เข้าร่วมกับชุมชนในการแห่บั้งไฟมาที่ลานหน้าที่ทำการเทศบาลหรือตลาดเก่าห้อง ชมการประกวดบั้งไฟที่มีทั้งแบบความสวยงามหรือบั้งไฟที่จุดแล้วขึ้นสูง ชมขบวนเซิ้งและรำประกอบการประกวด ชมการจุดบั้งไฟ รับประทานอาหารอร่อยที่มีการเปิดซุ้มจากร้านที่มีชื่อเสียง หลังจากนั้นเข้าร่วมพิธีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุและสงฆ์พระ ในตอนกลางคืนมีมหรสพและการแสดงพื้นบ้าน เช่น การรำโขน เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในรอบ 1 วัน 1 คืน โดยนักท่องเที่ยวสามารถพักผ่อนกับชาวบ้านได้

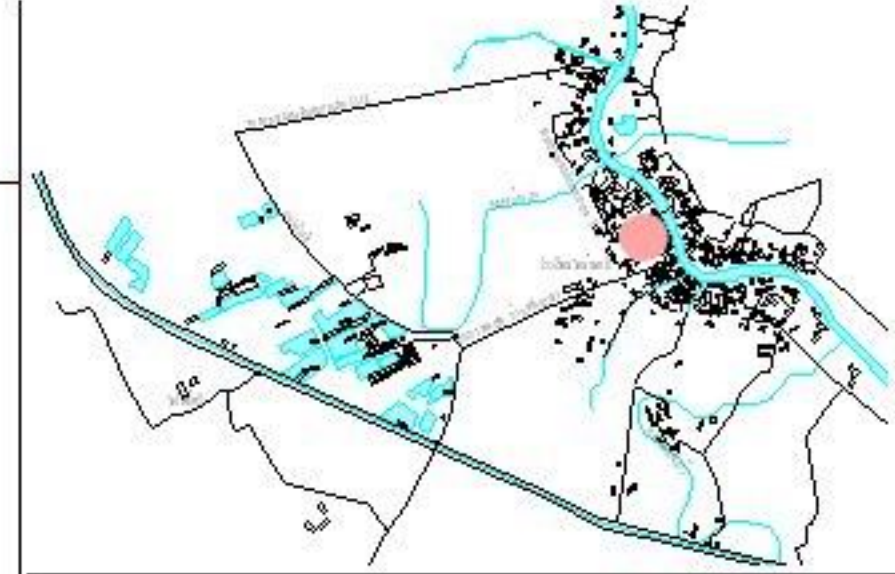
- พัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว โดยเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวดังนี้

ก. เส้นทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน

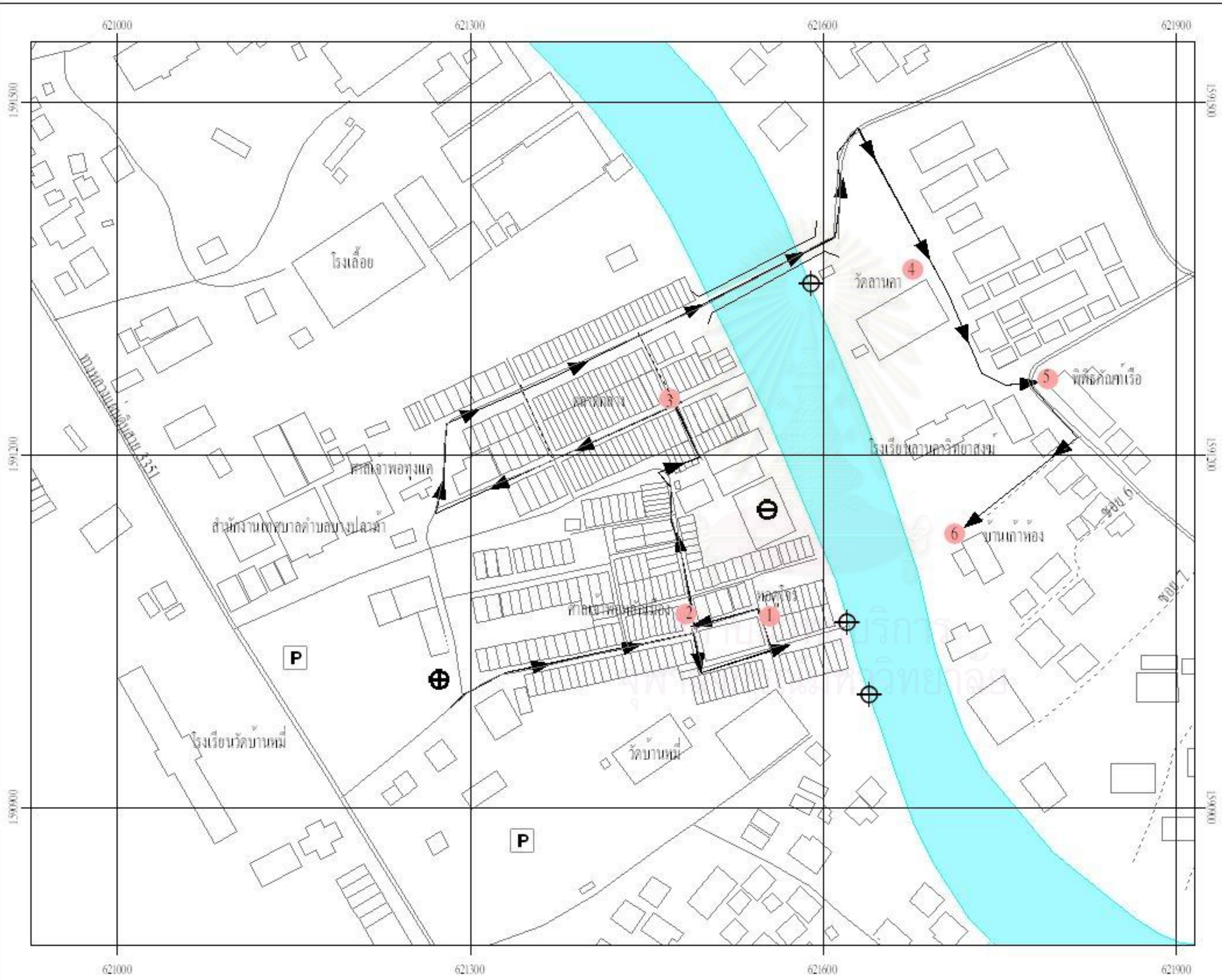
เส้นทางที่ 1 ระยะเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวระยะใกล้ ๆ ภายในชุมชนโดยการเดินเท้า จุดแรกที่เริ่มต้นคือ ตลาดล่างบริเวณตลาดเก่าห้อง เนื่องจากบริเวณนี้เป็นจุดแรกของการเกิดเป็นตลาดเก่าห้อง ซึ่งจะให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของพื้นที่ก่อน สามารถเดินขึ้นไปบนหอดูใจเพื่อชมทัศนียภาพของชุมชนโดยรอบได้ด้วยมุมมองด้านบน หลังจากนั้นเดินต่อไปสักการะศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ซึ่งเป็นศาลที่เชิญเจ้าพ่อหลักเมืองมาจากตัวเมืองสุพรรณบุรี หากไม่มีโอกาสได้ไปสักการะในตัวเมืองสุพรรณบุรีก็สามารถมาไหว้ที่นี้ได้เช่นเดียวกัน จากนั้นก็เดินชมทัศนียภาพของสถาปัตยกรรมของเรือนค้าขายพื้นถิ่นแบบดั้งเดิมจนไปถึงสิ้นสุดที่บริเวณตลาดบน ซึ่งเป็นส่วนของอาคารที่มีความต่อเนื่องสวยงามที่สุด และมีร้านขายขนมเปี๊ยะ ขนมจันอับสูตรดั้งเดิมโดยสามารถชมขั้นตอนการทำได้ตลอดเวลา จากนั้นเดินไปตามสะพานข้ามแม่น้ำท่าจีนแควที่วัดลานคา ซึ่งเป็นวัดที่มีโบราณสถานสวยงาม ภูมิทัศน์ที่ร่มรื่น ต่อจากนั้นเดินต่อไปชมพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านและจุดสิ้นสุดที่การชมบ้านประวัติศาสตร์เก่าห้อง (แผนที่ 6.4)

เส้นทางที่ 2 เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนโดยทางจักรยาน เริ่มต้นจากบริเวณบ้านเก่าห้อง ผ่านหน้าพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้าน ข้ามสะพานมาที่ตลาดเก่าห้อง เพื่อดูกิจกรรมการค้า อาคารที่มีสถาปัตยกรรมสวยงาม จากนั้น ไปวัดบ้านหมี่ที่มีลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมของโบสถ์ วิหารเก่าตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ ต่อเนื่องชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่และบ้านเรือนของชาวไทยพวน จนถึงวัดกม่วง แล้วขี่เลียบบตามถนนสาย 3351 ไปจนถึงวัดบ้านสูตรและกลับมาที่ตลาดเก่าห้องอีกครั้งหนึ่ง (แผนที่ 6.5)

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนที่ 6.4 เส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชนด้วยทางเดินเท้า

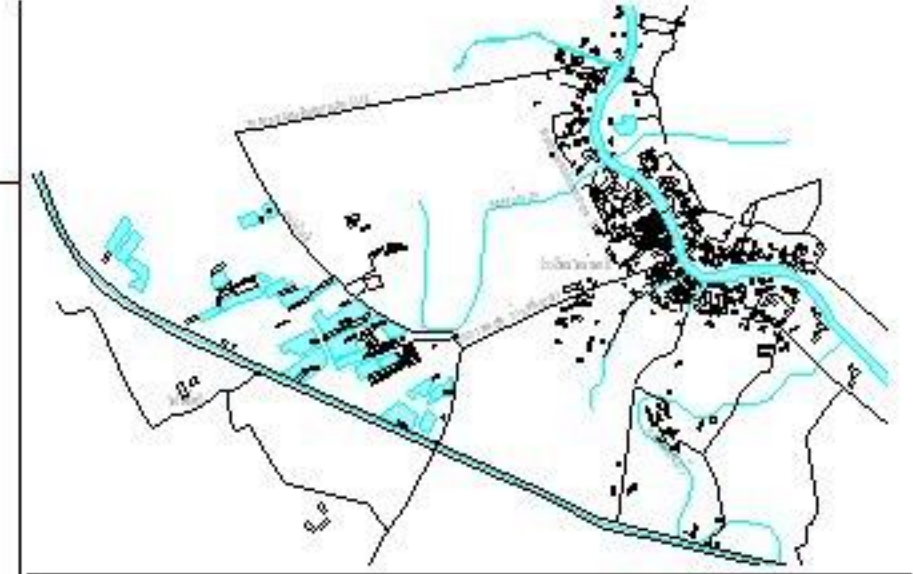
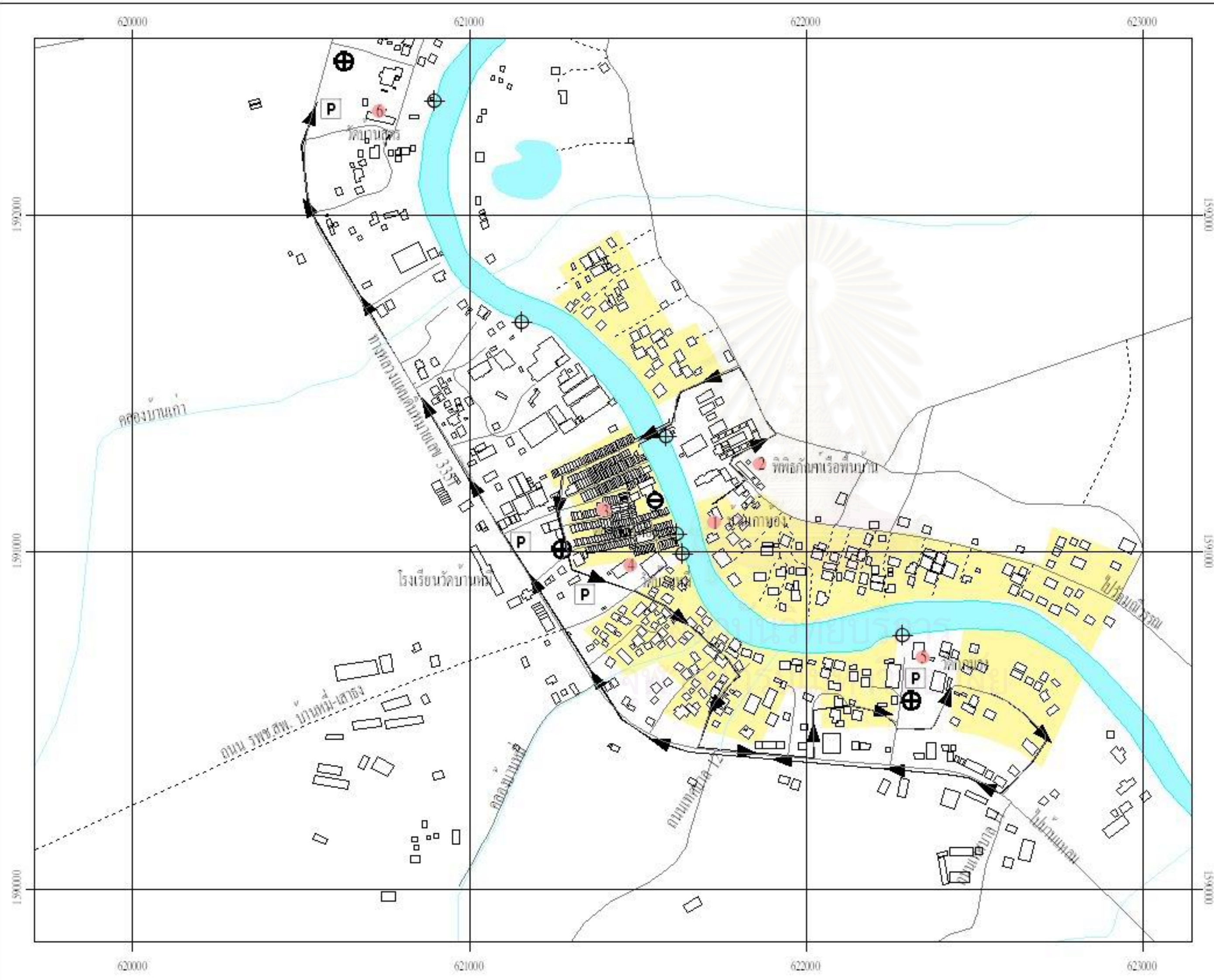
สัญลักษณ์

- ถนนลาดยาง
- ถนนคอนกรีต
- ถนนลูกรัง/อิฐบล็อก
- แม่น้ำ
- เส้นทางเดินเท้า
- จุดบริการรถโดยสารสาธารณะ
- ท่าเรือ
- ที่จอดรถ
- หน่วยงานของรัฐ
- สิ่งปลูกสร้าง
- สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (ผู้วิจัย 2546)

30 0 30 60 เมตร

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนศูนย์กลางในพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

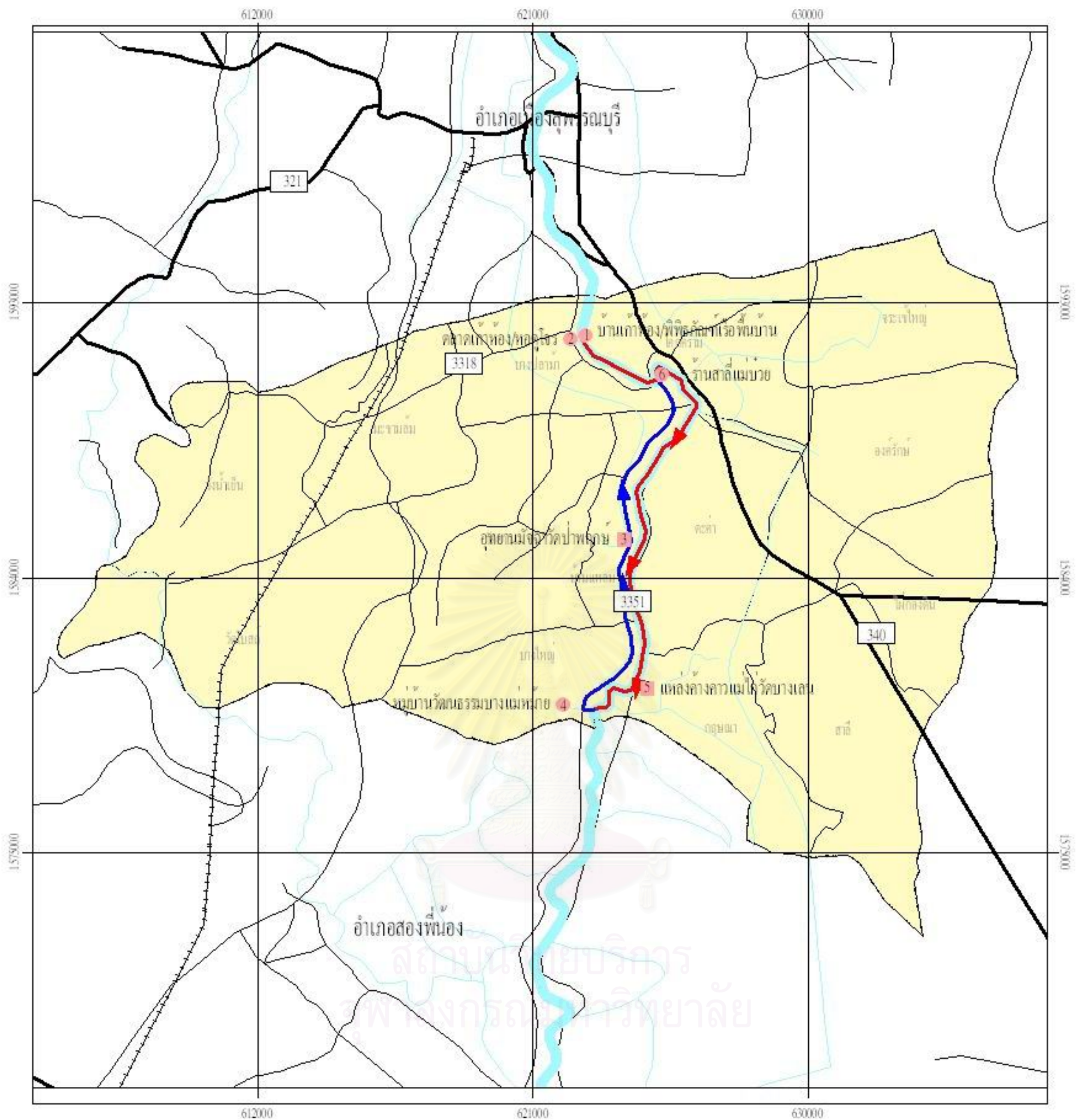
แผนที่ 6.4 เส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชนด้วยทางจักรยาน

สัญลักษณ์

- ถนนลาดยาง
- ถนนคอนกรีต
- ถนนลูกรัง/อิฐบล็อก
- แม่น้ำ
- เส้นทางจักรยาน
- จุดบริการใช้เช่าจักรยาน
- ท่าเรือ
- ที่จอดรถ
- ร้านขายของที่ระลึกชุมชน
- สิ่งปลูกสร้าง
- บริเวณที่มีศักยภาพทำโฮมสเตย์
- สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน

ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (ผู้วิจัย 2546)

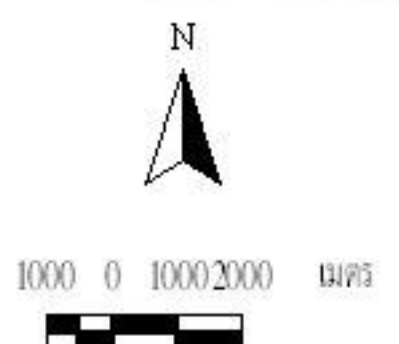
การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในศูนย์กลางพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เขตเทศบาลตำบลบางปลาร้า จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนที่ 6.6 เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับพื้นที่ข้างเคียง

สัญลักษณ์

- เส้นทางเรือ
- เส้นทางรถยนต์
- ขอบเขตตำบล
- แม่น้ำท่าจีน
- พื้นที่อำเภอบางปลาร้า
- สถานที่ท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและซื้อสินค้า
- สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ที่มา : การสำรวจ (ผู้วิจัย, 2546)

ข. เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับชุมชนใกล้เคียง

เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนมีศักยภาพในระดับท้องถิ่นเท่านั้น การสร้างความเชื่อมโยงกับพื้นที่ข้างเคียงจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะเพิ่มศักยภาพให้กับพื้นที่ได้ โดยเสนอแนะการท่องเที่ยวทางน้ำด้วยเรือหางยาว เป็นการย่อนรอยเส้นทางการสัญจรทางน้ำในประวัติศาสตร์ที่ชุมชนนี้เคยใช้เชื่อมโยงขนถ่ายสินค้ากับชุมชนอื่น โดยเริ่มจากลงเรือที่ท่าเรือบริเวณตลาดเก่าห้องจากนั้นก็ชมบรรยากาศวิถีชีวิตริมแม่น้ำท่าจีน โดยผ่านบ้านประวัติศาสตร์เก่าห้องล่องตามแม่น้ำไปจนถึงที่ว่าการอำเภอบางปลาม้าและวัดสวนหงษ์ ซึ่งก็จะได้พบเห็นกับย่านชุมชนทางการค้าที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง จากนั้นแวะอุทยานมัจฉาวัดป่าพุทธฯ ต่อจากนั้นก็ต่อไปยังหมู่บ้านบ้านแหลม ซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งที่มีบ้านเรือนไทยริมน้ำจำนวนมาก ซึ่งเป็นที่มาของการเรียกว่า “บ้านแหลม” คือยอดดงของเรือนไทยนั่นเอง ต่อจากนั้นแวะที่วัดบางเลนซึ่งเป็นวัดที่อยู่ริมน้ำที่มีค้างคาวแม่ไก่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แวะเปลี่ยนเส้นทางการสัญจรที่ตลาดบางแม่หม้ายเป็นทางรถเพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศในการเดินทาง แล้วเดินทางต่อไปถึงบ้านบางแม่หม้าย ชมบ้านเรือนไทยภาคกลางและการผลิตไม้กวาดจากไยมะพร้าว หลังจากนั้นกลับมาที่ตัวอำเภอบางปลาม้าแวะซื้อของฝากที่ร้านสาละแม่บัว ซึ่งเป็นของฝากจากเมืองสุพรรณบุรี (แผนที่ 6.6)

สิ่งสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมาจากความต้องการของคนในชุมชน และต้องมีการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก ซึ่งหากสามารถทำได้ ประชาชนในพื้นที่ก็必将มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของพวกเขาที่มีคนมากมายสนใจและเป็นการสร้างรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่อยู่ได้และไม่คิดที่จะละทิ้งที่อยู่เดิม

6.4.6.3 แนวทางการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ในการอนุรักษ์ชุมชนนั้นจำเป็นต้องมีการฟื้นจิตสำนึกที่มีต่อความทรงจำในพื้นที่เชิงประวัติศาสตร์ ความผูกพันของผู้อยู่อาศัย ให้ประชาชนเข้าใจในความหมาย คุณค่าและคุณประโยชน์ของการเป็นชุมชนจะทำให้การอนุรักษ์เกิดจากจิตใจของประชาชนเอง การมีศูนย์เรียนรู้เพื่อเป็นสถานที่ที่บอกเล่าถึงเรื่องราวในประวัติศาสตร์ของชุมชน โดยอาศัยได้ทุนบ้านของชาวบ้านที่เป็นที่เก็บเครื่องมือทำการเกษตรและรับแขกเป็นสถานที่ให้เยาวชนเข้าไปศึกษาถึงเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำการเกษตรในสมัยก่อน ไม่ว่าจะเป็น เกวียน กระบุงใส่ข้าวเปลือก ขนาดใหญ่ เครื่องนวดข้าว อื่น ๆ อีกมากมาย รวมถึงจัดให้เป็นแหล่งสอนการทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การจักสานจากผักตบชวา การจักสานจากไม้ไผ่ที่มีมากมายในพื้นที่ และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น มะม่วงกวน กล้วยฉาบ ฯลฯ เพื่อนำไปขายก็จะสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจ

ได้อีกทางหนึ่ง สำหรับศูนย์ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอาจใช้พื้นที่ตลาดเก่าห้องเพราะจะได้เป็นการส่งเสริมให้คนเข้ามาใช้พื้นที่มากขึ้น

6.4.6.4 แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง)มีบริเวณที่มีคุณค่าสมควรได้รับการอนุรักษ์ให้ยังคงมีอยู่และสืบทอดต่อไปในอนาคต หากแต่ชุมชนย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ตามเงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ รวมถึงคนในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม ดังนั้นในการอนุรักษ์ชุมชนบางปลาหมอ(ตลาดเก่าห้อง) จะประสบความสำเร็จได้จะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการและประชาชน โดยเฉพาะเจ้าของที่ดินและผู้อยู่อาศัยในอาคารที่อนุรักษ์ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์พื้นที่ที่มีคุณค่าของชุมชนต่อไป มาตรการเหล่านี้ได้แก่

1.) การจัดกิจกรรมประกวดการอนุรักษ์อาคาร โดยมีการแยกประเภทของอาคารได้แก่ อาคารเรือนแถวไม้ หรืออาคารเรือนไทยพวนซึ่งเป็นรูปแบบที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน และการแยกกลุ่มอาคารที่สร้างมาแต่ดั้งเดิมกับอาคารสร้างใหม่ภายใต้รูปแบบที่กำหนด โดยรางวัลที่ได้จะเป็นแรงจูงใจให้เจ้าของอาคารหรือผู้พักอาศัยในอาคารเกิดความรู้สึกรักภูมิใจและเห็นคุณค่าในการอยู่อาศัยภายใต้อาคารลักษณะดังกล่าว

2.) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน โดยมีลักษณะเป็นองค์กรชุมชน ซึ่งประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่น ตัวแทนจากชุมชนต่าง ๆ ครู นักเรียน ตลอดจนพระภิกษุ เพื่อเป็นการแสวงหาความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน รวมถึงการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานวิชาการ เพื่อเข้ามาให้คำแนะนำ คำปรึกษากับประชาชนในการจัดการอนุรักษ์ชุมชน หรือสนับสนุนการทำวิจัยเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน

3.) ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนภายในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานของประชาชน เกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการเพิ่มบทเรียนเกี่ยวกับเรื่องของตัวเองของท้องถิ่นของตนเองเข้าไป รวมถึงการจัดกิจกรรมต่าง เช่น ค่ายเยาวชนเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน การสนับสนุนการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเยาวชนได้อีกทางหนึ่งด้วย เป็นต้น

6.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

ผลการศึกษาคั้งนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาในพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ ซึ่งจากการศึกษาคั้งต่อไปควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดในการวางแผนการพัฒนาบทบาทและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนของตนเองและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

การรถไฟแห่งประเทศไทย. ที่ระลึกในวันคล้ายวันสถาปนากิจการรถไฟครบรอบ 72 ปี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การรถไฟ, 2512.

กิตติ ตันไทย. "คลองกับระบบเศรษฐกิจของไทย" ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึงพ.ศ. 2484
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์, 2542.

ชมชาติ เทพไชย. โบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ : สารรังสรรค์, 2542.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2546.

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

เจริญ สวัสดิ์ ป., พ่อของแผ่นดิน. สุพรรณบุรี : ที่ระลึกงานสถาปนาภิศัพเก้าแก่นุญรอดและอุบาสิกาสัมเจิน เหลียงพานิช, 2508.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพรพิไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อิติตตา พรินติ้ง ประเทศไทย จำกัด, 2537.

ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี. แล...ล่อง ท่องสุพรรณ. สุพรรณบุรี : หอการค้าจังหวัดสุพรรณบุรี, 2545.

ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

ดุขฎี ทายตะคุ. "การสืบสานมรดกวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเมือง". วารสารภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ถวิล คล้ายสุวรรณ. สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2546.

ทิพย์สุดา ปทุมานนท์. กังสดาลแห่งความคิด. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

นิตี ลิศนันท์. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

เนชั่นสุดสัปดาห์. (online). แหล่งที่มา : <http://www.bkknews.com/weekend/20021005/wef01.shtml>
(1 มิถุนายน 2546).

- บัณฑิต จุลาสัย.เอกสารคำสอนวิชา 361-381 การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชนชั้นพื้นฐานภาค
 วิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2532.
- บุญเสริม เกษมพันธ์กุล. การศึกษาผลกระทบที่เกิดจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงลักษณะชุมชนดั้งเดิม
 ของบางลี่.วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาการวางผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2525.
- ประดิษฐ์ ฉิมกุล. สัมภาษณ์,21 เมษายน 2546.
- ประสงค์ เอี่ยมอนันต์."การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน องค์กรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการ
 อนุรักษ์".เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุม
 ชน.กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2540.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. นิเวศเศรษฐกิจศาสตร์และนิเวศวิทยาการเมือง.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย,2543.
- ผาสุก ดันศักดิ์. สัมภาษณ์,21 เมษายน 2546.
- พามิลา หะวาร์ักษ์. วิวัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์
 กรุงเทพมหานคร.วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาการวางผังเมือง คณะสถาปัตยกรรม
 ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2544.
- พาว จำเนียร. ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านหมี่ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี.สุพรรณบุรี :
 อัดสำเนา,2546.
- โพธิ์ แซ่มลำเจียก. ตำนานไทยพวน .กรุงเทพฯ : ก.พลพิมพ์ พรินติ้ง,2537.
- มะลิ ไทยไพบูลย์. สัมภาษณ์,21 เมษายน 2546.
- ยงธนินทร์ พิมลเสถียร. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการอนุรักษ์.กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีเจ้า
 คุณทหารลาดกระบัง,2540.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530.กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช,2531.
- วิเชียร วงศ์วิเศษ .“ประวัติชาวไทยพวน ถิ่นฐานเดิมของชาวไทยพวน” .ไทยพวน,กรุงเทพฯ : วัฒนาพา
 นิษฐ์ ,2528.
- วิบูล สุวรรณาวร. พระครู,รองเจ้าคณะอำเภอบางปลาม้าและเจ้าอาวาสวัดบ้านสูตร.สัมภาษณ์,4
 มิถุนายน 2546.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน .กรุงเทพฯ : เอสพีเอฟ พรินติ้งกรุ๊ป ,2540.
- ศรีนวล อุ่นแก้ว .แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี.(online).แหล่งที่มา :
<http://www.thai.net/smschl/bplama.htm> (30กันยายน 2546).
- ศรีสุดา ใจมั่น. สัมภาษณ์,21 เมษายน 2546.
- ศศิวรรณ ทองผ่อง. หัวหน้างานสถิติแขวงการทางจังหวัดสุพรรณบุรี.สัมภาษณ์,12 กันยายน 2546.

- ศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการ
การนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา กรุงเทพฯ : ศูนย์บริการวิชาการ
การคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 2546.
- สฤณา ฉันทดิลก. บางลี : กรณีศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนการค้าในลุ่มน้ำท่าจีน. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขามนุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2533.
- สมชาย นวลสุข. ช่างโยธา 3 เทศบาลตำบลบางปลาหมอ. สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2546.
- สมพร ศรีพึ้ง. (online). แหล่งที่มา <http://www.rits.ac.th/service/office/art/group.html> (วันที่ 16
พฤษภาคม 2546).
- สมุทธ จิรวานิชศิริ. ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบางปลาหมอและนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบาง
ปลาหมอ. สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2546.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์, 2515.
- สิทธิพร ภิรมย์รื่นและคณะ. รายงานการศึกษา โครงการศึกษาลุ่มน้ำท่าจีน การศึกษาเพื่อวางแผน
พัฒนาชุมชนเมือง ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดชัยนาท. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2534.
- สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์. ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนในลุ่มน้ำท่าจีน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532).
- สุภาภรณ์ ต้นศลารักษ์. "ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำท่าจีน จากการบอกเล่า ศึกษากรณี "บ้านแก้ว
ห้อง" ". ศิลปวัฒนธรรม 6, 11 กันยายน, 2528.
- สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา. น้ำ : ป่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์ , 2539.
- สุวิทย์ ไพทยวัฒน์. "วิวัฒนาการเศรษฐกิจหมู่บ้านไทยภาคกลาง (พ.ศ. 2394-2453)". ประวัติศาสตร์เศ
รษฐกิจไทย จนถึง พ.ศ. 2484. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- เสนห์ มีบุญญา. สัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2547.
- เสมอใจ ประทีปทอง. สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2545.
- แหวน ศรีธน. สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2546.
- อนันต์ ยงไพบูลย์. สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2546.
- อรศิริ ปาณินท์และสมคิด จิรทัศน์กุล. เรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ เจพรีน,
2544.
- อรศิริ ปาณินท์. ภูมิปัญญาชาวบ้านในเรือนพื้นถิ่นไทพวนในประเทศไทย : การนำไปสู่สถาปัตยกรรม
พื้นถิ่นใหม่บนฐานของภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : เจพรีน, 2546.

อุดม ฟูไพอเราะ .ประธานสภาเทศบาลตำบลบางปลาหมอ.สัมภาษณ์,10 ตุลาคม 2546.

อุทัย ปวโร เขียงหวาน.พระอธิการ,เจ้าอาวาสวัดกม่ง,สัมภาษณ์,4 มิถุนายน 2546.

เอกสารที่ระลึกประกอบการรุดทอดกฐินประจำปี 2518 ณ วัดกม่ง อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี.สุพรรณบุรี,2518.

ภาษาอังกฤษ

Feilden Bernard M.and Jokilehto,Management Guildelines for World Cultural Heritage Sites.Rome : ICCROM,1993.

ICOMOS,(online),Available from : <http://www.international.ICOMOS.org> (20 October 2004).

Kevin Lynch,The Image of the city .Cambridge,MA : The Mitt Press,2000.

Longman Group Ltd.Longman Dictionary of Contemporary English.Great Britain : Clays,1995.

Ray Worskett.The character of towns : an approach to conservation .London : The Architectural Press, 1969.

Robert,Perter,Sykes,Hugh,Urban Regeneration A Handbook .London : SAGE Publication,2000.

Sanoff,Herry. Designing with community participation.New York : Mc Graw Hill,1978.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวน้ำฝน พิพัฒน์วงษ์ เกิดเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2521 ที่จังหวัดสุพรรณบุรี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีอักษรศาสตรบัณฑิต (ภูมิศาสตร์) (เกียรตินิยมอันดับ 2) จากคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อปี พ.ศ.2543 และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2544

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย